Émile Zola

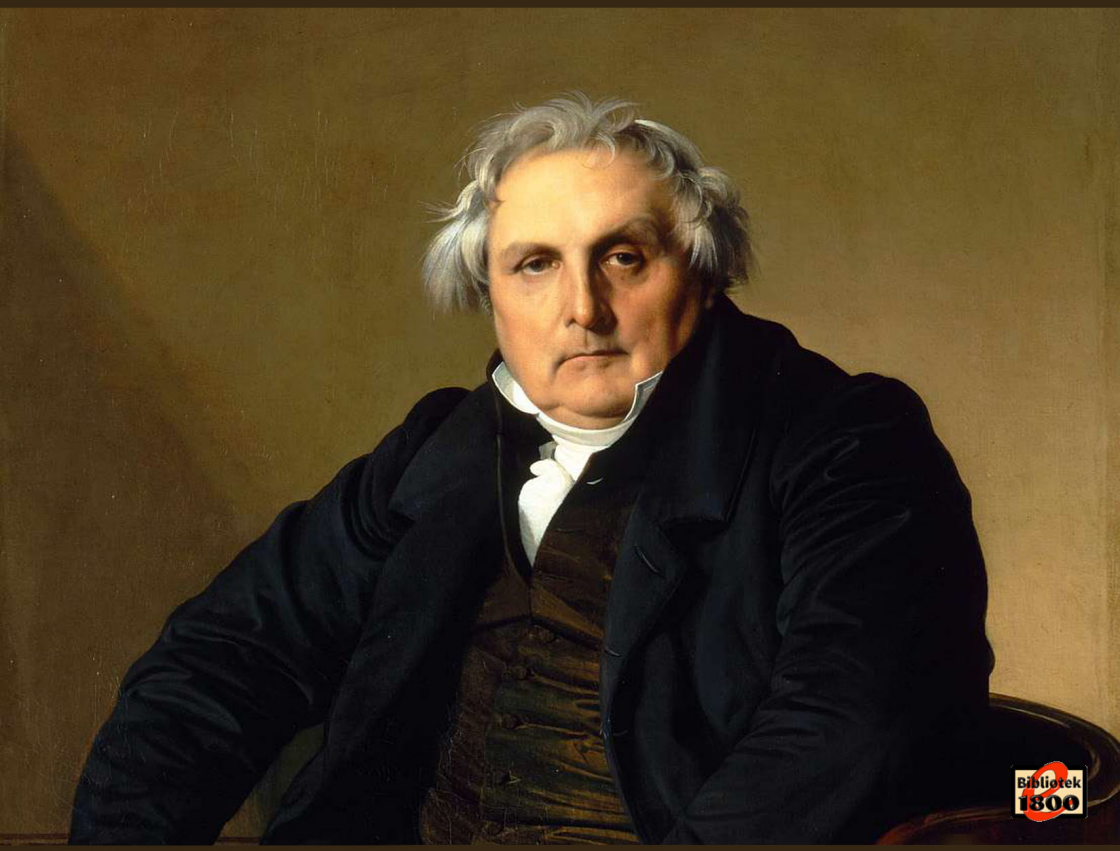

Hans Excellence Eugène Rougon

Rougon-Macquart #2

Émile Zola

Hans Excellence Eugène Rougon

Rougon-Maquart #2

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Émile Zola: *Hans Excellence Eugène Rougon* er baseret på en fransk original, som er public domain i hele verden. Oversætteren af denne udgave har givet tilladelse til distribution af hans oversættelse under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Émile Zola: *Hans Excellence Eugène Rougon* is based upon a french source in the public domain worldwide.

The translator of this edition has consented to the distribution of his work under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

1

Deputeretkammerets præsident stod endnu op, omgivet af den svage mumlen, hans indtræden havde fremkaldt. Han satte sig ned og sagde halvhøjt i en ligegyldig tone:

"Mødet er åbnet."

Så begyndte han at ordne lovforslagene, som lå foran ham på skrivebordet. Til venstre for ham stod en nærsynet sekretær med næsen i papiret og oplæste protokollen fra det sidste møde med en hastig mumlen, som ikke en eneste af de deputerede hørte efter. På grund af støjen i salen nåede det oplæste ikke længere end til betjentene, som opretholdt en yderst værdig og korrekt holdning, der stod i stærk modsætning til repræsentanterne, der indtog den mest skødesløse og ligegyldige stilling.

Der var ikke engang hundrede deputerede til stede. Nogle halvt lå hen over deres røde plysbænke med døsige øjne, allerede halvt sovende. Andre sad ludende ind over deres pulte, ligesom nedtrykte under byrden af dette kedsommelige plenum, og trommede sagte med fingrene på mahognibordpladen med fingerspidserne. Gennem det store tagvindue, som skar et gråt, halvmåneformet stykke ud af himmelen, trængte den regnfulde majeftermiddags lys lodret ned og belyste salens alvorlige, tunge pragt. Lyset strømmede ned over de trappeformigt opstillede bænkerækker i en bred, dystert rødlig flod, hist og her med en lyserød nuance, hvor det ramte en tom bænk; bag præsidenten fremviste statuerne og skulpturerne skarpe hvide flader.

En deputeret på tredje række til højre stod stadig ude i den smalle gang. Han gned sin stive krans af grånende skæg med en tankefuld mine. Da en betjent gik forbi, standsede han ham og spurgte ham dæmpet om noget.

"Nej, hr. Kahn," svarede betjenten, "hr. konseilspræsidenten er endnu ikke ankommet."

Hr. Kahn satte sig. Så vendte han sig pludselig mod sin nabo til venstre og spurgte:

"Hør, Béjuin, har De set Rougon i dag?"

Hr. Béjuin, en lille, mager, mørklødet fyr med et indesluttet udseende, løftede hovedet med et forvirret udtryk. Hans tanker var andetsteds. Han havde trukket pladen på sit bord ud og var i færd med at ordne noget korrespondance på gråt papir med firmastempel: *Béjuin & Co., Saint-Florent Glasfabrik*.

"Rougon?" gentog han. "Nej, ham har jeg ikke set. Jeg havde ikke tid til at gå til statsrådet."

Og han vendte sig uanfægtet mod sit arbejde. Han så i en notesbog og skrev et nyt brev til lyden af den uforståelige mumlen fra sekretæren, der var ved at afslutte oplæsningen af protokollen.

Hr. Kahn lænede sig tilbage med armene over kors. Udtrykket i hans ansigt med de skarpe træk og den store, velformede næse, som forrådte hans jødiske afstamning, var stadig gnavent. Han betragtede guldornamenterne i loftet og lyttede til lyden af en voldsom byge, der netop i dette øjeblik brød løs mod tagvinduet; så syntes han med drømmende blikke at granske de indviklede ornamenter på den store væg, han havde foran sig. De to sidefelter, der var beklædt med grønt fløjl og prydet med en mængde symboler og forgyldt løvværk,

tildrog sig et øjeblik hans opmærksomhed. Efter han så havde kastet et blik på de piller, hvorimellem de allegoriske statuer *Friheden* og *Den offentlige Orden* viste deres marmoransigter med tomme øjne, hensank han endelig i betragtningen af det grønne silkeforhæng, der skjulte et freskomaleri af Louis-Philippe, der aflagde sin forfatningsed.

Imidlertid havde sekretæren sat sig. Støjen i salen fortsatte. Præsidenten bladrede videre i sine papirer uden at gøre sig noget hastværk. Han lagde mekanisk hånden på ringeklokken igen og igen, men dens høje klemten forstyrrede ikke en eneste af de mange pågående private samtaler. Han rejste sig til sidst under den stadigt vedvarende støj og stod og ventede et øjeblik uden at sige noget.

"Mine herrer," begyndte han, "jeg har modtaget et brev …"

Han holdt inde for at ringe med klokken endnu engang, ventede endnu engang, stadig tavs. Hans alvorlige ansigt, der så ud, som om han kedede sig til døde, så ud over det monumentale bord, der bredte sine plader af rød marmor, indfattet i hvid marmor, ud foran ham. Hans tilknappede frakke aftegnede sig som en sort søjle mod det bag estraden anbragte basrelief mellem de togaklædte allegorier for "Agerbruget" og "Industrien" med deres antikke profiler.

"Mine herrer," vedblev han, da der var blev lidt mere stille, "jeg har modtaget et brev fra hr. de Lamberthon, hvori han meddeler, at han ikke kan deltage i dagens plenum."

Man hørte en dæmpet latter fra den sjette række midt for estraden. Det var en helt ung deputeret, højst otte og tyve år, blond og køn at se til, som med sine hvide hænder søgte at kvæle en perlende pigelatter. En af hans kolleger, en herre med

et vældigt korpus, bevægede sig hen til ham over tre tomme pladser, og hviskede:

"Har Lamberthon da virkelig fået fat i sin hustru? Lad mig nu høre, La Rouquette."

Præsidenten havde taget en håndfuld papirer. Hans stemmeføring var monoton, et og andet ord trængte dog helt ud i den fjerneste ende af salen.

"Her er orlovsansøgninger … hr. Blachet, hr. Buquin-Lecomte, hr. de la Villardière …"

Og mens Kammeret bevilgede disse ansøgninger, blev hr. Kahn træt af at betragte det grønne silke, der skjulte Louis-Philippes længst forglemte edsaflæggelse, og vendte sig sidelæns for at kigge op på gallerierne. Over en væg af poleret, året gul marmor hang det nederste galleris balustrader beklædt med amarantfarvet fløjl; et draperi af blødt skind dækkede ikke helt tomrummet efter det øverste galleri, som før kejserdømmets tid havde været beregnet til pressen og offentligheden, men som nu var lukket. Mellem massive, gulnede søjler lå de smalle loger, mørke og næsten tomme, man kunne kun skelne to-tre lyse dametoiletter.

"Jamen dog, oberst Jobelin er her," mumlede hr. Kahn.

Han smilede til obersten, som havde set ham. Oberst Jobelin bar en mørkeblå livkjole, som han havde anlagt som en slags civiluniform, efter at han havde taget sin afsked. Han var ganske alene på kvæstorernes galleri; hans ordensbånd fra Æreslegionen var så stort, at det så ud som et halstørklæde.

Lidt længere væk, til venstre, standsede hr. Kahns blik ved en ung herre og en ung dame, ømt trykket mod hinanden i et hjørne af konseilsgalleriet. Den unge man lænede sig

uophørligt fremefter, mens han talte ind i øret på den unge dame, som smilede huldsaligt uden at se på ham, med blikket rettet mod den allegoriske figur af "Den offentlige Orden".

"Det må jeg sig, Béjuin!" hviskede Kahn og skubbede til sin kollega med knæet.

Béjuin var i gang med sit femte brev. Han løftede fraværende hovedet.

"Der oppe … kan De ikke se den unge d'Escorailles og den smukke fru Bouchard? Jeg vil vædde på, at han holder hende om livet. Hun ser så smægtende ud. Alle Rougons venner synes at have sat hinanden i stævne her i dag. På det offentlige galleri har vi også fru Correur og Charbonnels."

Nu lød en længere ringning. En betjent råbte med klingende basstemme: "Stilhed, mine herrer!" Man lyttede. Og præsidenten udtalte følgende sætning, hvoraf intet ord gik tabt.

"Hr. Kahn beder om tilladelse til at lade sin tale under diskussionen om forslaget vedrørende indførelse af en municipalskat på de i Paris værende vogne og heste trykke."

En mumlen løb gennem bænkerækkerne, og snakken begyndte igen. Hr. La Rouquette kom hen og satte sig ved siden af hr. Kahn.

"Ja så, De står på pøbelens side, hvad?" sagde han i en spøgende tone, og uden at vente på svar vedblev han:

"Har De ikke set Rougon? Har De ikke hørt noget om ham? Alle taler om det, men endnu synes der ikke at være noget, der er helt afgjort."

Han vendte sig om og så på uret.

"Allerede tyve minutter over to! Jeg ville min sandten være forsvundet, hvis det ikke var for den der forbandede

betænkning. Bliver det virkelig i dag?"

"Vi er allesammen tilsagt i den anledning," svarede Kahn. "Jeg har ikke hørt tale om nogen kontraordre. De gør bedst i at blive. Vi skal lige straks stemme om de fire hundrede tusinde francs til dåben."

"Javist," sagde La Rouquette. "Gamle general Legrain, som er lam i begge ben, har ladet sig bære herhen af sin tjener; han sidder i konferencesalen og venter på afstemningen. Kejseren kan fuldt ud regne med hele den lovgivende forsamlings hengivenhed. Ikke en eneste af vore stemmer vil svigte ham ved denne højtidelige lejlighed."

Den unge deputerede havde gjort sig store anstrengelser for at påtage sig en politikers alvorlige mine. Hans røde, blomstrende dukkeansigt med de glatte, blonde moustacher vippede selvtilfreds frem og tilbage over flippen. Han lod til at nyde hvert øjeblik af de to seneste oratoriske fraser, hen netop havde udklækket – sætninger, han huskede fra en eller anden andens tale. Så brast han pludselig i latter.

"Herre Gud, hvor ser Charbonnels dog komiske ud," sagde han.

Kahn og han gjorde sig nu begge lystige på Charbonnels bekostning. Fruen bar et bondeagtigt gult sjal, han var iført en frakke af et temmelig landligt snit, som lod til at være fikset op med et par øksehug, og begge sad de dér, lavstammede, tykke og røde, og hvilede næsten hagen mod fløjlsbalustraden for bedre at kunne følge med i forhandlingerne, af hvilke de, efter deres vidt opspærrede øjne at dømme, ikke så ud til at begribe det ringeste.

"Hvis Rougon falder," mumlede La Rouquette, "giver jeg ikke to sous for Charbonnels proces. Det samme gælder fru Correur ..."

Han bøjede sig ned mod Kahns øre og fortsatte dæmpet:

"De, som kender Rougon, sig mig oprigtigt, hvad er fru Correur for et menneske? Hun har holdt hotel, ikke sandt? Før i tiden boede Rougon hos hende. Det siges endog, at hun lånte ham penge. Og nu, hvad beskæftiger hun sig nu med?"

Kahn antog et meget alvorligt udtryk og strøg sig langsomt over skægget.

"Fru Correur er en højst agtværdig dame," sagde han, en smule skarpt.

Dette svar affejede La Rouquettes nyfigenhed. Han bed læberne sammen med et udtryk som en skoledreng, der har fået en røffel. Begge betragtede et øjeblik tavse fru Correur, som sad ved siden af Charbonnels. Hun var klædt i en meget afstikkende, lilla silkekjole med en voldsom mængde kniplinger og smykker; ansigtet var alt for rødt, panden dækket af små blonde, barnlige lokker, og hun fremviste en fed hals, som dog endnu var meget smuk, trods hendes otte og fyrre år.

Men nu hørte man pludselig døre, der blev åbnet og lukket længst væk i salen og en knitren af kjoler, der fik alle til at vende hovedet. En høj, guddommeligt smuk pige, ganske besynderligt klædt i en dårligt siddende kjole af søgrøn silke, var netop kommet ind på det diplomatiske korps' galleri, fulgt af en sortklædt ældre dame.

"Nej men se, den skønne Clorinde!" mumlede La Rouquette og rejste sig for at hilse, for det tilfælde hun skulle have bemærket ham.

Også Kahn havde rejst sig. Hen bøjede sig ned til hr. Béjuin, som var i færd med at kuvertere sine breve.

"Hør, Béjuin," hviskede han, "grevinde Balbi og hendes datter er her. Jeg går op og spørger, om de har set noget til Rougon."

Præsidenten havde nu taget et nyt bundt papirer fra sit bord. Uden at holde inde med at læse, kastede han et blik på den smukke Clorinde Balbi, hvis ankomst fremkaldte en hvisken rundt om i salen. Og idet han gav papirerne videre til en sekretær, sagde han med monoton stemme, uden at give sig tid til at betone ordene:

"Ansøgning om prolongering af byen Lilles ret til at fastsætte tillægstaksten for bytolden … ansøgning om sammenlægning af kommunerne Doulevant le Petit og Ville en Blaisais (Haute Marne) til én …"

Da Kahn kom tilbage, syntes han meget nedslået.

"Ingen har åbenbart set noget til ham," sagde han til sine kolleger Béjuin og La Rouquette, som han mødte nedenfor halvkredsen. "Jeg har hørt bestemte rygter om, at kejseren sendte bud efter ham i går aftes, men jeg ved ikke, hvad der kom ud af denne samtale. Der er ikke noget mere utåleligt end ikke at vide, hvad man har at rette sig efter."

Idet Kahn vendte ryggen til, hviskede La Rouquette til Béjuin:

"Den stakkels Kahn er rædsomt bange for, at Rougon skal rage uklar med Tuilerierne. Så kan han se langt efter sin jernbane."

Béjuin, som ellers ikke sagde meget, bemærkede nu i en højtidelig tone:

"Hvis Rougon forlader statsrådet, er det et tab for os alle."

Derpå vinkede han en betjent til sig, som han bad om at lægge de breve i postkassen, han havde skrevet.

De tre deputerede stod stadig nede foran præsidentens tribune til venstre. De talte forsigtigt om den unåde, der truede Rougon. Det var en indviklet historie. En fjern slægtning af kejserinden, en vis señor Rodriguez, gjorde et krav fra 1808 gældende, en sum af to millioner francs. Denne Rodriguez, der var skibsreder, havde under krigen med Spanien haft det uheld at få et af sine fartøjer, lastet med sukker og kaffe, opbragt i Gascognebugten, og ført til Brest af en fransk fregat, *La Vigilante*. De lokale myndigheder lod holde forhør og erklærede beslaglæggelsen gyldig, uden at rette forespørgsel til Søretsnævnet. Señor Rodriguez havde imidlertid skyndt sig at klage til statsrådet. Noget efter døde han, og hans søn havde under alle de efterfølgende regeringer forgæves søgt at få sagen genoptaget; lige indtil et ord fra hans fjerne slægtning, Eugénie de Montijo, som i mellemtiden var blevet en almægtig herskerinde, til sidst sørgede for, at sagen blev draget frem i lyset.

Det var dette emne, de tre deputerede diskuterede, mens præsidentens monotone stemme fortsatte over deres hoveder:

"Ansøgning fra departementet Calvados om tilladelse til at optage et lån på tre hundrede tusinde francs … ansøgning fra byen Amiens om tilladelse til at optage et lån på to hundrede tusinde francs til anlæggelse af nye fortove … ansøgning fra departementet Côtes-du-Nord om tilladelse til at optage et lån på tre hundrede fem og fyrre tusinde francs til dækning af de sidste fem års underskud …"

"Sagen er den," sagde Kahn og sænkede stemmen endnu mere, "at den omtalte Rodriguez havde en meget sindrig måde at drive sine forretninger på. Han ejede sammen med en af sine kompagnoner, en svigersøn, der var bosat i New York, to fuldstændig ens fartøjer, der sejlede under amerikansk eller spansk flag, alt efter hvilken nation der for tiden gjorde rejsen mindst farlig. Rougon har forsikret mig om, at det erobrede fartøj virkelig var Rodriguez fulde ejendom, og at der aldeles ingen grund fandtes til at bevilge ham, hvad han fordrede."

"Så meget mere," faldt Béjuin ind, "som man jo er gået fuldkommen lovmæssigt frem. Dommeren i Brest var i sin fulde ret, da han erklærede beslaglæggelsen gyldig efter gældende skik og brug, uden at henvende sig til Søretsnævnet."

De tav et øjeblik. La Rouquette stod med næsen i vejret, støttet mod væggens marmorbeklædning, og forsøgte at hendrage den smukke Clorindes opmærksomhed på sig.

"Men," spurgte han naivt, "hvorfor vil Rougon ikke have, man skal give Rodriguez de to millioner? Hvad kan det gøre ham?"

"Hans samvittighed forbyder ham det," sagde Kahn alvorligt.

La Rouquette stirrede stift på begge kollegerne, den ene efter den anden, men da han så, at de begge lod alvorlige, trak han ikke så meget som en millimeter på smilebåndet.

"For øvrigt," vedblev Kahn, som om han svarede på spørgsmål, der ikke kunne stilles højlydt, "har Rougon haft en del besværligheder, siden Marsy blev indenrigsminister. De to har aldrig kunnet tåle hinanden. Rougon har selv fortalt mig, at hvis det ikke var af hengivenhed for kejseren, som han allerede har gjort så mange tjenester, ville han for længe siden have trukket sig tilbage til privatlivet. Dog, han står sig ikke længere

så godt i Tuilerierne, så han vil nok indse nødvendigheden af at skifte ham."

"Han bærer sig ad som en rigtig hædersmand," sagde Béjuin.

"Ja," sagde La Rouquette med en kløgtig mine, "hvis han vil trække sig tilbage, er det en god lejlighed. Men hans venner vil alligevel i alle tilfælde blive meget kede af det. Se blot på obersten deroppe, hvor urolig han ser ud; han havde ganske sikkert regnet med at få sit røde bånd som kommandør af Æreslegionen om halsen her den næste 15. august! Og den smukke fru Bouchard, som havde sat sig for, at den ærværdige hr. Bouchard skulle være afdelingschef i Indenrigsministeriet i løbet af et halvt år. Den unge d'Escorailles, Rougons yndling, skulle lægge udnævnelsen i hr. Bouchards serviet på fruens navnedag. Men hvor er de for resten, den unge d'Escorailles, og den smukke fru Bouchard?"

De ledte efter dem. Endelig opdagede de dem længst væk på det galleri, hvor de havde siddet på forreste række ved forsamlingens begyndelse. De havde gemt sig væk i skyggen bag en gammel flenskaldet herre, og de sad begge to helt stille, men meget røde i hovederne.

I dette øjeblik sluttede præsidenten sin oplæsning. Han udtalte sine sidste ord med let dæmpet røst, ligesom forlegen over udtalelsens barbariske skarphed:

"Forslag om forhøjelse af rentefoden på et lån, autoriseret af Kammerets beslutning af 9. juni 1853, samt en ekstraordinær skat i departementet La Manche."

Kahn var netop da ilet frem imod en deputeret, som var trådt ind i salen. Han førte ham med sig hen til de andre, idet han sagde:

"Her har vi hr. de Combelot. Han har nyheder at fortælle."

Hr. de Combelot, en kejserlig kammerherre, som departementet Les Landes havde valgt som deputeret efter kejserens udtrykkelige ønske, bøjede sig med et diskret ansigtsudtryk, og ventede på, at man ville stille ham spørgsmål. Det var en høj, køn, meget lyshudet mand med kulsort skæg, som forskaffede ham en vældig popularitet blandt damerne.

"Nå," spurgte Kahn, "Hvad siger man på slottet? Hvad har kejseren besluttet?"

"Herre Gud," svarede hr. de Combelot i en skurrende tone, "man siger så meget … Kejseren nærer de varmeste følelser for statsrådets præsident. Det er en afgjort sag, at samtalen har været ført i en meget venskabelig ånd. Ja, virkelig meget venskabelig."

Han holdt inde, efter at have vejet sine ord, ligesom for at overbevise sig om, at han ikke havde fået sagt for meget.

"Afskedigelsen er altså taget tilbage?" vedblev Kahn med skinnende øjne.

"Det har jeg ikke sagt," sagde kammerherren uroligt. "Jeg ved intet. De må forstå, jeg indtager en så særegen stilling …"

Han talte ikke færdig, men indskrænkede sig til at smile og skyndte sig så at indtage sin plads. Kahn trak på skuldrene og vendte sig til La Rouquette.

"Men hvad tænker jeg på, De bør jo vide det! Fru de Llorentz, Deres søster, fortæller Dem ingen ting?"

"Å, min søster er endnu mere tavs end hr. de Combelot," sagde den unge man leende. "Siden hun er blevet hofdame, er hun blevet så højtidelig som en minister. I går forsikrede hun mig imidlertid, at afskedsansøgningen ville blive bevilget. A

propos, så skal De høre en god historie … Man synes at have sendt en kvinde for at bevæge Rougon. Men ved De, hvad Rougon gjorde? Han viste damen døren, og det skønt hun var en fortryllende lille ting."

"Rougon er kyskheden selv," erklærede Béjuin højtideligt.

La Rouquette brast i en høj latter. Han protesterede mod hr. Béjuins vurdering af Rougon, han kunne fremlægge beviser, hvis han ellers ville …

"Tag nu fru Correur," hviskede han.

"Pyh!" sagde Kahn. "De kender ikke den sande historie."

"Nå, men så den smukke Clorinde, da!"

"Sludder og vrøvl! Rougon er for snedig til at begå uforsigtigheder for den lange tøs' skyld."

Og de tre herrer bøjede sig frem mod hinanden, fordybet i en vovet konversation garneret med en del rå udtryk. De fortalte anekdoter, som var i omløb, om de to italienerinder, moder og datter, halvt eventyrersker, halvt fornemme damer, som man traf på overalt, hvor mange mennesker var forsamlede, hos ministrene, på balkonerne i de små teatre, ved de fashionable badesteder og på afsides liggende hoteller. Moderen påstodes at have været en kongelig persons maitresse; datteren lagde en så udpræget uvidenhed om fransk sædvane og etikette for dagen, at hun regnedes for en excentrisk og meget dårligt opdraget tøs; hun red som en galning, viste sine smudsige strømper og skæve sko på fortovene i regnvejr, og søgte en mand med en moden kvindes dristige smil. La Rouquette fortalte, at hun ved et maskebal hos cavaliere Rusconi, Sardiniens ambassadør, havde optrådt som Diana på jagt, i den grad nøgen, at hun dagen efter var nær ved at blive forlovet med

den gamle hr. de Nougarêde, en senator, som var en temmelig lastefuld herre. Og mens denne historie blev fortalt, skævede de tre deputerede til den smukke Clorinde, som trods reglementet betragtede de deputerede en efter en gennem en stor teaterkikkert.

"Nej, nej," sagde Kahn, "Rougon ville aldrig kunne være så tåbelig! Han påstår ganske vist, at hun er meget intelligent, og han kalder hende for spøg for "frøken Macchiavelli". Hun morer ham, det er det hele."

"Nå ja," sagde Béjuin til sidst, "men det er nu forkert af Rougon, at han ikke gifter sig. Det giver en mand en vis ordentlig anseelse."

Alle tre var enige om, hvilken slags hustru Rougon havde brug for: en lidt ældre kvinde, mente de, mindst fem og tredive år, formuende, og i stand til at forlene sit hjem med et præg af ophøjet moral.

Imidlertid var støjen i Kammeret igen taget til. De tre deputerede var så optaget af deres tvetydige anekdoter, at de ikke længere bemærkede, hvad der skete omkring dem. Ude fra korridorerne hørte man betjentene råbe: "Plenum er begyndt, mine herrer! Plenum er begyndt!"

Og de deputerede kom fra alle verdenshjørner ind gennem de åbne dobbeltdøre af massiv mahogni dekorererede med guldstjerner. Den indtil da halvtomme sal blev efterhånden fuld. De små grupper, som med trætte miner sad og sladrede fra den ene række til den anden, og de søvnige, der kvalte deres gaben, forsvandt efterhånden i den stigende flod og den almindelige udveksling af håndtryk. Idet de deputerede indtog deres pladser, såvel til højre som til venstre, smilede de

indforstået til hinanden; de havde en vis familiefølelse, og alles ansigter syntes præget af den pligt, de havde at fuldbyrde i denne sal. En tyk herre på sidste række, som var faldet i for dyb en søvn, blev vækket af sin nabo, og da denne hviskede nogle ord i hans øre, skyndte han sig at gnide øjnene og indtage en mere passende stilling. Samlingen, som hidtil havde slæbt sig af sted med de rene, kedsommelige forretningsspørgsmål, skulle nu gå over til mere interessante sager.

Hr. Kahn og hans kolleger blev skubbet afsted op til deres pladser, næsten uden at de selv var bevidste om det. De fortsatte med at tale indbyrdes og le dæmpet. Hr. La Rouquette fortalte en ny historie om den smukke Clorinde. Hun havde en dag fået den mærkværdige idé at iklæde sit soveværelse sorte draperier med sølvkanter og modtage sin nærmeste venner dér, liggende i sengen begravet under ligeledes sorte tæpper, så at man kun så spidsen af hendes næse.

Kahn satte sig, og genvandt pludselig sin selvbeherskelse.

"La Rouquette er en idiot med al sin sladder," mumlede han. "Nu holdt jeg jo ikke øje med Rougon."

Han vendte sig mod sin nabo med en vred mine:

"Hør, Béjuin, De kunne da have sagt til!"

Rougon, som var blevet ført ind med det sædvanlige ceremoniel, sad allerede mellem to medlemmer af statsrådet på regeringsrepræsentanternes bænk, en slags vældig mahognihylde nedenfor estraden, på samme sted, hvor den fjernede talerstol engang havde stået. Hans bredskuldrede skikkelse kunne dårligt rummes i den grønne uniformsjakke med rige guldbroderier på kraven og ærmerne. Hans ansigt, med det tykke grå hår, der faldt frem over den firkantede

pande, var vendt mod salen, men hans øjne var skjult under tykke, altid halvt lukkede øjenlåg. Hans store næse, hans kødfulde læber, hans lange kinder, hvori de seks og fyrre år endnu ikke havde gravet en eneste fure, havde en brutal enkelhed, som forskønnedes ved enkelte lynglimt af styrke, der lignede skønhed. Han sad ganske rolig og bagudlænet med hagen ned i kraven, tilsyneladende uden at se nogen, med en ligegyldig og træt mine.

"Han ser ud, præcis som han plejer," mumlede Béjuin.

De deputerede rakte sig frem i deres sæder for at iagttage Rougon. Hviskende bemærkninger om hans udseende gik fra mund til øre i forsamlingen. Men Rougons indtræden gjorde i særlig grad indtryk oppe på galleriet. Charbonnels strakte, for at vise, at de var der, deres henrykte ansigter så langt frem, at man kunne være bange for, at de skulle falde ned; fru Correur hostede diskret, tog et lommetørklæde frem og viftede lidt med det, idet hun fik det til at se ud, som om hun førte den til sine læber. Oberst Jobelin havde rejst sig, og den smukke fru Bouchard, som var ilet ned på forreste række igen, pillede, en anelse stakåndet, ved båndene på sin hat, mens d'Escorailles sad bag hende, tavs og tilsyneladende meget ærgerlig. Hvad den skønne Clorinde angik, så generede hun sig ikke. Da hun mærkede, at Rougon ikke så op, bankede hun flere gange kikkerten meget hårdt mod marmorsøjlen ved siden af, hvor hun sad, og da han stadig ikke så på hende, sagde hun til sin moder, så højt, at hele salen kunne høre det:

"Jaså, han er vred, den store lumske krabat!"

Flere deputerede vendt sig om og smilede. Rougon besluttede endelig at sende den smukke Clorinde et øjekast.

Idet han umærkeligt bøjede hovedet for hende, klappede hun triumferende i hænderne, lænede sig leende tilbage og talte højt med sin moder, uden i ringeste måde at tage hensyn til alle herrerne dernede, som stirrede på hende.

Inden Rougon atter sænkede øjnene, havde han inspiceret galleriet, hvor han i et eneste blik noterede både fru Bouchard, oberst Jobelin, fru Correur og Charbonnels. Hans ansigt forblev dog udtryksløst og uigennemtrængeligt. Han sænkede atter hagen ned i frakkekraven, lukkede øjnene halvt og kvalte en let gaben.

"Jeg vil nu alligevel gå hen og tale et par ord med ham," hviskede Kahn i Béjuins øre.

Men netop som han rejste sig, ringede præsidenten, som nu havde overbevist sig om, at alle de deputerede sad på deres pladser, eftertrykkeligt med klokken. Og pludselig blev der helt stille.

En blond herre havde rejst sig på forreste række. Han holdt et stort stykke papir i hånden, som han ikke tog øjnene fra, så længe han talte.

"Jeg har den ære," sagde han med en syngende stemmeføring, "at aflevere betænkning om den af regeringen ønskede bevilling på 400.000 francs til bestridelse af udgifterne til dels ceremonien, dels festlighederne i forbindelse med den kejserlige prins' forestående dåb."

Og han gjorde mine til med langsomme skridt at gå op for at aflevere udtalelsen, da alle de deputerede i beundringsværdig unison råbte:

"Læs det op! Læs det op!"

Den deputerede ventede, til præsidenten havde besluttet at oplæsningen kunne finde sted. Så begyndte han i en næsten rørt tone:

"Mine herrer, den bevilling, der er blevet os forelagt, hører til den slags, som gør, at de sædvanlige voteringsformer næsten forekommer os for langsomme, idet de forsinker den lovgivende forsamlings øjeblikkelige og begejstrede tilslutning."

"Hør! Hør!" råbte flere deputerede.

"I de mest beskedne familier," vedblev den deputerede, idet han lagde eftertryk på hvert ord, "er fødslen af en søn, en arving, med alle de fremtidsdrømme, der knytter sig til dette ord, en anledning til så liflig glæde, at fortidens prøvelser glemmes, og kun håbet svæver over den nyfødtes vugge. Men hvad skal man sige om denne hjemmets festdag, når den på samme tid er en stor national, ja selv ud fra et europæisk synspunkt stor begivenhed!"

Alle var henrykte. Denne prøve på retorisk veltalenhed fik Kammeret til at snappe efter vejret. Rougon, som så ud til at sove, kunne kun se glædestrålende ansigter på rækkerne foran sig. Nogle af de deputerede lod til at skærpe deres opmærksomhed, og holdt hånden bag øret for ikke at gå glip af denne storslåede prosa. Den blonde deputerede holdt en kort pause, og hævede så stemmen:

"Her, mine herrer, er det i virkeligheden den store, franske familie, som beder alle sine medlemmer om at udtrykke deres glæde; og hvilken pomp og pragt ville det ikke kræve, hvis det skulle være muligt, at de ydre manifestationer kunne modsvare højden af vore berettigede forhåbninger!" Han indskød her en ny pause.

"Hør! Hør!" råbte de samme stemmer igen.

"Det er vældig fint udtrykt," bemærkede Kahn, "ikke sandt, Béjuin?"

Béjuin nikkede; han sad og fikserede prismelysekronen, som hang ned fra glastaget foran præsidentens sæde. Han befandt sig i en tilstand af ophøjet nydelse.

På galleriet sad Clorinde med kikkerten for øjnene og lod ikke et eneste ansigtsudtryk hos den blonde deputerede gå fra sig; Charbonnels havde tårer i øjnene; fru Correur indtog en lyttende positur à la fin dame; obersten nikkede samtykkende, og den smukke fru Bouchard lænede sig tilbage mod hr. d'Escorailles knæ. På estraden lyttede præsidenten og sekretærerne, ja selv betjentene, højtideligt, fuldstændig ubevægelige.

"Den kejserlige prins' vugge," fortsatte den blonde deputerede, "er vor tryghed for fremtiden, for i og med at den fortsætter det dynasti, som vi alle hylder, betrygger den landets lykke, dets urokkelige ro og stabilitet, og dermed også resten af Europas."

Nogle "ro i salen!" var nødvendige for at forhindre entusiasmen i at bryde ud i lys lue ved dette rørende billede med vuggen.

"En gang før syntes også en ætling at denne høje slægt at være forudbestemt til en stor skæbne, men hans tid og vor er nu slet ikke de samme. Freden er resultatet af den vise og betænksomme regering, hvoraf vi nyder frugterne, ligesom krigens ånd dikterede det epos, som udgjorde det første kejserdømme. Ved sin fødsel hilstes han af kanoner, som fra nord til syd proklamerede vore soldaters fremgang, men

kongen af Rom skulle ikke have den lykke at få lov til at tjene sit fædreland; således var nu engang Forsynets hensigter …"

"Hvad er det han siger? Det er det rene sødsuppe," mumlede den skeptiske La Rouquette. "Hele den tirade er klodset. Den vil ødelægge hele hans tale."

Og de deputerede var virkelig ved at blive urolige. Hvorfor denne historiske erindring, som generede dem i deres nidkærhed? Flere af dem pudsede næse. Men den blonde deputerede, som mærkede den kulde, hans sidste fraser havde afstedkommet, smilede. Han hævede stemmen og fuldførte sin antitese, vuggende på ordene, åbenbart sikker på at opnå sin effekt.

"Men således kommet til verden i en af disse store epoker, hvor et eneste barns fødsel kan betragtes som alles redning, synes Frankrigs barn i dag at give os, såvel som kommende slægter, retten til at leve og dø ved den fædrene arne. Det er den himmelske godheds underpant."

Det var en storslået afslutning. Alle de deputerede forstod det, og en tilfreds mumlen bredte sig i salen. Det var virkelig herligt således at blive forsikret om en evig fred. Medlemmerne beroligede sig, og genindtog deres henrykte attituder som politikere, der nyder et smukt litterært foredrag. De kunne være rolige. Europa tilhørte deres herre.

"Kejseren, som er blevet hele Europas voldgiftsmand," fortsatte den blonde deputerede med ny patos, "nåede netop at undertegne denne ædle fred, som, samtidig med, at den forener nationernes produktive kræfter, er en forening af folkene lige så meget som af monarker, da det behagede Gud at sætte kronen på hans lykke samtidig med hans ære. Er det da

ikke tilladt at tænke, at han fra denne stund foran sig ser hen mod talrige lykkelige år, når han betragter denne vugge, hvori arvtageren til hans høje politik hviler, skønt endnu så lille?"

Det var også et meget smukt udtænkt billede. Og jo, det var helt sikkert tilladt, forsikrede de deputerede med tavse nik. Men betænkningen begyndte at forekomme dem lidt langtrukken. Mange deputerede blev igen alvorlige, flere af dem skottede også op mod galleriet som praktisk indstillede mænd, der er noget skeptiske ved at blive set anvende deres tid på en så temmelig upolitisk måde. Andre blev åndsfraværende, sad med et tomt blik og tænkte på deres forretninger eller trommede med fingerspidserne på deres pultes mahognibordplader, og i deres erindring dukkede utydelige minder op, om andre forsamlinger, hvor man lige så hengivent havde hyldet andre potentater i andre vugger.

La Rouquette vendte sig ofte om for at se på uret; da viseren pegede på kvart i tre, gjorde han en udmattet gestus. Han ville ikke kunne nå sin aftale! Kahn og Béjuin sad ubevægelige ved siden af hinanden med korslagte arme og søvnigt missende øjne. Og på diplomatgalleriet sad den smukke Clorinde, stadig med kikkerten for øjnene, og granskede Rougon nøje, som han sad på sin bænk og lignede en slumrende tyr.

Men den blonde deputerede havde ikke travlt, han læste for sin egen tilfredsstillelse, med rytmiske, salige bevægelser af skuldrene.

"Lad os derfor vise fuld og ubegrænset tillid, og må den lovgivende forsamling ved denne store og vigtige lejlighed erindre sig sin lighed med kejseren i oprindelse, hvorved den næsten opnår familierettigheder, der er større end statens

øvrige korps, til at deltage i kejserens glæde. Ligesom han er vi et afkom af folkets frie vilje, og således bliver da den lovgivende forsamling i dette øjeblik til selve folkets stemme, som hylder det høje barn med uforanderlig ærbødighed, en hengivenhed hævet over alle prøvelser og en kærlighed uden grænser, som gør den politiske overbevisning til en religion, hvis pligter man velsigner."

Det måtte vist lide mod slutningen, siden der nu var tale om hyldest, religion og pligter. Charbonnels dristede sig til lavmælt at anstille nogle reflektioner, mens fru Correur kvalte en let hosten i sit lommetørklæde. Fru Bouchard listede stille op i baggrunden af galleriet sammen med hr. Jules d'Escorailles.

Den blonde deputerede skiftede nu virkelig pludselig stemmeføring, faldt fra de højtidelige højder til en mere familiær tone, og rablede videre:

"Vi foreslår, mine herrer, en ubetinget godkendelse af forslaget, således som det er fremsat af statsrådet."

Han satte sig ned under stærkt bifald fra salen.

"Hør! Hør!" råbte hele salen, og væggene gav genlyd af bravoråb.

Hr. de Combelot, hvis smilende opmærksomhed ikke havde svigtet et eneste minut, udslyngede tilmed et: "Leve kejseren", som dog fortabte sig i den almindelige støj. Man klappede næsten ad oberst Jobelin, som stod ved kanten af galleriet, hvor han var alene, og forglemte sig så meget, at han klappede i sine magre hænder, trods reglementets forskrifter om det modsatte. Hele den af de første sætninger fremkaldte ekstase blussede op igen, man udvekslede entusiastiske bemærkning fra række til

række, og en strøm af venner ilede hen til den blonde deputerede for at trykke begge hans hænder energisk.

Men støjen overdøvedes snart af råbet:

"Debat! Debat!"

Præsidenten havde rejst sig og lod til at have ventet dette udråb. Han ringede, og da salen pludselig antog en andægtigt lyttende stilhed, sagde han:

"Mine herrer, et stort antal deputerede begærer, at man umiddelbart går over til debatten."

Men der blev ingen debat. Man stemte med det samme. Begge forslag i bevillingsansøgningen blev efter tur genstand for afstemning, og blev straks vedtaget: næppe havde præsidenten læst punktet op, førend alle de deputerede rejste sig *en masse* med en vældig skraben med fødderne, som i et anfald af umiddelbar henrykkelse. Så gik valgurnerne rundt, betjente gik rundt mellem bænkene og samlede stemmesedlerne ind i zinkkasser. De 400.000 francs blev enstemmigt bevilget med de 239 tilstedeværende stemmer.

"Det var en god dags arbejde," sagde hr. Béjuin naivt, og begyndte at le, som om han havde sagt noget morsomt.

"Klokken er over tre, jeg løber," hviskede La Rouquette, idet han passerede Kahn.

Det tyndede ud i forsamlingen. Nogle deputerede trak sig ganske stille hen mod døren og syntes at glide i et med væggen. Spørgsmål af simpel lokal interesse stod det næste på listen over sager til behandling. Snart var der ingen andre tilbage på bænkene end de allermest nidkære deputerede, dem, som ikke havde andre forretninger ude i byen i dag; de fortsatte deres afbrudte søvn eller genoptog deres samtaler derfra, hvor de var

blevet afbrudt, og samlingen afsluttedes således, som den var begyndt, i stilfærdig ligegyldighed. Selv den almindelige støj mindskedes, det var, som om den lovgivende forsamling ganske og aldeles var sovet ind.

"Hør, Béjuin," sagde Kahn, "prøv at komme til at tale med Delestang, når du går. Han kom sammen med Rougon, han ved sikker noget."

"Ja, De har ret, der er Delestang," hviskede Béjuin og iagttog den regeringsråd, der sad til venstre for Rougon. "Jeg kan aldrig genkende dem i de der forbandede uniformer."

"Jeg går ikke, jeg vil have fat i vores store mand," sagde Kahn. "Vi må nødvendigvis vide besked."

Præsidenten afholdt afstemninger om en endeløs række af forslag, som blev afgjort ved almindeligt flertal. De deputerede rejste og satte sig som maskiner, uden at afbryde deres samtaler, ja selv uden af holde op med at sove. Det hele blev så kedeligt, at til og med de få nysgerrige på galleriet gik deres vej. Kun Rougons venner blev tilbage. De håbede endnu, at han ville sige noget.

Pludselig rejste en deputeret med korrekt klippede bakkenbarter som en landsbyadvokat sig. Det standsede straks afstemningsmaskineriets monotone virksomhed. Forbløffelsen fik alle de tilstedeværende til at vende sig om og se på den, der havde rejst sig.

"Mine herrer," sagde han, stående foran sin bænk, "jeg ønsker at forklare de grunde, der har fået mig til, omend højst ugerne, at stemme mod flertallet i indstillingen."

Stemmen var så skingrende, så latterlig, at den smukke Clorinde måtte kvæle en latter i hænderne. Men nede i salen

blev forbløffelsen stadig større. Hvad var det for noget? Hvorfor talte han? Ved at spørge sig for, fik man til sidst at vide, at præsidenten netop havde åbnet diskussionen om et forslag, der skulle give departementet Pyrenées-Orientales tilladelse til at låne 250.000 francs til at bygge et justitspalæ i Perpignan. Taleren, en lokal politiker fra departementet, talte mod forslaget. Det kunne måske blive interessant. Man lyttede til ham.

Den deputerede med de korrekte bakkenbarter gik imidlertid meget forsigtigt til værks. Han remsede lange rækker af fraser fulde af alskens forbehold op og tog ustandselig hatten af for enhver tænkelig myndighed. Men departementets økonomiske byrder var allerede tunge, og han oplæste en fuldstændig oversigt over den finansielle situation i Pyrenées-Orientales. Desuden forekom behovet for et nyt justitspalæ ham ikke at være fuldt påvist. Således talte han i næsten et kvarter. Da han satte sig, var han stærkt ophidset. Rougon, som et øjeblik havde løftet øjenlågene, lod dem langsomt synke tilbage.

Nu var det vedkommende forslagsstillers tur, en lille, vældig kvik ældre herre, som tale i en bestemt tone, som en, der føler sig på sikker grund. Først henvendte han nogle høfligheder til sin ærede kollega, med hvem han dog beklagede ikke at kunne være enig. Departementet Pyrenées-Orientales var langt fra så fattigt, som man ville påstå, og han opstillede med andre tal en helt ny oversigt over departementets finansielle stilling. Behovet for et nyt rådhus var for øvrigt ubestrideligt. Han meddelte forskellige detaljer. Det gamle justitspalæ lå i et så folkerigt kvarter, at gadelarmen hindrede dommerne i at høre, hvad advokaterne sagde. Desuden var det for lille; når vidnerne

i retssagerne var mange, måtte de stå ude i forværelset, hvilket udsatte dem for mange farlige bestikkelsesforsøg. Den deputerede sluttede af med, som et uimodståeligt argument, at udslynge, at det var justitsministeren selv, som havde opfordret til at fremsætte forslaget.

Rougon rørte sig ikke ud af stedet, han sad med hænderne foldede på knæet og nakken støttet mod mahognivæggen. Da denne diskussion begyndte, syntes han at blive endnu mere klodset og bred. Da den første taler gjorde mine til at ville svare, lettede han sin store krop en anelse, men uden at rejse sig rigtigt, og sagde med tyk stemme:

"Hr. forslagsstilleren glemte at tilføje, at indenrigs- og finansministrene har godkendt forslaget."

Han sank tilbage og genindtog sin lade stilling som sovende tyr. Der gik en summen gennem salen. Taleren, der skulle til at svare, satte sig igen med et kort buk. Og forslaget gik igennem. De deputerede, som af nysgerrighed havde fulgt debatten, antog atter ligegyldige miner.

Rougon havde talt. Fra den ene afdeling af galleriet til den anden udvekslede oberst Jobelin blink med ægteparret Charbonnel, mens fru Correur forberedte sig til at forlade stedet, ligesom man forlader en teaterloge før tæppet falder, når helten i stykket har sagt sin sidste replik. Hr. d'Escorailles og fru Bouchard var allerede gået. Clorinde stod lænet op mod plysbalustraden; hun dominerede hele salen med sin statelige skikkelse, og indsvøbte sig langsomt i et kniplingssjal, mens hun så sig omkring. Regnen slog ikke længere mod tagvinduet, men himlen var stadig mørk og overskyet. I den skumle belysning forekom pultenes mahogni sort; en tåget skygge

bredte sig over bænkerækkerne, hvor nu kun de skaldede hoveder hos nogle af de deputerede lyste op som hvide pletter. Mod marmorvæggen under de vage, blege allegoriske figurer, så præsidenten og sekretærerne og betjentene, der alle var i sort, ud som stive silhuetter i et skyggespil. Salen druknede i denne pludselige skumring.

"Å min Gud, man keder sig ihjel herinde," sagde Clorinde og skubbede sin moder ud fra galleriet.

Hun gjorde betjentene, som sad og sov ude i forværelset, ganske årvågne ved den besynderlige måde, hvorpå hun havde draperet sjalet omkring hofterne.

Nede i vestibulen traf damerne oberst Jobelin og fru Correur.

"Vi venter på ham," sagde obersten, "måske kommer han ud denne vej. Jeg har under alle omstændigheder givet Kahn og Béjuin et vink om at komme og give mig nogle oplysninger."

Fru Correur gik hen til grevinde Balbi og sagde i en sørgmodig tone, uden at forklare sig yderligere:

"Ja, det ville være en stor ulykke!"

Obersten vendte øjnene mod loftet.

"Sådanne mænd som Rougon er nødvendige for landet," sagde han efter en pause. "Kejseren ville begå en stor fejl."

Og der blev atter stille. Clorinde ville kigge ind i vandrehallen, men en betjent lukkede barsk døren for næsen af hende. Så kom hun tilbage til moderen, som stod tavs og med nedfældet slør.

"Det er ulideligt at vente sådan her," mumlede hun.

En deling soldater gik forbi. Obersten meddelte, at mødet nu var slut. Og virkelig kom nu Charbonnels til syne oppe på trappen. De gik meget forsigtigt ned bag hinanden, idet de

støttede sig til gelænderet. Da hr. Charbonnel fik øje på obersten, råbte han til ham:

"Han sagde ikke meget, men han lukkede da ordentlig munden på dem."

"Han har ikke fået en ordentlig mulighed," hviskede obersten ind i den gamles øre, da denne var nået hen ved siden af ham, "ellers skulle De nok få noget at høre! Han skal tale sig varm først."

Soldaterne havde imidlertid stillet sig op i to rækker mellem deputeretkammerets sal og det ved siden af vestibulen liggende præsidentgalleri. Der viste sig nu et optog til lyden af knitrende trommehvirvler. I spidsen gik to sortklædte betjente med den trekantede hat under armen, kæde om halsen og sværd ved siden. Så kom præsidenten, eskorteret af to officerer, derefter kammerets sekretærer. Da præsidenten gik forbi den smukke Clorinde, smilede han til hende som anden salonløve, trods kortegens værdighed.

"Åh, er De her?" sagde Kahn, som geskæftigt kom løbende.

Og selv om vandrehallen dengang var lukket for offentligheden, lod han dem alle komme derind og førte dem ind i en af nicherne til de store glasdøre, der førte ud til haven. Han virkede ophidset.

"Igen har han undgået mig!" sagde han. "Han sneg sig ud i Rue de Bourgogne, mens jeg ventede på ham i General Foy-galleriet. Men det betyder intet, vi skal nok få besked. Jeg har sendt Béjuin efter Delestang."

Så ventede de igen, i godt ti lange minutter. De deputerede kom med nonchalante miner ud gennem de to store, med grønt klæde beklædte våbenhuse, som skjulte dørene. Nogle blev

tilbage for at tænde sig en cigar, andre stod i små grupper og spøgte med hinanden og udvekslede håndtryk. Fru Correur var imens gået hen for at se Laokoongruppen; og mens Charbonnels lagde hovedet tilbage for at se på en havmåge, som var malet på rammen af en fresco, ligesom om den kom flyvende ud fra maleriet, stod den smukke Clorinde foran den store Minervastatue i bronze, og betragtede interesseret hendes kolossale arme og barm. Oberst Jobelin og hr. Kahn førte en dæmpet, ivrig samtale i vinduesnichen.

"Ah, der er Béjuin!" råbte den sidste pludselig.

Alle ilede ham i møde med spændte miner. Béjuin var åndeløs.

"Nå?" spurgte man.

"Jo, afskedsansøgningen er bevilget. Rougon går af."

Det var som et knusende kølleslag. Der blev dyb tavshed. Clorinde, som nervøst slog knuder på snipperne af sit sjal for at holde sine sitrende fingre beskæftiget, opdagede nede i haven den smukke fru Bouchard, som gik langsomt arm i arm med hr. d'Escorailles med hovedet lænet mod hans skulder. De var gået ned før de andre og havde sneget sig ud gennem en åben dør, og i disse for alvorlige meditationer bestemte alleer havde deres kærlighed søgt et tilflugtssted under det nyudsprungne løvs filigranværk. Clorinde vinkede til dem.

"Den store mand er gået af," sagde hun til den smilende unge kvinde.

Fru Bouchard slap pludselig sin kavalers arm og blev helt bleg og alvorlig, mens Kahn stod midt i gruppen af Rougons lamslåede venner og gjorde matte armbevægelser mod himlen. Han var ikke i stand til at sige et ord.

2

Le Moniteur meddelte den næste morgen, at Rougon trak sig tilbage "af helbredsmæssige årsager". Efter morgenmaden havde han begivet sig til statsrådens palads, for allerede samme aften at overlade pladsen til sin efterfølger. Og i konseilspræsidentens store arbejdsværelse i rødt og guld sad han nu foran det enorme skrivebord af palisander, tømte skufferne og ordnede papirerne, som han bandt sammen i bundter med lyserødt sejlgarn.

Han ringede. En betjent trådte ind, en statelig karl, som havde ligget ved kavaleriet.

"Bring mig et tændt lys," sagde Rougon.

Da betjenten gik igen, efter have stillet en af stagerne fra kaminen på skrivebordet, kaldte han ham tilbage.

"Hør, Merle … lad ikke nogen komme ind … hører De, ingen."

"Ja vel, hr. konseilspræsident," svarede betjenten og låste lydløst døren efter sig.

Rougon smilede mat. Han vendte sig mod Delestang, som stod i den anden ende af værelset foran en hylde, hvis indhold af æsker han underkastede en nøje undersøgelse.

"Vor ven Merle har ikke læst *Le Moniteur* her til morgen," mumlede han.

Delestang rystede på hovedet, men kunne ikke finde på noget at svare. Han havde et prægtigt hoved, næsten skaldet, men det var den slags tidlig skaldethed, som fruentimmerne synes så godt om. Hans nøgne hovedskal, som gjorde panden uforholdsmæssigt høj, gav ham et overordentlig intelligent

udseende. Hans rødlige, lidt firkantede, fuldstændig glatragede ansigt mindede om de korrekte og tankefulde ansigter, som fantasifulde malere plejer at udstyre store statsmænd med.

"Merle er dig meget hengiven," sagde han endelig.

Så dukkede han atter ned i æsken, han var ved at grave i. Rougon, som havde krøllet en håndfuld papir sammen, antændte dem ved lyset og kastede dem så i en stor bronzeskål, som stod på et hjørne af skrivebordet. Han så på dem brænde.

"Delestang, rør ikke ved de nederste kasser," sagde han. "De indeholder dokumenter, som kun jeg forstår mig på."

De fortsatte tavse deres arbejde i mindst et kvarter. Det var meget smukt vejr, og solen skinnede ind gennem de tre store vinduer, som vendte ud mod kajen. Et af disse vinduer, som stod på klem, slap små friske briser ind fra Seinen, der tid efter anden legede i gardinernes silkefrynser og fremkaldte en let knitren fra sammenkrøllede papirer, som var blevet smidt rundt omkring på gulvet.

"Se på det her," sagde Delestang og gav Rougon et brev, som han netop havde fundet.

Rougon læste brevet og satte ganske roligt ild til det ved lyset. Det var et ømtåleligt brev. Og de to mænd vedligeholdt en spredt samtale, afbrød uophørligt sig selv midt i sætningerne for at stikke næsen i en ny bunke papirer. Rougon takkede Delestang for, at han var kommet for at hjælpe ham. Han var den eneste, med hvem han uden problemer kunne vaske sit smudsige linned fra de fem år, han havde været konseilspræsident. Han havde gjort hans bekendtskab i den lovgivende forsamling, hvor de begge havde siddet på samme række, side om side. Det var der, han havde følt sig tiltrukket af

denne Adonis, som han fandt guddommeligt dum, hul og stolt. Han sagde ofte i en overbevist tone, at "den krabat til Delestang skulle nok komme langt". Og han skubbede ham frem, knyttede ham til sig med taknemmelighedsbånd, brugte ham som et slags pengeskab, hvori han låste alt det inde, som han ikke selv kunne bære rundt med sig.

"Å, hvor er man dog dum, når man gemmer papir!" mumlede Rougon, idet han åbnede en ny, overfyldt æske.

"Her er et fruentimmerbrev," sagde Delestang og blinkede.

Rougon fik sig en god latter. Han lo, så maven hoppede på ham. Han tog brevet, stadig leende. Efter at have løbet de første linjer igennem, udbrød han:

"Det er den lille d'Escorailles, som har efterladt det her. Ja, den slags billetter er nogle rigtig kønne papirer! Sådan tre linjer af en fruentimmerhånd kan gør ubodelig skade."

Og idet han brændte brevet, tilføjede han:

"Pas på kvinderne, Delestang!"

Delestang slog blikket ned. Han havde altid en eller anden farlig passion; i 1851 havde han ligefrem været tæt på at ødelægge hele sin politiske fremtid, da han var vanvittigt forelsket i en socialistisk deputerets hustru, og for at indynde sig hos manden stemte han som oftest med oppositionen og mod Élysée-paladset. Statskuppet den 2. december havde derfor været et ligefremt kølleslag mod ham. Han låste sig inde i to dage, ude af sig selv, knust, tilintetgjort, rædselsslagen for at man skulle komme for at arrestere ham ved først givne lejlighed. Rougon havde imidlertid hjulpet ham ud af denne klemme, overtalt ham til ikke at stille op som kandidat til valgene, og taget ham med sig til Élysée-paladset, hvor han

skaffede ham en lille sekretærpost ved statsrådet. Delestang, som var søn af en vinhandler i Bercy og tidligere advokat, ejede et mønsterlandbrug i Sainte-Menehould, var god for flere millioner francs, og beboede et ret elegant hus ved Rue du Colisée.

"Ja, pas på kvinderne," gentog Rougon med en pause mellem hvert ord, mens han så på sine papirer. "Hvis kvinderne ikke giver én horn i panden, lægger de én rebet om halsen. Ser De, i vores alder må man passe lige så meget på sit hjerte som på sin mave."

I dette øjeblik hørtes en stærk støj fra forværelset. Man hørte Merle forbyde nogen at gå ind. Men pludselig kom alligevel en lille herre brusende ind med ordene:

"Men for syv søren, jeg vil jo bare hilse på vor kære ven ..."

"Nej men dog, er det Dem, Du Poizat!" udbrød Rougon uden at rejse sig.

Idet Merle slog ud med armene i en undskyldende gestus, befalede han ham at låse døren. Så sagde han roligt til Du Poizat:

"Jeg troede, De var i Bressuire. Forlader man bare sit underpræfektur på den måde, ligesom en gammel elskerinde?"

Du Poizat var en spinkel lille mand med et ondskabsfuldt rotteansigt og meget hvide, skæve tænder. Han trak på skuldrene:

"Jeg kom til Paris i morges i forretninger, og jeg havde egentlig ikke tænkt mig at besøge Dem i Rue Marbeuf før i aften. Jeg havde tænkt at indbyde mig selv til middag hos Dem. Men så læste jeg *Moniteur* ..."

Han trak en lænestol hen til skrivebordet og slog sig ugenert ned lige foran Rougon.

"Hvad pokker er der sket? Jeg kommer jo helt fra den anden ende af Deux-Sèvres. Jeg havde nok hørt et rygte derude, men jeg var da langt fra at have nogen anelse … hvorfor har De ikke skrevet til mig?"

Nu var det Rougons tur til at trække på skuldrene. Det var klart, at Du Poizat havde hørt, han var faldet i unåde, og at han havde ilet til Paris for at se, om der ikke skulle være en mulighed ham selv for at holde sig fast i sin stilling. Han sendte ham et indtrængende blik, idet han sagde:

"Jeg ville have skrevet Dem til i aften. Indgiv Deres afskedsansøgning, min ven."

"Det var alt, hvad jeg ville vide. Udmærket, jeg skal begære min afsked," svarede Du Poizat roligt.

Så rejste han sig og begyndte at fløjte. Idet han langsomt gik frem og tilbage i værelset, opdagede han Delestang, der lå på knæ på tæppet midt i blandt et kaos af æsker. Han gik stille hen til ham og gav ham et håndtryk. Så tog han en cigar op af lommen og tændte den ved lyset.

"Man må vel have lov at ryge, siden her flyttes?" sagde han, og slog sig atter ned i lænestolen. "Det er morsomt at flytte!"

Rougon havde imidlertid fordybet sig i et bundt papirer, som han læste med megen opmærksomhed. Han tyndede omsorgsfuldt ud i dem, brændte nogen, beholdt andre. Du Poizat sad tilbagelænet og så på; fra tid til anden sendte han en røgstrime ud af mundvigene. De havde stiftet bekendtskab nogle måneder før Februarrevolutionen i 1848. De boede dengang hos fru Mélanie Correur på Hôtel Vanneau i Rue

Vanneau. Du Poizat følte sig hjemme der; han var ligesom fru Correur født i Coulonges, en lille by i Niort-arrondissementet. Hans fader, som var pantefoged, havde ladet ham studere jura i Paris. Han gav ham kun hundrede francs om måneden, skønt han selv havde tjent betydelige summer på ågervirksomhed. Den gamles formue var så uforklarlig i hans hjemegn, at man beskyldte ham for at have fundet en skat i et gammelt skab, som han var kommet over ved en udpantningsforretning. I den første tid af den bonapartistiske kampagne brugte Rougon denne udsultede unge mand, som ærgerlig og forbitret gjorde kort proces af sine hundrede francs om måneden. De to gennemførte mange ømtålelige foretagender sammen. Sidenhen, da Rougon ville ind i den lovgivende forsamling, var det Du Poizat, som ved sin energiske fremfærd gennemtvang hans valg som deputeret for Deux-Sèvres. Efter statskuppet arbejdede Rougon for Du Poizat og gjorde ham til underpræfekt i Bressuire. Den unge mand, som endnu ikke var fyldt de tredive år, havde ønsket at optræde som triumfator i sin hjemegn, kun nogle få mil fra faderen, hvis nærighed havde været årsagen til alle hans pinsler, lige siden han afsluttede sin skolegang.

"Nå, hvordan har fatter Du Poizat det så?" spurgte Rougon uden at se op.

"Kun alt for godt," sagde den anden i en let tone. "Han har smidt den sidste pige ud, fordi hun spiste alt for meget af hans brød. Nu har han to ladte bøsser stående bag døren, og når jeg kommer for at besøge ham, må jeg stå og parlamentere med ham over muren."

Mens de talte, bøjede Du Poizat sig frem og rodede med fingerspidserne rundt i bronzeskålen, hvorfra nogle endnu kun halvt brændte papirstumper stak op. Da Rougon bemærkede dette, så han hastigt op. Han havde altid været en smule mistroisk i forhold til sin tidligere medhjælper, hvis hvide, skæve tænder lignede en ung ulvs. Hans første og sidste tanke, dengang de arbejdede sammen, var at denne aldrig måtte få fat i så meget som ét stykke kompromitterende papir. Da han nu så, at han forsøgte at læse de ord, ilden ikke havde fortæret, kastede han en håndfuld brændende breve i skålen. Du Poizat forstod fuldstændig, hvorfor han gjorde det; han smilede imidlertid blot og sagde spøgende:

"Vi holder nok hovedrengøring."

Han tog en lang saks og anvendte den som pincet. Han genantændte de breve, der var ved at slukke; papirskugler, der var for hårdt sammenkrøllede, holdt han op og lod brænde i luften, han rørte rundt i den glødende aske som var det en brændende punchebowle. Gnisterne stod op fra skålen, og en blålig røg trak langsomt hen med det åbne vindue. Lyset flammede op, og brændte nu med en høj og rank flamme.

"Deres lys ligner et kirkelys," sagde Du Poizat fnisende. "Hvilken begravelse, min stakkels ven! De har minsandten adskillige lig at brænde!"

Rougon skulle til at svare, da en ny støj hørtes i forværelset. Merle forsvarede igen døren mod indtrængende. Da stemmerne efterhånden blev stadig mere højlydte, sagde Rougon til sidst:

"Delestang, vær så venlig at gå ud og se, hvad der foregår. Hvis jeg selv viser mig, bliver vi løbet over ende."

Delestang åbnede forsigtigt døren og lukkede den efter sig. Men han stak næsten med det samme atter hovedet ind og hviskede:

"Det er Kahn, som er her."

"Nuvel, lad ham komme ind," sagde Rougon. "Men kun ham, forstår De!"

Og han kaldte Merle ind for at gentage sin befaling.

"Jeg beder Dem undskylde, kære ven," sagde han til hr. Kahn, da tjeneren var gået. "Men jeg har så meget at gøre. Sæt Dem ved siden af Du Poizat, og rør Dem ikke ud af stedet, ellers får jeg jer begge to smidt ud."

Kahn syntes ikke at blive den mindste smule stødt over denne uhøflige modtagelse. Han var vant til Rougons temperament. Han tog en stol og satte sig ved siden af Du Poizat, som var ved at tænde sig en ny cigar. Da Kahn havde siddet lidt, sagde han:

"Det er allerede varmt udenfor. Jeg kommer fra Rue Marbeuf, jeg troede, De endnu var hjemme hos Dem selv."

Rougon svarede ikke; der blev stille. Han krøllede papirer sammen og smed dem i en kurv, han havde trukket hen til sig.

"Jeg har noget at sige Dem," fortsatte Kahn.

"Sig frem," sagde Rougon. "Jeg lytter."

Men den deputerede syntes pludselig at bemærke den uorden, der herskede i værelset.

"Hvad er det, De laver?" spurgte han med vel foregivet overraskelse. "Skifter De arbejdsværelse?"

Hans tonefald var så naturligt, at Delestang ligefrem gjorde sig den ulejlighed at gå hen og holde *Le Moniteur* op for Kahns øjne.

"Å, min Gud!" råbte denne, idet han kastede et blik på avisen. "Jeg troede ellers, at den sagde blev afklaret i går aftes. Det var et voldsomt slag. Min kære ven ..."

Han rejste sig og trykkede Rougons hænder i sine. Denne tav og stirrede på ham; to dybe, ironiske krusninger kom til syne i hans mundvige. Og da han så, at Du Poizat havde antaget en mine af ligegyldighed, fik han en mistanke om, at de to allerede havde mødtes tidligere om morgenen, så meget mere som Kahn ikke havde set særlig overrasket ud, da han opdagede underpræfekten. Den ene af dem var formentlig gået til ministeriet, mens den anden havde ilet til Rue Marbeuf. På den måde var de sikre på, at han ikke kunne undslippe dem.

"De havde noget at sige mig?" sagde Rougon roligt.

"Lad os ikke tale om det nu, min kære ven!" udbrød den deputerede. "De har nok vanskeligheder i forvejen. En dag som denne skal jeg ikke plage Dem med mine bekymringer."

"Gener Dem ikke, sig nu frem."

"Jo, det er om min forretning, De ved, denne fordømte koncession. Ja, jeg er ligefrem glad for, at Du Poizat er her. Han kan give Dem visse oplysninger. "

Og han fortalte vidtløftigt om, hvor langt fremme hans forretning var. Det gjaldt en jernbane mellem Niort og Ângers, som han havde sværmet for de sidste tre år. Sagen var den, at denne jernbane gik forbi Bressuire, hvor han ejede et jernværk, hvis værdi den ville tidoble; transporten havde hidtil været meget besværlig, og forretningen stod næsten stille. Bag hans plan lå også et skjult håb om et indbringende fiskeri i rørte vande, så Kahn udfoldede følgelig en voldsom virksomhed for at få denne koncession; Rougon understøttede ham energisk,

og koncessionen var næsten bevilliget, da hr. de Marsy, indenrigsministeren, ærgerlig over ikke at være med i denne forretning, hvori han vejrede store muligheder, og ivrig efter at skaffe Rougon ubehageligheder, havde brugt al sin indflydelse for at bekæmpe planerne. Han havde til og med, med den frækhed, der gjorde ham til en så frygtelig modstander, gennem ministeren for offentlige arbejder tilbudt koncessionen til direktøren for et af de store jernbaneselskaber, Compagnie de l'Ouest, og han udspredte det rygte, at kun dette firma var i stand til at bygge en sådan sidebane, der jo krævede sikre garantier. Kahn ville derved blive gå glip af alle de fordele, han havde håbet på, og Rougons fald ville sikkert fuldende hans ruin.

"Jeg fik at vide i går," sagde han, "at en af selskabets ingeniører havde fået til opgave at udarbejde en ny plan. Vidste De det, Du Poizat?"

"Javist," svarede underpræfekten. "Man er tilmed allerede begyndt opmålingen. Man forsøger at undgå det sving, De havde lavet for at få banen til at passere Bressuire. Den skulle så gå i lige linje mellem Parthenay og Thouars."

Den deputerede gjorde en nedslået gestus.

"Det er ren og skær forfølgelse," mumlede han. "Hvad skulle det gøre dem at lade den gå forbi min fabrik? Men jeg skal protestere, skrive en pamflet mod deres linje. Jeg tager med Dem til Bressuire."

"Nej, De skal ikke vente på mig," sagde Du Poizat smilende. "Det ser ud til, at jeg først skal hen og forlange min afsked."

Kahn kastede sig tilbage i sin stol, som var han blevet ramt af det endelige dødsstød. Han gned skægget med begge hænder

og så på Rougon med en bønfaldende mine. Denne havde lagt sine papirer fra sig, han lyttede med albuerne støttet på bordet.

"De vil gerne have mit råd, ikke sandt?" sagde han endelig i en skarp tone. "Nuvel da, spil døde, mine venner, sørg for at alting forbliver status quo, og vent, til vi atter er herrer igen. Du Poizat skal forlange sin afsked, for ellers får han den alligevel om fjorten dage. Hvad angår Dem, Kahn, så skriv til kejseren, forsøg ved alle tænkelige midler at forhindre, at koncessionen går til Compagnie de l'Ouest. Det får De den visselig ikke selv af, men så længe ingen anden har fået den, er der stadig mulighed for Dem længere fremme i tiden."

Og da begge de to andre rystede på hovedet, fortsatte han endnu mere brutalt:

"Det er alt, hvad jeg kan gøre for Dem lige nu. Jeg er faldet omkuld; giv mig nu tid til at rejse mig igen. Ser jeg ud, som om jeg er ked af det? Nej, vel? Nuvel, så gør mig da den tjeneste at lade være med at se ud, som om De var med til min begravelse. Jeg for min del er henrykt over at få lov til at trække mig tilbage til privatlivet. Nu kan jeg endelig få lov at hvile mig lidt!"

Han åndede tungt, lagde armene over kors og vuggede frem og tilbage med sit vældige korpus. Hr. Kahn holdt inde med at tale om sin forretning. Han forsøgte at se lige så ubekymret ud som Du Poizat. Delestang var gået i lag med en ny æske, og han gik så tyst omkring bag stolene, at det lige så godt kunne være en flok mus, der løb omkring mellem papirerne.

Solen, som bevægede sig over det røde gulvtæppe, afskar nu skrivebordet med en gylden trekant, hvori lysets flamme stadig brændte med en blegnet glans.

Der var imidlertid opstået en fortrolig stemning. Rougon, som fortsatte med at bundte papirer sammen, forsikrede at politik slet ikke var noget for ham. Han smilede godmodigt, mens hans tunge øjenlåg sank trætte ned over hans glimtende øjnes flammer. Han ville gerne have haft uendelige jorder at opdyrke, store flokke af kreaturer, heste, får, hunde, som han var uindskrænket herre over. Og han talte om, hvordan han tidligere, i Plassans, da han blot var en ubetydelig provinsadvokat, havde haft sin fornøjelse af at gå ud, klædt som en bonde, og jage i flere dage i træk i La Seilles raviner, hvor han skød ørne. Han påstod at være bonde, hans farfar havde pløjet jorden. Sådan spillede han verdensforagter. Det udmattede ham at være en mægtig mand. Han ville tilbringe sine somre på landet. Han havde aldrig følt sig så let om hjertet som i morges, og han hævede sine brede skuldre med en kraft, som om han netop havde afkastet en tung byrde.

"Hvor meget fik De som konseilspræsident? Firs tusinde francs?" spurgte Kahn.

Han svarede ja med et let nik.

"Og nu får De kun tredive tusinde francs som senatsmedlem."

Men Rougon udbrød, at dette ikke vil anfægte ham det mindste. Han levede af ingenting, han vidste ikke af, at han havde nogen laster, og det virkelig sandt. Han var hverken spiller eller vellystning eller gourmand. Han drømte om at være sin egen herre, det var det hele. Og han vendte tilbage til sin idé om en landejendom, hvor alle dyrene adlød ham. Det var hans ideal, at have en pisk og kommandere, være et overlegent væsen, den mest intelligente og den stærkeste. Han livede lidt

efter lidt op, talte om dyrene, som om de var mennesker, sagde at masserne holdt af stokken, at hyrderne styrede deres hjorder ved at kaste sten efter den. Han blev som forklaret, hans tykke læber svulmede af foragt, svedperlerne fossede ned ad hans ansigt. I sin hårdt knyttede næve svingede han en rulle papir, som han syntes at være ved at kaste i hovedet på Kahn og Du Poizat, der blev urolige og følte sig ilde tilpas ved dette pludselige anfald af raseri.

"Kejseren har opført sig meget dårligt," mumlede Du Poizat endelig.

Så pludselig faldt Rougon til ro. Hans ansigt blev atter gråt, hans krop sank sammen og syntes at blive fed og slap. Han begyndte at lovprise kejseren på en overdreven måde; han var en mægtig intelligens, en formidabel og dyb begavelse. Du Poizat og Kahn så på hinanden. Men Rougon gik videre i stærkere og stærkere vendinger, talte om sin store hengivenhed for sin herre, sagde i en ydmyg tone, at han altid havde været stolt over blot at være tarveligt redskab i Napoleon III's hænder. Han fortsatte denne linje, indtil Du Poizat, der var en utålmodig og let irritabel natur, tabte tålmodigheden. Et skænderi begyndte. Du Poizat talte bittert om alt, hvad Rougon og han selv havde gjort for kejserdømmet mellem 1848 og 1851, mens de halvt udsultede fristede livet hos fru Correur. Han fortalte om rædsomme dage, særligt det første år, dage, som de havde tilbragt med at traske omkring i Paris' smudsige gader og hverve tilhængere. Senere havde de vovet skindet de første tyve gange. Var det måske ikke Rougon, der om morgenen den 2. december havde bemægtiget sig Palais Bourbon i spidsen for et infanteriregiment? Den slags kunne koste én hovedet. Og i dag

ofrede man ham, gjorde ham til offer for en hofintrige. Men Rougon protesterede: Han var aldeles ikke noget offer, han trak sig tilbage af personlige årsager. Da Du Poizat, som nu var kommet godt i gang, kaldte Tuileriernes beboere for "en flok svin", tyssede Rougon på ham og slog knytnæven i bordet, så det rungede.

"Alt det der er blot dumheder!" sagde han.

"De går virkelig en smule for vidt," sagde Kahn.

Delestang var blevet meget bleg og havde rejst sig op bag lænestolene. Han åbnede sagte døren for at se efter, om nogen lyttede. Men i forværelset så han ingen andre end Merle, som vendte ryggen til og så meget diskret ud. Rougons ord havde fået blodet til at stige Du Poizat til hovedet; han fattede sig, tav og tyggede på sin cigar med en misfornøjet mine.

"Kejseren har blot en dårlig omgangskreds," fortsatte Rougon efter nogen tids tavshed. "Da jeg tillod mig at sige det til ham, smilede han. Han behagede tilmed at spøge, og sagde, at min omgangskreds ikke var meget bedre end hans."

Du Poizat og Kahn lo tvungent. Det var et meget morsomt indfald, syntes de.

"Men jeg siger endnu en gang," fortsatte Rougon, idet han lagde eftertryk på ordene, "at jeg trækker mig fuldstændig frivilligt tilbage. Hvis nogen skulle spørge jer, I, som er mine venner, så sig, at det endnu i går stod mig fuldstændig frit for at tage min afskedsansøgning tilbage. I kan også dementere den snak, som går om Rodriguez-affæren. Man synes at lave en hel roman ud af det. Jeg var måske i det spørgsmål af en anden opfattelse end flertallet af statsrådet, og disse meningsforskelle har afgjort fremskyndet min afgang. Men jeg havde allerede før

det vigtigere grunde. Jeg havde for længe siden besluttet at gå af fra den høje post, for hvilken jeg havde kejserens velvilje at takke."

Hele denne tirade blev fremsagt med en bevægelse af højre hånd, som han brugte til overmål, når han talte i Kammeret. Disse forklaringer var tydeligvis ment for et større publikum. Kahn og Du Poizat, som kendte Rougon, forsøgte på alle mulige måder at få den virkelige sandhed at vide. Den store mand, som de familiært kaldte ham indbyrdes, når de talte privat sammen, spillede sikkert et eller andet større spil. De førte talen hen på politik i almindelighed. Rougon spøgte med den parlamentariske styreform, som han kaldte "middelmådighedernes mødding". Kammeret nød endnu en efter hans opfattelse ganske urimelig grad af frihed, og brugte alt for megen tid på snak. Frankrig burde styres af et velordnet maskineri: kejseren i toppen, embedsmænd og ministre nedenfor, reducerede til blotte tandhjul i maskineriet. Han lo, så maven hoppede, mens han i overdrevne vendinger skildrede sit system med afsindig foragt for de idioter, der ønskede en stærk regering.

"Men," afbrød Kahn, "kejseren øverst og alle andre længere nede, det er jo ikke morsomt for andre end kejseren!"

"Hvis man ikke bryder sig om det, kan man jo gå sin vej," sagde Rougon roligt.

Han smilede og tilføjede:

"Man venter, til det bliver morsomt igen, og så kommer man tilbage."

Der blev en lang tavshed. Kahn begyndte at stryge sit skæg; han var tilfreds og vidste nu, hvad han ville vide. Han havde haft

ret i sin anelse i kammeret i går, da han antydede, at Rougon, som så sin indflydelse i Tuilerierne vakle, selv var gået sin unåde i møde for at skifte ham; Rodriguez-affæren gav ham en ypperlig lejlighed til at falde med ære.

"Og hvad siger folk derude?" spurgte Rougon for at bryde tavsheden.

"Jeg er jo lige ankommet til Paris," svarede Du Poizat. "Men på en café hørte jeg nylig en dekoreret herre tale varmt for Deres afgang."

"Béjuin var meget berørt af det i går," forklarede Kahn. "Béjuin holder meget af Dem. Han er lidt langsom i opfattelsen, men yderst pålidelig. Også den unge La Rouquette talte meget smukt om Dem."

De fortsatte med at tale om så den ene, så den anden. Rougon stillede spørgsmål uden at være det mindste forlegen, forlangte en nøje redegørelse af den deputerede, som beredvilligt gav ham detaljerede oplysninger om den lovgivende forsamlings holdning til ham.

"I eftermiddag," afbrød Du Poizat, som ærgrede sig over ikke at have noget at fortælle, "vil jeg begive mig ud i Paris, og i morgen tidlig, når De står op, har jeg en mængde at fortælle Dem!"

"A propos," sagde Kahn leende, "jeg glemte at nævnt Combelot! Å, aldrig har jeg set et menneske mere forlegen."

Men han tog sig i det ved en blinken fra Rougon, som viste hen på Delestangs ryg; denne havde i dette øjeblik stillet sig op på en stol og var ved at tage en stak aviser ned, som lå stablet oven på et bogskab. Hr. de Combelot var gift med en søster til Delestang; denne var efter Rougons fald en smule forlegen over

sit slægtskab med en kammerherre; han ville derfor gerne vise, at han var uafhængig. Han vendte sig om og sagde smilende:

"Hvorfor fortsætter De ikke? Combelot er en nar, det er hele sagen, ikke sandt?"

Denne hastige fordømmelse af hans svoger morede de andre meget. Da Delestang så, at han vakte bifald, fortsatte han med at gøre nar ad Combelot, lige indtil hans skæg, dette berømmelige sorte skæg, som var så afholdt af damerne. Så sagde han alvorligt og uden nogen overgang, idet han kastede et bundt aviser ned på tæppet:

"Den enes død, den andens brød."

Denne sandhed førte samtalen tilbage til hr. de Marsy. Rougon bøjede sig ind over en mappe, som han lod til at undersøge grundigt, og lod sine venner lette deres hjerter. De talte om Marsy med al den vrede, man finder hos politikere, der kaster sig over en modstander. Det haglede med grovheder, afskyelige beskyldninger, sande historier, som blev til løgne ved at blive overdrevet. Du Poizat, som havde kendt Marsy før kejserdømmets tid, påstod, at han dengang lod sig underholde af sin elskerinde, en baronesse, hvis diamanter han havde ædt op på tre måneder. Kahn påstod, at der ikke forekom en eneste mistænkelig affære i den parisiske handelsverden, uden at Marsy havde sin finger med i den. De ophidsede hinanden, spillede bold med stadig mere rædsomme fakta: fra et mineselskab havde han fået halvanden million i bestikkelse; i sidste måned havde han foræret den lille Florence fra Théatre des Bouffes et fuldt møbleret hus til en bagatel af 600.000 francs, hans andel af udbyttet ved en spekulation i aktier i de marokkanske jernbaner; så sent som for otte dage siden var det

store foretagende med de ægyptiske kanaler, der var sat i værk af hans kreaturer, ramlet sammen i en stor skandale, da aktieejerne havde fået at vide, at der ikke var taget et eneste spadestik i de to år, de havde indbetalt penge til det. Så kastede sig over selve hans person, forsøgte at nedgøre den elegante eventyrers glimrende udseende, talte om gamle sygdomme, der ville spille ham grimme puds før eller siden, ja, gik endog til angreb på den malerisamling, han var ved at opbygge.

"Han er halvt en bandit, halvt gøgler," udbrød Du Poizat endelig.

Rougon løftede langsomt hovedet. Han betragtede de to andre med sine store øjne.

"Javel, men hvad hjælper det jer?" sagde han. "Marsy rager til sig, alt hvad han kan, præcis ligesom I ville gøre det. Han og jeg kan ikke komme overens. Hvis jeg kan få ham til at gå på næsen en skønne dag, så gør jeg det gerne. Men alt det, der nu er blevet sagt, ændrer ikke på, at Marsy er en dygtig fyr. Hvis han fik lyst, kunne han sluge jer begge to i en mundfuld, det siger jeg jer på forhånd."

Han rejste sig fra sin lænestol, træt af at sidde ned, og strakte sig. Så tilføjede han med en vældig gaben:

"Især nu, hvor jeg ikke længere kan stille mig på tværs!"

"Å, hvis De ville," sagde Du Poizat med et lille smil, "kunne De nok få Marsy til at gå langt. De har nogle papirer, som han ville betale ganske dyrt for. For eksempel Lardenois-dokumenterne der – en historie, hvor han spillede en ganske mærkværdig rolle. Jeg husker et højst ejendommeligt brev fra ham, som jeg selv har skaffet Dem i sin tid."

Rougon gik og smed de papirer i kaminen, han efterhånden havde fået fyldt kurven med. Bronzeskålen var ikke længere tilstrækkelig.

"Vi må slå ordentligt til, ikke bare give ham et par hudafskrabninger," sagde han med et foragteligt skuldertræk. "Alle mennesker har den slags dumme breve, som ligger og samler støv hos andre."

Og han tog brevet, tændte det ved lyset og brugte det til at antænde papirbunken i kaminen. Han stod et øjeblik foroverbøjet og holdt øje med de brændende ark, der fløj rundt, helt ud på tæppet. Nogle tykke officielle dokumenter blev sorte og vred sig som smeltende blyplader; breve og små papirstykker overtværet med tarvelig håndskrift brændte med små blå tunger, og midt inde i kaskaderne af gnister lå nogle falmede stumper tilbage, endnu ganske læselige.

I dette øjeblik blev døren slået op på vid gab. En stemme sagde leende:

"Det er udmærket, jeg skal nok undskylde Dem, Merle. Jeg er som et barn af huset her. Hvis De forhindrede mig i at komme ind denne vej, ville jeg blot tage omvejen gennem rådssalen."

Det var hr. d'Escorailles, som Rougon for et halvt år siden havde ladet udnævne til auditør ved statsrådet. Ved hans arm hang den smukke fru Bouchard, der så blomstrende frisk ud i sit lyse forårstoilette.

"Du godeste! Nu kommer her også fruentimmer!" mumlede Rougon.

Han forlod ikke kaminen med det samme, men blev stående og pressede de brændende papirer sammen med skovlen, for at der ikke skulle hænde en ulykke. Han hævede sit brede ansigt

med et udtryk af misbilligelse. Hr. d'Escorailles tabte ikke fatningen. Han og den unge kvinde var allerede i døren ophørt med at smile til hinanden og havde anlagt et til lejligheden passende udtryk.

"Min kære hr. Rougon," sagde han, "her kommer jeg med en af Deres veninder, som gerne ville give udtryk for sin sorg. Vi har læst i *Moniteur* her til morgen ..."

"Jaså, De har også læst i *Moniteur*," brummede Rougon og rettede sig op.

Så opdagede han en person, han ikke havde set tidligere. Han blinkede med øjnene og sagde:

"Jaså, også hr. Bouchard."

Og det var det virkelig. Han var kommet ind i kølvandet på sin hustru, tavs og værdig. Hr. Bouchard var tres år, fuldstændig hvidhåret, med et udslukt blik og et ansigt, der var nærmest udtæret efter fem og tyve år som embedsmand. Han sagde ikke et ord. Han greb med andægtig mine Rougons hånd og rystede den tre gange, energisk, op og ned.

"Ja," sagde Rougon, "det er meget kønt af jer alle sammen sådan at komme og hilse på, men I forstyrrer mig altså noget så forbandet. Nå ja, så sæt jer da derhenne ... Du Poizat, giv fru Bouchard din stol."

Han vendte sig om, og stod ansigt til ansigt med oberst Jobelin.

"De også, oberst!" udbrød han.

Døren havde stået åben, og Merle havde ikke kunnet spærre vejen for obersten, der var kommet lige efter Bouchards på trappen. Han førte sin søn ved hånden, et langt rær på femten år, som gik i tredje klasse ved Lycée Louis-le-Grand.

"Jeg måtte nødvendigvis tage Auguste med," sagde han. "Det er i ulykken, de rigtige venner viser sig. Auguste, giv hr. Rougon din hånd."

Men Rougon ilede ud i forværelset og råbte:

"Luk døren, Merle! Hvad tænker du på! Vi har snart hele Paris herinde."

Betjenten bevarede sit rolige udtryk og sagde:

"Jamen, det er jo, fordi de så Dem, hr. konseilspræsident."

Han måtte trække sig til side for at lade Charbonnels slippe forbi. De kom ind ved siden af hinanden, men ikke arm i arm, stakåndede, bedrøvede og ophidsede. De begyndte begge at tale samtidig.

"Vi har netop set *Moniteur*. Hvilken forfærdelig nyhed! Hvor vil Deres stakkels moder blive ked af det! Og vi, hvilken sørgelig situation bringer det ikke os i!"

De var mere naive end de andre, og ville straks tale om deres egne små anliggender. Rougon standsede dem. Han skød en rigel, som sad skjult under låsen, for døren, og mumlede, at nu måtte man i det mindste sprænge døren, hvis man ville ind. Da han så, at ingen af hans venner viste tegn til at forlade deres pladser, underkastede han sig sin skæbne og prøvede at fortsætte sit arbejde midt mellem de ni personer, der nu fyldte værelset. Det hele befandt sig nu i en tilstand af kaotisk rod; på tæppet lå så voldsomme mængder af papir, at obersten og hr. Bouchard, som ville gå hen til vinduet, måtte træde yderst forsigtigt for ikke at komme til at træde på nogle vigtige dokumenter. Alle stole var optaget af papirbundter med snore om; undtagen den fru Bouchard havde nået at sætte sig i. Hun smilede ad Du Poizats og Kahns små artigheder, mens hr.

d'Escorailles, som ikke kunne finde en skammel, skød en tyk mappe med breve ind under hendes fødder. Charbonnels satte sig et øjeblik på skrivebordsskufferne, der stod opstablede i et hjørne, indtil de fik vejret igen, mens den unge Auguste, henrykt over at komme ind midt i dette kaos, rodede i alt, indtil han forsvandt bag det bjerg af æsker, hvormed Delestang syntes at have villet forskanse sig. Den sidstnævnte spredte store støvskyer omkring sig, idet han kastede bundter af aviser ned fra bogskabet. Fru Bouchard hostede lidt.

"Det er forkert af Dem at sidde her i alt støvet," sagde Rougon, som var ved at tømme de æsker, han havde bedt Delestang om ikke at røre.

Men den unge dame, der var helt rød i hovedet efter sit hosteanfald, forsikrede ham om, at hun havde det udmærket, og at hendes hat aldeles ikke tog nogen skade af støvet. Og nu udgød de sig alle i en styrtsø af beklagelser. Kejseren tog sandelig intet hensyn til landets interesser, når han sådan lod sig føre bag lyset af personager, som var hans fortrolighed så lidet værdige. Frankrig led et stort tab! Og sådan var det for resten altid: en stor intelligens fik alle middelmådighederne til modstandere.

"Alle regenter er utaknemmelige!" erklærede Kahn.

"Det er værst for dem selv," sagde obersten. "De skader sig selv, når de skader deres tjenere."

Men Kahn ville have det sidste ord. Han vendte sig mod Rougon.

"Når en mand som De falder, er det en anledning til landesorg."

Hele sværmen stemte i med:

"Ja, ja, virkelig, landesorg!"

Rougon løftede hovedet ved denne voldsomme lovprisning. Hans grå kinder rødmede en smule, hele hans ansigt lyste af et undertrykt smil af nydelse. Han var stolt af sig selv og sine evner som en kvinde af sin skønhed, og han holdt meget af direkte smiger. Nu blev det imidlertid tydeligt at hans venner følte sig generede af hinanden; de skottede til hinanden, fast besluttede på at vente på, at de andre gik, ville ikke tale højt om det, der virkelig lå dem på hjerte. Nu, da den store mand syntes kuet, var de ivrige efter at finde ud af, om han havde gjort noget for dem, mens han havde magten. Det var obersten, som tog det første skridt. Han trak Rougon med sig ind i en vinduesniche, og denne fulgte ham beredvilligt med en mappe under armen.

"Har De tænkt på mig?" spurgte han sagte og med et elskværdigt smil.

"Javist. Jeg har senest for fire dage siden fået løfte om Deres udnævnelse til kommandør af Æreslegionen. Men De må forstå, at det nu er mig umuligt at sige noget bestemt. Jeg er bange for, må jeg tilstå, at selv mine venner vil få at føle, at jeg er faldet i unåde."

Oberstens læber bævede af sindsbevægelse. Han stammede, at man måtte kæmpe, at han selv ville kæmpe. Så vendte han sig pludselig om og råbte:

"Auguste!"

Drengen lå under skrivebordet og læste titlerne på de forskellige dokumenter, men brugte samtidig lejligheden til at kaste skinnende blikke på fru Bouchards små støvletter. Han kom straks styrtende.

"Her er min dreng," sagde obersten halvhøjt. "De forstår, jeg må jo også lægge planer for knægten så hurtigt som muligt. Jeg regner med Dem. Jeg er endnu usikker på, om det skal være dommer eller embedsmand. Giv onkel din hånd, Auguste, og bed ham om ikke at glemme dig."

Fru Bouchard, som var begyndt at bide i sine handsker af bare utålmodighed, havde imidlertid rejst sig, var gået hen til det venstre vindue, og havde med et øjekast opfordret hr. d'Escorailles til at følge efter. Hendes mand stod der allerede med albuerne støttet mod karmen og så på udsigten. Der lå ligesom en lysegrøn tåge i det varme solskin over de store kastanjetræer i Tuilerierne lige overfor og Seinen, hvis lyseblå bølger kunne ses mellem Pont Royal og Pont de la Concorde, glitrede i sollyset.

Fru Bouchard vendte sig pludselig og råbte:

"Hr. Rougon, kom her, så skal De se!"

Idet Rougon skyndte sig at forlade obersten for at lyde hendes kalden, trak Du Poizat, som var fulgt med den unge frue, sig taktfuldt tilbage og forenede sig med Kahn ved det midterste vindue.

"Se den pram der, lastet med tegl … den var netop ved at kæntre," fortalte fru Bouchard.

Rougon blev høfligt stående i solskinnet; så sagde hr. d'Escorailles efter et nyt blik fra den unge frue:

"Hr. Bouchard vil indgive sin afskedsansøgning. Vi har taget ham med, for at De kan tale fornuft med ham."

Hr. Bouchard erklærede, at han var led og ked af alle disse uretfærdigheder.

"Ja, hr. Rougon, jeg begyndte som medhjælper i Indenrigsministeriet, og er nu blevet ledende kontorist uden nogen gunstbevisninger eller intriger. Jeg har været ledende kontorist siden -47. Nuvel, afdelingslederens stilling har allerede været ledig fem gange, fire gange under republikken og en gang under kejserdømmet, men ministeren har endnu ikke tænkt på mig, der dog har stået for tur så længe. Nu er De der ikke længere og kan holde det løfte, De har givet mig, og derfor vil jeg hellere trække mig tilbage."

Rougon måtte berolige ham. Stillinger var endnu ikke bortgivet til nogen anden; hvis den også denne gang gik hans næse forbi, ville det blot været en mistet lejlighed, som nok ville komme igen en anden gang. Så greb han fru Bouchards hænder og sagde hende et par artigheder i en faderlig tone. Den ledende kontorists hus var det første, der havde modtaget ham, da han i sin tid kom til Paris. Det var dér, han havde mødt obersten, som var en nær slægtning af kontoristen. Senere, da hr. Bouchard i sit fire og halvtredsindstyvende år arvede sin fader og pludselig fik lyst til at gifte sig, havde Rougon været bryllupsvidne for Adèle Bouchard, født Desvignes, en meget velopfostret ung dame fra en anset familie fra Rambouillet. Den ledende kontorist havde gerne villet ægte en ung pige fra provinsen, fordi han gerne ville have et stabilt ægteskab. Adèle, som var en henrivende lille blondine med uskyldige blå øjne, var nu imidlertid ved sin tredje elsker efter fire års ægteskab.

"Så, vær nu ikke urolig," sagde Rougon, som stadig holdt hendes små hænder i sine. "De ved jo nok, at jeg vil gøre mit bedste for Dem. Jules vil fortælle Dem en af de nærmeste dage, hvordan stillingen er."

Og han trak hr. d'Escorailles til side for at fortælle ham, at han samme morgen havde tilskrevet hans fader for at berolige ham. Den unge auditør skulle nok få lov til at beholde sin stilling. Familien d'Escorailles var en af de ældste i Plassans, hvor den nød almindelig anseelse. Rougon, som i tidligere tider ofte var gået forbi den gamle markis', Jules' faders hus, satte derfor en ære i at beskytte den unge mand. Familien hengav sig endnu nærmest andægtigt til Henri V, men tillod dog, at sønnen tilsluttede sig kejserdømmet. Det var jo blot en uundgåelig følge af de afskyelige tider, man levede i.

Kahn og Du Poizat stod og talte sammen ved det midterste vindue, som de havde åbnet for at isolere sig yderligere fra de øvrige, og betragtede Tuileriernes tag, som skinnede blåligt frem gennem soldisen. De sonderede hinanden, ytrede et ord eller to med lange pauser imellem. Rougon var for hidsig. Han burde ikke være blevet vred over denne Rodriguez-affære, som kunne have været så nem at ordne. Så mumlede Kahn, med et fjernt udtryk, som om han talte for sig selv:

"Man ved, man falder, men man ved aldrig, om man rejser sig igen."

Du Poizat lod, som om han ikke havde hørt ham; men efter en lang pause sagde han:

"Å, men *han* er en vældig snedig rad!"

Så vendte den deputerede sig hurtigt om og sagde ivrigt og hviskende:

"Mellem os sagt er jeg nervøs for ham. Han leger med ilden. Javist, vi er hans venner, og der er ikke tale om, at vi svigter ham. Jeg konstaterer blot, at han ikke har tænkt på os i hele dette spil. Jeg har for eksempel en mængde vigtige sager

mellem hænderne, som han nu har skadet umådeligt ved dette pludselige udbrud af sin hidsighed. Han ville ikke have ret til at klage, hvis jeg nu gik hen og bankede på en anden dør, for det er jo ikke kun mig, der lider, men også hele folket."

"Jamen, så er det nok bedst, hvis De banker på en anden dør," sagde Du Poizat smilende.

Men så blev den anden pludselig ophidset og lod sandheden komme frem:

"Det er jo ikke muligt! Den forbandede karl gør jo en til uvenner med hele verden. Når man tilhører hans klike, har man jo nærmest en plakat på ryggen."

Han beroligede sig, sukkede, så ud i retning af Triumfbuen, hvis grålige stenmasse rejste sig fra Champs-Élysées' grønne flade. Så tilføjede han sagte:

"Ja, det er der jo så ikke noget at gøre ved. Jeg selv er jo så trofast som en hund."

Obersten havde stået bag de to mænd et par minutter.

"Troskab er vejen til ære!" sagde han i et militærisk tonefald.

Du Poizat og Kahn trak sig tilbage for at gøre plads for obersten.

"Rougon pådrager sig i dag en skyld overfor os. Rougon er ikke mere sin egen herre."

Denne bemærkning vakte et umådeligt bifald. Nej sandelig, Rougon var ikke længere sin egen herre. Og det måtte man sige ham rent ud, for at han kunne forstå sine skyldigheder. Alle tre sænkede de stemmen, sammensvor sig, delte forhåbningerne mellem sig. Ind imellem vendte de sig om, kastede et blik ind i det store værelse for at holde øje med, at ingen lagde beslag på den store mand for længe.

Nu var den store mand ved at samle nogle papirbundter sammen, alt imens han fortsatte sin samtale med fru Bouchard. Men Charbonnels skændtes henne i deres hjørne, hvor de havde siddet tavse og ilde tilpas siden deres ankomst. To gange havde de forsøgt at bemægtige sig Rougon, obersten og den unge frue var kommet dem i forkøbet. Hr. Charbonnel skubbede til sidst sin hustru frem til ham.

"Vi fik et brev fra Deres moder i morges," stammede hun.

Rougon lod hende ikke gøre sætningen færdig. Han førte Charbonnels ind i vinduesnichen til højre og lod endnu engang sine papirer i stikken.

"Vi har fået et brev fra Deres moder," gentog fru Charbonnel.

Hun skulle netop til at læse brevet op; han tog det fra hende og løb det hurtigt igennem. Charbonnel var en tidligere oliehandler fra Plassans, og han og hans hustru var protegéer af fru Félicité, som man i den lille by kaldte fru Rougon. Hun havde sendt dem til ham med en ansøgning, som de havde indleveret til statsrådet. En af deres fjerne slægtninge, en hr. Chevassu, advokat i Faverolles, der var den vigtigste by i et af nabodepartementerne, var død og havde testamenteret hele deres formue på en halv million til Den hellige Families nonnekloster. Charbonnels, der egentlig aldrig havde haft nogle forhåbninger om at få denne arv, men pludselig var blevet arveberettigede ved den afdødes broders død, begyndte nu at beklage sig over, at nonnerne havde snydt sig til pengene, og da klosteret havde bedt statsrådet om tilladelse til at modtage arven, forlod de deres gamle by Plassans, ilede til Paris og tog ind på Hotel du Périgord ved Rue Jacob for at kunne pleje deres

interesser på nært hold. Sagen var ikke kommet ud af stedet i de sidste seks måneder.

"Vi er meget kede af det," sukkede fru Charbonnel, mens Rougon læste brevet. "For min egen del ville jeg slet ikke høre tale om denne proces. Men min mand sagde hele tiden, at hvis vi havde Dem på vor side, var det det samme som at have pengene i hånden; De behøvede blot at sige et ord, for at vi skulle få den halve million ned i lommen. Ikke sandt, Charbonnel?"

Den tidligere oliehandler nikkede fortvivlet.

"Det var en stor sum penge," vedblev hustruen, "som man jo gerne kunne gøre sig en smule ulejlighed for. Men vi har til gengæld fået hele vores liv vendt på hovedet! Vil De tænke Dem, hr. Rougon, i går nægtede pigen på hotellet at give os rene håndklæder! Og jeg, som har fem linnedskabe fulde hjemme i Plassans!"

Og hun fortsatte med at beklage sig bittert over Paris, som hun afskyede. De var i sin tid rejst dertil for otte dage. Og da de havde håbet at kunne rejse hjem ugen efter, havde de aldrig fået sendt bud efter noget derhjemme fra. Nu, da affæren aldrig hørte op, vedblev de stædigt at blive boende på deres hotel, tog mod, hvad pigen behagede at give dem; de havde intet linned, ja knap nok nogen klæder. De havde end ikke en børste, og fru Charbonnel måtte kæmme sig med ødelagt kam. Somme tider satte de sig på deres lille kuffert og græd af træthed og raseri.

"Og der bor sådanne ubehagelige folk på dette hotel!" sagde hr. Charbonnel med et udtryk af såret blufærdighed. "Ved siden af os bor en ung mand. Man hører ting og sager, som ..."

Rougon foldede brevet sammen.

"Min moder," sagde han, "giver Dem det gode råd at væbne Dem med tålmodighed. Jeg selv kan blot opfordre Dem til at være ved godt mod. Deres sag forekommer mig at være lovende, men nu går jeg så af, og jeg kan intet love Dem."

"Så forlader vi Paris i morgen!" udbrød fru Charbonnel i et anfald af fortvivlelse.

Men næppe havde hun udtalt dette, førend hun blev bleg som døden. Hr. Charbonnel måtte støtte hende. De stod der et øjeblik tavse og med skælvende læber og betragtede hinanden og havde stor lyst til at bryde ud i gråd. De var slagne med rædsel, som om den halve million pludselig var faldet ud af hænderne på dem.

Rougon fortsatte velvilligt:

"De har magtfulde modstandere: Biskoppen i Faverolles, monseigneur Rochart, er selv rejst til Paris for at støtte nonnernes krav. Hvis han ikke havde blandet sig i sagen, ville De for længe siden have vundet spillet, men præsterne er jo ulykkeligvis meget magtfulde for tiden. Men jeg har venner, og jeg håber at kunne virke for Dem uden selv at gribe ind. De har ventet så længe, så hvis De nu skulle rejse allerede i morgen ..."

"Vi bliver, vi bliver," faldt fru Charbonnel hastigt ind. "Ak, hr. Rougon, denne arv har kostet os dyrt!"

Rougon vendte ivrigt tilbage til sine papirer. Han så sig fornøjet rundt i værelset, der var nu ikke flere, som kunne trække ham ind i nogen vinduesniche, hele flokken var bespist. I de følgende minutter gik hans arbejde fra hånden i strygende fart. Han havde en ejendommelig brutal måde at være munter på, gjorde nar ad dem, hævnede sig for de ubehageligheder, de skaffede ham på halsen. En tid lang var han ubehagelig mod

sine venner, hvis historier han nylig havde påhørt så beredvilligt. Han gik så langt, var så hård mod den smukke fru Bouchard, at hun fik tårer i øjnene, uden at hun dog af den grund ophørte med at smile. De øvrige lo, for de var vant til disse hans grove opførsel. De vidste, at deres forretninger aldrig gik så godt, som når Rougon lod sine knytnæver danse på deres rygge.

I dette øjeblik hørtes en forsigtig banken på døren.

"Nej, nej, luk ikke op!" råbte han til Delestang, som skulle til at klatre ned for at se, hvem det var. "Kan jeg da aldrig få lov at være i fred! Jeg er allerede helt ør i hovedet af al den snak."

Da bankningen blev hårdere, mumlede han:

"Hvis jeg skulle blive her længere, ville jeg sørge for at få denne Merle smidt på porten!"

Bankningen holdt inde, men pludselig åbnede en lille tapetdør i et hjørne af værelset sig for en vældig, blå silkekjole, som kom baglæns ind. Og denne lyse, med små båndrosetter overdådigt besatte kjole blev stående sådan et øjeblik, halvt inde i rummet, og man så ikke andet. En indsmigrende kvindestemme talte ivrigt ude på den anden side af væggen.

"Hr. Rougon!" råbte damen, idet hun nu endelig viste sit ansigt.

Det var fru Correur iført en hat, der var pyntet med en hel buket roser. Rougon, som var begyndt at gå hen mod hende, hidsig og med knyttede næver, bukkede nu og gik hen for at trykke den nyankomnes hånd.

"Jeg spurgte Merle, hvordan han trives her," sagde fru Correur og slugte med et ømt blik det lange rær af en betjent, som stod

og smilede foran hende. "Og De, hr. Rougon, er De tilfreds med ham?"

"Javist," svarede Rougon i en elskværdig tone.

Merle smilede stadig lyksaligt med øjnene fæstede på fru Correurs fede hals. Hun skød barmen frem og ordnede krøllerne ved tindingerne.

"Det er godt, min dreng," vedblev hun. "Når jeg skaffer nogen en plads, ser jeg gerne, at alle er tilfredse. Og hvis De har brug for et råd, så kom blot og se til mig, om morgenen, ved De, mellem otte og ni. Ja, tag Dem nu blot i agt og pas godt på Dem selv."

Og idet hun kom helt ind i rummet, sagde hun til Rougon:

"Tidligere militærer er de bedste tjenestefolk."

Derpå slap hun ham ikke, hun slæbte ham tværs gennem hele lokalet, førte ham lige hen til vinduet. Der skældte hun ham ud, fordi han ikke havde åbnet døren. Hvis Merle ikke var gået med på at lade hende slippe ind gennem den lille dør, havde hun måske fået lov til at blive stående udenfor? Og Gud vidste, at hun nødvendigvis måtte træffe ham! For han kunne jo ikke bare forlade det hele på den måde uden at sige hende, hvordan det gik med hendes petitioner. Derpå tog hun en elegant notesbog indbundet i lyserød moiré frem af lommen.

"Jeg så ikke *Le Moniteur* før efter morgenmaden," sagde hun. "Så tog jeg straks en droske. Nuvel, hvordan går det med fru Leturc, kaptajnsenken, som vil have en tobaksforretning? Jeg har lovet hende at hun får besked i næste uge. Og hvad med denne Herminie Billecoq, De ved nok, den tidligere elev i Saint-Denis, hvis forfører, en officer, går ind på at gifte sig med hende, hvis et godt menneske vil give hende den

reglementerede medgift. Vi har tænkt på kejserinden. Og alle de andre damer, fru Chardon, fru Testanière og fru Jalaquier, som har ventet i månedsvis?"

Rougon svarede ganske sagtmodigt, forklarede forsinkelserne, gik i de mindste detaljer. Han lod imidlertid fru Correur forstå, at hun nu ikke mere kunne regne så meget med hans bistand. Hun så helt syg ud. For hende var det jo sådan en glæde at gøre folk tjenester! Hvad skulle hun nu gøre med alle disse damer? Og så begyndte hun at tale om sine personlige affærer, som Rougon kendte så ganske udmærket. Hun mindede ham om, at hun var en Martineau, af Martineauerne fra Coulonges, en velanset familie fra Vendée, som kunne opvise syv notarer i rad, søn efter fader. Hun sagde derimod intet om, hvorfra hun havde fået navnet Correur. I en alder af fire og tyve år var hun stukket af med en slagtermedhjælper efter at hun en hel sommer igennem havde haft stævnemøder med ham i det skjulte. Hendes fader havde ligget for døden i et halvt år på grund af denne skandale, noget ganske uhørt, som man endnu talte om på egnen. Siden da havde hun boet i Paris og var som en død for sin familie. Ti gange havde hun skrevet til sin broder, som nu havde arvet notarstillingen, uden at kunne få et svar fra ham, og for denne tavshed anklagede hun sin svigerinde, der var "sådan en, der stod sig godt med præster og trak den idiot til Martineau omkring ved næsen," som hun udtrykte sig. Det var en af hendes fikse ideer at flytte tilbage, ligesom Du Poizat, og optræde på sin hjemegn som den rige og ansete dame.

"Jeg skrev til ham igen for otte dage siden," hviskede hun. "Jeg vil vædde på, at hun kaster mine breve på ilden. Men hvis

Martineau døde, måtte hun jo åbne hele huset for mig. De har ingen børn, og så ville jeg jo have en interesse at pleje. Martineau er femten år ældre end jeg, og jeg hører, han lider af gigt."

Pludselig skiftede hun tonefald og sagde:

"Nå ja, lad os ikke tænke på alt dette. Nu gælder det om at arbejde for Dem, Eugène, ikke sandt? Vi skal nok arbejde for Dem; De skal få at se. De må jo være alt, for at vi andre kan være noget. Husker De -51"

Rougon smilede. Og idet han hun moderligt trykkede begge hans hænder, bøjede han sig ind mod hendes øre og hviskede:

"Hvis De træffer på Gilquin, så sig til ham, at han skal være fornuftig. Forleden blev han jo sat i spjældet og så tillod han sig at opgive mit navn, for at jeg skulle skaffe ham ud igen!"

Fru Correur lovede at tale med Gilquin, en af hendes tidligere lejere fra dengang, Rougon boede på Hôtel Vanneau, en fyr, der var til meget stor nytte ved visse lejligheder, men samtidig et højst kompromitterende bekendtskab ved sin rodede livsførelse.

"Jeg har en droske holdende, og nu må jeg forlade Dem," sagde hun højt med et smil, idet hun forlod værelset.

Hun blev dog alligevel endnu et par minutter, for hun ville gerne se alle de andre gå deres vej samtidig med hende. For at få dem til at gå, tilbød hun oven i købet at tage nogen af dem med sig i sin droske. Det blev obersten, der tog mod tilbuddet, og man blev enige om, at lille Auguste skulle sidde sammen med kusken. Nu begyndte en stor gensidig uddeling af håndtryk. Rougon havde stillet sig ved siden af den åbne dør. Hver eneste af dem kom med en sidste beklagende frase, idet

de passerede ham. Kahn, Du Poizat og obersten strakte hals og hviskede et par ord i hans øre, for at han ikke skulle glemme dem. Charbonnels var allerede ude på den øverste trappeafsats, og fru Correur talte med Merle i den fjerneste ende af forgemakket, mens fru Bouchard, som i nogen afstand ventedes af sin mand og hr. d'Escorailles, endnu stod tilbage hos Rougon og smilende spurgte ham, hvornår hun kunne møde ham alene ved Rue Marbeuf, for hun følte sig så dum, når der var andre omkring hende. Men da obersten hørte hende fremsige dette ønske, kom han pludselig tilbage; de andre fulgte efter, og der blev nu en almindelig venden tilbage.

"Vi kommer og hilser på allesammen," råbte obersten.

"De må ikke mure Dem inde," lød flere stemmer.

Hr. Kahn skaffede sig stilhed med en gestus. Så udslyngede han den berømte frase:

"De er ikke Deres egen herre, De tilhører Deres venner og Frankrig!"

Endelig gik de. Rougon kunne lukke døren. Han sukkede dybt af bare lettelse. Delestang, som han havde glemt, kom nu frem fra de bunker af æsker, bagved hvilke han som en samvittighedsfuld ven havde afsluttet ordningen af de mange papirer. Han var ikke så lidt stolt af sit arbejde. Han havde handlet, mens de andre snakkede, så han modtog med stor tilfredshed den store mands varme taksigelser. Ingen var så tjenstagtig som han, han havde en særlig sans for orden og en metode i sin måde at arbejde på, ved hvis hjælp han ville nå langt. Rougon fandt på endnu flere smigrende ord, og det var ikke ganske klart, om han spøgte eller ej. Så vendte han sig om og så sig omkring i alle hjørner og kroge.

"Det er vist færdigt, tror jeg, takket være Dem. Nu mangler der bare at sige til Merle, at han skal få sendt disse pakker hjem til mig selv."

Han kaldte på betjenten og viste ham de papirer, som tilhørte ham personligt. På alle Rougons ordrer svarede Merle:

"Javel, hr. konseilspræsident."

"Fjols!" skreg Rougon til sidst ophidset. "Lad dog være med at kalde mig konseilspræsident, det er jeg jo ikke mere!"

Merle bukkede, tog et skridt hen mod døren, men standsede så forlegent. Han kom tilbage og sagde:

"Der er en dame til hest dernede, som spørger efter Dem. Hun lo og sagde, at hun ville komme op, med hest og det hele, hvis blot trappen var tilstrækkelig bred. Hun sagde, at hun blot ville hilse på Dem."

Rougon knyttede allerede hænderne; han troede, at det var en spøg. Men Delestang, som havde været henne og se ud gennem et vindue i forstuen, kom springende tilbage og hviskede ivrigt:

"Frøken Clorinde!"

Da lod Rougon svare, at han ville komme ned. Mens Delestang og han selv tog deres hatte, betragtede han ham med rynkede øjenbryn og et mistænksomt udtryk, overrasket over, at han var så ophidset.

"Tag Dem i agt for kvinderne," udbrød han.

Så stod han på tærsklen, vendte sig og kastede et sidste blik ind i rummet. Gennem de tre vinduer, som stadig stod åbne, strømmede det stærke dagslys ind og belyste de åbne æsker, de udtrukne skuffer og de sejlgarnsomvundne papirbundter, som lå en bunke midt på gulvtæppet. Værelset så større og mere dystert ud end det plejede. Bunkerne af brændt papir havde kun

efterladt sig en håndfuld sort aske længst inde i kaminen. Idet han lukkede døren, var lyset, som han havde ladet stå på et hjørne af skrivebordet, brændt ned, og glasmanchetten sprang itu med et smæld, som gav genlyd i det tomme rums stilhed.

3

Ved firetiden om eftermiddagen havde Rougon for vane ind imellem at gå på visit hos grevinde Balbi. Han gik derhen til fods, for de var naboer. Grevinden boede i et lille hus nogle få skridt fra Rue Marbeuf, med udsigt over Avenue des Champs-Élysées. Hun var for øvrigt sjældent hjemme, og når hun tilfældigvis var, lå hun til sengs og tog ikke imod. Det forhindrede dog ikke, at der var et stadigt rend af besøgende på trappen og en evig smækken med døre. Hendes datter Clorinde tog imod i et galleri, en slags maleratelier, hvis store glasdøre vendte ud mod avenue'en.

I næsten tre måneder havde Rougon, med sin utilnærmelighed overfor kvindekønnet, besvaret disse damers elskværdighed på den mest kølige måde. De var blevet præsenteret for ham ved et bal hos udenrigsministeren. Han mødte dem overalt. De smilede begge to lige opmuntrende; moderen var altid tavs, men datteren snakkede altid og så ham lige i øjnene. Han holdt sig stiv og tilbageholdende, han undveg dem, vendte blikket bort for ikke at se dem, afslog de indbydelser, de sendte ham. Men da de blev ved og forfulgte ham lige ind i hans bolig, hvor Clorinde med vilje red forbi ustandselig, indhentede han nærmere oplysninger, før han endelig vovede sig i nærheden af dem.

I den italienske legation omtalte man dem for ham i meget fordelagtige vendinger. Grev Balbi havde virkelig eksisteret, forlød det, grevinden havde fornemme slægtninge i Torino, og datteren havde i fjor været nær ved at blive gift med en lille tysk

prins. Men hos hertuginde Sanquirino, som han derpå henvendte sig til, fik han ganske anderledes oplysninger. Der forsikrede man ham, at Clorinde var født to år efter grevens død; der gik for øvrigt en noget indviklet historie om ægteparret Balbi; både manden og hustruen havde haft en del eventyr og begge havde levet temmelig udsvævende; der var blevet afsagt skilsmissedom i Frankrig, men de havde forsonet sig igen i Italien, hvor de levede sammen "på polsk".

En ung legationssekretær, som var meget inde i, hvad der foregik ved Victor Emanuels hof, udtrykte sig endnu mere bestemt; efter hvad han påstod var den indflydelse, grevinden endnu havde dernede, grundet på en gammel forbindelse med en meget højt placeret person, og han antydede, at hun ville være forblevet i Torino, hvis det ikke havde været for en ganske uhørt skandale, som han dog ikke havde nærmere oplysninger om. Rougon, som efterhånden havde fattet interesse for denne efterforskning, henvendte sig tilmed til politipræfekturet, hvor han dog ikke fandt ud af noget særligt; begge de to udenlandske kvinders personalia udviste kun, at de levede på en stor fod, skønt man ikke var bekendt med, at de skulle eje nogen større formue. De påstod, at de havde ejendomme i Piémonte. Der opstod tilsyneladende pludselige huller i deres luksuriøse liv; så forsvandt de hastigt, men dukkede snart op igen i ny glans. I det hele taget vidste man ikke noget om dem, og man ville helst heller ikke vide noget. De kom i de bedste kredse, deres hus betragtedes som "neutralt område", og man tolererede Clorindes excentricitet, eftersom hun jo var udlænding. Rougon besluttede sig altså til at gå på visit hos dem.

Ved det tredje besøg var den store mands nyfigenhed vokset. Han besad en træg sanselighed, som ikke var let at vække. Hvad der til at begynde med lokkede ham hos Clorinde var det ukendtes pikante krydderi, hendes tidligere liv, den fikse idé: at skabe sig en fremtid, som han mente at læse i dybet af den unge gudindes store øjne. Visselig havde man fortalt ham en del afskyelige anekdoter, noget om en første svaghed for en kusk og hvordan hun længere fremme i tiden havde solgt sig selv til en bankier, som angiveligt skulle have foræret hende det lille hus ved Champs-Élysées. Men ind imellem forekom hun ham så barnlig, at han blev i tvivl, satte sig for at skrifte hende, at komme igen for at løse denne besynderlige piges gåde, som til sidst interesserede ham lige så meget som et problem indenfor den højere politik. Han havde hidtil levet i foragt for kvinden, og den første, der vakte hans interesse, var virkelig det mest indviklede maskineri, som tænkes kunne.

Dagen efter, at Clorinde fra sin lejede hest havde givet ham et kondolencehåndtryk udenfor Konseilspalæet, aflagde Rougon hende en visit, som han for resten helt højtideligt havde måttet love hende. Hun ville, sagde hun, vise ham noget, der ville kunne forjage hans sorte humør. Han kaldte hende leende for sin "onde fristerinde", han forglemte sig gerne hos hende, han morede sig, hans skarpe observationsevne pirredes, så meget mere som han stadig søgte nøglen til hendes historie, men endnu ikke vidste mere om hende end den første dag. Da han drejede om hjørnet til Rue Marbeuf, kastede han et blik ned ad Rue du Colisée mod det hus, som Delestang beboede, som han allerede flere gange mente at have grebet i at stå bag de halvt åbne persienner i hans arbejdsværelse og lure på Clorindes

vindue på den anden side af gaden; men persiennerne var lukkede. Delestang var vist taget afsted til sit mønsterlandbrug ved La Chamade her til morgen.

Porten til grevinde Balbis hus stod altid på vid gab. Nedenfor trappen mødte Rougon en lille mørklødet, uredt kvinde i en laset og hængende gul kjole; hun bed i en appelsin ligesom man bider i et æble.

"Er Deres herskab hjemme, Antonia?" spurgte han.

Hun svarede ikke, for hun havde munden fuld, hun smilede blot og nikkede energisk. Hun var helt våd om munden af appelsinsaft, og plirrede med sine små øjne, der lignede to blækpletter mod hendes brune hud.

Rougon, som allerede kendte husordenen, gik op. På trappen mødte han et langt rær af en tjener med et banditagtigt udseende og et langt, sort skæg, som ugenert så på ham uden at gå til side for ham. I forgemakket på første sal stod han alene foran tre åbne døre, men kunne ikke se nogen derinde i nogen af dem. Den til venstre førte ind i Clorindes soveværelse. Af ren og skær nysgerrighed kikkede han derind. Skønt klokken var fire, var værelset endnu ikke gjort i stand; en foran sengen opstillet skærm skjulte halvvejs de krøllede lagner, og på selve skærmen hang de kjoler, hun havde haft på aftenen før, ganske smudsige og plettede. Ved vinduet stod et vandfad, fuldt af sæbevand, på gulvet. Husets grå kat lå komfortabelt sammenrullet og sov midt i en tøjbunke.

Det var på den næste etage, Clorinde sædvanligvis opholdt sig, i galleriet, som hun på skift havde anvendt som atelier, rygeværelse, vinterhave og sommersalon. Jo højere op Rougon kom, desto tydeligere kunne han høre støjen fra højlydte

stemmer, skinger latter og lyde som af stole, der blev slået omkuld. Da han nåede døren, kunne han endelig skelne, at det var et astmatisk klaver, der førte an i uvæsenet, mens en stemme sang. Han bankede to gange uden at få noget svar, og besluttede så at gå ind.

"Ah, bravo, bravo, der er han!" råbte Clorinde og klappede i hænderne.

Han, der ellers var svær at bringe ud af fatning, blev et øjeblik forlegen stående ved døren. Ved det gamle klaver, som han hamrede på som en afsindig i et forsøg på at aflokke det kraftigere toner, sad cavaliere Rusconi, den italienske ambassadør, en smuk, mørklødet mand og en alvorlig diplomat, når det krævedes. Midt i rummet valsede den deputerede La Rouquette rundt med en stol, hvis ryg han kærligt trykkede mod sit bryst, og han var så ivrig, at han havde danset adskillige andre stole omkuld. Og i det skarpe lys ved et af vinduerne, foran en ung mand, der var ved at tegne hende med sort kul på et hvid lærred, stod Clorinde på et bord, klædt som Diana på jagt, med nøgne ben, nøgne arme, nøgen hals og med den mest ugenerte mine. I en sofa sad tre alvorligt udseende herrer med benene over kors og betragtede hende, mens de pulsede løs på store cigarer, og uden at sige et ord.

"Vent, rør Dem ikke!" råbte cavaliere Rusconi til Clorinde, som skulle til at hoppe ned fra bordet. "Jeg skal nok præsentere."

Og fulgt af Rougon sagde han spøgende, idet han gik forbi La Rouquette, som åndeløs havde kastet sig ned i en lænestol:

"Hr. La Rouquette, som De nok kender. En kommende minister."

Så gik han hen til maleren og fortsatte:

"Signor Luigi Pozzo, min sekretær. Diplomat, maler, musiker, og elsker."

Han glemte de tre herrer i sofaen. Men da han vendte sig om, bemærkede han dem, og idet han aflagde sin spøgende tone, bukkede han for dem og sagde ceremonielt:

"Hr. Brambilla, hr. Staderino og hr. Viscardi, alle tre politiske flygtninge."

De tre venezianere hilste, uden at tage deres cigarer ud af munden. Cavaliere Rusconi skulle til at vende tilbage til klaveret; da anråbte Clorinde ham ivrigt og bebrejdede ham, at han var en dårlig ceremonimester. Og hun pegede på Rougon og sagde i et indsmigrende og insinuerende tonefald:

"Hr. Eugène Rougon."

Man bukkede på ny. Rougon, som et øjeblik havde været bange for en eller anden kompromitterende spøg, blev overrasket ved den takt og værdighed, hun pludselig lagde for dagen, denne halvnøgne pige i de florlette gevandter. Han satte sig, spurgte til grevinde Balbi, som han altid plejede; han lod tilmed hver gang som om han kom for moderens skyld, hvilket forekom ham mere passende.

"Jeg ville gerne have bragt hende min hyldest," lagde han til; det var den frase, han altid benyttede.

"Moder er jo der!" sagde Clorinde og pegede med sin forgyldte træbue hen mod et hjørne af rummet.

Grevinden var der virkelig, hun halvt lå ned i en stor lænestol bag møblerne. Der var almindelig overraskelse. De tre politiske flygtninge syntes heller ikke at kende til hendes nærværelse; de rejste sig og hilste. Rougon gik hen og trykkede hendes hånd. Han stod foran hende, og hun svarede med enstavelsesord,

stadig halvt liggende, med det evige smil, som aldrig forlod hende, end ikke når hun var syg. Så sank hun atter hen i tavshed og kastede adspredte blikke ud gennem vinduet på avenuen, hvor en strøm af vogne bevægede sig forbi. Hun havde vel sat sig der for at se på folket. Rougon overlod hende til hendes skæbne.

Cavaliere Rusconi havde imidlertid atter slået sig ned ved klaveret, han ledte efter en melodi, mens han halvhøjt nynnede de italienske ord frem for sig. La Rouquette viftede sig med sit lommetørklæde. Clorinde havde med en alvorlig mine atter indtaget sin stilling på bordet. Og i den pludselige stilhed der var opstået, gik Rougon langsomt frem og tilbage og betragtede væggene. Galleriet var overfyldt med en besynderlig mængde af forskellige genstande: møbler, et skrivebord, en sekretær og flere andre borde, som allesammen stod midt på gulvet, dannede en labyrint af smalle gange; i den ene ende havde man henstillet nogle drivhusgevækster tæt sammen; de var forsømte, halvdøde, hængende, og allerede halvvisne og gule; i den anden lå en stor bunke tørt ler, hvori man endnu kunne skelne de ituslåede arme og ben af en statue, som Clorinde havde lavet et udkast til engang, da hun havde fået den idé, at hun ville være kunstner. Det temmelig store galleri havde egentlig ikke anden ledig plads end en firkant foran et af vinduerne, som ved hjælp af to sofaer og tre umage lænestole var forvandlet til en slags salon.

"De må gerne ryge," sagde Clorinde til Rougon.

Han takkede: han røg aldrig. Uden at vende sig råbte hun:

"Rul mig en cigaret, cavaliere. Der står sikkert noget tobak foran Dem på klaveret."

Og mens cavalieren rullede cigaretten, blev der atter stille. Ærgerlig over at finde alle disse mennesker forsamlede, skulle Rougon lige til at tage sin hat. Men i stedet vendte han tilbage til Clorinde, så op på hende og smilede.

"Bad De mig ikke om at komme herhen, fordi De ville vise mig noget?"

Hun svarede ikke straks; hun var meget alvorlig, helt og holdent optaget af at posere. Han gentog:

"Hvad var det, De ville vise mig?"

"Mig selv!" sagde hun.

Hun sagde dette i en overlegen tone, uden at bevæge en finger, som hun stadig stod der tronende i sin gudindeattitude. Nu blev Rougon meget alvorlig, tog et skridt tilbage og betragtede hende længe. Hun var virkelig skøn med sin rene profil, den smidige hals, der var anbragt på skuldrene med en smuk overgangslinje. Hendes runde arme, hendes runde ben havde den samme glans som marmor. Hendes venstre hofte var en smule skudt frem, så hendes krop bøjedes lidt til siden, den højre hånd strakte hun op, så der dannedes en lang, yppig og smidig linje fra albuen og hele vejen ned til hælen, indadbuet ved midien, svulmende ved hoften. Hun støttede sig med den anden hånd til sin bue, uden tanke for sin nøgenhed, foragtende mandens kærlighed, kold, stolt, udødelig.

"Meget smukt, meget smukt," mumlede Rougon, som ikke rigtig vidste, hvad han skulle sige.

Sandheden var, at han fandt hende noget videre foruroligende i hendes statueubevægelighed. Hun forekom så sejrsstolt, så sikker på at være klassisk smuk, at han, hvis han havde vovet det, ville have kritiseret hende som om hun var en

marmorstatue, hos hvilken visse alt for kraftige partier stødte hans nøgterne øje; han ville have syntes bedre om hende med en slankere midje, mindre brede hofter, og en barm, der ikke var så lavt ansat. Så fik han pludselig en voldsom lyst til at knibe hende i læggen. Han måtte gå et par skridt tilbage for ikke at give efter for denne lyst.

"Har De set nok nu?" spurgte Clorinde, stadig alvorlig. "Vent, der er noget mere ..."

Og pludselig var hun ikke mere Diana. Hun lod buen falde, hun var Venus. Med hænderne foldede bag nakken og overkroppen skudt frem smilede hun med halvåbne læber og drømmende blik, med ansigtet ligesom pludseligt badet i sol. Hun forekom mindre, med fyldigere lemmer, svøbt i en brise af begær, som syntes at skabe varme ilinger over hendes silkeglatte hud. Hun havde et udtryk som en underdanig elskerinde, der ventede på at blive favnet af sin elsker.

De herrer Brambilla, Staderino og Viscardi applauderede tungt, uden at aflægge deres mørke, konspiratoriske stivhed.

"Brava! Brava! Brava!"

La Rouquette var nær ved at krepere af henrykkelse, mens cavaliere Rusconi, som var gået hen til bordet for at række pigen den færdige cigaret, stod stille som bedøvet og gyngede sagte med hovedet, som om han slog takten til sin beundring.

Rougon sagde ingenting. Han knyttede hænderne så hårdt, at det knagede i fingrene. En svag gysen fo'r gennem ham. Han tænkte ikke mere på at gå sin vej; han slog sig ned i en stol. Men hun havde allerede taget sin frihed tilbage, lo meget højt og røg sin cigaret med samme nydelse som en gadedreng. Hun fortalte, at hun gerne ville have været skuespillerinde, hun ville

have kunnet fremstille hvad som helst: vrede, ømhed, generthed, forskrækkelse, og med en svag attitude, et minespil, antydede hun de forskellige roller. Så sagde hun pludselig:

"Hr. Rougon, vil De se, hvordan jeg efterligner Dem, når De taler i Kammeret?"

Hun pustede sig op, skød brystet frem, slog ud med knytnæverne foran sig med en så morsom og i al sin overdrivelse så sand mimik, at alle fik åndenød af latter. Rougon lo som et barn; han fandt hende guddommelig, i allerhøjeste grad æggende.

"Clorinde, Clorinde!" mumlede Luigi og bankede med malerpenslen mod staffeliet.

Hun bevægede sig så meget, at han ikke mere kunne arbejde. Han havde lagt trækullet fra sig for med et dybt interesseret udtryk at begynde at lægge farver på lærredet. Han var alvorlig midt under den almindelige latter, han så op på den unge pige med glødende blikke og betragtede truende de herrer, hun spøgte med. Det var ham, som var kommet på den idé at male hende i hendes Dianakostume, som hele Paris havde talt om siden ballet på ambassaden. Han påstod at være hendes fætter, fordi de var født i samme gade i Firenze.

"Clorinde!" gentog han i en bøs tone.

"Luigi har ret," sagde hun, "De er noget vilde, mine herrer, De støjer for meget! Lad os nu arbejde."

Og hun indtog igen sin olympiske stilling. Hun blev atter en smuk marmorstatue. Herrerne sad stadig på deres pladser, ubevægelige, nærmest som naglet fast. Kun La Rouquette dristede sig til at tromme lidt med fingrene på stolens armlæn. Rougon lænede sig tilbage i stolen og betragtede Clorinde; han

blev tankefuld, sank hen i en drøm, som helt og holdent drejede sig om den unge pige. En kvinde var jo virkelig en forunderlig mekanisme, som han aldrig før var kommet på den idé at studere. Han begyndte at ane en del ejendommelige og indviklede sammenhænge. Et øjeblik havde han en tydelig fornemmelse af styrken i disse nøgne skuldre, som var i stand til at ryste en hel verden. For hans tågede blik begyndte Clorinde at svulme op, at dække hele vinduet med sin kæmpekrop. Men så blinkede han med øjenlågene og genfandt hende på bordet, meget mindre end han selv. Så smilede han; hvis han ville, kunne han have givet hende prygl som et lille barn, og han sad der, overrasket over, at han et øjeblik havde været bange for hende.

I den anden ende af galleriet hørtes nu dæmpede stemmer. Rougon lyttede af gammel vane, men hørte kun en hastig mumlen af italienske ord. Cavaliere Rusconi, som havde listet sig bag om møblerne, støttede sig med den ene hånd mod ryglænet på grevindens stol, bøjede sig ærbødigt frem over hende og syntes at være i færd med at fortælle hende en eller anden meget indviklet historie. Grevinden indskrænkede sig til at nikke af og til. Men én gang gjorde hun en heftig, benægtende gestus, og Rusconi bøjede sig frem, beroligede hende med sin syngende stemme, som flød i en uafbrudt strøm som fuglekvidder. Takket være sit kendskab til det provencalske sprog lykkedes det endelig Rougon at forstå nogle af ordene, som fik ham til at blive alvorlig.

"Mama," råbte Clorinde pludselig, "har du vist cavaliere Rusconi telegrammet fra i går aftes?"

"Et telegram!" gentog cavalieren.

Grevinden tog fra en af sine lommer en pakke breve, blandt hvilket hun ledte længe. Endelig gav hun ham en temmelig krøllet, blå lap papir. Da han havde løbet den igennem, gjorde han en bevægelse som af overraskelse og vrede.

"Hvorledes!" udbrød han på fransk, og glemte alle de andre i rummet, "dette har De vidst siden i går! Og jeg, jeg fik det ikke at vide før i morges!"

Clorinde brast i latter, og det ophidsede ham endnu mere.

"Og grevinden lader mig fortælle det hele, som om hun intet vidste! Nuvel, siden legationen åbenbart har sit hovedsæde her, skal jeg komme herhen hver dag og læse mine breve."

Grevinden smilede. Hun ledte atter sine breve igennem og tog et nyt stykke papir frem, som hun overlod ham. Denne gang så han meget tilfreds ud. Og den dæmpede samtale begyndte igen. Han havde fået sit ærbødige smil igen. Da han forlod grevinden, kyssede han hendes hånd.

"Nu er de alvorligere forretninger afsluttede," sagde han halvhøjt og slog sig atter ned ved klaveret.

Han brugte alle sine armkræfter i en gadevise, som var meget populær det år. Så så han pludselig på uret og greb skyndsomt sin hat.

"Går De?" spurgte Clorinde.

Hun vinkede ham til sig og støttede sig mod hans skulder for at hviske noget ind i hans øre. Han nikkede og lo. Han mumlede:

"Meget fiffigt, meget fiffigt. Jeg skal skrive det ned."

Og så bukkede han og gik. Luigi havde med et lille slag af sin malerstok fået Clorinde, som sad på hug på bordet, til at rejse sig op. Strømmen af vogne, som rullede forbi ude på avenuen,

trættede åbenbart endelig grevinden, for hun trak i en klokkestreng bag sig, så snart hun havde tabt Rusconis vogn af syne blandt de andre ekvipager, der kom fra Boulogneskoven. Det var den lange tjener med skurkefysiognomien, der kom ind og efterlod døren åben bag sig. Grevinden hagede sig fast til hans arm og gik langsomt gennem rummet, mens herrerne rejste sig og bukkede for hende. Hun smilede og bøjede hovedet. På dørtærsklen vendte hun sig om og sagde til Clorinde:

"Jeg har min migræne igen, jeg vil lægge mig lidt."

"Flaminio," råbte den unge pige til tjenere, som førte hendes moder ud, "læg et varmt lod under hendes fødder."

De tre politiske flygtninge satte sig ikke ned igen. De stod en stund på rad og række, tyggede på deres cigarer og kastede dem så fra sig i et hjørne bag lerbunken med den samme korrekte bevægelse. Så defilerede de forbi Clorinde og gik deres vej i procession.

"Herre Gud," sagde La Rouquette, som netop havde indledt en alvorlig samtale med Rougon, "jeg ved jo nok, at hele dette sukkerspørgsmål er meget vigtigt. Det gælder jo en hel gren af den franske industri. Ulykken er blot, at ingen i Kammeret synes at havde studeret sagen til bunds."

Rougon, som var ved at kede sig ihjel over ham, svarede kun med en rysten på hovedet. Den unge deputerede gik nærmere, lagde sit dukkeansigt i alvorlige folder, og vedblev:

"Ja, jeg har selv en onkel, som ejer et sukkerbrug. Han har et af det fornemste raffinaderier i Marseille. Nuvel, jeg har været tre måneder hos ham. Jeg har gjort notater, å ja, mange notater.

Jeg talte med arbejderne, kort sagt, jeg skaffede mig besked. De forstår, jeg ville tale i Kammeret ..."

Han gjorde sig til for Rougon, anstrengte sig vældigt for at underholde denne om de eneste spørgsmål, han mente, denne interesserede sig for, og var ivrig efter at vise sig frem som en solid politiker.

"Men De har ikke talt?" afbrød Clorinde, som lod til at være ærgerlig over, at La Rouquette ikke gik.

"Nej, jeg har ikke talt," svarede han i en mindre selvsikker tone, "jeg anså det for min pligt at lade være. I sidste øjeblik blev jeg bange for, at mine tal ikke var ganske eksakte."

Rougon stirrede på ham og sagde højtideligt:

"Ved De, hvor mange sukkerknalder der bliver brugt om dagen på Café Anglais?"

La Rouquette stod et øjeblik forbløffet med vidtåbne øjne. Så brast han i latter.

"Meget morsomt, meget morsomt!" udbrød han. "Jeg forstår, De spøger. Men det er jo sukkerknaldsspørgsmålet; jeg talte om sukkerspørgsmålet. Meget morsomt! Tillader De at jeg fortæller mine venner om dette indfald?"

Han hoppede i sin lænestol af bare henrykkelse. Så var han kommet sig af sin forbløffelse og skulle til at tale videre. Men Clorinde begyndte at drille ham med hans fruentimmerbekendtskaber. Hun havde igen set ham på Variétés i forgårs med en lille, meget grim blondine med forpjusket hår som en puddel. Først benægtede han det. Så blev han stødt over hendes ondskabsfuldheder mod "den lille puddel" og forglemte sig, forsvarede damen: hun var et nydeligt fruentimmer og slet ikke så grim som Clorinde påstod; han

talte om hendes hår og hendes bygning. Clorinde blev ubarmhjertig, og til sidst udbrød La Rouquette:

"Hun venter mig, og nu vil jeg gå hen til hende."

Da han havde lukket døren bag sig, klappede den unge pige triumferende i hænderne og sagde:

"Endelig gik han. God tur!"

Og hun sprang hastigt ned fra bordet og ilede hen til Rougon, som hun rakte begge sine hænder. Hun var meget indsmigrende og sagde, at hun var ked af, at han ikke havde truffet hende alene. Sådant et besvær hun havde haft med at blive af med alle disse mennesker! De begreb da heller ingen ting! Og denne La Rouquette, hvor han var mærkelig med sit sukker! Men nu var der heller ikke noget, der skulle forstyrre dem; nu kunne de få lov at snakke. Hun havde så meget at fortælle ham! Mens hun talte, førte hun ham hen til en sofa. Han satte sig, uden at slippe hendes hænder; da bankede Luigi med malerstokken og sagde i en ærgerlig tone:

"Clorinde! Clorinde!"

"Åh ja, det er sandt, portrættet!" sagde hun leende.

Hun ilede fra Rougon hen og stillede sig bag maleren og bøjede sig frem med sin blideste mine. Åh, hvor det var smukt, det han havde lavet! Det lovede meget godt. Men hun var virkelig en smule træt, og bad om lov til at hvile sig et kvarters tid. Han kunne for øvrigt male dragten, den behøvede hun ikke at stå model til. Luigi kastede lynende blikke mod Rougon og fremturede med at mumle vrissent. Så sagde hun hurtigt noget til ham på italiensk, med rynkede bryn, men ud at ophøre med at smile. Og han tav og begyndte at lægge et tyndt lag farve på billedet med sin pensel.

"Jeg spøger ikke," sagde hun, idet hun kom tilbage og satte sig ved siden af Rougon, "mit venstre ben er virkelig aldeles følelsesløst."

Hun slog sig på det venstre ben, for at få gang i blodomløbet, sagde hun. Under det tynde stof kunne man se hendes rosenrøde knæ. Hun havde rent glemt, at hun var halvnøgen. Hun bøjede sig hen mod ham, så hendes bare skulder gned mod det grove stof i hans frakke. Men pludselig kom hun til at trykke sig op mod en knap, og der gik en iling over hendes hals. Hun så ned og rødmede stærkt. Hun gik og hentede et sort blondesjal, som hun svøbte sig ind i.

"Jeg fryser lidt," sagde hun, efter at hun havde rullet en lænestol hen foran Rougon og sat sig i den.

Man så nu intet andet under sjalet end hendes bare underarme. Hun havde bundet det om halsen som et vældigt halstørklæde, hun borede hagen ned i. Med overkroppen fuldstændig skjult i det var hun nu fuldstændig dækket i sort, og hendes ansigt var blevet blegt og alvorligt.

"Nå, hvad er det, der er sket med Dem?" spurgte hun. "Fortæl mig det hele."

Og hun spurgte ham ud om hans unåde så åbent og nysgerrigt som en datter. Hun var udlænding, som hun sagde, hun lod ham gentage detaljer både to og tre gange, som hun påstod ikke at forstå. Hun afbrød ham af og til med udråb på italiensk. I hendes sorte øjne kunne han læse alle de følelser, der opstod hos hende, mens hun hørte på hans fortælling. Hvorfor var han blevet uvenner med kejseren? Hvordan havde han kunnet frasige sig sådan en høj stilling? Hvem var hans fjender, siden han havde ladet sig slå på den måde. Og når han betænkte

sig, når hun søgte at tvinge ham til en eller anden tilståelse, som han ikke havde lyst til, så hun på ham med et så naivt, ømt blik, at han til sidst gav efter og fortalte hende hele historien. Snart vidste hun åbenbart alt, hvad hun ville vide. Hun stillede ham endnu nogle spørgsmål, som ikke syntes at have noget med emnet at gøre, og som overraskede Rougon ved deres ejendommelighed. Så foldede hun hænderne og tav. Hun havde lukket øjnene og syntes hensunken i tanker.

"Nå, hvad tænker De på?" spurgte han smilende.

"Ikke noget," mumlede hun, "hele denne historie har blot gjort mig ked af det."

Rougon blev rørt. Han søgte atter at gribe hendes hænder, men hun gemte dem under sjalet, og de sad der i stilhed et par minutter. Så slog hun atter øjnene op og sagde:

"De har altså planer?"

Han stirrede på hende. En mistanke fløj gennem hans hoved. Men hun var nu så henrivende, som hun lå i sin lænestol i en smægtende stilling, som om hendes gode vens sorger havde sønderknust hende, at han ikke fæstede sig ved den kolde trækvind, der havde strejfet ham. Hun smigrede ham voldsomt. Han ville naturligvis ikke have nødig at holde sig afsides ret længe, han skulle nok en dag atter blive hersker igen. Hun var sikker på, at han bar på store tanker og troede på sin gode stjerne, det stod tydeligt at læse på hans pande. Hvorfor gjorde han hende ikke til sin fortrolige ven? Hun var meget diskret og tavs, og det ville være hende sådan en glæde at få lov til at dele hans fremtidsplaner. Rougon var beruset, han forsøgte atter at gribe de små hænder, der gemte sig under sløret, han talte uafbrudt og lod hende lidt efter lidt vide alt, hvad han håbede

og troede på. Hun drev ham ikke mere frem, hun lod ham selv gå frem, uden så meget som en bevægelse; hun var bange for at han skulle holde inde. Hun iagttog ham, granskede ham nøje, sonderede hans hovedskal, målte hans skuldre og hans brystkasse med øjnene. Han var en stærk mand, og hvor stærk hun end selv var, ville han have kunnet kaste hende op på sin ryg i en håndevending og uden besvær have båret hende så højt, hun kunne ønske sig.

"Ak, min ven," sagde hun pludseligt, "jeg har sandelig aldrig tvivlet på Dem!"

Hun rejste sig, strakte armene ud, og lod kniplingssløret glide ned. Der stod hun, endnu mere afklædt en før, og det var som om hendes barm og hendes skuldre begærligt, længselsfuldt smægtende *ville* glide ud af sløret. Det var kun et lynglimt, et syn, ligesom en belønning og et løfte, hun gav Rougon. Men det var jo blot sløret, der var gledet ned … Hun trak det allerede op igen og knyttede det strammere om sin hals.

"Tys!" hviskede hun så. "Luigi brummer."

Hun skyndte sig hen til maleren, bøjede sig igen ned over ham og sagde hastigt et eller andet til ham. Rougon gned sine hænder; han var nervøs, næsten ærgerlig. Hun udøvede en mærkværdigt ophidsende indflydelse på ham, og han brød sig ikke om det. Indvendig skændte han på hende. Han havde næppe kunnet opføre sig dummere, om han havde været tyve år. Hun havde netop skriftet ham som et barn, han, som i to måneder havde forsøgt at få hende i tale, uden at kunne aflokke hende andet end en latter. Og hun havde blot behøvet at trække sine hænder tilbage fra ham, og han havde forglemt sig så

meget, at han fortalte hende alting, for at hun skulle give ham dem tilbage. Nu var det klart: hun ville erobre ham, hun overvejede, om han endnu var værd at forføre.

Rougon smilede overlegent. Han kunne knuse hende, når det passede ham. Var det ikke hende, der udfordrede ham? Og han tænkte onde tanker, han kunne have lyst til at forføre hende og så forlade hende. Han kunne jo ikke spille den enfoldige overfor denne pige, som på denne uhæmmede måde viste ham sine skuldre. Han var ikke engang sikker på, at sløret var gledet ned af sig selv.

"Synes De også, jeg har grå øjne?" spurgte Clorinde og nærmede sig atter.

Han rejste sig og betragtede hende indgående, uden at hendes blik mistede sin ro. Men da han strakte hånden ud, slog hun ham over fingrene. Han skulle slet ikke røre ved hende. Hun var nu blevet meget kold. Hun svøbte sig ind i sit slør med overdreven generthed. Hvor meget han en spøgte og gantedes med hende og lod, som om han ville anvende vold, svøbte hun sig endnu tættere ind, og gav små skrig fra sig, da han rørte ved sløret. Og hun ville end ikke sætte sig igen.

"Jeg vil hellere gå lidt," sagde hun, "jeg må motionere mine ben."

Han fulgte med hende, og de gik frem og tilbage sammen. Han forsøgte nu at få hende til at skrifte. Men hun svarede som oftest ikke på hans spørgsmål. Hun havde en sær måde at tale på, ligesom rykvis, afbrudt af udråb og isprængt små historier, som hun aldrig afsluttede. Da han stillede hende dygtigt indpassede spørgsmål om en rejse på fjorten dage, som hun og moderen havde været på i sidste måned, kom hun med en

endeløs remse af anekdoter fra sine rejser. Hun havde været overalt, i England, Spanien, Tyskland; hun havde set alting. Derpå kom en styrtsø af barnlige iagttagelser om maden, om moden, om vejret. Ind imellem begyndte hun så på en historie, hvori hun selv optrådte sammen med navngivne, kendte personer; Rougon spidsede øren, troede, at hun endelig ville lade en eller anden betroelse undslippe sig, men historien mundede hver gang ud i et eller andet barnligt sludder, eller nåede slet ikke til enden. Heller ikke i dag fik han noget at vide. Smilet på hendes ansigt var som en maske. Hun var ugennemtrængelig midt i sin uendelige strøm af pladder. Rougon, som blev ør i hovedet af de sære og indbyrdes modsigende iagttagelser, han gjorde, vidste ikke længere, om han havde en tolv års pige foran sig, så uskyldig, at det grænsede til dumhed, eller en i allerhøjeste grad listig kvinde, som blot spillede naiv.

Clorinde holdt inde midt i en historie om et eventyr, der var hændt hende i Spanien, og sagde uden overgang:

"De skal ikke vise Dem i Tuilerierne igen. Gør Dem kostbar."

"Jo, tak skal De have, frøken Macchiavelli," sagde han leende.

Hun lo endnu højere end han. Men hun fortsatte med at give ham gode råd. Da han for spøg forsøgte at knibe hende i armen, blev hun vred og sagde, at han da heller ikke kunne være alvorlig i to minutter. Å, hvis hun havde være en mand! Hun ville have forstået at svinge sig op. Men mændene var så dumme!

"A propos, fortæl mig om Deres venner," sagde hun, idet hun satte sig på bordkanten med Rougon stående foran sig.

Luigi, som ikke et øjeblik havde taget øjnene fra dem, bankede atter hårdt på sin malerkasse.

"Jeg går min vej," udbrød han.

Men Clorinde skyndte sig efter ham, førte ham tilbage og bedyrede ham, at hun lige straks ville stå model igen. Men hendes egentlig grund til at holde på ham var, at hun var bange for at være alene med Rougon. Da Luigi så gav efter, forsøgte hun at vinde sig mere tid.

"De lader mig vel nok få lidt at spise. Jeg er så sulten. Åh jo, bare et par mundfulde!"

Hun åbnede døren og råbte:

"Antonia! Antonia!"

Hun gav hende en ordre på italiensk. Hun havde atter sat sig på bordkanten, da Antonia kom ind med et stykke brød med smør på i hver hånd. Pigen gav hende dem, som om hendes hænder var hver en bakke, grinede dumt, som om man havde kildet hende, og trak den røde mund helt op til ørene. Så gik hun igen, mens hun tørrede fingrene af i kjolen. Clorinde kaldte hende tilbage og forlangte et glas vand.

"Vil De dele?" spurgte hun Rougon. "Det er rigtig godt med smør på brødet. En gang imellem strøer jeg sukker på. Men man må ikke altid være så ekstravagant."

Og det var hun skam heller ikke. Rougon havde en morgen overrasket hende, da hun var ved at spise en frokost, der bestod af et stykke kold omelet, levninger fra dagen i forvejen. Han mistænkte hende for at være nærig, en italiensk skødesynd.

"Tre minutter, ikke sandt, Luigi?" sagde hun og bed i det første stykke smørrebrød.

Hun vendte sig igen mod Rougon, der stadig stod foran hende, og spurgte:

"Nu hr. Kahn for eksempel. Hvad er hans historie? Hvordan er han blevet deputeret?"

Rougon underkastede sig dette nye forhør i håb om at gøre hende mere tillidsfuld. Han vidste, at hun var meget nyfigen hvad angik andre menneskers forhold, at hun lyttede til alskens sladder og altid blandede sig i de indviklede intriger, der var en del af hendes liv.

"Å," svarede han leende, "Kahn er født deputeret. Han sad formentlig på en bænk i Kammeret, allerede før han fik tænder. Under Louis-Philippe sad han allerede mellem dem fra højre-centrum og støttede det konstitutionelle monarki med en ungdommelig passion. Efter -48 gik han over til venstre-centrum-partiet, stadig lige opfyldt af passion; han havde forfattet en republikansk trosbekendelse i en imponerende stil. Nu er han så vendt tilbage til højre-centrum og forsvarer kejserdømmet passioneret. For resten er han søn af en jødisk bankier i Bordeaux, har et jernværk i nærheden af Bressuire, er specialist i finans- og industrispørgsmål og lever temmelig tarveligt i forventning om den stor formue, han vil tjene en dag. Han blev ridder af Æreslegionen den 15. sidstforgangne august."

Rougon tænkte sig om.

"Jeg har vist ikke glemt noget … nej, han har ingen børn."

"Er han da gift?" udbrød Clorinde.

Hun gjorde en gestus, der antydede, at hr. Kahn ikke interesserede hende længere. Kahn var en luskebuks, han havde aldrig vist sin hustru frem. Rougon bemærkede, at fru Kahn

levede meget tilbagetrukkent i Paris. Uden at vente på et nyt spørgsmål sagde han:

"Vil De nu høre Béjuins biografi?"

"Nej, nej ..." svarede pigen.

Men han fortsatte alligevel:

"Han har eksamen fra det polytekniske institut. Han har skrevet pamfletter, som ingen har læst. Han er direktør på glasfabrikken Saint-Florent tre lieues fra Bourges. Det er præfekten i Cher, der har fundet ham."

"Så ti dog stille!" råbte hun.

"En værdig herre, der stemmer, som det kan forventes og aldrig taler, meget tålmodig, venter til man husker på ham, han er altid ved hånden og sørger for, at man ikke glemmer ham. Jeg har skaffet ham hans orden ..."

Hun måtte lægge hånden over hans mund og sagde ærgerlig:

"Ah, han der er jo også gift! Han er ikke morsom. Jeg har set hans kone hos Dem, en rigtig roe! Hun indbød mig til at komme og se på deres glasværk i Bourges."

Hun havde nu spist det første stykke smørrebrød. Så drak hun en stor slurk vand. Hun sad lidt tilbagelænet og vippede med benene; Rougon fulgte deres mekaniske bevægelser. Hver gang hun trak dem tilbage, svulmede læggene under det lette stof.

"Og hr. Du Poizat?" spurgte hun efter en pause.

"Du Poizat har været underpræfekt."

Hun så på ham, overrasket over, at historien var så kort.

"Det kunne jeg tænke mig. Hvad mere?"

"Han vil blive præfekt engang, og så bliver han dekoreret."

Hun forstod, at han ikke ville sige mere. Hun havde for resten udtalt navnet Du Poizat i en ligegyldig tone. Nu talte hun de andre på fingrene, begyndte med tommelen, og sagde:

"Hr. d'Escorailles: ham er der ikke noget alvorligt ved, han kan lide alle fruentimmer … hr. La Rouquette: han er ikke noget værd, ham kender jeg mere end tilstrækkeligt. … hr. de Combelot: igen en, der er gift …"

Da hun standsede ved ringfingeren og ikke kunne finde på flere, sagde Rougon, samtidig med at han stirrede på hende:

"De glemmer Delestang."

"Det har De ret i," udbrød hun. "Så fortæl lidt om ham."

"Han er en køn fyr," sagde han, uden at tage øjnene fra hende. "Han er meget rig. Jeg har altid spået ham en lysende fremtid."

Han fortsatte i denne tone, overdrev sin ros, fortalte hende umådelige tal. Mønsterlandbruget i Chamade skulle være to millioner værd. Delestang ville sikkert blive minister en skønne dag. Men hun fortrak munden i en foragtelig mine.

"Han er en stor tumpe," sagde hun endelig.

"Nå ja …" Rougon smilede underfundigt.

Han syntes at være henrykt over de ord, hun havde ladet undslippe sig.

Med et af disse pludselige spring, som hun havde for vane, stillede hun nu et nyt spørgsmål, idet det nu var hende, der stirrede på ham.

"Hr. de Marsy kender De sikkert ganske indgående?"

"Ja, ja, vel kender vi hinanden," sagde han uden at flytte sig en tomme. Han syntes at more sig endnu mere over dette sidste spørgsmål.

Men så blev han atter alvorlig. Han var meget værdig og retfærdig:

"Marsy er en usædvanlig begavet mand," sagde han. "Jeg ser det som en ære at have ham som fjende. Han har prøvet alt muligt. Da han var otteogtyve, var han oberst. Senere stod han i spidsen for en vidtløftig jernværksbedrift. Siden da har skiftevis beskæftiget sig med jordbrug, statsøkonomi, handel. Man påstår til og med, at han har malet portrætter og skrevet romaner."

Clorinde, som havde glemt at spise, blev tankefuld.

"Jeg talte med ham forleden aften," sagde hun halvhøjt. "Han er et fint menneske helt igennem. En virkelig dronnings søn."

"Jeg finder ham meget for åndfuld," vedblev Rougon. "Jeg har en anden opfattelse af hans store begavelse. Jeg har hørt ham more sig med at lave ordspil ved en meget alvorlig lejlighed. Men han har i alle tilfælde svunget sig op; han bestemmer lige så meget som kejseren. Alle den slags bastarder har heldet med sig! Det mest fremtrædende karakteristika er et vist håndelag, en jernhånd, djærv og beslutsom, men dog alligevel meget fin og smidig."

Den unge pige havde ufrivilligt sænket blikket og så på Rougons grove, magtfulde hænder. Han bemærkede det, og sagde smilende:

"Det er nogle rigtige køller, jeg har der, ikke sandt? Det er derfor, jeg aldrig har kunnet forlige mig med Marsy. Han hugger folk ned på ridderlig vis og uden at plette sine hvide handsker. Jeg slår dem bare ihjel."

Han knyttede sine tykke, behårede næver og svingede dem frem og tilbage foran sig, henrykt over deres størrelse. Clorinde

tog det andet stykke smørrebrød og bed i det, stadig tankefuld. Endelig så hun op på Rougon.

"Og De selv?" spurgte hun.

"Vil De høre min historie?" sagde han. "Den er snart fortalt. Min farfar solgte grøntsager. Indtil jeg var otteogtredive var jeg en ubetydelig provinssagfører. Indtil i går var jeg ganske ukendt. Jeg har ikke som Kahn udslidt min ryg som støtte under alle regeringer. Jeg har ikke ligesom Béjuin gået på Polyteknisk Institut. Jeg har hverken d'Escorailles fine navn eller den stakkels Combelots kønne udseende. Jeg har ikke så fornemme slægtninge som La Rouquette, der er blevet deputeret ved hjælp af sin søster, general Llorentz' enke, som er hofdame. Min fader har ikke som Delestangs efterladt sig fem millioner til mig, som han havde tjent på vin. Jeg er ikke født på trinene til en trone som greve de Marsy, og jeg er ikke opvokset, hængende i kjolen på en lærd dame og blevet kærtegnet af Talleyrand. Nej, jeg har selv svunget mig op, jeg har kun mine knytnæver ..."

Han slog dem mod hinanden, lo højt og ville slå det hele hen med en spøg. Men han havde rettet sig op, han syntes at knuse sten til grus mellem sine sammenknyttede fingre. Clorinde så beundrende på ham.

"Jeg var ingenting, men nu kan jeg blive hvad som helst, jeg vil," fortsatte han; han forglemte sig og talte vist mest med sig selv: "Jeg er en naturkraft. Og de andre – de får mig til at le, når de bedyrer deres hengivenhed for kejserdømmet. Elsker de det virkelig? Sætter de blot pris på det? Eller ville de ikke prøve at stå sig godt med en hvilken som helst regering? Jeg er vokset op med kejserdømmet; jeg har skabt det, og det har skabt mig. Jeg

blev ridder af Æreslegionen efter den 10. december, officer i januar -52, kommandør den 15. august og storofficer for tre måneder siden. Mens Napoleon III var præsident, var jeg en kort tid minister for de offentlige arbejder, så sendte kejseren mig på en opgave i England, derefter har jeg siddet i statsrådet og senatet …"

"Og hvor vil De komme ind i morgen?" spurgte Clorinde med en latter, hvorunder hun søgte at skjule sin brændende nysgerrighed.

Han så på hende og standsede brat.

"De er mig noget nyfigen, frøken Macchiavelli," sagde han.

Hun svingede endnu mere med benene. Der blev stille. Da Rougon nu atter så hende hensunken i dybe tanker, fandt han øjeblikket passende til igen at forsøge at tage hende i skrifte.

"Kvinderne …" begyndte han.

Men hun afbrød ham med et drømmende blik, smilende ad sine egne tanker, og sagde halvhøjt:

"Å, kvinderne … har noget helt andet."

Det var hendes eneste bekendelse. Hun spiste resten af sit brød, tømte vandglasset i et drag, og stillede sig rank på bordet i et spring, der vidnede fordelagtigt om hendes smidighed.

"Nu, Luigi!" råbte hun.

Maleren, som havde siddet og bidt i sin moustache af bare utålmodighed, havde rejst sig op og trampede frem og tilbage omkring hende og Rougon. Han sukkede, og satte sig, og greb atter sin palet. De tre minutter, Clorinde havde bedt om, var blevet til et kvarter. Men nu stod hun på bordet, stadig indsvøbt i det sorte kniplingssjal. Da hun igen havde indtaget sin stilling,

blottede hun sig med en eneste bevægelse, og blev på ny af marmor, hun ejede ikke mere nogen blufærdighed.

I Champs-Élysées blev vognenes antal stadig mindre. Den nedgående sol druknede avenuen i et tåget lys, der pudrede træerne, som om vognhjulene havde fået en sky af rødgult støv til at rejse sig. I det gennem de høje glasdøre indstrømmende dagslys antog Clorindes skuldre gyldne reflekser.

Og himlen blegnede langsomt.

"Er det stadig sikkert, at hr. de Marsy skal gifte sig med denne valakiske prinsesse?" spurgte hun efter en stund.

"Jeg tror det," svarede Rougon. "Hun er meget rig. Marsy har altid brug for penge. For øvrigt påstår man, at han er tosset med hende."

Stilheden blev ikke brudt igen. Rougon stod der stadig, som om han havde været hjemme hos sig selv, tænkte slet ikke på at gå. Han grundede, han begyndte at gå frem og tilbage. Denne Clorinde var i sandhed et højst forførerisk væsen. Han tænkte på hende, som om han allerede for lang tid siden var skiltes fra hende, og med øjnene rettet mod gulvet fordybede han sig i halvvejs formløse, men meget tillokkende tanker, der kildrede ham velbehageligt indvendig. Han syntes, han ligesom dukkede ud fra et varmt bad med en vellystig mathed i alle lemmer.

Så vækkedes han pludselig af stemmer. En høj, gammel herre, som han ikke havde set komme ind, kyssede Clorinde på panden, idet hun smilende bøjede sig ned fra bordet.

"Goddag, min lille ven," sagde han. "Hvor du er smuk! Du viser nok alt, hvad du har at byde på?"

Han fnisede, og da Clorinde forlegen greb efter de sorte kniplinger, sagde han ivrigt:

"Nej, nej, det er skam meget kønt, du kan gerne vise det hele. Ak, mit stakkels barn, jeg har dog set flere før dig."

Så vendte han sig mod Rougon, som han kaldte sin "kære kollega", idet han trykkede hans hånd og sagde:

"Den lille tøs har hoppet på mit knæ mere end en gang, da hun var lille. Og nu har hun former, der er rent ud bedårende."

Det var den gamle hr. de Plouguern. Han var halvfjerds år. Under Louis-Philippe var han deputeret for Finistère; han var en af de legitimistiske deputerede, der fulgte den flygtende kong Charles X til England, og han havde begæret sin afsked på grund af den lov, der brændemærkede ham og hans fæller. Så, efter februardagene i -48, havde han vist en pludseligt opstået ømhed for republikken, som han entusiastisk hilste fra den konstituerende forsamlings bænke. Og nu, efter at kejseren havde sikret ham en velfortjent retrætepost i senatet, var han blevet bonapartist. Man han forstod at være det som en adelsmand. Han tillod sig i ny og nær at krydre sin store underdanighed med smule opposition. Utaknemmelighed morede ham. Skeptiker i marv og ben forsvarede han dog religionen og familien; det mente han at skylde sit navn, et af de mest berømmelige i Bretagne. En gang imellem fandt han kejserdømmet umoralsk, og sagde det højt. Han havde levet et liv bestående af tvetydige eventyr og idelig søgen efter raffinerede nydelser; man fortalte flere højst mærkværdige anekdoter om hans alderdom, som kunne få yngre mænd til at drømme. Det var under en rejse i Italien, han lærte grevinde Balbi at kende, hvis elsker han havde været i henved tredive år; efter årelange skilsmisser boede de sammen i nogle få dage i de byer, hvor de tilfældigvis mødtes. Man påstod, at Clorinde var

hans datter, men det vidste hverken han eller grevinden med sikkerhed, og efter at pigen var blevet en moden og forførende kvinde, påstod han, at han engang i tiden havde kendt hendes fader særdeles godt.

Hans endnu ildfulde øjne fulgte hende uafladelig, og han tillod sig som gammel ven meget store friheder med hende. Hr. de Plouguern var lang, mager, knoklet, og havde en vis lighed med Voltaire, en lighed, der i al hemmelighed var ham til stor fornøjelse.

"Du ser ikke på mit portræt, gudfar?" sagde Clorinde.

Hun kaldte ham gudfar som kælenavn. Han stillede sig om bag ved Luigi og missede med øjnene som en kender.

"Henrivende!" sagde han.

Rougon gik frem til ham, og Clorinde hoppede selv ned fra bordet for at se. De var alle tre henrykte. Maleriet var meget livagtigt. Maleren havde dækket hele lærredet med et tyndt lag af lyserød, hvid og gul farve; det hele var bleget som en akvarel. Og ansigtet smilede med en yndig mine à la dukke med sine buede læber, hvælvede øjenbryn og rosenrøde kinder. Det var en Diana, lige til at sætte i låget på en bonbonniere.

"Nej, se dog, der ved øjet, det lille modermærke!" sagde Clorinde og slog hænderne sammen af beundring. "Den Luigi, han glemmer ingenting!"

Rougon, som ellers fandt malerier kedsommelige, var henrykt. I dette øjeblik forstod han kunsten. Han fældede i en overbevist tone dommen:

"Det er jo beundringsværdigt aftegnet!"

"Og farverne er fortræffelige," sagde hr. de Plouguern. "De skuldre er virkelige, som kød og blod. Og hvilke arme! Den lille

tøs har i sandhed forbløffende arme! Jeg holder meget af denne lette runding over albuen, det er ypperligt modelleret."

Han vendte sig til maleren og tilføjede:

"Jeg lykønsker Dem på det hjerteligste, hr. Pozzo. Jeg har allerede set Deres *Badende Pige*, men dette portræt er endnu bedre. Hvorfor udstiller De aldrig noget? Jeg har kendt en diplomat, der var en ren virtuos på violin, men det forhindrede ham ikke i at nå langt i sin karriere."

Luigi bukkede, meget smigret. Skumringen var imidlertid ved at falde på, og da han ville gøre et øre færdigt, bad han Clorinde genindtage sin stilling, blot i ti minutter. Hr. de Plouguern og Rougon fortsatte deres samtale om kunst og malerier. Den sidstnævnte erkendte, at visse beskæftigelser havde forhindret ham i at følge med i de sidste års udvikling inden for kunsten, men han forsikrede, at han beundrede alle de skønne kunster. Hr. de Plouguern på sin side brød sig kun om de gamle mestre; han havde set alle Europas museer, og han forstod ikke, at modernisterne stadig blev ved at male. I sidste måned havde han imidlertid ladet en stue dekorere af en kunstner, som ingen kendte, og som virkelig var meget talentfuld.

"Han har malet de allerypperligste små amoriner med blomster og løvværk for mig," sagde han. "Man føler sig ligefrem fristet til at plukke blomsterne. Og der er malet insekter blandt dem, sommerfugle, fluer og fårekyllinger, som man gerne kunne tage for at være levende. Det er med andre ord et meget morsomt maleri. Jeg holder af morsomme malerier."

"Kunsten bør ikke kede os," sagde Rougon.

Mens de således gik frem og tilbage ved siden af hinanden, kom hr. de Plouguern til at træde på noget, som gik itu med et lille knald ligesom en ært.

"Hvad var det?" sagde han.

Han tog en rosenkrans op, som var gledet ned fra en lænestol, hvor Clorinde velsagtens havde tømt sine lommer. En af glaskuglerne ved siden af korset var knust, og på selve de lille sølvkors var en korsarm bøjet og fladtrådt. Den gamle svingede rosenkransen i luften og sagde leende:

"Lille ven, hvorfor lader du den slags legetøj ligge på gulvet?"

Men Clorinde var blevet purpurrød i hovedet. Hun kastede sig ned fra bordet med øjne, der lynede af vrede, kastede hurtigt sjalet om skuldrene og stammede:

"Det onde, onde menneske! Han har ødelagt min rosenkrans!"

Hun flåede det fra ham og brast så i en hulken som et barn.

"Men dog," sagde hr. de Plouguern, stadig leende. "Se dog min lille yndling! Forleden var det lige ved, at hun havde revet øjnene ud af hovedet på mig, fordi jeg, da jeg opdagede en lille kvist buksbom i hendes alkove, spurgte hende, hvad hun dog fejede med den lille kost. Så, græd nu ikke, din lille tosse! Jeg har jo ikke ødelagt Vorherre for dig."

"Jo, jo!" råbte hun, "De har gjort ham fortræd."

Hun sagde ikke længere "du" til ham. Med rystende hænder fjernede hun den ødelagte glaskugle. Derpå ville hun, voldsomt snøftende, reparere korset. Hun tørrede det af med fingerspidserne, som om hun havde set bloddråber perle på metallet.

"Det var paven, som skænkede mig den rosenkrans, første gang mama og jeg var i audiens hos ham. Paven kender mig ganske udmærket, han kalder mig for sin "smukke apostel", fordi jeg engang har sagt til ham, at jeg med glæde ville dø for ham. Denne rosenkrans bragte mig lykke. Nu vil det ikke længere have nogen kraft, nu vil det lokke Den Onde selv til sig ..."

"Så, giv nu mig det," afbrød hr. de Plouguern. "Du ødelægger dine negle, hvis du fortsætter at ville rette det ud på den måde. Sølv er hårdt, min lille ven."

Han tog rosenkransen og forsøgte at rette korsarmen ud så forsigtigt, at den ikke brækkede af. Clorinde græd ikke længere, hun stod og så interesseret og yderst opmærksom på. Selv Rougon stak smilende hovedet frem, han var afskyelig ureligiøs, ja i den grad, at den unge pige et par gange havde været nær ved at opsige deres bekendtskab helt og holdent, på grund af hans upassende spøgefuldheder.

"Så skulle da også!" sagde hr. de Plouguern halvhøjt. "Vor frelser hører ikke til de medgørlige, jeg er bange for, at jeg kommer til at brække ham i stykker. Du burde have dig en reservefrelser, lille ven ..."

Han prøvede igen. Korset brækkede af.

"Så, nu gik han i stykker!" udbrød han.

Rougon brast i latter. Clorinde tog et skridt bagud, hendes øjne var kulsorte og hendes træk forvredne; hun så dem lige i øjnene og skubbede dem så fra sig med sine knyttede hænder, som om hun ville smide dem ud. Hun var ude af sig selv og overfusede dem på italiensk.

"Hun slår os! hun slår os!" sagde hr. de Plouguern muntert.

"Der ser vi frugten af overtro," hvislede Rougon mellem tænderne.

Den gamle herre holdt op med at spøge, og blev pludselig alvorlig, og da den store mand vedblev at udslynge gamle, forslidte fraser om præsternes afskyelige indflydelse, de katolske kvinders usle opdragelse og det under præstevældet sukkende Italiens fornedrelse, erklærede han i en skarp tone:

"Religionen udgør staternes storhed."

"Ja, hvis den ikke fortærer dem som kræftsvulst," svarede Rougon. "Det vidner historien tilstrækkeligt om. Hvis ikke kejseren holder biskopperne fra livet, har han dem snart hængende om halsen alle sammen."

Nu var det hr. de Plouguerns tur til at blive vred. Han forsvarede Rom. Han talte om den overbevisning, han havde haft gennem hele sit liv. Uden religion sank menneskene ned til dyrets stade. Og derfra fortsatte han med at omtale det store spørgsmål om familien. Tiden fremviste afskyelige tendenser, aldrig havde lasten bredt sig mere uhæmmet, aldrig havde gudløsheden forvoldt så sørgelige tilstande i menneskenes samvittighed.

"Kom ikke her med Deres kejserdømme!" udbrød han til sidst. "Det er en bastard af revolutionen. Å ja, vi ved nok, at Deres kejserdømme drømmer om at ydmyge kirken. Men vi er på vagt, vi har ikke tænkt os at lade os slagte som får. Prøv De blot, min kære hr. Rougon, at lufte Deres meninger i senatet, min kære hr. Rougon!"

"Så, sig ikke mere," sagde Clorinde. "Hvis De ophidser ham, spytter han til sidst på vor Frelser. Han er fordømt."

Rougon bukkede, målløs oven på dette udbrud. Der blev stille. Den unge pige ledte på gulvet efter det lille stykke, der var faldet af korset; da hun fandt det, pakkede hun den omhyggeligt ind sammen med rosenkransen i et stykke avispapir. Hun var ved at falde til ro igen.

"Det er sandt, min lille ven," sagde hr. de Plouguern pludselig, "jeg har endnu ikke fortalt dig, hvorfor jeg kom. Jeg har en loge i Palais-Royal i aften, og jeg vil have dig og din moder med mig."

"Å, men gudfader dog!" råbte Clorinde og rødmede af henrykkelse. "Jeg vil få vækket mama."

Hun kyssede ham, "for hans besvær", som hun sagde. Hun vendte sig smilende mod Rougon med fremstrakt hånd og sagde med en henrivende lille trutmund:

"Vær ikke vred på mig! Og dril mig ikke igen med Deres hedenske ideer. Jeg bliver vred, når man spøger med religionen. Så kan jeg blive uvenner med selv mine bedste venner."

Luigi havde imidlertid skubbet sit staffeli hen i et hjørne; han indså, at han ikke ville få øret færdigt den dag. Han tog sin hat og kom hen og prikkede den unge pige på skulderen for at underrette hende om, at han gik. Og hun fulgte ham ud i forværelset, hun trak døren til efter sig, men de tog afsked så voldsomt, at man hørte Clorinde udstøde et lille skrig, som afsluttedes med en halvkvalt latter. Da hun kom ind igen, sagde hun:

"Nu vil jeg klæde mig om, hvis gudfader da ikke vil tage mig med i Palais Royal, som jeg er."

De lo alle tre ad den idé. Mørket var faldet på. Da Rougon gik, fulgte Clorinde med ham ned og efterlod hr. de Plouguern alene

et øjeblik, mens hun tog en kjole på. Der var allerede ganske mørkt på trappen. Hun gik foran uden at sige et ord, så langsomt, at han kunne mærke hendes flortynde tunika strejfe sine knæ. Da de kom til hendes soveværelsesdør, gik hun derind; hun tog et par skridt, før hun vendte sig. Han var fulgt efter hende til dørtrinnet. Gennem de to vinduer strømmede aftenlyset som hvidt støv ind over den uredte seng, det glemte vandfad og katten, der stadig sov på tøjbunken.

"De er vel ikke vred på mig?" sagde hun næsten hviskende og rakte ham igen sine hænder.

Han bedyrede, at det ikke var tilfældet. Han havde grebet hendes hænder, hans hænder gled op over hendes albuer, varsomt famlende i de sorte kniplinger, så at hans klodsede fingre ikke kom til at rive noget itu. Hun hævede armene en smule, ligesom om hun ville gøre det mindre besværligt for ham. De stod i halvmørket bag kaminskærmen og så ikke på hinanden. I dette soveværelse, hvis indelukkede luft var en smule kvælende, mærkede han atter denne skarpe, næsten søde duft, der allerede tidligere havde beruset ham. Men da hans hænder gled op over albuerne, tog Clorinde flugten, og han hørte hende råbe ud gennem døren, som de havde ladet stå åben bag sig:

"Antonia, tænd lys og hent mig min grå kjole!"

Da Rougon kom ud på Avenue des Champs-Élysées, stod han et øjeblik som bedøvet og indåndede den friske luft, der strømmede ned fra bakken ved Triumfbuen. Den vogntomme allé tændte en ad gangen sine gaslygter, hvis pludseligt fremspringende flammer gennembrød mørket i to rækker af

lysende gnister. Hans blod var steget ham til hovedet, og han strøg hænderne over ansigtet.

"Åh nej," sagde han højt, "nej – dét ville være alt for dumt!"

4

Dåbsprocessionen skulle udgå fra Pavillon de l'Horloge – Tuilerieslottets centrale pavillon – klokken fem. Den skulle så gå gennem den store allé i Tuileriehaven, Place de la Concorde, Rue de Rivoli, Place de l'Hôtel de Ville, Arcolebroen, Rue d'Arcole og Place du Parvis.

Allerede klokken fire var der forsamlet en vældig menneskemasse ved Arcolebroen. Der kunne være en hel befolkning i den rende, som floden dannede gennem byen. Udsigten blev pludselig videre, man så spidsen af Saint-Louis-øen på afstand, delvis dækket af Louis Philippe-broens sorte linje; til venstre forsvandt den mindre arm af Seinen i et kaos af små huse; den store arm til højre åbnede sig mod en baggrund af blålig dis, hvori man kunne skelne Port-aux-Vins træer som en grøn plet. På begge sider fra Quai Saint-Paul til Quai de la Mégisserie, fra Quai Napoléon til Quai de l'Horloge, strakte brede gader sig, mens Place de l'Hôtel-de-Ville dannede ligesom en flad slette midt for broen. Og over denne vide slette spændte en varm og klar junihimmel sit uendelige blå tæppe.

Da klokken slog halv, var der folk over alt. Langs fortovene stod endeløse rækker af nysgerrige trængt op mod rækværket. Et stadigt bølgende hav af menneskehoveder fyldte Place de l'Hôtel-de-Ville. Overfor, i de gamle huse ved Quai Napoleon, trængtes ansigterne i de vidåbne vinduers sorte gab, og selv inde i de mørke gyder, som åbner sig ud mod floden, Rue Colombe, Rue Saint Landry og Rue Glatigny, så man fruentimmerhatte med pyntebåndene flagrende i vinden læne

sig ud. På Notre Dame-broen sås en række tilskuere, der stod med armene støttede mod stenbalustraden som var det fløjlsgelænderet på en kæmpemæssig tribune. Længere væk myldrede Louis Philippe-broen af små sorte prikker, og selv de fjerneste vinduer, små regelmæssige rammer i de gule og grå husvægge, som dannede øens fremskudte odde, af og til oplystes af en muntert farvet kjole. Der stod mænd oppe på tagene mellem skorstenene. Folk, som man næppe kunne skelne, stod og kikkede i kikkerter oppe fra deres terrasser ved Quai de la Tournelle. Den vidt udbredte soldis syntes at være hele denne folkemængdes ånde; på den vuggede sig den fornøjede latter fra dette hav af hoveder, mens runde parasoller i grelle farver, blanke som spejle, lyste op som stjerner blandt de farverige kjoler og overfrakkerne.

Men noget, som man så overalt, fra hjørner, broer og vinduer, det var en kæmpemæssig grå overfrakke, malet *al fresco* på den nøgne gavl af en seks etagers ejendom på Saint-Louis-øen, med venstre arm bøjet ved albuen, som stoffet havde beholdt en gestus fra det legeme, det ikke længere beklædte. Dette monumentale avertissement gjorde sig stærkt gældende i solskinnet over den myldrende menneskemasse.

En dobbelt række soldater holdt imidlertid vejen fri til processionen. Til højre stod garderegimentet opstillet, til venstre infanteriet. Noget af denne dobbelte hæk forgrenede sig til Rue d'Arcole, som var behængt med farverige faner, og fra hvis vinduer der hang prægtige draperier ned over de sorte husmure, sagte bølgende i vinden. Broen, som var afspærret, var det eneste stykke frit terræn i denne folkemasse, som havde erobret ethvert lille hjørne og indhug; den tog sig ganske

ejendommelig ud, som den øde og forladt spændte sin enlige, blødt buede hvælving over vandet. Men nede på flodbredderne fortsatte trængslen; søndagsklædte borgere havde udbredt deres lommetørklæder og sad på dem ved siden af deres hustruer, og ventede, mens de hvilede sig efter at havde drevet omkring og ventet lige siden morgenmaden. På den anden side af broen, midt ude på den stærkt blå flods brede flade, der changerede over i det grønlige, hvor de to flodarme mødtes, roede en bådfuld kanosejlere i røde trøjer, idet de ivrigt forsøgte at holde deres kano på højde med Port aux Fruits. Ved Quai de Gèvres var der et stort vaskehus på træstolper, der var blevet grøntslimede af fugtigheden, hvorfra man kunne høre vaskerkonernes latter og klaskende klaptræer. Og hele denne tætpakkede folkemasse, disse tre til fire hundrede tusinde hoveder løftede sig af og til for at se på Notre Dames tårne, der hævede sin firkantede masse over husene ved Quai Napoléon. Forgyldte af den nedgående sol, rustrøde mod den klare himmel, vibrerede tårnene i luften, klingende af den voldsomme drønen fra alle kirkens klokker.

Et par gange havde en falsk alarm allerede fremkaldt uro i folkemængden.

"Jeg forsikrer jer, de kommer ikke før halv seks," sagde en lang, ranglet herre, som sad uden for en café ved Quai de Gèvres i selskab med hr. og fru Charbonnel.

Det var Gilquin, Théodore Gilquin, tidligere lejer hos Mélanie Correur, Rougons misliebige ven. Han var i dag iklædt en dragt af gul hamp, købt færdigsyet for niogtyve francs, slidt, plettet, sprækket i sømmene, og dertil støvler, der hang i laser, lysegule handsker og en stor stråhat, hvis bånd manglede. Gilquins galla

ytrede sig ved, at han havde taget handsker på. Lige siden klokken tolv havde han ageret cicerone for Charbonnels, hvis bekendtskab han havde gjort en aften i Rougons køkken.

"I skal få det hele at se, mine venner," sagde han og tørrede sig over de lange moustacher, som skar hans drankerfjæs midt over. "I har betroet jer til mig, ikke sandt? Nuvel, så lad da mig ordne den lille fest."

Gilquin havde allerede drukket tre glas cognac og fem krus øl. I fulde to timer havde han holdt Charbonnels fanget på cafeen under påskud af, at man måtte være blandt de første. Det var en lille café, som han kendte, hvor man kunne have det så glimrende, sagde han, og han var dus med tjeneren. Charbonnels hørte underdanigt på ham, vældig overraskede over hans omfattende og afvekslende konversation. Fru Charbonnel havde kunne villet have et glas sukkervand; hr. Charbonnel drak et glas anisette, som han ind imellem havde for vane derhjemme i Handelsklubben i Plassans. Gilquin talte med dem om dåben, som om han selv havde været i Tuilerierne samme dags morgen for at få oplysninger.

"Kejserinden er vældig fornøjet," sagde han, "fødslen gik ypperligt af! Å, det er et dejligt fruentimmer; I vil få at se, hvor statelig hun er. Kejseren kom i forgårs fra Nantes, hvor han havde været på grund af oversvømmelserne. Ak ja, det er en vældig ulykke, disse oversvømmelser!"

Fru Charbonnel skubbede sin stol tilbage. Hun var en smule bange for folkemængden, der strømmede forbi hende, stadig tættere og tættere på.

"Så mange mennesker!" mumlede hun.

"Ja, for pokker!" skreg Gilquin, "der er mere end tre hundrede tusinde tilrejsende i Paris lige nu. De sidste otte dage har særtog ført hele landsdele hertil. Derovre er der normanner, og der er der gascognere, og derhenne folk fra Franche-Comté! Jeg har straks færten af dem; jeg har så sandelig været både her og der!"

Så fortalte han om, hvordan man holdt fridag ved domstolene, at Børsen var lukket, at alle statskontorerne havde givet der kontorpersonale fri. Hele hovedstaden fejrede dåben. Og han begyndte slynge om sig med tal, beregnede hvad ceremonien og festlighederne kunne koste. Den lovgivende forsamling havde bevilget 400.000 francs, men det var kun en klatskilling, for en stalddreng ved Tuilerierne havde i går aftes forsikret ham om, at alene processionen ville koste op mod 200.000 francs. Hvis kejseren ikke måtte spæde mere end en million til af civillisten, kunne han prise sig lykkelig. Allerede barnets udstyr kostede 100.000 francs!

"Hundrede tusinde francs!" gentog fru Charbonnel måbende, "men hvad er det da lavet at? Hvad er det, som har kostet så mange penge?"

Gilquin lo henrykt. Det var kniplinger, som kostede så meget! Han havde selv før i tiden været rejsende i kniplinger. Og han fortsatte med sine beregninger: Understøttelse til de forældre, der havde sat ægtefødte børn i verden samme dag som den lille prins – og som kejseren og kejserinden i deres nåde ville stå faddere til – blev anslået til 50.000 francs. 85.000 francs skulle bruges til medaljer til forfatterne til de kantater, der var blevet opført i dagens anledning på teatrene. Endelig kunne han berette om de hundrede og tyve tusinde mindemønter, som var

blevet uddelt blandt eleverne i elementærskolerne og folkeskolerne, vajsenhusbørnene, underofficererne og soldaterne i hæren i Paris. Han havde selv en af dem, og viste dem den. Det var en medalje på størrelse med en ti-sous-mønt, på den ene side prydedes den af kejseren og kejserindens profiler, på den anden af kejserprinsen tillige med dåbsdatoen: 14. juni 1856.

"Kunne De tænke Dem at afstå den til mig?" spurgte hr. Charbonnel.

Det gik Gilquin ind på. Men da den gamle, lidt i tvivl om, hvad han skulle give for den, gav ham en franc, modsatte han sig og sagde storsindet, at den nok kun var halvtreds centimes værd. Fru Charbonnel betragtede imidlertid kejserparrets profiler og sagde i en rørt tone:

"De ser nu vældig rare ud, som de sidder der ved siden af hinanden som andre hæderlige folk. Se, Charbonnel, når man holder mønten sådan her, ser det ud, som om det er to hoveder på den samme pude."

Gilquin begyndte nu atter at tale om kejserinden, hvis gode hjerte han priste i høje toner. I den niende måned af sin graviditet havde hun brugt flere hele eftermiddage på at indrette et hjem for fattige piger i Faubourg Saint-Antoine. Hun havde for nylig afslået 80.000 francs, som var indsamlet i fem-sous-stykker blandt folket til en gave til prinsen, og for denne sum skulle man efter hendes ønske lade hundrede fattige faderløse gå på landbrugsskolen. Gilquin, som allerede var lidt besoffen, rullede skrækkeligt med øjnene, mens han søgte det rette ømme tonefald og udtryk, som både gengav undersåttens hengivenhed og mandens passionerede beundring. Han

erklærede, at han gerne ofrede sit liv ved denne ædle kvindes fødder. Der var ingen i hans omgivelser, der protesterede. Støjen fra folkemængden var som et ekko af hans lovord, som voksede til en uafbrudt jubel. Og Notre Dames klokker udsendte sine kæmpelungers glædessang i vældige bølger over Paris' huse.

"Det var måske på tide at gå hen og indtage vore pladser," foreslog hr. Charbonnel, som var blevet træt af at sidde.

Fru Charbonnel havde rejst sig og trak sit gule sjal sammen om halsen.

"Javist," sagde hun. "De ville komme først, og her sidder vi nu og lader alle disse mennesker komme før os."

Men nu blev Gilquin ærgerlig. Han slog den knyttede næve i det lille zinkbord og bandede. Han kendte skam sit Paris! Og idet fru Charbonnel forskrækket sank ned på sin stol igen, råbte han til tjeneren:

"Jules, en absinth og cigarer!"

Da han havde dyppet sine tykke moustacher i sin absinth, kaldte han vredt tjeneren tilbage:

"Skal du lave grin med mig? Vil du værsgo fjerne disse medicinalvarer og give mig fra den anden flaske, den jeg fik fra i fredags! Jeg har været rejsende i spirituosa, min fine ven. Théodore narrer man ikke."

Han beroligede sig dog, da tjeneren, som syntes at være bange for ham, hentede flasken. Han slog Charbonnels fortroligt på skuldrene og kaldte dem "gamle dreng" og "mutter".

"Nå, klør det i mutters futter? De skal skam nok få dem slidt ned inden aften. For fanden, fedberg, gamle dreng, har vi det

ikke rart her på cafeen? Vi sidder her i fred og ro og ser folket passere forbi. Vi har god tid, siger jeg. Få hellere noget at drikke."

"Nej tak, vi har fået, hvad vi har brug for," erklærede hr. Charbonnel.

Gilquin havde tændt en cigar. Han lænede sig tilbage i stolen, stak tommelfingrene i vestens ærmegab og skød brystet frem. Hans øjne var lyksaligt slørede. Pludselig fik han en idé.

"Ved De hvad?" udbrød han. "I morgen tidlig klokken syv kommer jeg og henter jer og viser jer hele festen. Det skal nok blive hyggeligt, hva'?"

Charbonnels udvekslede urolige blikke. Men han gennemgik hele programmet. Han havde en stemme som en bjørnetrækker, der rabler sin lektie af sig. Om formiddagen frokost i Palais Royal og en spadseretur i byen. Om eftermiddagen i Invalideesplanaden, militære optog, tre hundrede små balloner med karameller og en stor med konfektregn. Om aftenen middag på en vinstue, han kendte, ved Quai de Billy, fyrværkeri, hvis hovedattraktion ville blive en fremstilling af et dåbskapel, spadseretur mens man så på fyrværkeriet. Han talte om et ildkors, man ville hejse op på Æreslegionens palæ, om eventyrpaladset ved Place de la Concorde, hvortil der var medgået 950.000 kulørte glasstumper, om Saint-Jacques-tårnet, hvis statue der oppe i luften lignede en brændende fakkel.

Da Charbonnels stadig tøvede, lænede han sig frem og sænkede stemmen:

"På hjemvejen vil vi kigge ind på et *cremerie* ved Rue de Seine, hvor de serverer en aldeles fremragende løgsuppe med ost."

Nu vovede Charbonnels ikke at gøre mere modstand. Deres vidt opspærrede øjne udtrykte på en gang barnlig nysgerrighed og rædsel. De følte sig som legetøj i dette rædsomme menneskes hænder, de kunne ikke undslippe ham og måtte gøre, som han sagde. Fru Charbonnel mumlede blot:

"Ja, dette Paris! Nåja, siden vi nu er her, skal vi vel også se det hele. Men hvis De vidste, hr. Gilquin, hvor rart og roligt vi havde det i Plassans! Alle mine henkogte sager står dernede og bliver ødelagte, mit syltetøj, mine kirsebær i eddike, mine agurker ..."

"Du skal ikke være bange, mutter!" sagde Gilquin, som nu var så oplivet, at han tilmed sagde "du" til hende. "Du vinder din proces, og så indbyder du mig til at komme med ned til dig, ikke sandt? Så kører vi der ned alle sammen og skovler al konservesen i os."

Han skænkede sig et nyt glas absinth. Han var nu aldeles drukken. En tid sad han og betragtede Charbonnels med et rørt blik. Han mente, man burde åbne sit hjerte på vid gab for alle og enhver. Pludselig rejste han sig, viftede i luften med sine lange arme og råbte: "Hej! Psst! Herhenne!"

Det var fru Mélanie Correur i en lysviolet silkekjole, som netop gik forbi på det modsatte fortov. Hen drejede hovedet og lod til at blive meget misfornøjet, da hun så Gilquin. Imidlertid gik hun over gaden, vuggende med hofterne på en påtaget fornem måde. Da hun stod ved bordet, lod hun sig længe nøde, før hun lod dem byde på noget.

"Så, et lille glas solbærlikør," sagde Gilquin. "Det holder De jo af, ved jeg ... Kan De huske dengang ved Rue Vanneau? Det var glade tider, ikke også! Å, den skurk til Correur!"

Endelig satte hun sig; netop da lød der et vældigt skrål fra folkemængden. De spadserende ilede bort, som drevet frem af en orkan, trampende som en skræmt fårehjord. Charbonnels havde instinktivt rejst sig for at følge med strømmen. Men Gilquins tunge hånd pressede dem atter ned på stolene. Han var purpurrød i hovedet.

"Rør jer ikke ud af stedet, for tusind bøfler! Vent, til I hører mig sige til. I ser jo, hvordan alle de idioter løber med limpinden. Klokken er jo kun fem. Det er kardinallegaten, som kommer. – Vi er ligeglade med kardinallegaten. Jeg finder det fornærmende, at paven ikke kommer selv. Er man gudfader, skal man også vise, at man er det, synes jeg. Jeg forsikrer jer, at ungen ikke kommer før om en halv time!"

Hans underdanighed formindskedes i omvendt forhold til hans beruselse. Han havde vendt stolen med ryggen fremad, han røg frejdigt i ansigtet på folk, blinkede til fruentimmerne, så på mændene med en udfordrende mine. På Notre Dame-broen, få skridt fra dem, opstod der nu en trafikprop, heste vrinskede utålmodigt, og der viste sig embedsmands- og officersuniformer med guldbroderier og ordener i vognenes vinduer.

"Sikke meget glimmer!" mumlede Gilquin med et overlegent smil.

Men da en lukket vogn nærmede sig fra Quai de la Mégisserie, sprang han op, så han var nær ved at vælte bordet, og råbte:

"Nej men se, Rougon!"

Han blev stående der og hilste den store mand med sin behandskede hånd, og stadig bange for ikke at være blevet set,

greb han sin stråhat og vinkede med den. Rougon, hvis senatoruniform tiltrak sig megen opmærksomhed, trak sig hastigt tilbage i et hjørne af vognen. Så råbte Gilquin efter ham med hænderne som talerør. Folk vendte sig om på fortovet foran ham for at se, hvem det lange gulklædte rær råbte sådan efter. Endelig fik kusken dog fart i hestene, og vognen rullede ud på Notre Dame-broen.

"Så vær dog stille!" sagde fru Correur dæmpet og greb Gilquin i armen.

Men han ville ikke straks sætte sig. Han stillede sig på tæer for at se efter vognen, der efterhånden forsvandt mellem alle de andre vogne. Han udslyngede endnu et sidste tilråb efter de bortkørende hjul:

"Åh, sådan en storsnudet blære! Bare fordi han har guldgaloner på frakken i øjeblikket. Men det er ikke nogen hindring for, min gamle ven, at du mere end en gang har lånt Théodores støvler."

Rundt om ham spærrede borgerne og deres hustruer ved de nærmeste syv-otte borde øjnene op. Særlig var der en hel familie ved bordet ved siden af, far, mor og tre børn, som hørte på ham med dybt interesserede miner. Han skød brystet frem, henrykt over at have et publikum. Han så sig langsomt rundt blandt de øvrige cafégæster og sagde meget højt, idet han satte sig ned:

"Rougon! Ja, han har mig at takke for, hvad han er i dag."

Da fru Correur forsøgte at afbryde ham, appellerede han til hende. Hun vidste jo godt det hele, sagde han.

Det havde jo alt sammen tildraget sig hos hende selv, ved Rue Vanneau, i Hôtel Vanneau. Hun kunne vel ikke benægte, at han

de første tyve gange havde lånt ham sine støvler, når han skulle hen til de fornemme herrer og blandes op i intriger, som intet menneske begreb en smule af. Rougon havde dengang kun et par gamle, nedtrådte sko, som ikke engang en klunser gad samle op. Han lænede sig med en triumferende mine mod bordet ved siden af, blandede familien der ind i samtalen og udbrød:

"For pokker, hun kan ikke benægte det. Det var hende, der betalte hans første nye par støvler her i Paris."

Fru Correur vendte sin stol om, så det ikke skulle se ud, som om hun hørte til Gilquins selskab, Charbonnels sad og var helt blege over den måde, de hørte en mand omtales, som skulle skaffe dem en halv million. Men Gilquin var kommet for godt i gang, han fortalte med utallige detaljer om Rougons første tid i Paris. Han påstod, at han selv tog det fra den filosofiske side; nu lo han blot ad det, henvendte sig til cafégæsterne, den ene efter den anden, røg, spyttede, drak, erklærede, at han var vant til menneskenes utaknemmelighed; for ham var det alt nok, når han blot havde sin selvagtelse i behold. Og han gentog, at Rougon havde ham at takke for alt. Dengang rejste han i parfumer, men forretningen gik ikke så godt, og det var republikkens fejl. De boede begge på samme etage, og ingen af dem havde noget at spise. Da kom han på den idé at overtale Rougon til at lade en fabrikant i Plassans sende sig et parti olivenolie, og så fo'r de rundt, hver i sin retning, løb omkring i Paris, nogle gange til ti om aftenen med olieprøver i lommerne. Rougon var ikke ligefrem nogen forretningsmand, men ind imellem kom han alligevel hjem med ganske smukke

bestillinger fra de fornemme personer, han havde været til soiré hos.

Å, den skælm til Rougon! Han var dummere end en gås på alle mulige områder, men alligevel fiffig nok til at lade Gilquin slide for sin politik! Nu sænkede Gilquin stemmen og blinkede, for han havde jo også selv hørt med til inderkredsen. Han drev omkring i danselokalerne i byens udkanter og råbte "Leve republikken!" For pokker da, man *måtte* jo være republikaner for at lokke folk til. Kejserdømmet stod virkelig i stor gæld til ham; men kejserdømmet sagde ikke så meget som tak. Netop som Rougon og hans klike delte byttet, smed man ham på porten som en skabet hund. Men det var han kun glad for, han holdt mest af at være selvstændig. Der var kun en ting, han fortrød, og det var, at han ikke for alvor havde holdt sig til republikanerne og skudt hele det pak ned.

"Og så er der denne lille Du Poizat, som lader som om, han ikke kender mig mere!" sagde han endelig. "Den spradebasses pibe har jeg stoppet mere end en gang. Du Poizat – underpræfekt! Jeg har ofte nok set ham blive smidt ud i bar skjorte af Lange Amélie, der plejede at stikke ham et par på ørene, når han ikke kunne holde op med at gøre spektakler."

Han tav et øjeblik og blev pludselig ganske rørt; han sad med glasagtige fuldemandsøjne og erindrede de gamle dage. Så vendte han sig mod sit publikum rundt om og sagde:

"Ja, I så jo selv Rougon for lidt siden. Jeg er lige så høj som han. Vi er lige gamle. Jeg smigrer mig med, at jeg ikke ser så simpel ud som han. Nå, skulle jeg måske ikke tage mig bedre ud end det tykke svin i en vogn med forgyldt krimskrams både for og bag?"

Men i dette øjeblik opstod der en sådan uro på Place de l'Hôtel-de-Ville, at ingen af gæsterne tog sig af at svare. Folket kom atter i ekstase, overalt så man løbende herreben, og kvinderne kiltede sig op helt til knæene og viste deres hvide strømper, mens de løb. Og da støjen nærmede sig og blev stadig tydeligere, råbte Gilquin:

"Hallo, det er ungen! Betal nu hurtigt, Charbonnel, og følg så med mig allesammen."

Fru Correur greb fat i hans gule hampelærredsfrakke for ikke at miste ham af syne. Så kom fru Charbonnel, ganske åndeløs. Det var lige ved, at man var løbet fra hr. Charbonnel. Gilquin kastede sig beslutsomt midt ind i folkemængden og banede sig vej med albuerne, og han manøvrerede med en sådan myndighed, at selv de tættest pakkede klynger veg til siden for ham. Da han nåede frem til brystværnet ved kajen, placerede han sit selskab. Han løftede damerne op og satte dem på muren med benene ud mod floden, selv om de skreg af forskrækkelse. Han og hr. Charbonnel stillede sig bag dem.

"Se så, tøser, nu sidder I på første række," sagde han for at berolige dem. "I skal ikke være bange! Vi vil holder jer om livet!"

Han slog armene om den korpulente fru Correur, som smilede til ham. Man *kunne* ikke blive vred på den krabat. Imidlertid så man ingenting. Over mod Place de l'Hôtel de Ville var der som en bølgegang af hoveder, en stigende flod af hurraråb; hatte, som blev svinget i luften af usynlige hænder, dannede ligesom en sort bølgekam over folkemassen, som langsomt rullede nærmere og nærmere. Beboerne i husene ved Quai Napoleon lige over for torvet kom nu i bevægelse, i vinduerne stillede folk sig på tæerne, skubbede til hinanden,

pegede med henrykte udtryk på noget ovre til venstre, ad Rue Rivoli til. Men i tre evige minutter endnu var broen stadig tom. Klokkerne i Notre Dame ringede endnu stærkere end tidligere, som om de var grebet af en afsindig glæde.

Pludselig, midt i den almindelige spænding, viste der sig en trop trompetere på den tomme bro. Et vældigt suk af forventning rullede gennem mængden og døde så bort. Bag trompeterne og det beredne musikkorps, som fulgte efter dem, kom en general til hest, efterfulgt af hele sin stab. Efter nogle delinger karabinierer, dragoner og jægere kom så de prægtige kareter: først var der otte, hver forspændt med seks heste. De første af dem indeholdt hofdamer, kammerherrer, hoffunktionærer hos kejseren og kejserinden og hofdamer hos storhertuginden af Baden, som havde påtaget sig at repræsentere gudmoderen. Og uden at slippe fru Correur fortalte Gilquin hende bagfra, at gudmoderen, dronningen af Sverige, lige så lidt som gudfaderen havde ulejliget sig med at give møde. Da den syvende og ottende vogn nærmede sig, benævnte han de deri siddende personer i en ugenert tone, som beviste, at han var glimrende inde i forholdene ved hoffet. De to damer dér var prinsesse Mathilde og prinsesse Marie. De tre herrer var kong Jérôme, prins Napoleon og en prins fra Sverige; med dem var også storhertuginden af Baden. Kortegen bevægede sig langsomt fremad. Staldmestre, adjudanter og opvartende hofkavalerer red ved siden af vognene og holdt hestene i meget kort tøjle for at få dem til at gå i skridtgang.

"Hvor er den lille?" spurgte fru Charbonnel utålmodigt.

"For pokker, de har vel ikke gemt ham under et vognsæde!" sagde Gilquin leende. "Vent blot, han skal nok komme."

Han trykkede fru Correur endnu mere kærligt til sig end før, og hun lænede sig ind til ham, for hun var angst for at falde, sagde hun. Så lod han sig smitte af alle de øvrige tilskueres beundring og sagde med lysende øjne:

"Det er da i alt fald rigtig stateligt! Se, hvor de der store folk slænger sig på deres silkepuder! Og tænke sig, at jeg har hjulpet dem til alt deres stads!"

Han pustede sig op: kortegen, folkemængde, alt hvad man kunne se, skyldte ham deres tilværelse. Men den korte stilhed, som var blevet fremkaldt af de første vogne, blev nu afbrudt af en forfærdelig støj; nu var det på selve kajen, at hattene vinkede over de tæt pakkede hoveder. Midt på broen kom seks kejserlige forridere i grøn livré med store guldtresser til syne. Og endelig viste kejserindens vogn sig; den blev trukket af otte heste og havde fire pragtfulde lygter, en i hvert hjørne af den pragtfulde vognfading, der lignede en vældig glaskiste prydet med guldlister og rullende på guldhjul. Inde i den skelnede man tydeligt i en sky af hvide kniplinger kejserprinsen som en lille rosenrød plet, som han lå på skødet af Frankrigs Børns Guvernante; ved siden af denne sad ammen, en ung, statelig kvinde fra Bourgogne med høj barm. I nogen afstand, efter en gruppe bestående af stalddrenge til fods og ridende staldmestre, kom kejserens vogn, som var lige så pragtfuld og forspændt med otte heste. I den sad kejseren og kejserinden og hilste til højre og venstre. Ved begge vognenes døre red flere hofmarskaller; de tog ingen notits af det støv deres rigt broderede uniformer modtog fra vognhjulene.

"Tænk, hvis broen faldt sammen!" sagde Gilquin og fnisede; han kunne more sig over de mest frygtelige ting.

Fru Correur bad ham forskrækket om at tie stille. Men han blev ved, påstod, at den slags jernbroer aldrig var rigtigt solide, og netop da begge vognene var midt på broen, forsikrede han hende, at han bestemt kunne se brolægningen skride. For pokker, sikken kolbøtte! Fader, moder og barn, de ville få sig en ordentlig dukkert! Vognene rullede sagte og lydløst afsted; broen med sin lange, bløde bue var så spinkel, at de næsten syntes at svæve i luften over dybet; dernede i det blå vand genspejledes de som en slags besynderlige guldfisk, som svømmede mellem to vandflader. Kejseren og kejserinden lod til at være en smule trætte og havde lagt hovedet mod den polstrede silke, glade for at få lov til at slippe for folkemængden et øjeblik og ikke være nødt til at hilse. Også guvernanten benyttede lejligheden, hvor der ikke var nogen tilskuere, til at løfte den lille prins op, som var gledet ned på hendes knæ, og ammen bøjede sig frem og fik ham til at live op med et smil. Hele kortegen var badet i sol; uniformerne, de spraglede toiletter og seletøjet glimtede, de af gult solskin oversvømmede vogne udsendte spejlreflekser, som dansede over de sorte huse ved Quai Napoléon. I afstand, på den anden side af broen, rejste den vældige grå overfrakke, malet på muren af det seks-etagers hus, og nu oplyst af solens klare lys, sig som en slags baggrund til det smukke maleri.

Gilquin opdagede overfrakken, netop som den dominerede begge vognene. Han råbte:

"Nej, men se, der har vi jo onkel derovre!"

Folkemængden omkring ham lo. Hr. Charbonnel, som ikke forstod hentydningen til den første Napoléon, vil have en forklaring. Men man kunne ikke mere høre hinanden,

øredøvende hurraråb gjaldede, og de tre hundrede tusinde personer, der trængtes her, klappede i hænderne. Da den lille prins var kommet midt ud på broen, og man havde set kejseren og kejserinden bagefter på denne lange, tomme strækning, hvor intet hindrede udsynet, lod tilskuerne sig gribe af en heftig rørelse. Det var sådan en almindelig nervøs henførelse, som trækker hen over en hel by og sætter alle hoveder i bevægelse, ligesom i en storm. Mænd stillede sig på tå, satte deres forbavsede småbørn op på skuldrene, kvinder græd, fremstammede ømme ord om "det kære lille barn", delte kejserparrets almenmenneskelige glæde med udtryk, der kom fra hjertet. En orkan af høje råb rejste sig fra Place de l'Hôtel de Ville; på begge sider af kajerne, op ned langs flodbredden, så langt øjet rakte, så man en skov af opstrakte, vinkende, hilsende arme. I vinduerne viftede lommetørklæder, menneskelegemer lænede sig frem med ophedede ansigter og gabende munde som sorte huller. Og langt borte, på Saint-Louis-øen, blinkede fra de kulstregssmalle vinduer små glitrende hvide gnister, der næppe kunne skelnes. Kaproerne i deres røde trøjer havde rejst sig i kanoen midt på Seinen, som førte den med sig, og skreg af deres lungers fulde kraft, og vaskerpigerne strakte hele overkroppen ud af deres skjul, vinkede som vilde med deres nøgne arme, og for at være sikre på at blive hørt, dunkede de samtidig som afsindige med deres klaptræer, så de var nær ved at gå itu.

"Det er forbi, lad os gå nu," sagde Gilquin.

Men Charbonnels ville være med helt til det sidste. Kortegens efterløb, eskadroner af livgarden, kyrasserer og karabinierer, rykkede nu frem ad Rue d'Arcole. Derefter blev der en rædsom

tumult; den dobbelte hæk af nationalgardister og soldater af linjen blev sprængt flere steder; kvinder skreg.

"Lad os gå nu," sagde Gilquin endnu en gang. "Her bliver man jo trampet ned."

Og efter at have gelejdet damerne ud på fortovet, førte ham dem tværs over gaden, trods mængden af mennesker.

Fru Correur og Charbonnels ville følge brystværnet for at gå over Notre Dame-broen og se, hvad der gik for sig på Place de Parvis. Men Gilquin ville ikke høre på dem, han trak dem med efter sig. Da de igen stod uden for den lille café, skubbede han til dem, så de satte sig ned ved det samme bord, de nylig havde forladt.

"Ja, I er just nogle kønne starutter!" råbte han. "Tror I jeg har lyst til at lade mig træde over tæerne af den flok snydetampe? Vi skal vel have noget at drikke, for syv tusinde djævle! Vi har det meget bedre her end ude midt i trængslen. Nu har vi min sandten fået nok af den fest. Den slags bliver jo latterligt til sidst. Nå, hvad vil du ha'e, mutter?"

Charbonnels, som han gloede dumt på med sine ubehagelige øjne, kom med nogle spage indvendinger. De havde gerne villet se processionen komme ud af kirken. Men han sagde, at man var nødt til at vente på, at den værste trængsel blev spredt; om et kvarter ville han føre dem derhen, hvis der ikke var for mange mennesker, naturligvis. Mens han gav Jules besked om cigarer og øl, tog fru Correur klogeligt flugten.

"Ja, det er rigtigt, hvil De Dem nu bare," sagde hun til Charbonnels. "De træffer mig derhenne senere."

Hun gik over Notre Dame-broen og bøjede ind ad Rue de la Cité. Men der var der sådan en trængsel, at hun måtte bruge

over et kvarter for at nå frem til Rue de Constantine. Hun skød genvej gennem Rue de la Licorne og Rue des Trois Canettes, og kom så endelig ud på Place de Parvis, efter at have måttet efterlade en del af sin lysviolette kjole, der var kommet i klemme i en kælderluge ved et mistænkeligt udseende hus. Torvet var strøet med sand og blomster; fra høje master vajede bannere med det kejserlige våben. Foran kirken var våbenhuset draperet som et telt med røde fløjlsforhæng prydet med gyldne frynser og kvaster.

Der blev fru Correur standset af en række soldater, som holdt folkemængden tilbage. Midt ude på den store plads, hvor publikum ikke havde adgang, promenerede hoflakajer langsomt frem og tilbage langs de i fem rækker opstillede vogne, mens kuskene sad højtidelige og rolige på deres bukke med tømmerne i hånden. Da hun strakte hals og søgte efter en åbning, hun kunne trænge sig igennem, opdagede hun Du Poizat, som ganske roligt stod og røg sin cigar i et hjørne af torvet midt mellem hoflakajerne.

"Kan De ikke lade mig slippe ind?" spurgte hun ham, da det var lykkedes hende at fange hans opmærksomhed ved at vifte med sit lommetørklæde.

Han vekslede nogle ord med en officer og førte hende derpå frem til kirken.

"Hvis De vil lytte til mit råd, så bliver De herude sammen med mig," sagde han. "Der inde er der så fyldt, at man gerne kan blive trampet ihjel. Jeg var nær ved at blive kvalt, derfor gik jeg ud. Se, der er obersten og hr. Bouchard; de har opgivet at få nogen plads."

Begge disse herrer stod virkelig derhenne til venstre, ad Rue du Cloître Notre Dame til. Hr. Bouchard fortalte, at han netop havde betroet sin hustru til hr. d'Escorailles' omsorg, som netop havde en udmærket plads til en dame. Obersten for sin del beklagede, at han ikke kunne komme til at forklare ceremonien for sin søn Auguste.

"Jeg ville gerne have vist ham den berømte kande," sagde han. "Det er, som De ved, Louis den Helliges egen kande, en damasceret og nielleret bronzekande i den skønneste persiske stil, en antikvitet fra korstogenes tid, som har gjort tjeneste ved alle vore kongers dåb lige siden."

"Så De insignierne?" spurgte hr. Bouchard Du Poizat.

"Ja," svarede denne. "De var fru de Llorentz, som holdt chrémeau'en."

Han måtte forklare nærmere. Chrémeau'en var dåbskysen, hvilket ingen af de øvrige herrer havde nogen anelse om. Du Poizat opremsede nu kejserprinsens insignier: dåbskysen, vokslyset og saltkarret, gudfaderens og gudmoderens insignier: skålen, kanden og håndklædet; alle disse ting blev båret af hofdamerne. Og så var der den lille prins' kappe, en pragtfuld, glimrende kappe, som lå udbredt på en stol ved siden af døbefonten.

"Og der findes ikke bare en lillebitte ledig plads?" udbrød fru Correur, hvis nyfigenhed blev drevet til det yderste ved at høre disse detaljer.

Nu opremsede de alle de store korps, øvrighedspersoner og de utallige deputationer, som de havde set defilere forbi. Der var en endeløs række: det diplomatiske korps, senatet, den lovgivende forsamling, statsrådet, højesteret, kammerretten,

hofretterne, handelsretten for ikke at tale om ministre, præfekter, borgmestre og deres sekretærer, akademimedlemmer, højere officerer, ja til og med repræsentanter fra de jødiske og protestantiske kirkesamfund. Det holdt aldrig op!

"Å herre Gud, hvor det må have været et prægtigt syn!" sukkede fru Correur.

Du Poizat trak på skuldrene. Han var i et rædsomt humør. Alle disse mennesker var ham "vederstyggelige", og desuden gjorde han ophævelser over ceremoniens langvarighed. Var det ikke snart slut? De havde sunget *Veni Creator*, afbrændt røgelse, gået i procession, hilst og vinket. Det pokkers barn skulle vel være døbt nu.

Hr. Bouchard og obersten, som var mere tålmodige, betragtede de flagprydede vinduer omkring torvet; da tårnene pludselig rystedes af en voldsom klokkeringning, så de op og gøs en smule over at være så nær på den vældige kirke, hvis tårnes øverste spidser de ikke kunne skelne mod himlen. Auguste havde imidlertid sneget sig frem til våbenhuset. Fru Correur fulgte efter ham. Men da hun nåede hen midt for den store port, som stod vidåben, fik et mærkværdigt skuespil hende til at blive stå helt stille på stedet.

Mellem de to forhæng åbnede det umådelige kirkerum sig som et syn af et overnaturligt tempel. De lyseblå hvælv var oversåede med stjerner. Omkring dette firmament dannede vinduernes glasmalerier ligesom hærskarer af mystiske planeter, der gnistrede som brændende ædelsten. Overalt fra de høje piller hang draperier af rødt fløjl, som opsugede den smule dagslys, der endnu måtte være tilbage mellem hvælvingerne, og

i denne røde nat brændte i midten en glødende esse af vokslys, tusindvis af vokslys, i en stor klump, anbragt så tæt på hinanden, at det var som en eneste stor sol, flammende i en regn af gnister. Det var alteret midt i korsskibet, som på denne måde syntes at stå i brand. Til højre og venstre for det var der rejst troner. En kolossal tronhimmel af fløjl og hermelin over den højeste trone lignede en kæmpefugl med snehvidt bryst og purpurvinger. En lysende skare iklædt gyldne broderier og lynende af juveler, fyldte kirken: Ved alteret og fonden dannede præsteskabet, biskopperne med kors og mitraer en glorie, ligesom en strålende åbning til Himlen selv; omkring korrundingen stod prinser, prinsesser og dignitarer opstillet i rangorden med stor pomp og pragt; på begge sider i korsskibets arme hævede sig trappeformigt rækker af sæder med det diplomatiske korps og senatet til højre og den lovgivende forsamling og statsrådet til venstre, mens alle de øvrige etater og korps fylkede sig i den resterende del af skibet, mens damerne lyste op i galleriet med deres fjerbuske og farverige toiletter. Alt var ligesom svøbt i en blodrød tåge. De i baggrunden til højre og venstre terrassevis placerede ansigter lyste røde som malet porcelæn. Dragterne, satin og silke og fløjl, skinnede med mørke reflekser, som om de ville flamme op i næste øjeblik. Den vældige kirke lignede en vældig smelteovn.

Nu så fru Correur en ceremonimester træde frem midt i koret og råbe af sine lungers fulde kraft:

"Leve den kejserlige prins! Leve den kejserlige prins! Leve den kejserlige prins!"

Og mens hvælvingerne genlød af de voldsomme råb, så fru Correur kejseren stå på trappen til alteret, hvorfra han

overskuede hele folkemængden. Han aftegnede sig tydelig og sort mod biskoppernes gyldne baggrund. Han gav den kejserlige prins til folket; han holdt barnet, en bylt af hvide kniplinger, højt i vejret med begge armene løftet over hovedet.

Men pludselig skød en vagt fru Correur væk med en majestætisk gestus. Hun tog to skridt baglæns og kunne nu kun se det ene af våbenhusets forhæng. Synet var forsvundet. Hun var ude i dagslyset, og stod helt ør i hovedet med en følelse af at havde set et eller andet gammelt maleri, ligesom på Louvremuseet, et billede med revner i malingen, i rødt og guld, forestillende skikkelser fra længst forgangne tider, som man aldrig mere ville møde ude i gaderne.

"Stå ikke der," sagde Du Poizat og førte hende tilbage til obersten og hr. Bouchard.

Herrerne samtalede nu om oversvømmelserne, som havde forårsaget voldsomme ødelæggelser i Rhônes og Loires dale. Tusindvis af familier var hjemløse. Indsamlingerne, som man havde foranstaltet alle vegne, rakte ikke til at afhjælpe så megen nød. Men kejseren havde vist sig beundringsværdig modig og gavmild; i Lyon havde man set ham vade gennem byens laveste, oversvømmede kvarterer; i Tours havde han tilbragt over tre timer i en robåd i gaderne, der stod under vand; overalt strøede han om sig med almisser.

"Hør!" afbrød obersten.

Orgelet brusede nu inde i kirken. En drønende sang strømmede ud gennem våbenhusets gabende døråbning, hvis draperier viftede i dette vældige åndedrag.

"Det er *Te Deum*," sagde hr. Bouchard.

Du Poizat sukkede lettet. Nu skulle de altså endelig til at blive færdige! Men hr. Bouchard fortalte ham, at akterne endnu ikke var undertegnede, og bagefter skulle kardinallegaten give den pavelige velsignelse. Snart begyndte folk imidlertid at komme ud. Rougon var en af de første, som kom, arm i arm med en mager kvinde med gullig teint, meget enkelt klædt. De efterfulgtes af en ældre herre i Hofrettens præsidentuniform.

"Hvem er det?" spurgte fru Correur.

Du Poizat benævnte begge de to personer. Hr. Beulin-d'Orchère havde lært Rougon at kende lidt før statskuppet, og havde siden dengang bevist ham synderlig agtelse uden dog at søge nogen tættere omgang med ham. Hans søster, frøken Véronique, boede sammen med ham i et hus ved Rue Garancière og gik næsten aldrig ud, undtagen når hun skulle til messe i Saint Sulpice.

"Det er lige den hustru, som Rougon har brug for," sagde obersten med dæmpet stemme.

"Javist," istemmede hr. Bouchard. "Ganske smuk formue, god familie, en kvinde med ordenssans og erfaring. Man kan næppe finde nogen mere passende."

Men Du Poizat opponerede. Damen var jo overmoden. Hun var mindst seksogtredive år og lignede en på fyrre. Sådan en skinbarlig benrad, der gik med glatkæmmet hår. Hun så så udslidt og bleg ud, som havde hun ligget i vand det sidste halve år.

"Åh, De er jo ung," sagde kontorchefen alvorligt, "Rougon må jo indgå et fornuftsparti. Jeg for min del giftede mig af kærlighed, men det er jo ikke alle givet."

"Jeg ser nu ingen tegn på fare fra damens side," indrømmede Du Poizat endelig, "det er Beulin-d'Orchères fjæs, som skræmmer mig. Den krabat ligner jo en bulldog. Se blot på ham, med hans plumpe kæbe og den skov af kruset hår; ikke en grå stribe, selv om han er halvtreds år! Man ved jo ikke, hvad han tænker. Sig mig, hvorfor vil han stadig prakke Rougon sin søster på, nu da Rougon er gået omkuld?"

Hr. Bouchard og obersten tav og udvekslede et uroligt blik. Mon "buldoggen" ville sluge Rougon helt for sig selv?

Men så sagde fru Correur langsomt:

"Det er udmærket at have embedsværket på sin side."

Rougon havde imidlertid fulgt frøken Véronique til vogns, og der tog han afsked med hende, idet hun steg ind. I det samme kom den smukke Clorinde ud fra kirken ved Delestangs arm. Hun blev ganske alvorlig og kastede et flammende blik efter den lange, gulhudede kvinde, hvis vogndør Rougon var høflig nok til at lukke efter hende, trods sin senatoruniform. Så snart vognen var rullet bort, slap Clorinde Delestang og gik lige hen til ham, mens hun lo på sin gamle barnlige facon. Hele kliken fulgte efter hende.

"Jeg har tabt mama!" råbte hun muntert til Rougon. "De har bortført mama lige midt i folkemængden. Får jeg et lille hjørne i Deres vogn?"

Delestang, som netop skulle til at foreslå, at han fulgte hende hjem, så ud som om han blev meget ærgerlig. Hun bar en orangegul kjole med så grelle blomster, at selv hoflakajerne betragtede hende indgående. Rougon havde øjeblikkelig givet efter for hendes ønske, men de måtte vente næsten ti minutter på vognen. Alle stod og ventede, selv Delestang, skønt hans

vogn stod i forreste række kun et par skridt derfra. Imens tømtes kirken lidt efter lidt. Kahn og Béjuin, som kom forbi, sluttede sig snart efter til selskabet. Da den store mand uddelte slappe håndtryk og så sur ud, spurgte Kahn uroligt:

"Har De det ikke godt?"

"Nej," svarede han. "Det er vist alle de lys derinde, som har gjort mig ør i hovedet."

Han tav et øjeblik og tilføjede så dæmpet:

"Det var storslået. Jeg har aldrig før set så stor en glæde i noget menneskes ansigt."

Rougon talte om kejseren. Han slog majestætisk ud med armene, ligesom for at erindre sig scenen i kirken; derefter sagde han ikke mere. Selv hans venner, der stod omkring ham, tav stille. De dannede en lille lukket gruppe i et hjørne af pladsen. Foran dem øgedes strømmen af mennesker på vej ud af kirken, øvrighedspersoner i lange rober, officerer i paradeuniform, uniformerede embedsmænd, en galoneret, guldbroderet, dekoreret flok, som trådte blomsterne, torvet var bestrøet med, itu, under kammertjenernes råben og genlyden fra ekvipagernes bortrullende hjul. Solnedgangens purpur var ligesom det triumferende kejserdømmes egen glorie, mens Notre Dames tårne, røde i genskinnet, syntes at spå det nylig døbte barns fremtidige regering svimlende højder af fred og storhed. Men disse mennesker omkring Rougon havde kun inddrukket en voldsom lystfølelse af ceremoniens pragt, klokkeringningen, de vajende bannere, byens entusiasme, hele den officielle verdens henrykkelse, som alt sammen vakte følelser af misundelse og attrå i dem. Rougon, som for første gang virkelig havde erfaret bitterheden af sin unåde, var meget

bleg, og mens han stod der fordybet i sine tanker, misundte han kejseren.

"God aften, jeg går min vej! Det her er jo ulideligt," sagde Du Poizat, idet han trykkede de andres hænder.

"Hvad går der af Dem i dag?" spurgte obersten. "De er i sådan et ondt lune."

Underpræfekten svarede roligt, idet han gik:

"Hvorfor skulle jeg være glad? Jeg læste i *Moniteur* her til morgen, at den idiot til Campenon har fået det præfektur, man havde lovet mig."

De andre vekslede blikke. Du Poizat havde ret, de var ikke med til festen. De stod alle udenfor i kulden. Rougon havde lige siden prinsens fødsel lovet dem en hel regn af gaver på dåbsdagen: hr. Kahn skulle få sin jernbanekoncession, obersten kommandørkorset, fru Correur de fem-seks tobaksforretninger, hun havde ønsket sig. Og der stod de nu alle sammen i en lille klynge, i et afsides hjørne af pladsen, med tomme hænder. De betragtede Rougon med så bedrøvede og bebrejdende blikke, så at han til sidst blot kunne trække på skuldrene. Da hans coupé nu endelig kom, gav han Clorinde et voldsomt skub ind, steg selv ind og knaldede døren i, alt sammen uden at sige et ord.

"Der kommer Marsy inde i våbenhuset," mumlede Kahn, som trak af med Béjuin. "Han ser mig noget arrogant ud, den bandit! Vend dig hellere bort; vi skal ikke give ham lejlighed til at se os over hovedet."

Delestang havde skyndt sig at stige op i vognen for at følge efter coupéen. Hr. Bouchard ventede på sin hustru; da kirken var blevet tom, stod han der endnu, ganske overrasket over han

hun ikke var kommet til syne, og gik så sin vej med obersten, der ligeledes var blevet træt af at søge efter sin søn Auguste. Fru Correur havde fjernet sig arm i arm med en dragonløjtnant fra hendes hjemegn, som i nogen grad havde hende at takke for sine epauletter.

I coupéen talte Clorinde henrykt om ceremonien, mens Rougon lænede sig tilbage og hørte på hende med et søvnigt udtryk. Hun havde set påskefesterne i Rom, og selv de var ikke mere storartede end dette. Hun sagde, at religionen for hende var som at se et glimt af Paradiset med Gud fader siddende på sin trone som en sol omgivet af englene, en mængde smukke unge mænd og kvinder klædt i guld. Pludselig afbrød hun sin talestrøm og spurgte:

"Kommer De med til banketten i aften, som byen giver for majestæterne? Den bliver pragtfuld."

Hun var indbudt. Hun ville bære en lyserød brokadeskjole med forglemmigejmønster. Det var hr. de Plouguern, som skulle ledsage hende, for hendes moder ville ikke gå ud om aftenen på grund af sin migræne. Hun holdt endnu en gang inde og kom med et nyt, pludseligt spørgsmål:

"Hvem var den dommer, De netop var sammen med?"

Rougon løftede hagen og remsede op i et eneste åndedrag:

"Hr. Beulin-d'Orchère, halvtreds år, gammel embedsmandsfamilie, har været tilforordnet dommer i Mont-Brison, kongelig prokurator i Orleans, generaladvokat i Rouen, sad i en "blandet komité" i -52, kom så til Paris som assessor ved Hofretten, er nu præsident dér … Åh ja, jeg glemte … han stemte for dekretet af 22. januar 1852, hvorved familien Orleans ejendomme blev konfiskeret. Er De tilfreds?"

Clorinde brast i latter. Han gjorde nar ad hende, sagde hun, fordi hun var så videbegærlig; men det var vel tilladt at søge at lære de mennesker at kende, man kunne risikere at træffe sammen med. Hun sagde ikke et ord om frøken Beulin-d'Orchère, men hun snakkede igen om banketten i Hôtel de Ville; festgalleriet skulle dekoreres med en uhørt luksus; et orkester skulle spille under hele middagen. Ja, Frankrig var et stort land. Hverken i England, Tyskland, Spanien eller Italien havde hun set mere blændende baller, mere vidunderlige gallafester. Derfor havde hun også, som hun sagde med ansigtet glødende af beundring, gjort sit valg: hun ville blive franskmand.

"Soldater!" råbte hun. "Nej se, soldater!"

Coupéen, som havde fulgt Rue de la Cité, var blevet standset for enden af Notre Dame-broen af et regiment, som marcherede hen ad kajen. Det var infanterister, små soldater, der gik som en flok får, der var kommet lidt i uorden på grund af træerne der stod i vejen på fortovet. De havde været blandt de tropper, der havde dannet mur under processionen. De syntes endnu at være blændede af eftermiddagens stærke solskin, de var hvide om fødderne af støv og bøjede ryg under vægten af ranselen og geværet. De havde været så plaget af den påtrængende folkemængde, at de stadig så ud til at være ganske øre i hovedet.

"Jeg forguder den franske armé," sagde Clorinde henrykt og bøjede sig frem for at se bedre.

Rougon lod til at vågne og kiggede også ud. Det var kejserdømmets styrke, der drog forbi der i gadestøvet. Broen blev efterhånden belemret med en hel del ekvipager, men

kuskene ventede ærbødigt, mens høje dignitarer i gallauniform stak hovedet ud af vognvinduerne og med et rørt smil betragtede de små soldater, som var noget slappe i koderne efter deres lange vagttjeneste.

"Og de sidste der, kan De se dem?" sagde Clorinde. "Der er en hel række, som endnu er ganske skægløse. Hvor er de søde!"

Og i eksalteret henrykkelse kastede hun fingerkys ud til soldaterne. Hun holdt sig lidt tilbage, så de ikke kunne se hende. Hun var aldeles overstadig over på den måde at få lov til at give udtryk for sin kærlighed til de væbnede styrker. Rougon smilede faderligt; også han havde, for første gang den dag, følt sig glad.

"Hvad er det?" spurgte hun, da coupéen endelig kunne dreje ned på kajen.

Der var en større folkesamling på fortovet og gaden. Vognen måtte atter standse. En stemme fra mængden sagde:

"Det er en fyldebøtte, der har forulempet soldaterne. Politiet har anholdt ham."

Da folkemængden åbnede sig, opdagede Rougon den døddrukne Gilquin, der blev holdt fast ved kraven af to politikonstabler. Hans gule hampestofklæder var sønderrevne, så man kunne se den bare hud. Han var rød i hovedet, moustacherne hang, men han var stadig jovial og godmodig. Han sagde du til konstablerne og kaldte dem for "mine små lam". Og han forklarede dem, at havde tilbragt eftermiddagen helt fredeligt på en café lige i nærheden, i selskab med et meget rigt herskab. Man kunne blot forhøre sig på Palais Royal-teatret, hvor hr. og fru Charbonnel var gået hen for at se "Les Dragées du Baptême"; de ville bekræfte, hvad han havde sagt.

"Så slip mig da, I krakilere!" råbte han og stivede sig af. "Caféen ligger lige her ved siden af, for tusind djævle, kom med mig derhen, hvis I ikke tror på mig! Soldaterne var uforskammede mod mig, må I vide. Der var en lille en, som lo ad mig. Så bad jeg ham gå hjem og vugge. Men at forulempe den franske armé, nej aldrig! Bare spørg kejseren om Théodore, så skal I få at høre, hvad han siger. For fanden, så ville I sidde kønt i det!"

Folkemængden morede sig og lo højt. Ingen af de uforstyrreligt koldblodige politibetjente slap deres tag, men skubbede langsomt Gilquin foran sig til Rue Saint Martin, hvor man på afstand kunne se politivagtens røde lygte. Rougon havde hastigt kastet sig tilbage i vognen. Men pludselig løftede Gilquin hovedet og fik øje på ham. Da blev han, trods sin rus, skalkagtig og samtidig forsigtig.

"Lad det være nok nu, drenge, man kunne let gøre skandale, men det vil man ikke, for man er øm om sin værdighed. I ville vel nok ikke lægge hånd på Théodore, hvis han løb omkring med prinsesser, sådan som en vis person af mit bekendtskab. Man har skam arbejdet sammen med fine folk, og det endog med største delikatesse, hvis man selv skal sige det, uden at tage sig betalt for det. Man ved nok, hvad man er værd, og det er en trøst, når folk bliver smålige. For pokker da, er venner da ikke mere venner?"

Han blev rørt, og begyndte at hikke. Rougon vinkede tavs en mand i lang, tilknappet overfrakke til sig, som han havde genkendt uden for vognen, og efter at have tilhvisket ham nogle ord, gav han ham Gilquins adresse: Rue Virginie nr. 17, i Grenelle. Manden gik hen mod betjentene, som om han ville

hjælpe dem med at holde på fyldebøtten, der strittede imod. Folkemængden blev overrasket over, at betjentene drejede til venstre og kastede Gilquin ind i en droske, hvis kusk fik besked om at køre til Quai de la Mégisserie. Men nu så man for sidste gang Gilquins kolossale, pjuskede hoved i vognens vindue, han lo triumferende og hylede:

"Leve republikken!"

Da folkemængden var blevet spredt, blev der atter roligt på kajerne. Paris satte sig bords, træt af al henrykkelsen; de tre hundrede tusind nysgerrige, som havde trængtes, havde stormet restauranterne langs floden og i Templekvarteret. På de tomme fortove bevægede kun nogle enkelte udkørte landboere sig omkring med slæbende gang, uden at kunne beslutte sig til, hvor de skulle spise. Henne på vaskeribroen bankede vaskerpigerne alt hvad de kunne på deres linned. En enkelt solstråle forgyldte endnu Notre Dames tårne, som nu var tavse, over de ellers skumringsindhyllede huse. Og i den lette tåge, som løftede sig fra Seinen derude ved pynten på Saint Louis-øen, kunne man ikke mere skelne andet fra husmurenes grå masser end den kolossale overfrakke, den monumentale reklame, som ligesom var ophængt på et søm et sted i horisonten – det prosaiske efterladenskab efter en titan, hvis legeme var tilintetgjort af Jupiters torden.

5

En formiddag ved ellevetiden kom Clorinde på besøg hos Rougon i Rue Marbeuf. Hun var på vej hjem fra Boulogneskoven; en tjener holdt hendes hest udenfor porten. Hun gik lige ind i haven, drejede af til venstre og standsede uden for det åbne vindue ind til kontoret, hvor den store mand sad og arbejdede.

"Nu tror jeg da, De bliver overrasket?" sagde hun pludselig.

Rougon så hastigt op. Hun stod der i det varme junisolskin og lo. Hendes blå ridekjole, hvis lange slæb hun havde kastet over den venstre arm, gjorde at hun så større ud end hun plejede; det tæt tilsiddende liv var som en levende hud over hendes skuldre, barm og hofter. Hun bar lærredsmanchetter og herrekrave, omvundet med et smalt halsklæde af blå silke. På sit opsatte hår bar hun en kæk herrehat, omkring hvilken et slør svævede som en blålig sky, pudret af solens guldtåge.

"Men dog, er det Dem?" udbrød Rougon og ilede frem til vinduet. "Kom dog ind!"

"Nej, nej," svarede hun. "Lad mig ikke forstyrre Dem, jeg skal blot sige Dem et par ord. Mama venter mig sikkert med maden."

Det var tredje gang, hun således kom hjem til Rougon, stik imod alle konventioner. Hun insisterede dog hver gang på at blive i haven; de to første gange havde hun også været i ridedragt, hvad der forlenede hende med en vis mandhaftig utvungenhed, og hvis lange kjole måske syntes hende at være tilstrækkelig beskyttelse.

"Ved De, at jeg kommer som tiggerske?" sagde hun. "Jeg vil sælge lodder. Vi har lavet et lotteri til fordel for ubeskyttede unge piger."

"Kom ind da," gentog Rougon, "så kan De forklare det alt sammen for mig."

Hun havde sin ridepisk i hånden, en spinkel pisk med et lille håndtag af sølv. Hun brast på ny i latter og slog nogle lette slag med ridepisken mod sin kjole.

"Det er da hurtigt forklaret. De skal købe nogle lodder af mig. Det er kun derfor, jeg kommer. Jeg har ledt efter Dem i tre dage uden at kunne træffe Dem, og trækningen er allerede i morgen."

Hun tog en lille portemonnæ op af sin taske og spurgte:

"Hvor mange lodder vil De have?"

"Ikke et eneste, hvis De ikke kommer ind!" udbrød han.

Han tilføjede spøgefuldt:

"For pokker da, man gør jo ikke forretninger gennem vinduet! Jeg kan da ikke række penge ud af vinduet til Dem, som om De var en anden tiggerske!"

"Det er lige meget, giv mig dem nu bare."

Men han holdt stædigt på sit. Hun betragtede ham et øjeblik tavs. Så sagde hun:

"Hvis jeg kommer ind, vil De så tage ti lodder? De koster ti francs stykket."

Men hun besluttede sig dog alligevel ikke helt uden tøven, hun så sig endog først hastigt omkring i haven. En gartner lå på knæ i en gang og plantede geranier i en rabat. Hun smilede let og gik hen mod den lille trappe nedenfor glasdørene ind til

arbejdsværelset. Rougon rakte hende allerede hånden og førte hende ind til værelsets midte.

"Nå, er De bange for, at jeg skal æde Dem?" spurgte han. "De ved jo nok, at jeg er Deres allerunderdanigste slave. Hvad er De bange for?"

Hun gav hele tiden sin kjole lette slag med ridepisken.

"Jeg! Jeg er ikke bange for noget," sagde hun med hele den frigjorte piges kækhed.

Hun lagde ridepisken fra sig på en sofa, for atter at gribe sin portemonnæ.

"De tager ti, ikke sandt?"

"Jeg tager tyve, hvis De ønsker det," sagde han, "men lad os dog sætte os og tale lidt sammen. De vil vel ikke straks tage flugten?"

"Nuvel da, så bliver det et lod i minuttet, hvad siger De til det? Hvis jeg bliver her et kvarter, bliver det femten lodder, hvis jeg bliver i tyve minutter, er det tyve, og så videre; helt til i aften, det har jeg ikke noget imod. Er det en aftale?"

De lo begge ad denne ordning. Clorinde satte sig endelig i en lænestol i karnappen ved den åbne glasdør. For ikke at skræmme hende, satte Rougon sig ved sit skrivebord. Og så talte de, først om huset. Hun så ud gennem døren, fandt, at haven var noget lille, men henrivende med sin lille græsplæne i midten og grupperne med stedsegrønne træer. Han forklarede hende om husets indretning; i nederste etage lå hans arbejdsværelse, en stor dagligstue, en mindre stue og en ganske hyggelig spisestue; første og anden sal havde hver syv værelser. Alt dette var forholdsvis småt, men dog for meget til ham. Da kejseren havde skænket ham dette hus, var det meningen, at

han skulle gifte sig med en enke, som Hans Majestæt havde udvalgt til ham. Men hun var død, og nu ville han helst forblive ungkarl.

"Hvorfor det?" spurgte hun og så ham kækt i øjnene.

"Bah," sagde han, "jeg har da virkelig andet at tænke på. I min alder behøver man ingen hustru."

Hun trak på skuldrene og sagde kun:

"Vær dog ikke så overlegen."

Deres samtale havde efterhånden antaget en ganske fri tone. Hun påstod, at han havde et ganske sanseligt temperament. Han forsvarede sig, fortalte om sin ungdom, om de år, han havde boet i et næsten nøgent kammer, hvor han end ikke indlod sin vaskerkone, som han leende sagde. Hun stillede ham nu med barnlig nyfigenhed nogle spørgsmål om hans elskerinder; ja, for han havde vel haft nogle? Han kunne jo for eksempel ikke fornægte en vis, af hele Paris kendt dame, som efter bruddet med ham var flyttet ud på landet. Men han trak igen blot på skuldrene. Fruentimmer havde aldrig voldt ham mange bekymringer. Når blodet steg ham til hovedet, var han naturligvis som alle andre mænd og brød sig ikke om at lade sige hindre af småting. Men så blev han atter rolig.

"Nej, nej, ingen fruentimmer til mig!" sagde han, allerede med ild i øjnene ved synet af Clorindes skødesløse stilling. "De optager for megen plads."

Den unge pige lå halvt ned i sin lænestol og smilede sælsomt. Hun så ud, som om hun var henfaldet i drømmerier, og barmen hævede sig langsomt. Hun talte i et syngende tonefald og overdrev med vilje sin italienske accent.

"Åh men se, min kære ven, De tilbeder os jo. Vil De vædde med mig om, at De er gift indenfor et år?"

Hun provokerede ham voldsomt, så sikker var hun på at vinde. I den senere tid havde hun ganske roligt budt sig til for Rougon. Hun gjorde sig end ikke mere det besvær at skjule sine snarer og den snedige måde, hvorpå hun havde bearbejdet hans lyster. Nu anså hun ham for at være i tilstrækkelig grad erobret, til at hun kunne gå helt åbenlyst til værks. En sand tvekamp udkæmpedes uophørligt mellem dem. Havde de end ikke højlydt formuleret kampens vilkår, var der dog ganske åbenlyse bekendelser at finde i deres øjne og på deres læber. Idet de iagttog hinanden, kunne de ikke lade være med at smile og udfordre hinanden. Clorinde gik lige på målet med stolt dristighed, sikker på aldrig at ville bevillige ham flere gunstbeviser, end hun selv havde lyst til. Den berusede Rougon skød alle skrupler til siden, han havde kun til hensigt at gøre den smukke pige til sin elskerinde og sidenhen forlade hende, blot for at bevise for hende, at han var hende overlegen. Deres egenkærlighed havde i dette spil en større rolle end deres sanselighed.

"Hos os i Italien," vedblev hun næsten hviskende, "er kærlighed hovedsagen. Piger på tolv år har en kæreste. For mit eget vedkommende er jeg blevet næsten som en mand, mens jeg har været på rejser. Men De skulle have set mama, mens hun var ung! Hun tilbragte hele dagen hjemme, men hun var så smuk, at man kom rejsende langvejs fra for at se hende. En greve boede alene et halvt år i Milano uden at opnå at se så meget som et hår af hende. Så De kan se, at italienerinderne er ikke som de franske kvinder, som snakker og flyver omkring; de

ligger roligt om halsen på den mand, de engang har valgt. Jeg har rejst så meget, og jeg ved ikke, om jeg måske ikke har glemt det dér … men jeg tror, at jeg ville kunne elske lidenskabeligt, ja, lige til døden …"

Hendes øjenlåg lukkedes sig lidt efter lidt, hendes ansigt glødede i vellystig ekstase. Mens hun talte, havde Rougon rejst sig fra sit skrivebord med skælvende hænder, ligesom draget af en uimodståelig magt. Men da han nærmede sig, slog hun øjnene op og så roligt på ham. Hun pegede smilende på uret og sagde:

"Det bliver ti lodder."

"Ti lodder?" stammede han uforstående.

Da han kom til sig selv, lo hun højlydt. Det morede hende på den måde at gøre ham ude af sig selv, derefter gled hun fra ham med et par ord, lige som han skulle til at åbne favnen; det lod til at berede hende stor morskab. Rougon blev atter meget bleg og tilkastede hende et afsindigt blik, hvad der fordoblede hendes munterhed.

"Nej, nu må jeg altså gå," sagde hun. "De er sandelig ikke særlig artig mod damerne. Nej, alvorligt talt, mama venter med maden."

Men nu havde han atter påtaget sig sin faderlige mine. Kun i hans grå øjne under de tunge øjenlåg glimtede en gnist, da hun vendte hovedet bort, og han sugede hende ind fra top til tå i et blik, der indeholdt raseriet hos en mand, som er drevet til det yderste og fast besluttet på at nå et resultat. Han sagde imidlertid, at hun godt kunne give ham fem minutter til. Det var et kedeligt stykke arbejde, han havde haft for, da hun kom, en betænkning til senatet om visse petitioner. Og han talte om

kejserinden, som hun forgudede. Kejserinden var afrejst til Biarritz for otte dage siden. Den unge pige lagde sig atter tilbage i lænestolen og sludrede løs. Hun kendte godt Biarritz, hun havde været der en sommer engang for længe siden, før det blev moderne som badested. Hun var fortvivlet over ikke at kunne rejse derhen nu, når hoffet var der. Så fortalte hun om et selskab i Akademiet, som hr. de Plouguern havde taget hende med til i går. En forfatter var blevet optaget, og hun gjorde vældigt nar ad ham, fordi han var pilskaldet. For resten hadede hun bøger. Hvis hun læste i længere tid, fik hun nerverystelser og måtte gå til sengs. Hun forstod ikke noget af det hun læste. Da Rougon fortalte hende, at den forfatter, der var blevet optaget i Akademiet i går, var en fjende af kejseren, og at hans tale havde været fyldt med giftige antydninger, blev hun ganske forbløffet.

"Men han så jo så skikkelig ud," sagde hun.

Nu var det Rougons tur til at tordne mod bøger. Der var for nylig udkommet en roman, som han var rasende over, et produkt af den mest fordærvede fantasi, som foregav at hæve den evige sandheds fane og slæbte læseren med sig gennem en hysterisk kvindes eventyr. Ordet "hysterisk" lod til at behage ham, for han gentog det tre gange. Da Clorinde spurgte, hvad det betød, ville han ikke sige det, hans blufærdighed forbød ham det.

"Alting kan siges," vedblev han, "hvis det blot siges på den rette måde. I embedsmæssig sammenhæng for eksempel er man ofte tvunget til at beskæftige sig med de mest ømtålelige emner. Jeg har læst rapporter om visse kvinder, De ved nok hvad jeg mener. Yderst præcise detaljer blev behandlet i en klar,

enkel, ligefrem stil. Men alligevel var det ærbart. Vore dages forfattere derimod har anlagt en slibrig stil, en måde at sige ting på, som gør dem levende for os. Det kalder de kunstnerisk. Det er uanstændigt, det er det hele."

Han udtalte ordet "pornografi" og nævnte tilmed markis de Sade, som han for resten aldrig havde læst noget af. Og mens han således talte om ærbarhed og om at bekæmpe umoral, manøvrerede han så snedigt, at han kom om bag Clorindes lænestol, uden at hun mærkede det. Hun sad med et døsigt blik rettet mod loftet og sagde:

"Jeg for mit vedkommende har aldrig læst en eneste roman. Det er bare dumheder, alle mulige usandheder. Men kender De *Sigøjnersken Leonora*? Det er en rar bog. Jeg læste den på italiensk, da jeg var lille. Den handler om en ung pige, som bliver gift med en fornem herre til sidst. Først bliver hun taget af røvere ..."

Men en svag knirkende lyd bag hende fik hende til at fare sammen og dreje hovedet.

"Hvad laver De?" spurgte hun.

"Jeg trækker rullegardinerne ned," svarede Rougon. "Solen generer Dem."

Hun sad virkelig i en solstribe, hvis svævende gnister strøede et gyldent pulver over hendes tæt tilsiddende corsage.

"Vil De lade rullegardinerne være!" råbte hun. "Jeg kan godt lide solen. Jeg er næsten som i et varmt bad."

Urolig rejste hun sig halvt op og kastede et blik ud i haven for at se, om gartneren stadig var der. Da hun så ham sidde på hug på den anden side af rabatten, satte hun sig ned igen, atter beroliget og smilende. Rougon, som havde fulgt retningen af

hendes blik, slap gardinet, mens pigen begyndte at gøre nar ad ham. Jaså, han var ligesom uglerne, han søgte mørket. Men han blev ikke vred, han begyndte at gå frem og tilbage midt i værelset uden at vise nogen tegn på fortrædelighed. Hans store krop bevægede sig langsomt, som en bjørn, der er ude på noget.

Da han var i den anden ende af værelset ved en sofa, over hvilken der hang et stort billede, råbte han:

"Kom og se. De har vist ikke set mit seneste portræt?"

Hun lagde sig endnu mere bekvemt til rette i lænestolen og svarede, stadig smilende:

"Jeg ser det udmærket herfra. For resten har De allerede vist mig det før."

Han tabte ikke modet. Han havde trukket rullegardinet ned for det andet vindue, og fandt på endnu flere påskud til at lokke hende hen i dette skyggefulde hjørne, hvor der var så vældig rart at være, som han sagde. Hun foragtede denne grove fælde, hun svarede ikke engang, men indskrænkede sig til at ryste på hovedet. Da han så, at hun havde forstået det hele, kom han tilbage og stillede sig foran hende med knyttede næver; han holdt op med at bruge list og udfordrede hende åbent:

"Det er sandt … jeg vil vise Dem Monarque, min nye hest. Jeg har lavet en byttehandel, ved De nok. De skal sige mig, hvad De synes om ham, De, som forstår Dem på heste."

Hun vægrede sig fortsat ved at flytte sig. Men han blev stædig; stalden var kun et par skridt borte, det ville ikke tage mere end højst fem minutter. Da hun stadig sagde nej, mumlede han i et næsten foragteligt tonefald:

"De hører da virkelig ikke til de modige …"

Det var som et piskeslag. Hun rejste sig op, alvorlig, en smule bleg.

"Så lad os gå hen og se på Monarque," sagde hun ganske roligt.

Hun havde allerede lagt ridekjolens slæb op over den venstre arm. Hun så ham lige i ansigtet. Et sekund så de hinanden så dybt i øjnene, at de læste hinandens tanker. Det var en udfordring, som blev givet og modtaget uden det mindste omsvøb. Hun gik forrest ud på trappen, mens han mekanisk knappede sin jakke. Men hun havde ikke taget mere end tre skridt henad gangen, før hun standsede.

"Vent," sagde hun.

Hun gik tilbage til arbejdsværelset igen. Da hun kom tilbage, svingede hun legende sin ridepisk, som hun havde glemt bag en pude i sofaen, mellem fingerspidserne. Rougon skævede til pisken, så så han langsomt op på Clorinde. Nu smilede hun. Hun gik atter forrest.

Stalden lå til højre, længst væk i haven. Idet de gik forbi gartneren, havde denne rejst sig og var ved at samle sit værktøj sammen for at gå. Rougon så på uret; den var fem minutter over elleve, stalddrengen var formentlig ved at spise frokost. Og barhovedet i den glødende sol fulgte han efter Clorinde, som gik ganske roligt og svirpede efter de grønne træer til højre og venstre med sin ridepisk. De vekslede ikke et ord. Hun vendte sig ikke engang om. Da hun nåede stalden, lod hun Rougon åbne døren og gik foran ham ind. Døren blev skudt for hurtigt på plads og slog tilbage, uden at hun hørte op med at smile. Hendes ansigt havde et uskyldigt, stolt og selvsikkert udtryk.

Det var en ganske enkel, ikke særlig stor stald med fire spilbomme af egetræ. Selv om man havde spulet stengulvet om morgenen, og træværket, bænkene og skillevæggene var nydeligt holdt, lugtede der stærkt. Der var en fugtig varme som i et badeværelse. Dagslyset, som strømmede ind gennem to runde glugger, skar gennem skyggerne under taget i to lyse bælter uden at oplyse de mørke hjørner på gulvet. Clorinde, som endnu havde øjnene fulde af det stærke lys udenfor, kunne først intet skelne, men hun ventede, åbnede ikke døren igen for ikke at give Rougon det indtryk, at hun var bange. Kun to af båsene var optaget. Hestene prustede og drejede hovederne.

"Det er denne her, ikke sandt?" spurgte hun, da hendes øjne havde vænnet sig til mørket. "Det ser ud til at være en udmærket god hest."

Hun klappede den på lænden. Så gik hun ind i båsen, idet hun strøg ham langs siden uden at vise den mindste smule frygt. Hun ville se hans hoved, sagde hun. Og da hun var kommet helt ind, kunne Rougon høre, hvordan hun trykkede et smækkys på hans mule. Lyden af dette kys gjorde ham ganske ude af sig selv.

"Kom hellere tilbage," råbte han. "Hvis han kaster sig til siden, bliver De knust."

Men hun lo, kyssede hesten endnu hårdere, talte til ham med de ømmeste ord, mens dyret, ligesom henrykket over denne uventede regn af kærtegn, skælvede, så der løb ilinger over den silkebløde hud. Endelig kom hun tilbage. Hun sagde, at hun forgudede heste, at de kendte hende meget udmærket, at de aldrig gjorde hende noget ondt, selv om hun drillede dem. Hun vidste, hvordan de skulle tages. Nogle af dem kunne være

håndsky, men denne her så temmelig from ud. Og hun bøjede sig ned bag ham, løftede med begge hænder et af hans ben for at undersøge hoven. Hesten lod hende holde den.

Rougon stod og betragtede hende, som hun således stod bøjet foran ham. Idet hun bøjede sig frem, svulmede hendes hofter ud under stoffet. Han sagde ikke mere, hans puls hamrede, og han blev pludselig grebet af den særegne generthed, som brutale mennesker ofte lider af. Hun følte nu en berøring under armene, men så let, at hun uden at lade sig mærke med noget fortsatte med at undersøge hestens hove. Rougon åndede heftigt og stak pludselig hænderne længere frem. Hun fo'r end ikke sammen, det var, som om hun havde ventet dette. Hun slap hestens hov og sagde uden at vende sig om:

"Hvad går der af Dem?"

Han ville tage hende om livet, men da slog hun ham over fingrene, idet hun vedblev:

"Nej, vær så venlig at tage hænderne væk! Jeg har det ligesom hesten, jeg er håndsky. – De er mærkelig!"

Hun lo og lod som om hun intet forstod. Da Rougons hede åndedrag pustede hende i nakken, sprang hun op, elastisk som en stålfjeder; hun tog flugten og stillede sig op mod væggen midt mellem båsene. Han fulgte efter hende med udstrakte hænder, men hun brugte ridekjolens slæb, som hun havde over den venstre arm, som skjold, mens hun holdt ridepisken højt hævet i den højre hånd. Hans læber skælvede, men han sagde ikke et ord; hun opførte sig ganske ubekymret og snakkede hele tiden.

"De får ikke lov at røre mig! Jeg tog fægteundervisning, da jeg var yngre, og jeg ærgrer mig over, at jeg ikke fortsatte. Pas på fingrene! Se nu der, var det ikke det, jeg sagde?"

Hun syntes at lege. Hun slog ikke hårdt, hun morede sig blot med at svirpe hans hud, hver gang han strakte hænderne ud. Og hun var så hurtig i sine bevægelser, at han aldrig nåede at røre hende. Først havde han villet tage hende om livet, men fik to rap af ridepisken. Han dukkede lumsk ned med overkroppen, men ikke hurtigt nok til at undgå en regn af små rap, som tvang ham til at rejse sig op. Det var som en haglbyge, man hørte piskens lette svirp til højre og venstre.

Rougon rykkede tilbage et øjeblik med sviende hud. Han var nu meget rød, og sveddråber begyndte at trænge sig frem ved hans tindinger. Den stærke lugt at stald berusede ham; de varme tåger af dyrisk uddunstning æggede ham. Nu tog striden en ny vending. Han gjorde truende nogle voldsomme udfald mod Clorinde, men hun – stadig leende og snakkende – uddelte nu ikke længere sine rap som venlige kærtegn, men slog hårdt, kun et slag ad gangen, stadig kraftigere og voldsommere. Hun var umådelig smuk, som hun stod der med kjolen trukket tæt om benene og de smidige hofter, der bugtede sig under det stramme stof; hun lignede en blåsort slange, der snor sig. Og hver gang hun løftede pisken i vejret, antog hendes hals og bryst henrivende linjer.

"Nå, er vi så færdige nu?" spurgte hun leende. "De bliver træt før mig, min kære ven."

Men det var de sidste ord hun sagde. Rougon var ude af sig selv, rædselsvækkende at se til, og med purpurrødt ansigt og stønnende åndedrag fo'r han frem som en løs tyr. Hun var

henrykt over at få lov til at slå ham rigtigt, og i hendes øjne tændtes en ond glans. Nu tav også hun; hun forlod væggen og stillede sig stolt og rank midt i stalden, svingede sig rundt, fordoblede sine slag, holdt ham på afstand, slog ham over benene, armene, maven, skuldrene, mens han skælvede som et vildt dyr under dressørens pisk. Hun slog højt oppe fra; det var, som om hun var vokset. Stolt og bleg havde hun nu fået et nervøst smil i mundvigen.

Uden at hun mærkede det, drev han hende hen mod staldens baggrund, mod en åben dør, som førte til et aflukke, hvor man opbevarede hø og halm. Idet hun forsvarede sin ridepisk, som han tilsyneladende ville bemægtige sig, greb han hende om hofterne, trods hendes slag, og slyngede hende gennem døren ind i halmen med en sådan styrke, at han selv faldt omkuld ved siden af hende.

Hun gav ikke en lyd fra sig. Med opbydelsen af alle sine kræfter piskede hun ham tværs over ansigtet med ridepisken.

"Tøs!" skreg han.

Og han eksploderede i en strøm af grovheder, svor, hostede, hev efter vejret. Han duttede hende, han sagde, at hun havde haft alle og enhver som elsker, kusken, bankieren, Pozzo; hvorfor ville hun så ikke vide af ham?

Hun værdigede ham ikke et svar. Hun havde rejst sig og stod urørlig, snehvid i ansigtet, hovmodigt rolig som en statue.

"Hvorfor vil De ikke vide af mig?" gentog han. "Sig mig, hvorfor?"

Hun stod, alvorlig, hævet over enhver forulempelse, og så ikke på ham.

"Fordi jeg ikke vil," sagde hun endelig. Hun betragtede ham, og sagde så efter nogen tids tavshed:

"Gift Dem med mig."

Han lo tvungent, en hånlig, sårende latter, og rystede på hovedet.

"Altså … aldrig!" råbte hun. "Hører De, aldrig, aldrig!"

Så sagde de ikke et ord mere, men gik tilbage, ud af stalden. Hestene i deres båse vendte hovederne, åndede tungere, skræmte af denne strid, som de havde hørt udkæmpes bag sig. Solen stod lige midt for de to glugger, to gule lysstrømme gennembrød mørket med glimtende støvvægge, og hvor solstriberne ramte gulvet, begyndte det at dampe og udsendte en endnu stærkere lugt. Clorinde var imidlertid blevet ganske rolig og var med ridepisken under armen igen gået ind til Monarque. Hun kyssede ham to gange på mulen og sagde:

"Farvel, min dreng. Du er forstandig nok, er du!"

Rougon, som var udmattet og skamfuld, var nu også helt rolig. Det sidste slag af pisken havde ligesom tilfredsstillet hans begær. Med endnu dirrende hænder rettede han på knuden på sit halsklæde, og følte efter, om jakken var ordentligt knappet. Så begyndte han, til sin egen overraskelse, at fjerne de halmstrå fra den unge piges ridedragt, som havde sat sig på den. Nu blev han pludselig bange for, at nogen skulle overraske ham der sammen med hende, og han spidsede øren. Som om intet særligt var sket mellem dem, lod hun ham kredse om sig uden den mindste frygt. Da hun bad ham åbne døren, adlød han.

De gik ganske stille gennem haven. Rougon, som følte sin venstre kind svide, trykkede et sammenrullet lommetørklæde

let mod den. I døren til kontoret gjaldt Clorindes første blik uret.

"Det bliver to og tredive lodder," sagde hun smilende.

Da han så på hende med et overrasket blik, lo hun og fortsatte:

"Få mig nu bare sendt afsted, tiden går. Nu begynder jeg straks på det tre og tredivte minut. Se, jeg lægger lodderne på Deres skrivebord."

Han gav hende tre hundrede og tyve francs uden nogen som helst tøven. Hans fingre skælvede blot en ubetydelighed, mens han talte guldmønterne op; det var en straf, han pålagde sig. Henrykt over den måde, hvorpå han gav en sådan sum fra sig, gik hun hen til ham og rakte ham med indtagende gratie sin kind. Og da han havde trykket et faderligt kys på den, sagde hun i et tilfreds tonefald, idet hun gik:

"Tak for det på de fattige pigers vegne. Nu har jeg kun syv lodder tilbage. Dem må gudfader tage."

Da Rougon var blevet alene, slog han sig atter ganske automatisk ned ved sit skrivebord. Han genoptog sit afbrudte arbejde, skrev i nogle minutter, og rådførte sig nøje i de foran ham fremlagte aktstykker. Så sad han der med pennen i hånden og så med et alvorligt udtryk ud gennem den åbne dør i haven, uden dog at se noget af det derude. Hvad han så i denne dør, var de smidige konturer af Clorinde, som bølgede, drog sig sammen, rullede sig ud med den samme bløde ynde som en blålig hugorm.

Hun snoede sig frem over gulvet, og midt i værelset rejste hun sig på sit slæb, med vuggende hofter, mens hendes arme strakte sig ud, helt hen til ham, med slangelignende bevægelser.

Efterhånden fyldte hun hele rummet, dele af hende snoede sig på tæppet, i lænestolene, på væggene, tavst og lidenskabeligt. Hun udsendte en stærk duft.

Da kastede Rougon heftigt pennen fra sig, rejste sig vredt fra skrivebordet og vred hænderne, så de knagede. Skulle den pige nu forhindre ham i at arbejde? Var han ved at blive tosset, siden han så ting og sager, som slet ikke eksisterede, han, som ellers var så klar i hovedet? Han rullede gardinerne op, åbnede det andet vindue, lavede gennemtræk ved heftigt at åbne en dør i den anden ende af værelse, som om han havde været nærved at kvæles. Og arrigt, som om han jagtede en farlig hveps, begyndte han at drive Clorindes parfume ud med lommetørklædet. Da han syntes, den var væk, trak han vejret dybt og tørrede sig i ansigtet med lommetørklædet for at blive den hede kvit, hun havde fremkaldt.

Han kunne imidlertid ikke fortsætte med den påbegyndte side. Han gik med langsomme skridt frem og tilbage i værelset. Da han så sig i et spejl, bemærkede han en rød plet på den venstre kind. Han gik nærmere hen og undersøgte den. Ridepisken havde efterladt en ubetydelig flænge. Det ville han kunne bortforklare med et eller andet lille uheld. Men selv om hans hud kun havde fået en lille rød strime, følte han dog endnu den brændende hede efter slagene, som havde pisket hans ansigt. Han skyndte sig ind på toiletrummet ved siden af og dyppede hovedet i vandfadet; det lindrede betydeligt. Han var bange for, at disse piskeslag måske ville ophidse hans lidenskab for Clorinde endnu mere. Han var bange for, at han ville være tvunget til at tænke på hende, så længe den lille flænge på hans kind ikke var lægt.

"Nej, jeg vil ikke!" sagde han højt, idet han atter gik tilbage til arbejdsværelset. "Det er jo idiotisk!"

Han kastede sig i sofaen med knyttede næver. En tjener kom ind og underrettede ham om, at frokosten blev kold, men det lykkedes ikke for denne at vække ham af hans adspredthed. Hans hårde ansigt arbejdede af indre anstrengelser, hans tyrehals svulmede, hans muskler spændtes, som om han, uden en lyd, var i færd med at kvæle et dyr, som fortærede ham indefra. Denne kamp varede i ti lange minutter. Han kunne ikke erindre, at han nogensinde havde brugt så mange kræfter på at kæmpe med sig selv. Han kom ud af striden, helt gråbleg i ansigtet og svedig.

I to dage tog Rougon ikke mod nogen. Han havde fordybet sig i en mængde arbejde. Han vågede en hel nat. Ved tre forskellige lejligheder overraskede hans tjener ham i at ligge sløvt hen på sofaen, udmattet og med et ildevarslende udtryk i ansigtet. Om aftenen den anden dag klædte han sig om for at gå hen til Delestang, hvor han var inviteret til middag. Men i stedet for at gå tværs over Champs-Élysées gik han ad avenuen og begav sig til grevinde Balbis hus. Klokken var kun seks.

"Frøkenen er ikke hjemme," sagde den lille kammerjomfru Antonia, idet hun med en brægende latter som en sort ged standsede ham på trappen.

Han hævede stemmen for muligvis at blive hørt, og vidste ikke, om skulle gå igen eller ej. Da viste Clorinde sig oppe på trappeafsatsen, hvor hun lænede sig ud over rækværket.

"Kom dog bare op!" råbte hun. "Hvor er den pige dog dum! Hun begriber da heller aldrig et ord af de ordrer, man giver hende."

På den næste etage lod hun ham komme ind i et lille værelse ved siden af hendes sovekammer. Det var et påklædningsværelse med lyseblåt tapet med et blomstermønster, som hun havde møbleret med et stort skrivebord af mahogni, en læderlænestol og en reol. Der lå en del papirbunker rundt om, dækket af et tykt lag af støv. Man kun gerne have troet, at det var en ågerkarl, der boede der. Hun måtte gå ind i sit sovekammer efter en stol til Rougon.

"Jeg ventede Dem," råbte hun derindefra.

Da hun kom ind med stolen, forklarede hun, at hun var ved at ordne sin korrespondance. Hun pegede på nogle store, gule ark papir, som lå på bordet, helt udskrevne med en stor, afrundet skrift. Idet Rougon satte sig, bemærkede hun, at han havde var i selskabstøj.

"Kommer De for at fri til mig?" sagde hun muntert.

"Naturligvis," svarede han. Og så fortsatte han smilende:

"Men ikke for egen regning – for en af mine venner."

Hun betragtede ham tvivlrådigt; hun var ikke helt klar over, om han spøgte. Hun var uredt og uvasket, klædt i en dårligt siddende rød morgenkåbe, men ikke desto mindre smuk som en antik marmorstatue, der var havnet i en kludekræmmerbutik, dækket af støv og smuds, men uden at dette havde kunnet skjule dens skønhed. Og mens hun suttede på en af sine fingre, på hvilken hun nylig havde fået en blækplet, betragtede hun det lille ar, som stadig kunne ses på Rougons venstre kind. Endelig sagde hun dæmpet i et adspredt tonefald:

"Jeg var sikker på, at De ville komme. Men jeg havde ventet Dem tidligere."

Så tilføjede hun højere, idet hun huskede på, hvad han havde sagt:

"Javel, så det er for en af Deres venner, formodentlig Deres allerbedste ven?"

Hendes latter lød så smukt. Hun var nu overbevist om, at Rougon talte om sig selv. Hun følte et stærkt begær efter at røre ved arret med fingeren, at overbevise sig om, at hun virkelig havde stemplet ham, at han nu tilhørte hende. Men Rougon greb hendes hænder og trykkede hende blidt ned i læderstolen.

"Lad os nu tale lidt sammen," sagde han. "Vi to er rigtig gode venner, ikke sandt? Nuvel, jeg har tænkt ganske meget siden i forgårs. Jeg har tænkt på Dem hele tiden. Jeg tænkte, at vi havde været gift og været sammen i tre måneder. De kan slet ikke forestille Dem, hvad jeg tænke på, vi gjorde sammen."

Clorinde svarede ikke; var en smule genert trods al sin selvsikkerhed.

"Jeg så os i vort hjem, foran kaminen. De havde taget ildgaflen og jeg ildtangen, og vi stak til hinanden med dem."

Det forekom hende så mærkværdigt, at hun kastede sig tilbage i stolen og lo af fuld hals.

"Hør, De må ikke le, det er alvorligt," vedblev han. "Det er jo ikke værd, at vi flytter sammen bare for at slå hinanden ihjel. Og det er, hvad der ville ske, det sværger jeg på. Først slagsmål, så skilsmisse: Kom vel i hu, at man aldrig skal gifte to viljestærke mennesker som os med hinanden."

"Nå?" spurgte hun og blev meget alvorlig.

"Jeg tror, det klogeste ville være, hvis vi rækker hinanden hånden og for fremtiden blot er gode venner."

Hun sad tavs med sine sorte øjne dybt sænket i hans. Den forulempede gudindes olympiske pande furedes af en dyb rynke. Hendes læber skælvede lidt og munden havde fået et foragteligt drag.

"Tillader De?" sagde hun.

Hun trak sin stol hen til skrivebordet og begyndte at folde sine breve sammen. Han brugte store grå kuverter, ligesom på statskontorerne, som hun forseglede med lak. Hun havde tændt et lys og sad og så på, hvordan lakken brændte. Rougon ventede tavs, til hun var færdig.

"Og det er derfor, De er kommet herhen?" sagde hun endelig, uden at høre op med sin beskæftigelse.

Nu var det hans tur til ikke at svare. Han ville se hendes ansigt. Da hun endelig vendte sin stol mod ham igen, smilede han til hende og forsøgte at se hende i øjnene; så kyssede han hendes hånd, som om han ville afvæbne hende, men hun bibeholdt sin kølige hovmodighed.

"De hørte jo," sagde han, "at jeg kommer for at fri til Dem på vegne af en af mine venner."

Han vævede i øst og vest: Han holdt meget mere af hende, end hun kunne forestille sig; han holdt først og fremmest af hende, fordi hun var klog og energisk. Det var svært for ham at afstå fra hende, men han ofrede sin passion for at de begge kunne blive lykkelige. Han ønskede, at hun skulle være en dronning i sit hjem. Han forestillede sig hende gift med en meget rig mand, som hun skulle forme efter sit eget forgodtbefindende; hun skulle styre, hun skulle ikke være nødt til at ofre sin personlighed. Var det ikke bedre end at de gensidigt modarbejdede hinanden? De var af den slags

mennesker, der kunne sige sådanne ting lige ud til hinanden. Til sidst kaldte han hende sit barn. Hun var hans vanartede datter, et væsen, hvis intrigante geni morede ham og som det ville være ham til stor sorg, hvis hun skulle ende på en eller anden tarvelig måde.

"Er det alt, hvad De har at sige?" spurgte hun, da han tav. Hun havde lyttet til ham med stor opmærksomhed. Nu så hun op, og fortsatte:

"Hvis De gifter mig bort for lettere at have adgang til mig, så siger jeg på forhånd, at De forregner Dem. Aldrig! Det har jeg jo allerede sagt Dem!"

"Sikke dog en idé!" udbrød han med en let rødme.

Han hostede lidt, tog en papirkniv på skrivebordet og betragtede indgående dens skaft, for at hun ikke skulle se hans forlegenhed. Men nu sank hun igen hen i tanker uden at tage sig noget videre af ham.

"Hvem er så frieren?" sagde hun.

"Gæt."

Hun smilede, trak på skuldrene og trommede på skrivebordet med fingrene. Hun vidste udmærket, hvem det var.

"Han er så dum!" sagde hun dæmpet.

Rougon forsvarede Delestang. Han var en mand af god opdragelse, og hun ville kunne gøre ham til, hvad hun ville. Han meddelte hende nærmere oplysninger om hans helbred, hans formue, hans vaner. Han påtog sig desuden at bruge al sin indflydelse til deres bedste, hvis han nogensinde igen kom til magten. Delestang var måske ikke nogen overlegen begavelse, men han ville ikke falde igennem nogen steder.

"Nej, han har alle de mest ønskværdige egenskaber, det erkender jeg," sagde hun med en ligefrem latter.

Efter en ny tavshed tilføjede hun:

"Herre Gud, jeg siger da ikke nej. Måske har De ret … og jeg synes ikke ilde om hr. Delestang."

Hun så på ham, idet hun udtalte disse sidste ord. Hun havde ved flere lejligheder ment at bemærke, at han var jaloux på Delestang. Men nu kunne hun ikke opdage, at han fortrak en mine. Han havde virkelig haft styrke til at kvæle sin lidenskab på kun to dage. Han lod tværtimod til at være henrykt over at have haft heldet med sig, og begyndte på ny at udbrede sig om fordelene ved dette parti, som om han, som en sleben *homme d'affaires*, talte om en særlig fordelagtig kapitalinvestering. Han havde grebet hendes hænder, klappede dem venskabeligt med en mine som en henrykt sammensvoren og sagde:

"Det kom over mig i nat. Jeg tænkte straks: vi er reddet! Jeg vil ikke have, at De skal forblive ugift. De er den eneste kvinde, som jeg synes ligefrem fortjener en mand. Delestang er den bedste, vi kan finde. Med ham har man frit spillerum."

Og så tilføjede han muntert:

"Jeg har en fornemmelse af, at De vil komme til at belønne mig ved at lade mig bevidne overordentligt bemærkelsesværdige ting og sager."

"Kender hr. Delestang til Deres planer?" spurgte hun.

Han stod et øjeblik overrasket, som om hun havde ladet et ord undslippe sig, som han ikke havde ventet af hende. Så svarede han roligt:

"Nej, det var ikke nødvendigt. Jeg vil forklare ham det senere hen."

Hun var atter begyndt at forsegle sine breve. Da hun havde trykket en stor signet uden nogen inskription mod lakken, vendte hun kuverten om og skrev langsomt adressen på den med sin store håndskrift. Efterhånden som hun smed brevene hen til højre for sig, forsøgte Rougon at læse udskrifterne. De fleste var til kendte politikere i Italien. Hun bemærkede vist nok hans manglende delikatesse, for hun bemærkede, idet hun rejste sig og tog sine breve til sig for at få dem sendt afsted:

"Når mama har sin migræne, er det mig, der må besørge brevskrivningen."

Da Rougon var blevet alene, begyndte han at gå frem og tilbage i det lille værelse. På hylderne læste han, ligesom hos en forretningsmand: "Kvitteringer", "Ubesvarede breve", "Aktstykker" og så videre. Han smilede, da han mellem papirstumperne på skrivebordet bemærkede et udslidt snøreliv med knækkede fiskeben. På blækhornets lille skål lå et stykke sæbe, og på gulvet lå nogle blå silkestumper, affald fra tilpasning af en kjole, som man havde glemt at feje bort. Da døren til sovekammeret stod på klem, kiggede han nyfigen derind, men persiennerne var tæt tillukkede, og der var så mørkt, at han kun kunne ane sengeomhængets mørke flader. Netop da kom Clorinde tilbage.

"Jeg må gå nu," sagde han, "jeg skal spise til middag hos vor mand her i aften. Giver De mig lov til at handle frit?"

Hun svarede ikke. Hun kom tilbage med et mørkt åsyn, som om hun var kommet på andre tanker på vej op ad trappen. Rougon stod allerede ude i forværelset, men hun trak ham tilbage og låsede døren. Det var hendes drøm, der forsvandt, et håb, hun havde arbejdet så dygtigt hen imod, at hun endnu for

en time siden troede fuldt og fast, at den ville blive til virkelighed. Den dødelige fornærmelses brændende hede steg hende atter op i ansigtet. Hun følte det, som om han havde givet hende en regulær ørefigen.

"Det er altså alvor?" spurgte hun og vendte sig bort fra dagslyset, for at han ikke skulle se hendes rødme.

Og da han havde gennemgået sine argumenter for tredje gang, tav hun. Hun var bange for, at hvis de begyndte at diskutere sagen, ville hun lade den afsindige vrede, som hun følte koge i sig, komme til fuldt udbrud. Hun var bange for, at hun skulle forløbe sig mod ham. Og nu da det liv, hun allerede med så stor sikkerhed havde forestillet sig, styrtede i grus, mistede hun evnen til at tænke klart, og hun var et øjeblik på nippet til at sige til ham: "Nuvel, jeg vil være din elskerinde, jeg stoler på dig, og sidenhen kan du så gøre mig til din hustru, hvis du har lyst."

Rougon, som stadig talte, forstod hende pludselig, og han tav og blev pludselig meget bleg. De så stift på hinanden. Et øjeblik følte de som en let skælven af tvivl. Men det var på begge sider blot et øjebliks svaghed.

"Ønsker De dette giftermål?" sagde hun langsomt.

Han tøvede ikke, men svarede højt:

"Ja!"

"Nuvel, gør som De vil."

Og begge gik langsomt hen mod døren og ud i forværelset med fuldstændig rolige miner. Det eneste tegn på hans seneste sejr over sig selv var de sveddråber, der havde dannet sig på hans pande. Clorinde knejsede, sikker på sin styrke. De stod et øjeblik ansigt til ansigt, tavse; de havde nu ikke mere at sige

hinanden, men kunne dog ikke skilles. Da han endelig rakte hende hånden til farvel, holdt hun ham tilbage med et kort tryk og sagde, uden spor af vrede:

"De tror, at De er stærkere end jeg. Men De tager fejl. De vil måske komme til at fortryde det en dag."

Længere gik hun ikke i sine trusler. Hun bøjede sig ud over gelænderet for at se efter ham. Da han var kommet helt ned, så han op, og de smilede til hinanden. Hun lod sig ikke nøje med en eller anden småtøset hævn, hun fantaserede allerede om at knuse ham ved en eller anden fremtidig triumferende apoteose. Idet hun gik tilbage ind i sit værelse, greb hun sig i at mumle for sig selv:

"Nuvel, det kan der ikke gøres noget ved. Alle veje fører til Rom."

Samme aften begyndte Rougon belejringen af Delestangs hjerte. Han omtalte for ham nogle temmelig smigrende, selvopfundne ord, som frk. Balbi skulle have ladet falde om ham ved banketten i Hôtel de Ville på dåbsdagen. Og derefter talte han uafbrudt med ham om den unge piges forbløffende skønhed. Han, som før i tiden så ofte plejede at advare ham mod kvinderne, forsøgte nu at kaste ham i gabet på denne ene med hud og hår. En dag havde hun smukke hænder, en anden gang roste han hendes yppige former og omtalte dem med en æggende kynisme. Delestang, som var temmelig lettændt og allerede i fyr og flamme for Clorinde, fortæredes snart af en blussende passion. Da Rougon forsikrede ham, at han aldrig havde haft hende i tankerne for sig selv, tilstod han, at han havde elsket hende gennem det sidste halve år, men at han havde forholdt sig tavs af frygt for at stå Rougon i vejen. Nu

kom han hver aften til Rue Marbeuf for at komme til at tale om hende. Det var som en virkelig sammensværgelse omkring ham; hvem han end talte med, gav ham altid en henrykt lovtale over den tilbedte; til og med Charbonnels standsede ham en formiddag midt på Place de la Concorde for at udbrede sig om "den smukke unge pige, som man så ham sammen med overalt."

Clorinde var selv uendelig elskværdig overfor ham. Hun havde vendt op og ned på sine livsplaner og på få dage vænnet sig til sin nye rolle. Med en rent ud genial taktik anvendte hun ikke den samme mandhaftige ligefremhed mod Delestang, som hun nylig havde brugt mod Rougon. Hun undergik en forvandling, blev ligefrem smægtende, spillede bly som en lille uskyldighed, påstod at være i den grad nervøst anlagt, at hun fik nervesvækkelse, blot man trykkede hendes lille hånd for hårdt. Da Delestang fortalte Rougon, at hun var dånet i hans arme, da han havde vovet at kysse hendes håndled, mente denne, at det var et sikkert bevis på et rent og jomfrueligt sind.

Til sidst søgte Delestang Rougons råd angående et ægteskab. Men da denne så, at hans planer allerede var så tæt på at blive realiseret, følte han sig i et øjeblik så såret og vred, at han var lige ved at fortælle Delestang, hvad der var passeret imellem ham selv og Clorinde. Han greb sig dog i det, og fortsatte med at bearbejde den andens følelser. Han rådede ham vel ikke direkte til det, men tilskyndede ham alligevel ved forskellige bemærkninger, som syntes at være sagen ganske uvedkommende. Hvad de grimme historier angik, som var i omløb angående frk. Balbi, overraskede de ham; han troede ikke på dem, han havde selv indhentet oplysninger, men ikke

fået andet at vide, end hvad der var smukt og ærbart. For øvrigt skulle man lade være med at kritisere den kvinde, man elskede. Det var hans sidste ord i sagen.

Seks uger efter gik vielsen for sig med usædvanlig pragt i Madeleine. Uden for kirken svarede Rougon en deputeret, som undrede sig over Delestangs valg:

"Ja, hvad skal man gøre? Jeg har advaret ham hundrede gange. Men han måtte naturligvis til sidst blive narret af en kvinde."

Da Delestang og hans hustru hen mod slutningen af vinteren kom tilbage fra en rejse i Italien, fik de at vide, at Rougon stod i begreb med at gifte sig med frk. Beulin-d'Orchère. Da de kom i visit hos ham, lykønskede Clorinde ham i det mest elskværdige tonefald. Han påstod, at han egentlig gjorde det for sine venners skyld. Man havde maset på ham i tre måneder og bevist ham, at en mand i hans stilling burde være gift. Han tilføjede leende, at når han tog mod sine nærmeste venner om aftenen, var der jo ikke engang et fruentimmer, der kunne servere teen.

"Jaså, det er da kommet over Dem noget pludseligt; før havde De jo slet ingen tanke for den slags," sagde Clorinde smilende. "De skulle have giftet Dem samtidig med os. Så kunne vi have rejst til Italien sammen."

Hun stillede ham forskellige spørgsmål i en spøgende tone. Det var vel hans ven Du Poizat, som var kommet på den idé? Han bedyrede hende, at det ikke var tilfældet. Du Poizat havde tværtimod været meget imod giftermålet; den tidligere underpræfekt afskyede hr. Beulin-d'Orchère. Men alle de andre, Kahn, Béjuin, fru Correur, ja selv Charbonnels, kunne ikke berømme frk. Véronique nok: hvis man skulle tro dem, ville hun

føre alle optænkelige dyder, glæder og lyksaligheder ind i hans hjem.

"Med et ord, det er en kvinde, som Vor Herre har skabt alene med henblik på mig. Og så kunne jeg jo ikke sige nej."

Så tilføjede han med et lille smil:

"Hvis vi får krig til efteråret, må man jo skaffe sig forbundsfæller."

Clorinde udtalte sin levende tilfredshed. Også hun løb over med lovord over frk. Beulin-d'Orchère, som hun jo dog ellers kun havde set flygtigt en eneste gang. Delestang, som hidtil kun havde nikket uden et øjeblik at tage øjnene fra sin hustru, udgød sig nu i henrykte vendinger over ægteskabet i almindelighed. Han skulle lige til at begynde at skildre sin egen lykke, da hun rejste sig og sagde noget om en anden visit, de måtte gøre. Da Rougon skulle til at følge dem ud, holdt hun ham tilbage og lod sin mand gå forrest.

"Jeg sagde Dem jo, at De ville være gift, inden året var slut," hviskede hun til ham.

6

Det blev sommer. Rougon førte et liv i fuldstændig rolig. Fru Rougon havde i løbet af tre måneder sat et alvorligt og respektabelt præg på huset ved Rue Marbeuf, som tidligere havde haft en vis bismag af det eventyrlige. Nu stank der af ærbarhed i de korrekte og lidt stive rum; de pedantisk snorlige møbler, gardinerne, der kun lige slap en lille stribe dagslys ind, og tæpperne, som dæmpede enhver lyd, medførte en næste religiøst alvorlig stemning som i en klostersal. Oven i købet syntes alle genstande at være antikke, så at man kom ind i et gammeldags hjem opfyldt af en patriarkalsk duft. Denne høje, grimme kvinde, som til stadighed overvågede alt, forøgede i sig selv den højtidelige stemning ved sine bløde, tyste trin, og hun passede huset med så diskret og sikker hånd, at man skulle tro, hun havde boet her de sidste tyve år som frue.

Rougon smilede, når man ønskede ham til lykke. Han vedblev at sige, at han havde giftet sig efter sine venners råd og efter deres valg. Han var henrykt over at have fået en sådan hustru. Han havde i årevis længtes efter at få et borgerligt hjem, som kunne være ligesom et materielt bevis på hans retskaffenhed og respektabilitet. Det skulle helt og holdent trække ham op fra hans tvetydige fortid og indordne ham blandt andre hæderlige mennesker. Han var stadig meget provinsiel, hans ideal var endnu visse formuende hjem i Plassans, hvor lænestolene året rundt var dækket af hvide lærredsbetræk. Da han besøgte ægteparret Delestang, hvor Clorinde etapevis udviklede en uhæmmet luksus, viste han sin foragt ved at trække skuldrene

op. Intet forekom ham så tåbeligt som at kaste penge gennem vinduet; ikke så meget fordi han var nærig, men som han jævnligt sagde, fandtes der glæder, der var ham langt mere værdifulde end dem, man køber for penge. Han havde også overladt til hustruen at passe deres økonomi. Tidligere havde han ikke taget sig af at holde rede på, hvor meget han gav ud. Madame Rougon forvaltede nu pengene med samme pedantiske nøjagtighed som den, hvormed hun passede huset.

I de første måneder af ægteskabet levede Rougon tilbagetrukkent, samlede sig; han forberedte sig til de kampe, han drømte om. Han havde en kærlighed til magten for dens egen skyld, fri for enhver forfængelighed og begær efter rigdom og ære. Uvidende og middelmådig i alt, hvad der ikke hørte til kunsten af føre mennesker i snor, var han kun virkelig overlegen i sit begær efter at herske. På dette område elskede han sine anstrengelser, tilbad sin intelligens. At stå over masserne, som han kun betragtede som idioter og skælme, at lade verden danse efter sin pibe, det udviklede i hans grove natur en ualmindelig fin og kraftfuld skarpsindighed. Han troede kun på sig selv, brugte sine personlige meninger som argumenter, lod alt andet vige, når blot han bestandig kunne gøre sin person gældende i stadig mere udstrakt grad. Han havde ikke en eneste last, men han holdt i al hemmelighed virkelige orgier, hvor han forestillede sig at være almægtig. Af faderen havde han arvet sin plumpe vækst og sit pluskæbede ansigt, men efter moderen, den frygtelige fru Félicité, som regerede Plassans, havde han en glødende vilje, en lidenskabelig kraft, som ikke brød sig om små midler og små glæder; han var ganske afgjort den største af Rougonerne.

Da han således stod ene og uden beskæftigelse efter årevis af vedholdende virksomhed, oplevede han til at begynde med en behagelig søvnig fornemmelse. Det forekom ham, at han ikke havde sovet siden de hede dage i 1851. Han tog mod sin unåde som en gennem lang og tro tjeneste velfortjent ferie. Han ville holde sig afsides i et halvt år, for i den tid at vælge en bedre kampplads, og så, når det passede ham, atter kaste sig ind i den store kamp. Men efter nogle få uger var han allerede træt af at hvile sig. Han havde aldrig før været så klart bevidst om sin egen styrke. Hans hoved og lemmer generede ham nu, da han ikke brugte dem; han tilbragte sine dage med at promenere frem og tilbage i sin lille have og gabe voldsomt, som en løve i et bur, der strækker sine stive ben. Nu begyndte en plagsom tilværelse for ham, hvis dræbende kedsommelighed han omhyggeligt skjulte, han var jovial, sagde, at han var vældig fornøjet med at være sluppet fra alt "maset", men hans tunge øjenlåg løftede sig af og til, spejdende efter hændelser, og faldt så tungt tilbage over øjnenes ild, hvis han opdagede, at nogen iagttog ham. Det, der holdt ham oppe, var den upopularitet, han følte sig omgivet af. Hans fald havde gjort mange henrykte. Der gik næppe en dag, uden at en eller anden avis angreb ham; man identificerede ham med statskuppet, proskriptionerne og alle de voldsomheder, hvorom man talte i fordækte vendinger; man gik endog så langt, at man lykønskede kejseren med at have skilt sig ved en tjener, der således havde kompromitteret ham.

I Tuilerierne var fjendtligheden endnu større; den triumferende Marsy bombarderede ham med morsomheder, som forskellige damer sidenhen spredte i selskabslivet over hele

Paris. Dette had styrkede ham, gjorde ham endnu mere rodfæstet i sin foragt for den menneskelige fåreflok. Man glemte ham ikke bare, man afskyede ham, og det var herligt, mente han. Han alene mod alle, det var en tanke, han nød; ene holdt han med en pisk ulvekløerne på afstand. Han berusede sig i uforskammethederne, han voksede i sin stolthed over at stå alene.

Men uvirksomheden plagede hans muskelstærke legeme rædsomt. Hvis han havde vovet det, ville han have taget en spade og gravet hele sin have op. I stedet påbegyndte han et stort anlagt skrift, en sammenlignende redegørelse mellem den engelske forfatning og den kejserlige forfatning af 1852; det gik ud på, under hensyn til de to folks historie og politiske sædvaner, at bevise, at friheden var lige så stor i Frankrig som i England. Men da han havde samlet kildeskrifter sammen og aktstykkerne var fuldstændige, måtte han anstrenge sig voldsomt for endelig at gribe pennen. Han havde gerne holdt et langt foredrag i Kammeret om sagen, men at skrive en hel bog og vende og dreje ordene forekom ham at være et uhørt hårdt arbejde uden nogen direkte nytte. Det havde altid generet ham at skrive, og det var en kunst, han foragtede. Han kom aldrig længere end til side ti, men lod for resten det påbegyndte manuskript ligge fremme på sit skrivebord, selv om han ikke skrev tyve linjer om ugen fra da af. Hver gang nogen spurgte han, hvad han beskæftigede sig med, svarede han med at udvikle sin plan i udførlige vendinger, og han fremstillede dette arbejde som noget virkelig vigtigt. Det var den undskyldning, bag hvilken han skjulte sine dages pinefulde tomhed.

Der gik flere måneder, og hans smil blev endnu mere jovialt og afslappet. Hans ansigt forrådte intet af den fortvivlelse, han følte. Når hans venner beklagede ham, svarede han på en måde, så man måtte tro, han var fuldstændig glad og tilfreds. Var han ikke lykkelig? Han elskede at studere, han kunne arbejde, som han havde lyst til; det var vel meget at foretrække frem for det politiske livs feberagtige leben. Siden kejseren ikke havde brug for ham, gjorde han vel ret i at lade ham i ro i sit lille hjørne. Han nævnte aldrig kejseren med andet end den dybeste hengivenhed. Ofte erklærede han, at han var rede og kun ventede på et vink fra sin herre for atter at påtage sig "magtens byrde", men han tilføjede, at han aldrig ville så meget som lægge to strå over kors for at fremkalde dette vink. Han lod til virkelig at sætte en ære i at holde sig på afstand. Under den tavshed, der rådede de første år af kejserdømmet, under den sælsomme dvale, som kom af en blanding af udmattelse og angst, hørte han de dæmpede symptomer på en opvågnen. Og det v ar hans sidste håb: en katastrofe, som pludselig ville gøre ham nødvendig. Han var de svære situationers mand, "manden med de grove næver", som hr. de Marsy udtrykte det.

Søndage og torsdag tog man mod de nærmeste bekendte i Rue Marbeuf. Man kom der for at snakke i den store røde salon helt til klokken halv elleve, på hvilket tidspunkt Rougon uvægerligt viste sine venner døren; han sagde, at nattesæde sløver hjernen. Fru Rougon serverede teen præcis klokken ti, sammen med to fade med småkager, som ingen nogensinde rørte.

En torsdag i juli det år, hvor der blev afholdt almindelige valg, var hele kliken forsamlet i salonen allerede klokken otte:

damerne, fru Bouchard, fru Charbonnel og fru Correur, der sad ved et åbent vindue for at indånde den sparsomme brise fra den lille have, dannede en lille cirkel, i hvis midte hr. d'Escorailles fortalte om sine drengestreger i Plassans: om hvordan han ofte var taget til Monaco under foregivende af, at han var med en ven på jagt. Den sortklædte fru Rougon sad halvt skjult bag et gardin og hørte ikke efter; hun rejste sig lydløst og forsvandt en gang imellem, helt op til et kvarter ad gangen. Blandt damerne sad også hr. Charbonnel på kanten af en stol, forbløffet over at høre sådan en nydelig ung mand tilstå den slags eventyr. Længst inde i stuen stod Clorinde og lyttede adspredt til en samtale mellem hendes mand og hr. Béjuin, de talte om årets høst. Klædt i en lysegrå silkekjole overlæsset med halmgule rosetter bankede hun med viften mod sit venstre håndled, mens hun stift betragtede kuplen på den eneste lampe, der oplyste salonen. Ved et spillebord sad obersten og Bouchard i dens gule skær og spillede piquet. Rougon sad og lagde kabale ved et hjørne af bordet og studerede kortene med en alvorlig og pedantisk interesseret mine. Det var hans yndlingsbeskæftigelse på disse søndage og torsdage, en måde at beskæftige sine hænder og tanker.

"Nå, går den op?" spurgte Clorinde smilende og nærmede sig ham.

"Den går altid op," svarede han roligt.

Hun stod foran ham på den anden side af bordet, mens han lagde kortene ud i otte bunker på bordet.

Da han havde vent kortene og taget dem op igen parvis – to esser, to konger, to damer og så videre – sagde hun:

"De har ret, den går op. Hvad tænkte De på?"

Han så langsomt op, ligesom overrasket over spørgsmålet.

"På, hvordan vejret bliver i morgen," sagde han endelig.

Han begyndte atter at lægge kortene ud. Delestang og hr. Béjuin havde ophørt deres samtale. Man hørte intet andet end fru Bouchards perlende latter. Clorinde gik hen til et vindue og stod der et øjeblik og så ud i det tiltagende mørke. Så spurgte hun uden at vende sig om:

"Har man hørt noget fra den stakkels hr. Kahn?"

"Jeg har fået et brev," svarede Rougon. "Jeg venter ham i aften."

Man talte nu om hr. Kahns uheld. Han havde i den sidste valgperiode været så uforsigtig at kritisere et af regeringens forslag, om at give koncession til frygtelig konkurrent i et nabodepartement, som truede med at ruinere hans jernværk i Bressuire. Han mente imidlertid ikke at have overskredet grænserne for berettiget selvforsvar, men da han kom til Deux-Sèvres for at arbejde for sit genvalg, fik han af præfekten selv at vide, at han ikke længere var officiel kandidat; han var ikke mere i kridthuset, ministeren havde udset en advokat i Niort, et rigtigt nul. Det var et hårdt slag.

Rougon var netop ved at fortælle de nærmere detaljer, da Kahn trådte ind, fulgt af Du Poizat. De var begge kommet med syv-toget, og havde kun lige nået at få middagsmad, før de kom hen til Rougon.

"Nå, hvad siger De så?" sagde Kahn, der stod midt i salonen, mens de andre trængte sig omkring ham. "Jeg er åbenbart blevet en revolutionær for tiden!"

Du Poizat havde kastet sig ned i en lænestol med et udmattet udtryk.

"En køn affære!" udbrød han. "Det er virkelig, så almindelige, ærlige mennesker kan få kvalme over det"

Men Kahn måtte fortælle historien i alle detaljer. Da han kom ned til Deux-Sèvres, havde han allerede under de første visitter, han havde aflagt, ment at hans venner havde set lidt forlegne ud. Præfekten, hr. de Langlade, var en mand med løsagtige vaner, som han beskyldte for at stå på fortrolig fod med hustruen til Niort-advokaten, den nye deputerede. Denne Langlade havde imidlertid meddelt ham nyheden om hans unåde i meget elskværdige vendinger, mens de røg en cigar efter en middag i præfekturet. Kahn gjorde rede for samtalen fra ende til anden. Det værste var, at man allerede var ved at trykke hans plakat til valgmændene og stemmesedlerne. I sin første vrede havde han villet stille op som kandidat alligevel.

"Ja, hvis De ikke havde skrevet til os," sagde Du Poizat, idet han vendte sig mod Rougon, "ville vi have givet regeringen en ordentlig lektion!"

Rougon trak på skuldrene og svarede skødesløst, mens han blandede sine kort:

"De ville have fejlet og gjort Dem umulig for altid. Det ville have været hele Deres gevinst."

"Jeg ved ikke, hvilket materiale, De egentlig er lavet at!" udbrød Du Poizat, som pludselig sprang op, vildt gestikulerende. "For mit eget vedkommende mener jeg, at denne Marsy er ved at give mig galdefeber. Det var Dem, han ville ramme, da han rettede dette slag mod vor gode ven Kahn. Har De læst dette menneskes cirkulærer? Det er rigtig kønne sager, han har i gang. Fraser det hele. Nej, De må ikke le. Hvis

De havde været minister, ville De have ordnet den sag på en langt mere storartet måde."

Da Rougon stadig smilede og så på ham, tilføjede han i en endnu heftigere tone:

"Vi var dernede, og vi så det hele. Der var en stakkels fyr, en af mine tidligere kammerater, som vovede at stille op som republikansk kandidat. De kan ikke gøre Dem nogen forestillinger om, hvordan de forfulgte ham. Præfekten, mairerne, gendarmerne, hele krammet kastede sig over ham; man rev hans plakater ned, man kastede hans valgsedler i kloakkerne, man arresterede de par fattige djævle, der skulle dele hans materiale ud, ja, til og med hans tante, som ellers er et rart menneske, sendte bud til ham, at han aldrig mere fik lov at sætte en fod indenfor hendes dør, så længe han kompromitterede hende på den måde. Og så aviserne! De omtalte ham, som om han var en anden stratenrøver. De gamle kællinger korser sig, når han går forbi dem i byen."

Han snappede efter vejret, kastede sig atter ned i en lænestol og fortsatte:

"Men hvis Marsy har fået majoritet i alle departementerne, har Paris de i hvert tilfælde valgt fem deputerede fra oppositionen. Det er dårlige tegn. Hvis kejseren overlader magten til den der lange laps og hans alkovepræfekter, som sender de virkelige mænd til Kammeret for uhindret at kunne lægge an på deres hustruer, vil kejserdømmet stå for fald om fem år. Jeg er henrykt over valget i Paris. Jeg synes, at de har hævnet os."

"Altså, hvis De havde været præfekt?" spurgte Rougon med sin fredelige mine og så fin en ironi, at hans mundvige kun næsten

umærkeligt drejede opad.

Du Poizat viste sine hvide, uregelmæssige tænder. Hans smalle hænder, som lignede et sygt barns, pressede fingrene mod lænestolens armlæn, som om han ville splintre dem.

"Å," mumlede han, "hvis jeg havde været præfekt ..."

Men han gjorde ikke sætningen færdig, han sank tilbage i stolen og sagde:

"Det er i sandhed ækelt! ... Jeg har for resten altid været republikaner."

Damerne ved vinduet var blevet tavse og vendte sig ind mod værelset for at lytte, mens hr. d'Escorailles viftede med en stor vifte, han havde i hånden, den smukke fru Bouchard, som så helt smægtende ud og havde svedperler ved tindingerne af den varme brise fra haven. Obersten og hr. Bouchard, som netop var begyndt på et nyt parti, gjorde et ophold i spillet af og til, og tilkendegav deres mening om det, der blev sagt, med et nik eller en hovedrysten. En stor kreds af lænestole havde nu dannet sig omkring Rougon: Clorinde sad opmærksomt med hånden under hagen og lod ikke en sætning gå sig forbi; Delestang smilede til sin hustru, åbenbart rugende over en øm erindring; Béjuin sad med de knyttede næver på knæene og betragtede skiftevis herrerne og damerne med en forlegen mine. Du Poizats og Kahns pludselige indtræden havde fremkaldt en ligefrem storm i den rolige salon, de syntes at have medført en lugt af opposition i folderne på deres tøj.

"Nå, men jeg fulgte altså Deres råd og trak mig tilbage," sagde Kahn. "Man havde fortalt mig, at jeg ville blive endnu værre behandlet end den republikanske kandidat. Jeg, som så hengivent har tjent kejserdømmet! De må da indrømme, at en

sådan utaknemmelighed kan gøre selv den mest trofaste støtte modfalden."

Og han beklagede sig bittert over en mængde trakasserier. Han havde ville grundlægge en avis til støtte for sit forslag om en jernbane mellem Niort og Angers; denne avis skulle siden hen blive et mægtigt finansielt våben i hans hænder; men man havde nægtet ham tilladelse, fordi hr. de Marsy bildte sig ind, at Rougon stod bag ham, og at der var tale om et kampskrift, der var beregnet på at løbe storm mod hans ministerporteføljе.

"Man kan nok tænke sig," sagde Du Poizat, "at de er bange for, at man endelig skulle begynde at fortælle sandheden om dem. Å, jeg kunne have leveret Dem så mange smukke artikler! Det er en skam at have en presse som vor, der trues med en mundkurv ved mindste anledning. En af mine venner, som har skrevet en føljetonroman, er blevet kaldt for ministeren, hvor en kontorchef har bedt ham ændre farven på heltens vest, fordi ministeren ikke syntes om den. Det er sandt! Jeg spøger skam ikke."

Han fremførte andre fakta, talte om de frygtelige historier, der var i omløb blandt folket, om det dobbelte selvmord, som var blevet begået af en ung skuespillerinde og en af kejserens slægtninge, om den såkaldte duel mellem to generaler, der havde dræbt hinanden i en korridor i Tuilerierne i anledning af en eller anden historie om et tyveri. Ville sådanne historier have vundet nogen tiltro, hvis pressen kunne tale frit? Og hans stadig omkvæd var:

"Jeg er ganske afgjort republikaner."

"Ja, De er en lykkelig mand," sagde Kahn. "Selv ved jeg snart ikke, hvad jeg er."

Rougon bøjede sin brede ryg og begyndte på en meget indviklet kabale. Det gjaldt om, når han havde lagt sine to og tredive kort ud tre gange i syv, fem og tre bunker, at få alle de otte kløver i samme bunke. Han syntes at være så optaget af den, at han intet hørte, selv om det ligesom rykkede i hans øren ved visse ord.

"Den parlamentariske styreform bød os jo på pålidelige garantier," sagde obersten. "Ak, om vore prinser engang kom tilbage!"

Oberst Jobelin tilhørte Orleansfraktionen, når han havde anfald af oppositionslyst. Han fortalte gerne om kampen i Mouzaïapasset, hvor han kæmpede ved siden af hertugen af Aumale, som dengang var kaptajn i fjerde regiment af linjen.

"Vi var alle meget lykkelige under Louis Philippe," vedblev han, da han mærkede, at der blev stille efter disse ord. "Tror De ikke, at vores ven her inden et halvt år ville stå i spidsen for regeringen, hvis vi havde et ansvarligt kabinet?"

Men hr. Bouchard satte et ærgerligt ansigt op. Han var legitimist; hans farfar havde engang i tiden stået i en eller anden forbindelse med hoffet. Hver modtagelsesaften udkæmpedes der frygtelige skænderier mellem ham og hans fætter obersten.

"Deres Julimonarki levede jo kun på nødlove," sagde han. "Der findes kun ét princip, det ved De jo nok."

Nu blev de rigtig grove mod hinanden. De fejede kejserdømmet af vejen og indsatte i stedet den regering, der smagte dem bedst. Havde orleanisterne nogensinde været knebne med en orden til en gammel soldat? Ville de legitime konger nogensinde have udvist en sådan forskelsbehandling

som den, man daglig så i etatskontorerne? Da de til sidst var kommet så langt, at de begyndte at kalde hinanden idioter, ragede obersten kortene til sig og skreg:

"Hold mund, Bouchard! og koncentrer Dem om spillet!"

Delestang, som var blevet vækket af sine drømme ved skænderiet, mente at burde forsvare kejserdømmet. Herre Gud, kejserdømmet var jo da ikke det absolutte ideal. Han havde gerne set en mere storslået, menneskelig styreform. Han forsøgte at forklare, hvad han sværmede for, et meget indviklet socialistisk system, udryddelse af pauperismen, en sammenslutning af alle arbejdere, noget lignende hans eget mønsterlandbrug, men mange gange større. Du Poizat plejede at sige, at han havde for megen omgang med kreaturer.

Mens hendes mand talte og bevægede sit kønne hoved op og ned med en officiel mine, betragtede Clorinde ham let surmulende.

"Ja, jeg er bonapartist," sagde han flere gange, "jeg er, om De vil, liberal bonapartist."

"Og De, Béjuin?" spurgte Kahn pludselig.

"Også jeg," svarede Béjuin, lidt stiv i tungen efter sin lange tavshed, "det vil sige, der findes naturligvis nuancer … men jeg er i alle tilfælde bonapartist."

Du Poizat lo højt og skingert.

"Ja, det tror jeg!" skreg han.

Da man bad ham forklare sig nærmere, fortsatte han brutalt:

"Ja, I er en køn flok, er I! I er jo ikke blevet sparket ud. Delestang er stadig ansat i statsrådet. Béjuin er netop blevet genvalgt."

"Det gik skam helt naturligt til," afbrød den sidstnævnte. "Det er præfekten i Cher ..."

"Ja, De kan da ikke gøre for det, jeg anklager Dem skam ikke. Vi ved jo godt, hvordan det går for sig. Combelot er også genvalgt, La Rouquette ligeså. Ja, kejserdømmet er virkelig herligt!"

Hr. d'Escorailles, som stadig viftede den smukke fru Bouchard, ville træde imellem. Han forsvarede kejserdømmet ud fra et andet synspunkt; han var gået over på dets side, fordi han mente, at kejseren havde en mission at opfylde: Frankrigs frelse frem for alt andet.

"De har stadig Deres job som auditør, ikke sandt?" sagde Du Poizat med høj stemme. "Ja, Deres meninger er velkendte. For pokker da, det jeg siger her lader til at vække anstød hos jer allesammen? Det er kun så naturligt ... men ser I, Kahn og jeg bliver ikke længere betalt for at vi skal være blinde, det er hele forskellen."

Så blev de vrede. Det var en afskyelig måde at opfatte politik på. Der fandtes jo i politik også andet end personlige interesser. Selv obersten og hr. Bouchard, som ikke var bonapartister, indrømmede, at der kunne findes ærlige politikere, som var bonapartister; og de forsvarede deres egne anskuelser med dobbelt varme, som om man havde villet skille dem fra dem med vold. Delestang var meget stødt, han sagde, at man ikke havde forstået ham, han forklarede, på hvilke vigtige punkter han adskilte sig fra kejserdømmets blinde tilhængere, hvilket igen foranledigede ham til ny erklæringer vedrørende den demokratiske udvikling, han mente, kejserens regering endnu kunne være i stand til at gennemføre. Hr. Béjuin og hr.

d'Escorailles ville ikke indrømme, at de sådan uden videre bare var bonapartister, de gjorde hver for sig krav på betydelige afvigelser, forskansede sig bag hver sin individuelle opfattelse, som dog var svær at definere fuldstændig korrekt.

I løbet af ti minutter var hele selskabet overgået til oppositionen. Man blev højrøstede, de delte sig i flere smågrupper, ordene legitimist, orleanist, republikaner føg gennem luften, og de politiske trosbekendelser blev vendt og drejet tyve gange. Fru Rougon viste sig et øjeblik i en dør med et uroligt udtryk, så forsvandt hun lydløst igen.

Rougon havde i mellemtiden fået sin kabale til at gå op. Clorinde lænede sig frem og spurgte ham gennem støjen:

"Nå, lykkedes det?"

"Javist," svarede han med sit rolige smil.

Og som om han først nu mærkede larmen fra den krig på ord, der stod på, slog han ud med hånden og sagde:

"Hvor er I dog højrøstede!"

De tav stille og troede, at han ville sige noget. Der indtrådte en dyb stilhed. Alle var lidt trætte og ventede. Rougon havde lagt tretten kort ud på bordet i vifteform, og han sagde så højt:

"Tre damer, det betyder skænderier … en nyhed, som kommer ved nattetide … en mørk dame, som man skal tage sig agt for …"

Men du Poizat afbrød ham ærgerlig:

"Nå, hvad er så Deres mening, Rougon?"

Den store mand lænede sig tilbage i sin lænestol, strakte sig og kvalte med hånden en let gaben.

"Jeg hylder den enevældige magt, som I ved," sagde han og så op i loftet. "Den slags er medfødt; det er ikke en mening, men et behov. Det er dumt af jer at skændes. Hvor fem mennesker er

samlet her i Frankrig, er der fem forskellige regeringsprincipper. Det forhindrer dog ikke, at de alle fem loyalt tjener den anerkendte regering. Er det ikke rigtigt? I snakker jo blot for at snakke."

Han sænkede hagen og så sig langsomt rundt.

"Marsy har klaret valgene ganske udmærket. Det er forkert af Dem at kritisere hans opslag. Især det sidste var rigtig godt. Hvad pressen angår, er den allerede alt for fri. Hvordan ville det ikke gå med os, hvis hvem som helst kunne få lov at skrive, hvad han tænker? Jeg ville for resten have gjort det samme som Marsy og nægtet Kahn tilladelse til den avis. Det er jo ikke nødvendigt at lægge sine modstandere et våben i hænderne. Ser De, en regering, som har følelser, er fortabt. Frankrig har brug for en jernnæve. Når man behandler det hårdhændet, går det allerbedst."

Delestang ville protestere:

"Der er dog i alle tilfælde et vist mål af nødvendige friheder ..."

Men Clorinde bragte ham til tavshed. Hun viste med overdrevent eftertrykkelige nik, at hun syntes om alt, hvad Rougon sagde. Hun lænede sig frem, for at han rigtigt skulle se, hvor undergiven og overbevist hun var. Og det var da også hende, han vendte sig mod, da han udbrød:

"Javist, ja, de nødvendige friheder, jeg ventede netop, at De skulle komme frem med dem! Nuvel, hvis kejseren ville lyde mit råd, bevilgede han aldrig en eneste frihed."

Da Delestang på ny ville bruse op, fik Clorinde ham til at tie ved at rynke sine smukke øjenbryn truende.

"*Aldrig!*" gentog Rougon med eftertryk.

Han rejste sig halvvejs op fra sin lænestol med en så frygtelig mine, at ingen sagde et ord. Så sank han tilbage igen, ligesom slap i alle lemmer, og sagde med dæmpet stemme:

"Se, nu fik I også mig til at skvaldre op. Jeg er ellers en skikkelig borgermand nu om stunder. Jeg behøver ikke at blande mig i alt det der, og det er jeg henrykt over. Gud give, at kejseren aldrig mere får brug for mig!"

I dette øjeblik åbnedes døren til stuen. Han lagde pegefingeren på læberne og hviskede:

"Stille!"

Det var La Rouquette, som kom ind. Rougon havde mistanke om, at han blev sendt af sin søster, fru de Llorentz, for at opsnappe, hvad der blev sagt hos ham. Skønt nygift for mindre end et halvt år siden havde hr. de Marsy genoprettet sit forhold til denne dame, som havde været hans elskerinde i næsten to år. Man holdt derfor inde med den politiske diskussion, da den unge deputerede kom ind. Salonen antog atter sit velanstændige præg. Rougon selv gik ud efter en stor skærm, som han satte på lampen, og i dens lille gule lyscirkel så man nu kun oberstens og hr. Bouchards tørre hænder, der taktfast lagde kort ud. Henne ved vinduet fortalte fru Charbonnel dæmpet sine bekymringer til fru Correur, mens hr. Charbonnel med et dybt suk gav eftertryk til hver eneste detalje; de havde nu snart været i Paris i to år, og deres fordømte proces holdt aldrig op; så sent som i går havde de hver måttet købe et halvt dusin linned, da de havde fået at vide, at søgsmålet igen var udsat. Lidt afsides, bag et gardin, syntes fru Bouchard at være slumret ind på grund af varmen. Hr. d'Escorailles var gået tilbage til hende. Da ingen så på dem, tog han sig den frihed at trykke et langt

kys på de halvt åbne læber. Hun slog øjnene op og så helt alvorlig ud, men forholdt sig helt rolig.

"Nej, bestemt ikke," sagde hr. La Rouquette i det samme, "jeg har ikke været på Variétés. Jeg så generalprøven. Å, det bliver en stormende succes, musikken er så vidunderlig løssluppen og overgiven. Hele Paris vil stå i kø for at se det stykke. – Jeg havde noget arbejde, jeg ville afslutte. Jeg har noget i gang."

Han havde trykket herrernes hænder og høfligt kysset Clorindes håndled over handsken. Han stod med ryggen støttet mod en lænestolsryg, elegant klædt, med et smil på læben. Hans tilknappede frakke gav ham dog et præg af gravitetisk alvor.

"A propos," sagde han, idet han vendte sig mod husets herre, "jeg give Dem oplysning om noget, De kan have nytte af i Deres store arbejde, en højst ejendommelig afhandling om den engelske forfatning, som har været trykt i et tidsskrift i Wien. Er De kommet langt?"

"Nej, det går kun langsomt," svarede Rougon. "Jeg er i gang med et kapitel, som er meget besværligt."

Han fandt som oftest, at det var morsomt at lade den unge deputerede snakke løs, for gennem ham fik han alt at vide, der passerede i Tuilerierne. Overbevist om, at La Rouquette denne aften var udsendt for at finde ud af, hvad han mente om regeringens valgtriumfer, lykkedes det ham – uden selv at sige det mindste, der var værd at rapportere – at lokke en hel mængde oplysninger ud af ham. Han begyndte med at lykønske ham til hans genvalg. Derefter holdt han samtalen i gang alene ved et jovialt nik i ny og næ. Den anden, der var henrykt over at få lov til at føre ordet, skvaldrede løs som en skade. Hoffet var i

ekstase. Kejseren havde fået resultatet af valget i Plombières, og man fortalte, at han, da han havde læst telegrammet, måtte sætte sig, fordi han blev så rørt, at benene ikke ville bære ham. Sejren havde dog et foruroligende, mørkt punkt. Paris havde stemt som et rent uhyre af utaknemmelighed.

"Bah, man kan sætte mundkurv på Paris," mumlede Rougon og kvalte en ny gaben, som om han kedede sig ved ikke at finde noget interessant i hr. La Rouquettes ordstrøm.

Uret slog ti. Fru Rougon skubbede et bord ud midt i stuen og serverede te. Nu plejede der at dannes isolerede grupper rundt om i hjørnerne. Kahn stod med en kop i hånden foran Delestang, som aldrig drak te, fordi det angreb hans nerver, og fortalte nye enkeltheder fra sin rejse i La Vendée. Hans store plan om en jernbane fra Niort til Ângers nød ikke rigtig fremme, sagde han. Men den bandit til Langlade, præfekten i Deux-Sèvres, udnyttede den på det frækkeste til at påvirke stemningen til den nye officielle kandidats fordel.

Imens gik Hr. La Rouquette om bag ved damerne og tilhviskede dem ord, som fik dem til at smile. Bag en beskyttelsesmur af lænestole talte fru Correur ivrigt med Du Poizat; hun spurgte ham ud om sin broder, notaren Martineau i Coulonges, og Du Poizat sagde, at han vist nok havde set ham et øjeblik udenfor kirken, han var sig selv ganske lig og så højtidelig ud som sædvanlig. Da hun begyndte med sine sædvanlige beskyldninger, rådede han hende til aldrig mere at vise sig dernede, for fru Martineau havde svoret straks at kaste hende på porten. Fru Correur drak sin te ud; hun var nær ved at kvæles af forbitrelse.

"Så, mine venner, nu er det tid til at gå til sengs," sagde Rougon faderligt.

Klokken manglede fem minutter i halv elleve, og han gav dem en frist på disse fem minutter. Nogle gik med det samme. Han fulgte de herrer Kahn og Béjuin ud; fru Rougon bad dem altid hilse deres hustruer. Han skubbede lidt efter lidt Charbonnels hen mod døren, for de havde altid meget svært ved at tage sig sammen til at gå. Da den smukke fru Bouchard gik, fulgt af hr. d'Escorailles og hr. La Rouquette, vendte han sig om mod spillebordet og råbte:

"Nå, hr. Bouchard, nu stjæler man fruen!"

Men kontorchefen hørte intet:

"Kvint major i kløver, det er vel noget? Tre konger, det er heller ikke så ilde …"

Rougon tog kortene fra dem.

"Det er slut nu, gå med jer," sagde han. "Skam jer over at være sådan et par spillefugle! Så oberst, vær nu fornuftig."

Sådan var det hver torsdag og søndag. Han måtte afbryde dem midt i et parti, eller engang imellem ligefrem slukke lampen for at formå dem til at holde inde med spillet. Og når de endelig gik, skændtes de ophidset.

Delestang og Clorinde blev til allersidst. Mens hendes mand ledte efter hendes vifte overalt, sagde hun lavmælt til Rougon:

"Det er ikke rigtigt af Dem, at De aldrig rører Dem; De bliver syg."

Han gjorde en på samme tid ligegyldig og resigneret gestus. Fru Rougon var allerede ved at samle kopper og teskeer sammen. Da Delestang trykkede hans hånd, gabte han højt og inderligt. Så sagde han – af høflighed, for at det ikke skulle se

ud, som om han gabte, fordi aftenen havde været så kedsommelig:

"Åh, hvor jeg dog skal sove godt i nat!"

Alle disse modtagelsesaftener var sådan. Det var gråvejr i Rougons salon, som Du Poizat udtrykte det; denne fandt også, at der "lugtede lovlig gudeligt". Clorinde havde anlagt en datterlig opførsel. Hun kom ofte alene om eftermiddagene til Rue Marbeuf i et eller andet ærinde, hun havde påtaget sig. Hun sagde spøgende til fru Rougon, at hun kom for at kurtisere hendes mand, og denne smilede med de farveløse læber og lod dem være alene i timevis. De snakkede ganske venskabeligt sammen, tilsyneladende uden at erindre det forgangne; de trykkede kammeratligt hinandens hænder i dette selvsamme arbejdsværelse, hvor han i fjor havde løbet lystent rundt efter hende. Uden mere at tænke på dette, hengav de sig til en rolig fortrolighed. Rougon kunne finde på at glatte den unge kvindes viltre hår, der havde en tendens til at løsne sig, eller hjælpe hende med hendes slæb, der altid var meget langt og ofte blev viklet ind i stolebenene. En dag, da de gik over haven, åbnede hun døren til stalden og betragtede ham, idet hun lo sagte. Men han stod blot med hænderne i lommen og mumlede, også med et skævt smil:

"Ja, man kan jo være så dum ind imellem."

Hver gang hun besøgte ham, gav han hende gode råd. Han roste Delestang, som alt i alt var en god mand. Hun svarede ganske roligt, at hun agtede og ærede ham; at dømme efter hendes udtalelser lod det ikke til, at han skulle have nogen anledning til at beklage sig over hende. Hun påstod, at hun var holdt op med at være en flirt, og det var sandt. Bag alle hendes

ord lå en dyb ligegyldighed, ja næste foragt for mændene. Da talen faldt på en kvinde, hvis elskere var uden tal, spærrede hun øjnene op i barnlig overraskelse og spurgte: "Hvordan kan det dog more hende?" Hun forglemte sin egen skønhed i ugevis, indtil der indtraf et eller andet, som gjorde, at hun havde brug for den; så brugte hun den skånselsløst som våben. Og da Rougon med en mærkelig stædighed vendte tilbage til dette emne og rådede hende til at være Delestang tro, blev hun til sidst ærgerlig og udbrød:

"Lad mig slippe for at høre på sådan noget! Skulle jeg tænke på den slags! Jeg bliver stødt på Dem snart ..."

En dag sagde hun ham lige ud:

"Nuvel, og hvis det skulle ske, hvad kom det så Dem ved? De har jo intet at miste ved det."

Han rødmede og holdt for en tid inde med at tale med hende om hendes pligter, om verdens dom og konveniensen. Disse ilinger af jalousi var alt, hvad der var tilbage af hans gamle passion. Han gik alligevel så vidt, at han lod hende overvåge ude i selskabslivet og hvis han havde fundet det mindste spor af intrige, havde han underrettet hendes mand. En dag, da han traf på denne alene, gav han ham et vink om at være på vagt, og talte om hans hustrus overordentlige skønhed. Men Delestang lo blot med en indbildsk mine, og i dette ægteskab var det Rougon, som udstod alle den bedragne ægtemands kvaler.

Hans øvrige råd, som var af mere praktisk art, viste, hvor stort venskab han følte for Clorinde. Det var ham, som lidt efter lidt fik hende til at sende moderen hjem til Italien. Grevinde Balbi, som nu var blevet alene i det lille hus ved Champs-Élysées, førte et liv i sjusk og urenlighed, og folk begyndte at

tale om hende. Han påtog sig at afgøre det ømfindtlige spørgsmål om en livrente med hende. Man solgte huset, og den unge kvindes fortid var nu nærmest udslettet. Senere prøvede han at helbrede hende for hendes excentriske væsen, men her stødte han på en stædig modstand; Clorinde forstod intet, og ville intet forstå i den retning. Eftersom hun nu var blevet gift til rigdom, øste hun penge ud med begge hænder, undtagen når hun fik et pludseligt anfald af pinlig nærighed. Hun havde beholdt sin lille sortsmudskede kammerjomfru Antonia, som slubrede appelsiner i sig fra morgen til aften. De to tilsammen tilsvinede fruens lejlighed på det afskyeligste; hun beboede et helt hjørne af det store hus ved Rue de Colisée. Når Rougon kom på besøg, fandt han urene tallerkener på stolene og likørflasker på gulvet ved væggene. Han anede, at man, når hans besøg blev meldt, i al hast havde skrabet en mængde affald ind under møblerne.

Og midt mellem fedtpletter og støv fik hun stadig de mest forbløffende indfald. Ofte modtog hun sine venner halvnøgen, indsvøbt i et tæppe, liggende på en sofa, hvor hun beklagede sig over de mest besynderlige lidelser, for eksempel en nål, hun var kommet til at sluge, og som var ved at skubbe sig ud gennem hendes venstre ben. Eller hun lukkede persiennerne klokken tre, tændte alle lysene og dansede en pas-de-deux med sin pige, højlydt leende, og når Rougon så kom ind, måtte Antonia stå og stønne i fem minutter, støttet til døren, før hun kunne gå ud. En dag ville hun slet ikke vise sig; hun havde syet sengeomhængene sammen fra oven og ned, og i dette stofbur sad hun på dynen og sludrede ganske ubesværet med ham en hel time, som om de havde siddet i hver sin lænestol foran

kaminen. Sådanne ting forekom hende helt naturlige. Når han skændte på hende, blev hun overrasket og sagde, at hun ikke gjorde noget forkert. Forgæves prædikede han anstændighed for hende, forgæves lovede han, at han inden en måned ville gøre hende til den mest fortryllende af alle pariserinder, hvis hun blot ville lade ham vejlede sig. Hun blev vred på ham og sagde:

"Jeg er sådan, det er sådan jeg er vant til at leve. Hvad kommer det andre ved?"

Ind imellem smilede hun.

"Jeg er da i alle tilfælde elsket," mumlede hun.

Og Delestang tilbad hende virkelig. Hun var stadig hans elskerinde, og så meget mere almægtig, jo mindre hun lod til at være hans hustru. Han lukkede øjnene for hendes kapricer i dødsangst for, at hun skulle forlade ham, som hun en dag havde truet med. Inderst inde havde han måske en anelse om, at hun var ham overlegen og fuldt ud i stand til at gøre med ham, som hun ville. For omverdenen behandlede han hende som et barn og omtalte hende med en alvorlig mands overbærende ømhed. Men når de var alene, kunne dette smukke, ranke mandfolk bryde ud i tårer, hvis hun ikke ville lade ham kysse sig. Den eneste begrænsning, han lagde på hende, var at han beholdt nøglerne til modtagelsesværelserne på første sal, så de i det mindste kunne blive holdt fri for fedt og skidt.

Det lykkedes dog trods alt for Rougon at overtale Clorinde til at klæde sig nogenlunde som alle andre folk. For resten var hun ganske snu og kunne, lige som visse sindssyge, synes fuldstændig normal i fremmedes nærvær. Han så hende af og til ude i selskabslivet optræde med et reserveret udtryk, ladende

sin mand føre ordet og fuldkommen *comme il faut*, helt optaget af al den beundring, som hendes skønhed fremkaldte. Han traf han ofte hr. de Plouguern hjemme hos hende, og hun sad så midt mellem dem og spøgte med dem begge, mens de overøste hende med moralprædikener, og den gamle senator klappede hende af og til familiært på kinden til Rougons store ærgrelse; men han vovede aldrig at give udtryk for sine følelser ved den slags lejligheder. Han var dristigere overfor Luigi Pozzo, cavaliere Rusconis sekretær. Han havde set denne komme ud fra hende på mærkværdige tidspunkter af døgnet. Da han lod den unge kvinde forstå, at dette kunne kompromittere hende alvorligt, så hun op på ham med et af sine overraskede udtryk og brast i latter. Hun spurgte, hvad folk tænkte om hende – i Italien tog kvinderne mod de mænd, der faldt i deres smag, og ingen havde tanke for noget ondt i den anledning. Luigi talte for resten ikke, han var i slægt med hende, og han bragte hende konfekt fra Milano, som han købte i Passage Colbert.

Men politikken var det, Clorinde først og fremmest interesserede sig for. Lige siden hun giftede sig med Delestang, havde al hendes tankevirksomhed været beskæftiget med tvetydige og indviklede affærer, hvis egentlige betydning ingen kendte til. Hun tilfredsstillede her det begær efter intriger, som hun så længe havde mættet gennem sine anstrengelser for at forføre mænd med en lovende fremtid for sig; og disse ægteskabsfælder, som hun havde sat ud helt til sit toogtyvende år, syntes at have været en slags forberedelse til en endnu større opgave. Nu for tiden opretholdt hun en temmelig træg brevveksling med sin moder, som havde slået sig ned i Torino. Hun gik næsten daglig hen til den italienske legation, hvor

cavaliere Rusconi tog hende afsides og talte dæmpet og ivrigt med hende. Så var der uforståelige ture gennem alle Paris kvarterer, hemmelige besøg hos højtstående personer, møder i afsides liggende huse. Alle de venetianske flygtninge, Brambilla, Staderino og Viscardi, mødte hende i hemmelighed og gav hende små papirstykker fulde af noter, i det skjulte. Hun havde købt sig en mappe af rødt maroquin, en vældig mappe med stållås, der var en minister værdig, og i den opbevarede hun en vældig mængde papirer. I vognen holdt hun den på knæene som en muffe; overalt, hvor hun gik ind, tog hun den med sig under armen; ja, selv om morgenen tidligt kunne man møde hende til fods og med mappen trykket ind til brystet med begge arme. Snart blev mappen slidt og gik op i syningerne. Så spændte hun remme om den. Og i sine brogede kjoler med langt slæb, altid belæsset med denne uformelige skindpose, som bugnede af papirstumper, lignede hun en brændevinsadvokat, som løber rundt fra det ene politikammer til det andet for at tjene fem francs.

Rougon havde flere gange forsøgt at få rede på, hvori Clorindes forretninger bestod. En dag, da han et øjeblik var alene med den mærkelige mappe, gjorde han sig ikke noget samvittighedsnag af at trække nogle breve ud, som stak ud gennem revnerne. Men det han kunne finde ud af, forekom ham så usammenhængende, så fuldt af huller, at han trak på smilebåndet over den unge dames forsøg på at spille politiker. Men en eftermiddag fortalte hun ham en ganske indviklet og storslået plan: hun arbejdede på en alliance mellem Italien og Frankrig med henblik på en snart forestående krig med Østrig. Rougon blev et øjeblik ganske forbløffet, men trak siden på

skuldrene, for der var alt for mange absurditeter ved hendes plan. Det gav ham ikke anledning til at ændre sit syn på kvinderne, hvilket han for resten heller ikke ville. Clorinde fandt sig for øvrigt gerne i sin underordnede rolle som lærling. Når hun kom og besøgte ham i Rue Marbeuf, var hun meget ydmyg og undergiven, stillede ham spørgsmål og hørte på ham med samme andægtighed som en videbegærlig nybegynder. Og han glemte ofte, hvem han talte med, han udbredte sig om sit regeringssystem, ligefrem skriftede helt oprigtigt. Efterhånden blev disse samtaler til en vane; han inddrog hende i sin fortrolighed, gjorde den skade god, han led ved at måtte iagttage tavshed over for sine bedste venner, behandlede hende som en pålidelig elev, hvis ærefrygtige beundring smigrede ham.

I august og september kom Clorinde oftere til ham end sædvanligt, helt op til tre eller fire gange om ugen. Aldrig tidligere havde hun udvist en sådan lærvillighed. Hun smigrede Rougon vældigt, faldt i henrykkelse over hans snilde, talte i beklagende toner om alle de store ting, han ville have kunnet udrette, hvis han ikke havde trukket sig tilbage. En dag, i et øjeblik af klarsynethed, spurgte han hende leende: "Har De da så megen brug for mig?"

"Ja," svarede hun dristigt.

Men hun skyndte sig med igen at påtage sig sit udtryk af ekstatisk beundring. Politik morede hende mere end nogen som helst roman, erklærede hun. Men da han vendte ryggen til, lynede det i hendes øjne fra en eller anden gammel hævnlysten tanke, som endnu var i live. Ofte lod hun sine hænder ligge i hans, som om hun følte sig svag, og med skælvende håndled

syntes hun kun at vente på den time, hvor hun havde stjålet tilstrækkelig meget af hans styrke til at kunne kvæle ham.

Hvad der særligt foruroligede Clorinde var Rougons tiltagende træthed. Hun så ham sove ind midt i al sin tristesse. I begyndelsen havde hun tydeligt set, hvad der var spil for galleriet i hans måde at opføre sig på, men nu begyndte hun virkelig at tro, at han var ved at tabe modet. Hans gestus blev klodsede, hans stemme virkede slap, og nogle dage viste han sig så ligeglad, så venlig, at den unge kvinde ganske forskrækket spekulerede over, om han måske ikke til sidst roligt ville finde sig i at være en falden politisk storhed med senatet som retrætestilling.

Hen mod slutningen af september lod Rougon til at have meget at tænke over. Under en af deres sædvanlige samtaler tilstod han, at han gik og rugede over en stor plan. Han var træt af Paris, han måtte have luft. Og så fortalte han det hele i et stræk: det var en stor plan om et nyt liv, en frivillig landeflugt til Les Landes, hvor han ville opdyrke adskillige kvadratmil jord og grundlægge en by midt i det indvundne område. Clorinde blev ganske bleg, mens hun lyttede til ham.

"Men Deres stilling her, alle Deres forhåbninger!" udbrød hun.

Han gjorde en foragtelig gestus og mumlede: "Bah, luftkasteller! Jeg er kommet til den slutning, at jeg ikke skabt for politik."

Og han begyndte på ny at tale om denne kære drøm om at blive en stor jorddrot med store hjorde af kreaturer at regere over. Men hans ærgerrighed voksede: i Les Landes i Gascogne blev han konge over et nyt, erobret land, han havde et folk. I

fjorten dage havde han i al stilfærdighed læst en del tekniske specialværker. Han udtørrede damme, bekæmpede med kraftige maskiner den stenede jord, forhindrede klitternes fremmarch ved at plante graner, skænkede Frankrig et vældigt landområde, der gav vidunderligt udbytte. Hele hans indslumrede trang til virksomhed, hele hans ubeskæftigede kæmpestyrke vågnede ved denne fantasi; hans knyttede næver syntes allerede at kløve de oprørske sten, hans arme vendte jorden i et eneste greb, hans skuldre bar færdigbyggede huse, som han plantede ud efter forgodtbefindende ved bredderne af en flod, hvis leje han rensede op med et eneste træk af foden. Alt dette var den letteste sag af verden. Dér ville han få lov at arbejde så meget han ville. Kejseren holdt sikkert endnu tilstrækkelig meget af ham til at give ham et stykke land, han kunne skabe om. Han rejste sig med luende kinder, han rettede sine lange lemmer ud, så det så ud, som om han blev højere, og udbrød med en stolt latter:

"Var det ikke en storslået idé? Jeg giver byen mit navn, jeg grundlægger selv et lille kejserdømme!"

Clorinde troede, at alt dette blot var et indfald, en fantasi udsprunget af den kedsomhed, der truede med at overvælde ham. Men de følgende dage talte han atter og atter om sin plan, og med endnu større henrykkelse. Ved hvert besøg fandt hun ham fordybet i de kort, han havde liggende udbredt på skrivebordet, stolene og tæppet. En eftermiddag traf hun ham ikke, han havde et møde med to ingeniører. Da begyndte hun at blive rigtigt bange. Ville han da virkelig svigte hende for at bygge sin by derude langt bort i en ørken? Var det ikke snarere en eller anden ny taktik, han var ved at sætte i værk? Hun

prøvede ikke at finde ud af den virkelige sandhed, men hun fandt det klogest at få hele koteriet op på mærkerne.

Der blev vild bestyrtelse. Du Poizat blev ude af sig selv; i mere end et år havde han set sig om efter noget at leve af; på hans sidste tur til Vendée havde hans fader taget en pistol op af en skuffe, da han dristede sig til at bede ham om 10.000 franc til at sætte en glimrende forretning i gang, og nu begyndte ekspræfekten igen at suge på labben ligesom i -48. Kahn blev lige så ophidset: hans jernværk i Bressuire truedes af konkurs, han var fortabt, hvis han ikke inden for et halvt år fik koncession på sin jernbane. De øvrige, Béjuin, obersten, Bouchards, Charbonnels, udbredte sig ligeledes i jammer og klage. Det kunne ikke ende på den måde. Rougon var ikke rimelig. Man måtte tale med ham.

Der gik imidlertid fjorten dage. Clorinde, som nød stor lydhørhed fra hele kliken, havde erklæret, at det var uklogt at angribe den store mand direkte. Man måtte vente på en lejlighed. En søndag henimod midten af oktober, da de alle var fuldtalligt samlede i salonen i Rue Marbeuf, sagde Rougon smilende:

"Ved I, hvad jeg har fået i dag?"

Og han tog et lyserødt kort op, som han viste frem.

"En indbydelse til hoffet i Compiègne!"

I dette øjeblik åbnede kammertjeneren forsigtigt døren. Manden, som hr. Rougon ventede, var kommet. Rougon undskyldte sig og gik. Clorinde rejste sig og lyttede. Så sagde hun ivrigt:

"Han *må* tage til Compiègne!"

Vennerne så sig forsigtigt omkring, men de var fuldstændig alene, fru Rougon var forsvundet for en tid siden. Med øjnene stift rettet mod døren talte de rent ud af posen, men med dæmpede stemmer. Damerne dannede en kreds foran kaminen, hvor ilden netop var brændt ud; hr. Bouchard og obersten spillede deres evige piquet, og de øvrige herrer havde flyttet deres stole hen i et hjørne for at sidde lidt afsondret. Clorinde stod midt i stuen med bøjet hoved, hensunket i tanker.

"Jaså – han ventede nogen?" sagde du Poizat. "Hvem kan det være?"

De andre trak på skuldrene som tegn på, at de ikke vidste det.

"Det er måske igen noget om hans dumme foretagende," vedblev han. "Jeg er drevet til det yderste. En af de nærmeste aftener vil jeg sige ham lige ud, hvad jeg mener. I skal få at se!"

"Tys!" sagde Kahn og lagde en finger på læberne.

Den tidligere underpræfekt havde hævet stemmen på en foruroligende måde. Alle lyttede et øjeblik. Så var det Kahn selv, der begyndte, meget dæmpet:

"Han skylder os naturligvis en hel del."

"Lad os sige, at han har pådraget sig en skyld," faldt obersten ind og lagde kortene fra sig.

"Ja, ja, en skyld, det er det rette ord," erklærede hr. Bouchard. "Og det sagde vi også rent ud til ham, dengang den sidste dag oppe i statsrådspalæet."

De andre nikkede ivrigt. Der blev nu almindelig jammer. Rougon havde ruineret dem allesammen. Hr. Bouchard sagde, at hvis han ikke havde været så trofast, ville han allerede for længe siden være blevet kontorchef. Hvis man skulle tro

obersten, havde man på greve de Marsys vegne tilbudt ham både kommandørkorset og en stilling til hans søn Auguste, men han havde afslået af venskab for Rougon. Hr. d'Escorailles forældre – sagde den smukke fru Bouchard – var meget stødte over, at sønnen stadig kun var auditør, da de allerede i et halvt år havde ventet på hans udnævnelse til revisionssekretær. Også de, der ikke sagde noget, Delestang, Béjuin, fru Correur og Charbonnels, kneb læberne sammen og vendte øjnene mod himlen som martyrer, der var ved at miste tålmodigheden.

"Med et ord, vi er blevet bestjålet," sagde Du Poizat. "Men han får ikke lov at tage væk, det skal jeg nok sørge for! Skulle det være sund fornuft at slås med stengærder et eller andet afsides sted, når man har så vigtige interesser at passe i Paris? Vil I have, jeg skal tale med ham?"

Clorinde vågnede af sine tanker. Hun bragte ham til tavshed med en gestus, og efter have skævet til døren for at sikre sig, at der ikke stod nogen og lyttede, sagde hun:

"Jeg siger jer, han *må* til Compiègne!"

Og da de alle vendte sig mod hende, standsede hun deres spørgsmål med en ny gestus.

"Stille! Ikke her!"

Hun fortalte dog så meget, at hun og hendes mand også var indbudte til Compiègne, og hun lod navnene de Marsy og fru Llorentz falde, uden dog at ville forklare sig nærmere. Man skulle skubbe den store mand i armene på magten mod hans vilje; hvis det var nødvendigt ville man endog kompromittere ham. Hr. Beulin-d'Orchère og hele dommerkorpset støttede ham i al hemmelighed. Kejseren, erklærede La Rouquette, iagttog en fuldstændig tavshed midt blandt omgivelsernes had

til Rougon; så snart man nævnte ham i hans nærvær, blev han alvorlig, hans øjne sløredes og munden forsvandt i moustachens skygge.

"Det gælder ikke kun os," erklærede Kahn til sidst. "Hvis vi har heldet med os, vil hele landet stå i taknemmelighedsgæld til os."

Man fortsatte nu højrøstet med at rose husets herre. I det tilstødende værelse hørtes nu højlydte stemmer. Ude af stand til at modstå sin nysgerrighed åbnede Du Poizat døren, som om han var ved at gå, og lukkede den så igen, ganske langsomt, så han kunne nå at se den person, der var hos Rougon. Det var Gilquin, klædt i lang overfrakke, næsten respektabel at se til, og med en grov stok med messinghåndtag i hånden. Han sagde i en overdrevet familiær tone:

"Hør, du, lad være med at sende noget til Rue Virginie i Grenelle fra nu af. Jeg har været i klammeri med dem. Nu bor jeg langt ud i Batignolles, i Passage Guttin. – Ja, du kan regne med mig. Vi ses snart igen."

Han gav Rougon hånden.

Da denne kom tilbage i salonen, undskyldte han sig, idet han så skarpt på Du Poizat.

"En prægtig fyr, som De godt kender, ikke sandt, Du Poizat? Han skal skaffe mig arbejdere til mit nye foretagende derude i Les Landes. A propos, så tager jeg jer alle sammen med mig; I kan godt begynde at pakke rygsækken. Kahn bliver min premierminister. Delestang og fruen får udenrigsministerporteføljen. Béjuin kan påtage sig postbefordringen. Og jeg skal ikke glemme damerne: fru

Bouchard vil regere de skønne kunster, og jeg vil betro fru Charbonnel nøglen til laderne."

Han spøgte naturligvis, men hans venner spekulerede uroligt over, om han måske havde hørt dem gennem en sprække i væggen. Da han dekorerede obersten med alle sine ordner, var denne lige ved at miste besindelsen. Clorinde havde imidlertid taget indbydelsen til Compiègne på kaminen og stod og så på den.

"Tager De afsted?" spurgte hun ligegyldigt.

"Javist," svarede Rougon, overrasket over spørgsmålet. "Jeg vil benytte lejligheden til at lade kejseren give mig mit kongerige."

Uret slog ti. Fru Rougon kom ind og serverede teen.

7

Ved syvtiden om aftenen, da Clorinde var ankommet til Compiègne, stod hun og talte med hr. Plouguern ved et vindue i kortgalleriet. Man ventede på kejseren og kejserinden, før man begav sig ind i spisesalen. Det andet hold af sæsonens gæster havde været på slottet i knap tre timer, og da alle endnu ikke var kommet ned fra deres værelser, holdt den unge kvinde sig beskæftiget med at kritisere hver eneste, der kom ind, med et par ord. Damerne, nedringede og med blomster i håret, smilede sødt, så snart de kom over dørtærsklen; herrerne så højtidelige ud i deres hvide halsdug, sorte knæbukser og silkestrømper.

"Ah! der har vi vor cavaliere," mumlede Clorinde. "Han ser jo prægtig ud. Men se dog, gudfader, hr. Beulin-d'Orchère … ser han ikke ud, som om han skal til at gø? Og herre Gud, sikke nogen ben!"

Hr. de Plouguern fnisede, han morede sig vældigt over disse bagtalelser. Cavaliere Rusconi kom hen og hilste på Clorinde med sin sentimentale italienske høflighed; så gik han rundt til damerne og gjorde rytmiske, smidige buk med den yndigste gratie. Delestang stod i nogen afstand og betragtede med alvorlig mine de vældige kort over skovene ved Compiègne, som dækkede væggene i galleriet.

"Hvilken vogn sad du i?" sagde Clorinde. "Jeg ledte efter dig ved stationen for at komme til at sidde sammen med dig. Vil du tænke dig, jeg kom til at sidde midt mellem en masse herrer."

Så holdt hun inde og kvalte en latter med fingrene.

"Hr. La Rouquette ser ud som en lille gud Amor."

"Af sukker," tilføjede senatoren ondskabsfuldt.

I det samme hørte en voldsom støj ved døren, den blev slået op, og ind kom en dame i en kjole, der var så overlæsset med rosetter, blomster og kniplinger, at hun måtte klemme den sammen med begge hænder for at komme ind. Det var fru de Combelot, Clorindes svigerinde. Den sidstnævnte så på hende og mumlede:

"Å, hvor kan man dog –!"

Da hr. de Plouguern kastede et mønstrende blik på hende selv i den enkle tarlatankjole med en dårligt tilskåret underklædning af lyserød silke, vedblev hun i en fuldkommen ligegyldig tone:

"Ja, gudfader, du ved nok, mig og tøj –! Man må virkelig tage mig som jeg er."

Delestang havde imidlertid besluttet sig til at forlade kortene og gå hen til sin søster, som han førte frem til sin hustru. Svigerinderne havde ikke just det bedste forhold og udvekslede en sur-sød hilsen. Så svansede fru Combelot væk igen med sit silkeslæb, som lignede en hel blomsterrabat, mens herrerne forsigtigt trak sig et par trin til side for denne svulmende flod af kniplinger. Da Clorinde atter var alene med hr. de Plouguern, gjorde hun en spøgende bemærkning om svigerindens store passion for kejseren. Da senatoren så omtalte den sidstes rosværdige standhaftighed, udbrød hun:

"Det er da ikke noget at rose sig af, hun er jo så mager! Jeg har hørt, at herrerne synes, hun er smuk, men det kan jeg ikke forstå. Hun ser jo ganske ubetydelig ud."

Mens de talte, vedblev hun med at se hen mod døren med et tankefuldt udtryk.

"Nu er det vist hr. Rougon, som kommer," sagde hun.

Men straks efter fortsatte hun med et lynende blik:

"Nej, det er hr. de Marsy."

Aldeles korrekt at se til i sin sorte kjole og knæbukser gik ministeren smilende hen til fru de Combelot, og imens han sagde hende forskellige artigheder, betragtede han de øvrige gæster med et sløret blik, som om han slet ikke kunne genkende nogen. Men efterhånden som man bukkede for ham, bøjede han hovedet med en yderst elskværdig mine. Flere herrer nærmede sig til ham og snart var han midtpunktet i en gruppe. Hans blege, fine, snu ansigt hævede sig over alle de omkringstående.

"A propos," sagde Clorinde og skubbede hr. de Plouguern ind i vinduesnichen, " jeg har netop regnet med at kunne få nærmere oplysning fra dig … hvad ved du om fru de Llorentz meget omtalte breve?"

"Det samme som resten af verden," sagde han.

Og han fortalte om de tre berømte breve, som grev de Marsy påstodes at have skrevet til fru de Llorentz for næsten fem år siden, lige før kejserens bryllup. Denne dame, som dengang netop havde mistet sin mand, en general af spansk herkomst, befandt sig dengang i Madrid for at ordne nogle forretninger. Deres kærlighed var dengang på sit højeste. For at more hende, og vel også for at tilfredsstille sit eget ønske om at være morsom, havde greven sendt hende nogle yderst pikante skildringer af visse højtstående personer, som han havde haft lejlighed til at studere på nært hold. Og man påstod, at den

yderligt jaloux fru de Llorentz siden havde holdt disse breve svævende over hr. de Marsys hoved som et stadigt truende hævnvåben, for det tilfældes skyld, at han skulle finde på at tilbede andre gudinder.

"Hun lod sig besnakke, da han giftede sig med den valakiske prinsesse," sagde senatoren endelig. "Men efter at have givet sit samtykke til fire ugers hvedebrødsdage, lod hun ham vide, at hvis han ikke vendte tilbage og kastede sig for hendes fødder, ville hun en skønne dag lægge de tre farlige breve på kejserens skrivebord; og han har taget sit åg på sig igen. Han overøser hende med beviser for sin ømhed for at få hende til at udlevere ham den fordømte korrespondance."

Clorinde lo meget ad denne historie, som forekom hende umådelig morsom. Og hun begyndte at stille ham en mængde spørgsmål. Hvis greven bedrog fru de Llorentz, ville denne altså være i stand til at føre sin trussel ud i livet? Hvor havde hun disse tre breve? I sit kjoleliv, havde man hørt hende sige, syet ind mellem to silkebånd. Men mere vidste hr. de Plouguern ikke. Ingen andre end fru Llorentz havde nogensinde læst brevene. Han kendte en ung mand, som for at komme til at afskrive dem, forgæves havde været fru de Llorentz' ydmyge slave i næsten et halvt år.

"For pokker," tilføjede han, "han kan jo ikke holde øjnene fra dig, lille ven. Åh, nu husker jeg det: han er jo forelsket i dig! Er det sandt, at han talte med dig i næsten en time under den sidste soiré i ministerboligen?"

Den unge kvinde svarede ikke. Hun hørte ikke længere efter, hun stod stolt og ubevægelig under hr. de Marsys stirrende blik. Så hævede hun langsomt hovedet og så tilbage på ham,

afventende hans hilsen. Han nærmede sig til hende og bukkede. Hun smilede elskværdigt til ham. De vekslede ikke et ord. Greven vendte tilbage til sin gruppe, hvor hr. La Rouquette talte meget højt og hvert øjeblik kaldte ham "Deres Excellence".

Imidlertid var galleriet blevet fuldt af mennesker. Der var næsten hundrede personer: højere embedsmænd, generaler, udenlandske diplomater, fem deputerede, tre præfekter, to malere, en romanforfatter, to akademimedlemmer, for ikke at tale om hoftjenestemænd, kammerherrer og adjudanter. Den dæmpede mumlen øgedes i lysekronernes skær. Dem, der var mere hjemmevante på slottet, promenerede langsomt frem og tilbage, mens de førstegangsindbudte stod stille og ikke vovede sig ud blandt damerne. Den første forlegenhed hos disse mennesker, af hvilke flere ikke kendte hinanden og som uventet blev ført sammen her uden for den kejserlige spisesal, gav ansigterne et udtryk af surmulende værdighed. Af og til blev der pludselig stille, og hovederne drejede sig uroligt. Empiremøblerne i det store rum, konsolbordene med lige ben og de firkantede lænestole, syntes at understrege det højtidelige i denne ventetid yderligere.

"Der er han endelig!" mumlede Clorinde.

Rougon var netop kommet ind. Han standsede et øjeblik et par skridt fra døren. Han havde anlagt sin hyggeligt gammelmandsagtige holdning med let bøjet ryg og et søvnigt udtryk. Med et blik opfattede han den lette skælven af fjendtlighed, som hans tilsynekomst fremkaldte i visse af grupperne. Så uddelte han stilfærdigt nogle håndtryk her og der og manøvrerede roligt omkring, indtil han stod ansigt til ansigt med hr. de Marsy. De hilste på hinanden og lod til at

være henrykte over sådan at træffe sammen. De talte venskabeligt sammen og så hinanden lige i øjnene, som det anstår sig fjender, der respekterer hinandens styrke. Der var opstået et tomrum omkring dem. Damerne fulgte interesseret deres mindste bevægelser, mens herrerne spillede delikate og så andre steder hen, men alligevel skævede stjålent til dem i ny og næ. Der blev hvisket i alle hjørner.

Hvad var kejserens hemmelige hensigt? Hvorfor førte han disse to mænd sammen? Hr. La Rouquette var ganske forvirret og mente at vejre en vigtig begivenhed. Han gik hen og spurgte hr. de Plouguern, som spøgende svarede:

"Fanden heller, Rougon vil måske lade Marsy stå på næsen, og det er bedst at holde sig gode venner med ham. Hvis altså ikke kejseren har handlet i alt uskyldighed, det sker ind imellem for ham. Måske har han bare villet prøve at se dem sammen i håb om, at der ville ske noget morsomt."

Men nu hørte hviskeriet op, og der blev almindeligt røre. To kammerherrer gik fra gruppe til gruppe og sagde et par dæmpede ord hvert sted. Gæsterne blev pludselig højtidelige og trak hen mod den venstre dør, hvor de dannede en gang, herrerne på den ene side og damerne på den anden. Hr. de Marsy stillede sig ved døren og beholdt Rougon ved sin side; derefter kom de øvrige at rigets fremmeste personer ordnet efter rang. Og så ventede man andægtigt i yderligere tre minutter.

Dørene blev slået op. Kejseren, klædt i kjole med det røde bånd fra Æreslegionens storkommandørkors over brystet, trådte først ind, fulgt af den tjenstgørende kammerherre, hr. de Combelot. Han smilede mat, idet han standsede foran de Marsy

og Rougon; han snoede sine lange moustacher med den venstre hånd og vuggede frem og tilbage med hele kroppen. Så sagde han i en forlegen tone:

"Hils fru Rougon, at vi blev frygtelig kede af det, da vi hørte, at hun var syg. Vi havde så gerne set hende her sammen med Dem. Nuvel, det er vel forhåbentlig ikke noget farligt. Der er jo så megen forkølelse i omløb for tiden."

Han gik videre. Et par skridt længere væk gav han hånd til en general og spurgte, hvordan det stod til med hans søn, som han kaldte "min lille ven Gaston"; Gaston var på alder med kejserprinsen, men var allerede meget fremmelig. Geledderne veg til side, alt efter som han nærmede sig. Aller længst væk præsenterede hr. de Combelot ham for det ene af de to akademimedlemmer, som var ved hoffet for første gang, og kejseren talte om forfatterens seneste arbejde, hvori visse passager havde interesseret ham levende.

Imidlertid var kejserinden kommet ind, fulgt af fru de Llorentz. Hun bar en meget fordringsløs blå silkekjole med en tunika af hvide kniplinger. Langsomt og smilende, med en yndefuld bøjning af halsen, om hvilken hun bar et enkelt blåt fløjlsbånd med et diamanthjerte, gik hun langs den side af gangen, hvor damerne stod i geled. Hvor hun kom frem, nejede alle med knitrende kjoler. Fru de Llorentz præsenterede hende for en ung dame, som syntes at være meget grebet. Fru de Combelot koketterede med en følelsesfuld fortrolighed.

Da suverænerne var kommet til enden af de dobbelte geledder, vendte de om; kejseren gik nu langs damesiden og kejserinden langs herrerne. Der blev nye præsentationer. Ingen ytrede endnu et ord; en ærbødig forvirring gjorde gæsterne

ganske stumme. Men så blev geleddet brudt, man vekslede nogle dæmpede ord, der lød latter flere steder. Generaladjudanten bekendtgjorde, at middagen var serveret.

"Nu behøver du mig vist ikke længere?" hviskede hr. de Plouguern spøgende til Clorinde.

Hun smilede til ham. Hun var standset foran hr. de Marsy for at tvinge ham til at byde sig armen, hvilket han da også gjorde med en høflig mine. Det opstod en vis forvirring. Kejseren og kejserinden gik først ind, fulgt af dem, der skulle sidde til højre og venstre for dem; det var i dag to udenlandske diplomater, en ung amerikanerinde og en ministerfrue. Derefter kom de øvrige gæster efter forgodtbefindende, hver og en arm i arm med den dame, han havde behaget at vælge. Hele optoget satte sig langsomt i bevægelse.

Spisesalen udgjorde et pragtfuldt syn. Fem lysekroner strålede over det lange bord, deres skær lynede mod bordopsatserne af sølv, der forestillede forskellige jagtscener med hjorte og hunde. Tallerkenerne dannede lange rækker af sølvmåner på bordet; fadvarmerne af sølv, hvori lysenes flammer spejlede sig, de som ilddråber gnistrende krystaller, de farverige frugtkurve og blomstervaserne forlenede det kejserlige taffel med en blændende pragt.

Gennem de opslåede døre strømmede hele optoget ind efter langsomt at være skredet gennem vagtsalen. Herrerne bøjede sig ned og sagde nogle ord, rettede sig så op, tavst nydende det pompøse ved denne *marche triomphale*; damerne med deres nøgne, i lysskæret badede skuldre syntes at svømme hen i et hav af sød henrykkelse, og de knitrende slæb, som bevirkede, at der var lang afstand mellem parrene, øgede det majestætiske ved

processionen endnu mere. Et i baggrunden af et i et nærliggende galleri skjult orkester modtog middagsselskabet med en fejende fanfare, hvorved herrerne, der følte sig en smule generede af deres knæbukser ufrivilligt trykkede damernes arme let.

Kejserinden gik ned til højre og stillede sig ved bordets midte, mens kejseren drejede til venstre og stillede sig lige overfor hende. Da de dertil udvalgte havde taget opstilling til højre og venstre for deres majestæter, opstod der et øjebliks røre blandt de øvrige par, mens de valgte deres naboer. Denne aften var der dækket til syv og firs personer. Det tog godt tre minutter, før alle var kommet ind og havde fundet deres plads. Damerne nøgne skuldres silkeglans, toiletternes farverige blomster og de høje coiffurers diamanter lånte en glitrende glæde til lysekronernes kraftige skær. Lakajerne tog nu mod hattene, som herrerne havde beholdt i hånden, og man satte sig.

Hr. de Plouguern var fulgt med Rougon. Efter suppen skubbede han til ham med albuen og spurgte:

"Har De givet Clorinde til opgave at forsone Dem med Marsy?"

Og med et sideblik pegede han på den unge kvinde, som sad på den anden side af bordet ved siden af greven, med hvem hun syntes at føre en øm konversation. Rougon så meget ærgerlig ud og indskrænkede sig til at trække på skulderen; derefter så han ikke igen i den retning. Men trods sine forsøg på at spille ligegyldig måtte han betragte Clorinde, han fulgte hendes mindste gestus og hendes læbers bevægelser, som ville han se de ord, hun udtalte.

Netop da var der imidlertid nogen, der talte til ham.

"Hr. Rougon," sagde fru de Combelot og lænede sig frem – hun havde sat sig så nær ved kejseren som muligt – "husker De dengang da … det var Dem, som skaffede mig en droske. En hel af min kjoles garneringer var revet af."

Hun prøvede at gøre sig interessant, fortalte, hvordan hendes vogn en dag havde været lige ved at blive skåret midt over af en russisk fyrstes landauer. Og han blev nødt til at svare. Man talte et øjeblik om dette omkring midten af bordet. Man mindede hinanden om alle mulige ulykkestilfælde, blandt andre hvordan en parfumehandlerske var væltet med sin vogn ved Passage des Panoramas i forrige uge og havde brækket armen. Kejserinden udstødte et deltagende udråb. Kejseren sagde ingenting, han lyttede med en dybsindig mine og spiste langsomt sin mad.

"Hvor er Delestang blevet af?" spurgte Rougon hr. de Plouguern.

De ledte efter ham. Endelig opdagede senatoren ham for enden af bordet. Han sad ved siden af hr. de Combelot blandt en mængde herrer og spidsede ører for at følge med i den noget slibrige samtale, som blev overdøvet af den almindelige støj. Hr. La Rouquette fortale en anekdote om en vaskerpige fra hans hjemegn; cavaliere Rusconi udtalte sig om sine personlige erfaringer med pariserinderne, og den ene af malerne og romanforfatteren kritiserede med dæmpede stemmer og et råt ordvalg damerne, mens de lo ad deres for fede eller for magre arme. Rougon fjernede vredt blikket fra Clorinde, som blev stadig mere og mere elskværdig med greven, og mod hendes idiot af en mand dernede, som smilede, på en værdig måde, ad de saftige sager, han hørte.

"Hvorfor har han ikke sat sig her ved os?" sagde han.

"Jeg beklager ham nu ikke," sagde hr. de Plouguern. "Man synes at more sig derhenne."

Så hviskede han:

"Jeg tror, de gør nar ad fru de Llorentz. Har De bemærket, hvor nedringet hun er?"

Men da han bøjede sig frem for at se på fru de Llorentz, som sad på samme side som han fem pladser længere henne, blev han pludselig alvorlig. Den kønne, lidt korpulente blondine havde i dette øjeblik påtaget sig en skrækindjagende mine; hun var dødelig bleg af indestængt raseri, hendes blå øjne var næsten sorte og rettet truende mod hr. de Marsy og Clorinde. Og han sagde mellem tænderne, så stille, at ikke engang Rougon opfattede det:

"For pokker da også, det her går aldrig godt ..."

Musikken spillede stadig, fjerne melodier, som syntes at komme fra taget. Da messinginstrumenterne satte larmende ind, løftede gæsterne hovedet, ligesom for at søge efter tonerne, som forfulgte dem. Så hørte de intet mere; klarinetternes dæmpede sang langt borte i galleriet blandede sig med larmen fra sølvtallerkenerne, som blev båret ind i umådelige stabler. Rundt om bordet myldrede en hel hærskare af stumme tjenere geskæftigt rundt, hoflakajer i kjole og lyseblå knæbukser, kammertjenere med pudret hår og grønt, guldgaloneret livré. De forskellige retter blev båret ind og vinen cirkulerede, mens hovmestrene, servicekontrolløren, første forskærer og sølvopsynsmanden stod og overvågede de indviklede manøvrer, hvor alt, lige ned til yngste lakajs rolle var bestemt på forhånd.

Bag kejseren og kejserinden stod deres majestæters særlige kammertjenere og betjente dem med korrekt værdighed.

Da stegene blev båret ind og de kraftige bourgognevine serveret, voksede den almindelige støj. Blandt herrerne for enden af bordet talte hr. La Rouquette nu om madlavning; han diskuterede spørgsmålet, hvor længe det rådyr, der nylig var blevet serveret, skulle steges.

"Jeg vil vædde med, at vi får artiskokker," sagde det unge kammermedlem.

"Jeg har set krebs," erklærede Delestang høfligt.

Men da artiskokkerne åbenbarede sig, triumferede La Rouquette højlydt. Han tilføjede, at han kendte kejserindens smag. Romanforfatteren så imidlertid på maleren og slog smæld med tungen.

"Tarvelig madlavning?" sagde han.

Maleren gjorde en grimasse. Han var enig. Efter at have drukket, sagde han:

"Men vinene er udsøgte."

I dette øjeblik lo kejserinden så højt, at alle tav. Man strakte hals for at finde ud af, hvad der var årsagen. Kejserinden samtalede med den preussiske ambassadør, som sad til højre for hende; hun lo stadig og ytrede nogle brudte sætninger, som ingen kunne høre. Midt under den nyfigne tavshed, som nu opstod, spillede en kornet en solo, en eller anden sentimental romance. Og lidt efter lidt voksede støjen på ny. Stole blev vendt halvt om, albuer lagt op på bordet, og fortrolige samtaler udspandt sig lige så ubesværet som ved et almindeligt – ganske vist luksuriøst – table d'hôte.

"Ønsker De brød?" spurgte hr. de Plouguern.

Rougon rystede på hovedet. Han havde allerede i nogen tid ikke spist. Man havde skiftet sølvtallerkenerne ud med Sevresporcelæn med fine mønstre i blåt og lyserødt. Hele desserten passerede ham, uden at han dog tog andet end en smule camembert. Han prøvede ikke længere at beherske sig, han betragtede Clorinde og hr. de Marsy uafbrudt, måske i håb om at skræmme den unge kvinde. Men hun opførte sig så familiært over for greven, hun syntes at glemme, hvor hun befandt sig; det var, som om hun souperede med ham på tomandshånd. Hendes smukke ansigt havde fået en blød, blid glans. Hun spiste konfekt, som greven rakte hende, hun fortryllede ham med sit stadige, ublufærdige og rolige smil. Man begyndte at hviske rundt om dem.

Da samtalen nu kom ind på mode, vendte hr. de Plouguern sig maliciøst mod Clorinde og udspurgte hende om den nyeste hattemode. Da hun lod, som om hun ikke havde hørt ham, vendte han sig for at stille det samme spørgsmål til fru de Llorentz. Men han vovede det ikke, da han så hendes vrede, truende ansigtsudtryk, med sammenbidte tænder og en tragisk mine af afsindig jalousi. Clorinde havde netop overladt hr. de Marsy sin venstre hånd under foregivende af at vise ham en antik camé, som hun bar på fingeren, og hun lod ham beholde hånden, mens han trak ringen af og satte den på igen; det var næsten uanstændigt. Fru de Llorentz, som legede nervøst med en ske, slog sit rødvinsglas itu. En lakaj fjernede hastigt skårene.

"De skal nok komme op at toppes, det er helt sikkert –" hviskede senatoren til Rougon. "Har De set dem? Men jeg forstår ikke for alt i verden Clorindes spil. Hvad er det, hun vil?"

Da han så op på sin nabo, blev han helt overrasket over forandringen i dennes udseende.

"Hvad går der af Dem? Er De syg?"

"Nej," svarede Rougon, "jeg har lidt svært ved at få vejret. Disse middage trækker alt for længe ud. Og så lugter her sådan af moskus!"

Middagen var nu forbi. Nogle damer sad mageligt tilbagelænet og nippede til et par kiks. Men ingen bevægede sig. Kejseren, som hidtil havde siddet tavs, og gæsterne ved begge bordets ender, som ganske havde glemt Hans Majestæts nærværelse, spidsede pludselig øren med en forbindtligt lyttende mine. Suverænen besvarede et foredrag af hr. Beulin-d'Orchère mod skilsmisse. Efter at have kaste et langt blik på sin venstre nabos, den unge amerikanerindes stærkt nedringede kjole, sagde majestæten med sin drævende stemme:

"I Amerika er det kun grimme fruentimmer, der bliver skilt, har jeg observeret!"

Latteren bredte sig blandt gæsterne. Bemærkningen forekom så spirituel og dybsindig, at hr. La Rouquette gjorde sig store anstrengelser for at udfinde dens skjulte betydning. Den unge amerikanske dame tog det tydeligvis til sig som en høflighed, for hun takkede med en forlegen hovedbøjning. Kejseren og kejserinden havde rejst sig. Der blev en knitren af kjoler og en trampen rundt om bordet, lakajerne og hovmestrene stod korrekt og gravitetisk opstillet langs væggene. Nu stille processionen op i orden igen, deres majestæter i spidsen og gæsterne i en lang række bagefter, kjolernes slæb sørgede for en vis afstand imellem parrene, og man gik atter, med en vis stønnende højtidelighed igennem vagtsalen. Bag dem buldrede

militærmusikken, som afsluttede med den sidste sats af en française.

Kaffen serveredes den aften i kortgalleriet. En paladspræfekt bød kejseren hans kop på en sølvbakke. Flere af herrerne var allerede gået op i rygeværelset. Kejserinden havde trukket sig tilbage sammen med nogle damer til sin private salon til venstre for galleriet. Der blev hvisket om, at hun havde ytret en stærk misbilligelse af Clorindes besynderlige opførsel under middagen. Hun bestræbte sig for under det årlige ophold på Compiègne at indføre en borgerlig ærbarhed, en smag for uskyldige lege og landlige fornøjelser, og udviste et ligefremt had overfor visse ekstravagancer.

Hr. de Plouguern havde taget Clorinde afsides for at give hende en lille prædiken i håb om at hale en bekendelse ud af hende. Men hun spillede yderligt overrasket. Hvor havde man fået den idé fra, at hun skulle have kompromitteret sig med grev de Marsy. De havde moret sig sammen, det var det hele.

"Men så se der!" hviskede den gamle senator.

Han skubbede til døren, som stod på klem til den lille salon ved siden af og viste hende fru de Llorentz i færd med at skælde hr. de Marsy huden fuld.

Han havde set dem går derind. Den smukke blondine var ude af sig selv, udstødte mængder af grovheder, mistede al selvbeherskelse, glemte, at hendes højrøstethed kunne bringe en forfærdelig skandale over dem. Greven, som ganske vist var lidt bleg, smilede og søgte at berolige hende; han talte hurtigt og med dæmpet røst. Da det voldsomme skænderi kunne høres helt ud i kortgalleriet, trak nogle af gæsterne sig forsigtigvis så langt bort fra døren som de kunne.

"Du vil altså have, at hun skal klistre de berygtede breve op på alle slottets mure?" spurgte hr. de Plouguern, som var begyndt at gå frem og tilbage arm i arm med den unge dame.

"Ja, det ville være morsomt!" sagde hun leende.

Idet han trykkede hendes nøgne arm med en ung elskers glød, begyndte han atter at prædike. Hun skulle hellere lade fru de Combelot være alene om den slags excentriske forehavender. Så forsikrede han hende, at Hendes Majestæt syntes at være meget vred på hende. Clorinde, som forgudede kejserinden, blev meget overrasket. På hvilken måde havde hun dog kunnet forsynde sig?

Da de nu nærmede sig kejserindens salons dør, som stod åben, standsede de et øjeblik og kikkede ind. En hel kreds af damer havde slået sig ned omkring et stort bord. Kejserinden sad midt blandt dem og lærte dem tålmodigt en leg med nogle ringe; et par herrer stod bag stolene og lyttede til med alvorlige miner.

Rougon skældte imens ud på Delestang for enden af galleriet. Han havde ikke vovet at tale med ham om hans hustru; hans skændte på ham for den ligegyldighed, hvormed han havde ladet sig spidse af med et værelse, som vendte mod gården, og han prøvede at få ham til at forlange en lejlighed ud mod parken. Men nu nærmede Clorinde sig ved hr. de Plouguerns arm. Hun sagde så højt, at det kunne høres i hele salen:

"Lad mig nu slippe for at høre mere om Deres Marsy! Jeg vil ikke tale med ham hele resten af aftenen. Er De så tilfreds?"

Disse ord beroligede alle. Hr. de Marsy kom netop ud fra det lille værelse med en oprømt mine; han spøgte et øjeblik med cavaliere Rusconi og gik derefter ind til kejserinden, hvor man

snart efter hørte kejserinden og damerne le højt af en historie, som han fortalte dem. Ti minutter senere kom også fru de Llorentz ud; hun syntes at være træt og hendes hænder skælvede en smule, men da hun så, at nyfigne blikke holdt øje med hendes mindste bevægelser, blev hun modigt ude i galleriet mellem de forskellige grupper og konverserede.

Man kedede sig i al underdanighed, og der blev kvalt en let gaben bag lommetørklæderne. Aftenerne var altid den sværeste del af dagen. De nye gæster, som ikke vidste, hvad de skulle fordrive tiden med, gik hen til vinduerne og kiggede ud i mørket. Hr. Beulin-d'Orchère fortsatte i et hjørne sit foredrag mod skilsmisse. Romanforfatteren, som fandt det hele ulideligt, spurgte dæmpet en af akademikerne, om det mon ikke var tilladt at gå til sengs. Kejseren viste sig imidlertid af og til, gik gennem galleriet med slæbende gang og en cigaret i munden.

"Det har været umuligt at få noget underholdning i stand i aften," sagde hr. de Combelot til den lille gruppe, som udgjordes af Rougon og hans venner. "I morgen efter parforcejagten bliver der *curée* i fakkelskær. I overmorgen kommer Comédie-Française og spiller *Les Plaideurs*. Der er også rygter om *tableaux vivants* og en charade, som skal opføres hen mod slutningen af ugen."

Han meddelte dem de nærmere omstændigheder. Hans hustru ville have en rolle, og indstuderingen skulle snart begynde. Derpå fortalte han vidtløftigt om en udflugt, som hoffet havde været på i forgårs til en druidemonolit, omkring hvilken man nu havde iværksat udgravninger. Kejserinden havde absolut villet gå ned i hullet, der var gravet omkring den.

"Vil De tænke Dem," vedblev kammerherren ivrigt, "en arbejder havde det held at finde to kranier i Hendes Majestæts nærvær. Det havde ingen ventet sig. Alle var meget tilfredse."

Han strøg sig over det statelige sorte skæg, som gjorde ham så yndet blandt damer, hans smukke, indbildske ansigt havde et venligt og enfoldigt udtryk, og han læspede affekteret.

"Jeg har hørt," sagde Clorinde, "at vaudevilleselskabet skal opføre et nyt stykke her. Damerne siges have de mest vidunderlige toiletter. Og publikum lader til at le så meget, at de taber vejret."

Hr. de Combelot antog et stramt udtryk.

"Ja," hviskede han, "det var der også tale om på et tidspunkt."

"Ja?"

"Men man har opgivet den plan. Kejserinde synes ikke om den slags stykker."

Nu blev der atter livligt i galleriet. Alle herrerne var kommet ned fra rygeværelset. Kejseren ville spille ringspil. Fru de Combelot, som smigrede sig med at være meget dygtig i dette spil, havde forlangt revanche af ham, for hun kunne huske, at hun var blevet overvundet af ham under det foregående besøg på slottet; og hun spillede ydmygt øm, hun bød sig stadig til med så tvetydigt et smil, at Hans Majestæt følte sig generet og ligefrem blev ængstelig og måtte vende blikket bort.

Spillet begyndte. En hel mængde gæster stod rundt om, bedømte kastene og beundrede spillerne. Ved det lange bord med den grønne dug slyngede den unge dame sin først ring afsted, og den kom ganske nær målet, som var mærket ved en hvid prik, der repræsenterede pinden, man kastede efter. Men kejseren, som var mere øvet end hun, kom endnu nærmere.

Tilskuerne klappede. Til sidst var det dog alligevel fru de Combelot, som vandt.

"Hvad har vi spillet om, sire?" spurgte hun dristigt.

Han smilede, men svarede ikke. Så vendte han sig om og sagde:

"Hr. Rougon, vil De ikke spille et parti med mig?"

Rougon bukkede og tog en ring, idet han bemærkede, hvor lidet dygtig han var til dette spil.

De, som stod rundt om bordet, udvekslede overraskede blikke. Var Rougons unåde forbi? Den tavse fjendtlighed, der havde omgivet ham, siden han kom, forsvandt nu hastigt, og man strakte hals for at følge hans kast med interesserede miner. Hr. La Rouquette, som var endnu mere forlegen en før middagen, førte sin søster afsides for at få at høre tingenes rette sammenhæng, men hun kunne vist nok ikke give ham nogen tilfredsstillende forklaring, for da han kom tilbage, så han ud til at være endnu mere i vildrede.

"Ah, meget smukt!" sagde Clorinde, da Rougon gjorde et heldigt kast.

Og hun så sig rundt blandt de af den store mands venner, som var tilstede, med et betydningsfuldt blik. Det var en god anledning til at genvarme kejserens venskab for ham. Hun førte angrebet. Nu haglede det med lovord.

"Det var pokkers!" sagde Delestang, som ikke kunne finde på nogen anden måde at adlyde den stumme befaling i Clorindes øjne.

"Og De sagde, at De ikke var god til at spille!" sagde cavaliere Rusconi henrykt. "Jeg beder Dem, sire, spil ikke med ham med Frankrig som indsats!"

"Ah, men hr. Rougon ville passe meget godt på Frankrig, er jeg sikker på," faldt hr. Beulin-d'Orchère ind og lod sit buldogansigt antage et fiffigt udtryk.

Det var ren tale. Kejseren behagede at smile, og han lo hjerteligt, da Rougon, forlegen over disse lovprisninger, svarede i en beskeden tone:

"Ja, jeg spillede jo med gadedrengene, dengang jeg var dreng."

Da tilskuerne hørte Hans Majestæt le, stemmede de med i. En tid morede man sig vældigt. Clorinde havde med sin fine kvindelige intuition forstået, at man ved at beundre Rougon, som i det store og hele spillede middelmådigt, først og fremmest smigrede kejseren, som viste en ubestridelig overlegenhed. Hr. de Plouguern havde imidlertid endnu ikke kunnet formå sig selv til at sige noget, for han var jaloux på dette held. Hun skubbede let til ham med albuen, ligesom ved et tilfælde. Han forstod, og faldt i ekstase ved den første ring, hans kollega kastede. Hr. La Rouquette, som var kommet rigtig i gang og vovede hvad som helst, råbte:

"Superbt! Et udsøgt smukt kast!"

Da kejseren havde vundet, forlangte Rougon revanche. Ringene fløj atter frem over det grønne klæde, da en barneplejerske viste sig i døren med kejserprinsen på armen. Drengen, som nu var tyve måneder gammel, var enkelt klædt i hvidt, hans hår var pjusket og øjnene tunge og søvnige. Som regel, når han vågnede på den måde om aftenen, bar man ham et øjeblik til kejserinden, så hun kunne give ham et kys. Han betragtede lysene med en dybsindigt alvorlig mine.

En gammel herre, en af de højeste embedsmænd, ilede frem, slæbende hen over gulvet på gigtplagede ben. Han bøjede sig ned sænket hoved, fattede prinsens lille, bløde hånd, kyssede den og mumlede med sin sprukne stemme:

"Deres Højhed ..."

Barnet blev skræmt, da dette pergamentagtige ansigt nærmede sig, kastede sig voldsomt tilbage og udstødte et gennemtrængende skrig. Men oldingen slap ham ikke. Han bedyrede ham sin hengivenhed. Man måtte trække den lille bløde hånd fra ham, som han trykkede mod sine læber.

"Gå Deres vej, bær ham ud," sagde kejseren ærgerlig til barneplejersken.

Herskeren havde tabt anden omgang. Den tredje begyndte. Rougon, som tog de rosende ord alvorligt, gjorde sit bedste. Nu fandt Clorinde, at han spillede for godt. Hun hviskede til ham, netop som han skulle til at tage sine ringe op igen:

"Jeg håber ikke, at De har tænkt Dem at vinde."

Han smilede. Men pludselig hørtes en voldsom hundegøen. Det var Nero, kejserens yndlingshønsehund, som var styrtet ind i galleriet gennem en dør, der stod på klem. Hans Majestæt befalede, at den skulle føres ud, og en lakaj holdt allerede hunden i halsbåndet, da den gamle embedsmand på ny kom styrtende frem og råbte:

"Min smukke Nero, min smukke Nero ..."

Og han faldt nærmest på knæ på tæppet for at slå sine skælvende arme om hunden. Han trykkede dens snude mod sit bryst, han kyssede den uophørligt på hovedet og sagde:

"Jeg beder Dem, sire, send ham ikke ud, han er så køn!"

Kejseren samtykkede så i, at den kunne blive, og den gamle herre fordoblede sine kærtegn. Hunden blev hverken bange eller knurrede, men slikkede de tørre hænder, der kærtegnede den.

Rougon lavede imens flere bommerter. Han kastede en ring så skævt, at den faldt ned på barmen af en dame, som rødmende fiskede den op fra sine kniplinger. Kejseren vandt. Man lod ham med fine hentydninger forstå, at han havde vundet en betydningsfuld sejr. Det fik ham næsten til at blive rørt. Han gik bort med Rougon; konverserende, som om han mente, han burde trøste ham. De gik ned til enden af galleriet, og midt af rummet blev ryddet, så man kunne begynde en lille improviseret dans.

Kejserinden, som netop var kommet ud fra sin private salon, gjorde sig med indtagende elskværdighed umage for at bekæmpe gæsternes tiltagende kedsomhed. Hun havde foreslået panteleg, men det var allerede sent, og man foretrak at danse. Alle damerne var nu samlet i kortgalleriet. Man sendte bud efter de herrer, som havde gemt sig i rygeværelset, der blev stillet op til en française, og hr. de Combelot satte sig beredvilligt til klaveret. Det var et mekanisk klaver med en lille rulle til højre for klaviaturet. Kammerherren drejede uafbrudt med et alvorligt udtryk.

"Hr. Rougon," sagde kejseren, "man har talt om et værk, De arbejder på, en sammenligning mellem den engelske forfatning og vor egen. Jeg kunne måske give Dem nogle papirer, De kan bruge."

"Deres Majestæt er alt for god. Men jeg har nu en anden plan i tankerne, en virkelig storslået plan."

Og da Rougon så majestæten så venligt stemt, ville han tage tilfældet i agt. Han udviklede i vidtløftige vendinger alle sine tanker og planer, sin drøm om et stort avlsforetagende i Les Landes, at opdyrke flere kvadratmil, grundlægge en by, erobre en helt ny provins. Mens han talte, så kejseren på ham med sine sædvanligvis matte øjne, hvori det nu begyndte at glimte. Han sagde intet, men han nikkede af og til. Da den anden tav, sagde han:

"Javist ... man skulle nok kunne forsøge ..."

Han vendte Clorinde, hendes mand og hr. de Plouguern, der stod lige i nærheden, og sagde:

"Hr. Delestang, må jeg høre Deres mening. Jeg har den bedste erindring om mit besøg på Deres mønstergård Chamade."

Delestang gik frem; den lille gruppe, som dannede sig omkring kejseren, trak sig tilbage, ind i en vinduesniche, efter at fru de Combelot, som valsede forbi, halvt bedøvet i hr. La Rouquettes arme, havde fået sin lange slæb viklet omkring Hans Majestæts silkestrømper. Henne ved klaveret nød hr. de Combelot sin musik, han drejede hurtigere, vrikkede med sit kønne, glatkæmmede hoved, og kastede af og til et blik på instrumentet, ligesom forbløffet over de dybe toner, som hans drejen ind imellem fremkaldte.

"Jeg har været så heldig at få nogle prægtige kalve i år, takket være en ny krydsning," sagde Delestang. "Uheldigvis var staldene og foldene under reparation ved Deres Majestæts besøg."

Kejseren talte om landbrug, pasning af kvæg og gødning, langsomt og med en stavelse ad gangen. Siden sit besøg på i La

Chamade havde han haft stor agtelse for Delestang. Han roste i særdeleshed denne for at have forsøgt en slags kommunistisk samliv for sit personale, med pensionskasse og systematisk deling af noget af overskuddet. Som de talte sammen, forstod de øjeblikkelig hinanden, takket være visse fælles humanitære ideer.

"Har hr. Rougon talt med Dem om sin plan?" spurgte kejseren.

"Ja ... det er en storartet plan," svarede Delestang. "Man kunne eksperimentere i stor stil ..."

Han lagde en virkelig entusiasme for dagen. Han interesserede sig voldsomt meget for svineavl; de fineste racer var desværre ved at dø ud i Frankrig. Så talte han om, at han var ved at studere en ny metode til at vande enge, men der krævedes vældige arealer, hvis det skulle være effektivt. Hvis Rougon havde held med sig, ville han tage derned og tilrette sin metode. Pludselig tav han, da han opdagede, at hans hustru iagttog ham med et skarpt blik. Lige siden han begyndte sin lovtale over Rougons plan, havde hun knebet læberne sammen, bleg og forbitret.

"Kom, min ven," sagde hun og pegede på klaveret.

Hr. de Combelots fingre var begyndt at sove, han åbnede og lukkede hånden for at få dem smidige igen. Det lykkedes ham at spille en polka med en martyrs underdanige smil. Men så kom Delestang løbende og tilbød at afløse ham, og han samtykkede med en høflig mine, som om han havde afstået en æresplads. Delestang begyndte at dreje, men det blev noget helt andet. Han havde ikke kammerherrens bløde og smidige håndelag.

Rougon var imidlertid ivrig efter at få et afgørende svar fra kejseren. Denne var levende interesseret, og spurgte ham nu, om han ikke havde tænkt sig at anlægge store arbejdersamfund dernede; det ville være let at give hver familie et stykke jord, redskaber og ret til en vis mængde vand; han lovede endog at vise ham en plantegning for et sådant samfund, som han selv havde lavet, med ens huse, hvor der var sørget for alle behov.

"Naturligvis, jeg deler helt og holdent Deres Majestæts anskuelser," svarede Rougon, som ærgrede sig over kejserens tågede socialisme. "Vi kan dog intet gøre uden Deres Majestæt. For eksempel må man ekspropriere visse landsbyer. Man må gøre det klart for folket, at det kræves for almenvellets skyld. Og så må jeg tænke på at danne et selskab for skaffe de fornødne midler. Et ord fra Deres Majestæt er nødvendigt ..."

Kejserens øjne udsluktes. Han bøjede hovedet. Så sagde han dumpt, næsten uhørligt:

"Vi må se ... vi skal tale om sagen ..."

Og han gik med slæbende skridt midt ind gennem en tur af françaisen. Rougon holdt gode miner, som om han var sikker på et imødekommende svar. Clorinde strålede. Blandt de alvorlige herrer, som ikke dansede, spredte sig efterhånden et rygte om, at Rougon ville forlade Paris for at stille sig i spidsen for et stort foretagende i det sydlige Frankrig. Man kom hen til ham og lykønskede ham. Man smilede til ham, hvor han kom frem i galleriet. Der var nu intet mere at spore af den tidligere fjendtlighed. Eftersom han gik i frivillig landflygtighed, kunne man jo trykke hans hånd uden at løbe nogen fare for at kompromittere sig selv. Det var en stor lettelse for mange af

gæsterne. Hr. La Rouquette forlod dansen og talte om det med cavaliere Rusconi med et henrykt udtryk.

"Han gør det rigtige, han vil komme til at udrette storværker dernede," sagde han. "Rougon er særdeles begavet, men han savner takt indenfor politik."

Så talte han rørt om kejserens godhed; han elskede, som han udtrykte sig, sine gamle tjenere, som "man holder af sine gamle elskerinder". Han var så vant til dem, hans hengivenhed flammede op på ny selv efter de voldsomste brud. At han havde indbudt Rougon til Compiègne, skyldtes sikkert en af den slags hjertesvagheder. Og det unge medlem af Kammeret kom med flere beviser på Hans Majestæts gode hjerte: 400.000 francs, som han havde givet til at betale en gæld, en af hans gamle generaler havde pådraget sig, da han blev ruineret af en danserinde; 800.000 francs, som han havde givet som bryllupsgave til en af sine gamle kumpaner fra Strassburg og Boulogne; henved en million, som han havde foræret enken efter en højtstående embedsmand.

"Hans kasse bliver plyndret uafladeligt," sagde han endelig. "Han har kun udråbt sig til kejser for at gøre sine venner rige. Jeg trækker nu kun på skuldrene, når jeg hører republikanerne klandre ham for hans civilliste. Han kunne lave ti civillister med det, han giver ud på velgørenhed. Alle de penge, han får, kommer tilbage til Frankrig får igen."

Under denne dæmpede samtale fulgte hr. La Rouquette og cavaliere Rusconi kejseren med øjnene. Denne havde netop taget en runde gennem galleriet. Han manøvrerede forsigtigt rundt mellem de dansende damer, skred tavs og ensom frem gennem de åbne stier, som ærbødigheden åbnede for ham. Da

han gik bag en siddende dames blottede skuldre, strakte han en smule hals, skævede og plirrede med øjnene.

"Og hvilken intelligens!" sagde cavaliere Rusconi med endnu mere dæmpet stemme. "En prægtig mand!"

Kejseren var nu nået næsten hen til dem. Han stod stille et minut, mørk og tøvende. Så lod det til, at han ville nærme sig til Clorinde, som var meget munter i dette øjeblik, og meget smuk, men hun så dristigt på ham, hvorved han syntes at blive skræmt. Han fortsatte sin vandring, med venstre håndflade støttet mod hoften og den højre beskæftiget med at sno hans viksede moustacher. Da han nu kom hen i nærheden af hr. Beulin-d'Orchère, skråede han over til ham og sagde:

"De danser ikke?"

Dommeren tilstod, at han ikke kunne danse, at han aldrig i hele sit liv havde danset. Så sagde kejseren i en opmuntrede tone:

"Det gør da ingenting, man danser alligevel."

Det var hans sidste ord denne aften. Han gik langsomt hen til døren og forsvandt.

"Ikke sandt, en prægtig mand?" sagde hr. La Rouquette, som gentog cavaliere Rusconis ord. "I udlandet er han jo genstand for stor opmærksomhed?"

Italieneren svarede som en forsigtig diplomat kun med et flertydigt nik. Han erkendte imidlertid, at hele Europa havde øjnene rettet mod kejseren. Et ord, som blev udtalt i Tuilerierne, kunne få nabolandenes troner til at vakle.

"Det er en fyrste, som forstår kunsten at tie," tilføjede han med et smil, hvis fine ironi det unge kammermedlem ikke opfattede.

Begge vendte nu høfligt tilbage til damerne. De bød dem op til den næste kvadrille. En adjudant havde nu i et kvarter drejet på pianorullen. Delestang og hr. de Combelot ilede begge frem og tilbød sig som afløsning. Men damerne råbte:

"Hr. de Combelot, hr. de Combelot! Han drejer allerbedst!"

Kammerherren takkede med et forbindtligt buk og drejede med virkelig imponerende energi. Det var den sidste dans. Man havde netop serveret te i familiesalonen. Nero, som krøb frem fra en sofa, han havde ligget under, blev proppet med smørrebrød. Der dannedes små grupper, hvor man talte fortroligt sammen. Hr. de Plouguern stod og drak te ved et konsolbord og spiste en brioche, som han delte med Delestang, mens han forklarede, hvordan det bekom sig, at han til sidst havde taget imod indbydelsen til Compiègne, med sine velkendte legitimistiske synspunkter. Det var ganske enkelt; han mente ikke at kunne lade være med at støtte en regering, som reddede Frankrig fra anarki. Han holdt inde og sagde så:

"Det er skam ellers en udmærket brioche. Jeg spiste kun lidt ved middagen."

På Compiègne lod han for øvrigt altid sin ondskabsfulde tunge have frie tøjler. Han talte om de fleste af de tilstedeværende damer i så rå vendinger, at Delestang rødmede. Den eneste han respekterede var kejserinden, som var en helgen, sagde han; hun lagde en eksemplarisk fromhed for dagen, hun var legitimist og ville sikkert have genindsat Henri V, hvis hun havde kunnet råde over tronen. Et øjeblik lovpriste han så religionens herligheder, men netop som han igen skulle til at begynde på en saftig anekdote, begav kejserinden sig til

sine værelser, fulgt af fru de Llorentz. I døren nejede hun dybt for selskabet, som alle bukkede tavst mod hende.

Salonerne tømtes efterhånden. De tilbageværende gæster talte højere, og der udvekslede håndtryk til afsked. Da Delestang søgte sin hustru for at trække sig tilbage, kunne han ikke finde hende. Med hjælp fra Rougon lykkedes det ham til sidst at opdage hende, siddende i en lille sofa sammen med hr. de Marsy, længst inde i den salon, hvor fru de Llorentz i sin jalousi havde gjort greven så voldsomme bebrejdelser efter middagen. Clorinde lo meget højt. Hun rejste sig, da hun fik øje på sin mand. Stadig leende sagde hun:

"God nat, hr. greve. De skal få at se i morgen ved jagten, om ikke jeg vinder mit væddemål."

Rougon fulgte dem med øjnene, da Delestang tog sin hustru ved armen og førte hende bort. Han havde gerne fulgt dem helt op til deres dør for at få lejlighed til at finde ud af, hvad det var for et væddemål, hun talte om, men hr. de Marsy, som opførte sig over for ham med dobbelt så stor høflighed som ellers, holdt ham tilbage. Da han slap fri, gik han ikke op til sit værelse, men sneg sig gennem en åbentstående dør ned i parken. Natten var meget mørk, en oktobernat uden en eneste stjerne, uden en brise, sort og død. Høje træer anedes på afstand som højdedrag af mørke. Han kunne dårligt skelne gangene foran sig. Et stykke fra terrassen standsede han. Han stod der i mørket med hatten i hånden og tog imod nattens kølighed på sit ansigt. Det var en lettelse, ligesom et styrkende bad. Han blev stående og betragtede et stærkt oplyst vindue på facaden til venstre; de andre vinduer rundt om formørkedes et efter et, og dette vindue var snart det eneste, der med sit lys gennemborede

slottets sovende masse. Kejseren vågede. Pludselig mente han sig at se hans skygge, et kæmpemæssigt hoved med udstående moustachespidser; så viste der sig to andre skygger, den ene meget spinkel, den anden så stor og bred, at den skyggede for alt lyset. Han genkendte i denne sidste tydeligt den kolossale silhuet af en agent ved det hemmelige politi, som Hans Majestæt havde for vane at lukke sig inde med i timevis, når det morede ham; og da den spinkle skygge gled forbi endnu en gang, bemærkede han, at meget vel kunne være en kvinde. Så forsvandt det hele, vinduet antog sin tidligere stille glans, sit stive ildblik, rettet mod parkens hemmelighedsfulde dyb. Måske tænkte kejseren nu på opdyrkningen af en del af Les Landes, på grundlæggelsen af en arbejderby, hvor man skulle gøre et forsøg på at udrydde pauperismen. Han fattede ofte sine beslutninger om natten. Det var om nætterne, han underskrev dekreter, skrev manifester og afsatte ministre. Rougon begyndte imidlertid at få trækninger i mundvigene; han erindrede sig en anekdote om, hvordan kejseren i blåt forklæde og med en papirhue fremstillet af en avis hængte tapet til tre francs rullen op i et værelse på Trianon, hvor en af hans elskerinder skulle bo; og han forestillede sig ham siddende i sit ensomme arbejdsværelse i nattens højtidelige stilhed og klippe træsnit ud af ugeblade, som han klistrede nydeligt op i et hæfte ved hjælp af en lille pensel og lim.

Rougon trak på skuldrene og forglemte sig ved at sige højt:

"*Hans* parti har jo skabt ham!"

Han begav sig hastigt ind igen. Han frøs, særligt om benene, som knæbukserne lod ubehageligt udsat for kulden.

Dagen efter sendte Clorinde Antonia til ham, som hun havde haft med sig, og spurgte om hun og hendes mand kunne få lov at spise morgenmad hos ham. Han havde allerede sendt bud efter en kop chokolade til sig selv, men ventede på dem, før han drak den. Antonia gik foran dem og bar den store sølvbakke, hvorpå man havde serveret dem to kopper kaffe i deres soveværelse.

"Er det her ikke hyggeligere?" spurgte Clorinde, da hun kom ind. "De har sol på denne side. Åh ja, De har det meget bedre end os."

Hun beså hans lejlighed. Den bestod af et forværelse med et domestikværelse til højre, indenfor lå soveværelset, et stort rum med møbler, der var beklædt med storblomstret cretonne, en vældig mahogniseng og en umådelig kamin, hvori et bål flammede lystigt.

"Ja, De skulle have protesteret," sagde Rougon. "Jeg havde ikke nøjedes med et værelse til gården. Men sådan går det, når man er for venlig. Det sagde jeg også i går til Delestang."

Den unge kvinde trak på skuldrene og svarede:

"Ham! Han ville finde sig i, at man indlogerede mig på loftet."

Hun ville til og med se badeværelset, hvis Sèvresporcelæn i hvidt og guld bar kejserens navnetræk. Så gik hun hen til vinduet. Et svagt udråb af overraskelse og beundring undslap hende. Mil efter mil foran hende bølgede Compiègneskovens hav af frodige trækroner, som hævede og sænkede sig i bløde bølger; oktobermorgenens sol forvandlede alt til guld og purpur; det var som om en pragtfuld, galoneret kappe lå udbredt hele vejen ud til horisonten.

"Ja, men lad os så spise morgenmad!" sagde Clorinde.

De ryddede et bord, hvorpå der stod en del skrivesager. De fandt det pikant sådan at opvarte sig selv. Den unge kvinde, som var i et ganske overstadigt lune, bemærkede, at hun i morges havde drømt, at hun vågnede i et værtshus, en slags hotel, som var ejet af en prins, efter en lang rejse, som hun havde foretaget i sin drøm. Denne improviserede morgenmad på sølvtallerkener morede hende som et eventyr i et fremmed land langt sydpå, sagde hun.

Delestang hæftede sig mest ved den mængde træ, som brændte i kaminen. Endelig sagde han med et tankefuldt udtryk og blikket rettet mod ilden:

"Jeg har ladet mig fortælle, at der bliver brændt træ for 1.500 francs om dagen her på slottet – 1.500 francs! Finder De ikke, at det tal er temmelig højt, Rougon?"

Rougon, som sad og nippede langsomt af sin chokolade, bøjede kun hovedet. Clorindes munterhed gav ham meget at tænke på. Hun syntes at gløde af en febrilsk skønhed, hendes store øjne lyste af kamplyst.

"Hvad var det for et væddemål, De talte om i går?" spurgte han pludselig.

Hun brast i latter, men svarede ikke. Da han gentog sit spørgsmål, sagde hun:

"De vil få at se."

Han blev vred og talte hårdt til hende. Det var en rigtig jalousiforestilling med tilslørede hentydninger i begyndelsen, som siden blev til ligefrem brutale beskyldninger: hun havde draget hele selskabets opmærksomhed hen på sig, hun havde ladet hr. de Marsy sidde med hendes hånd i sin i mere end to

minutter. Delestang sad imens ganske roligt uden at vise nogen bekymring og dyppede lange brødskiver i sin kaffe.

"Åh, hvis jeg var din mand!" udbrød Rougon endelig.

Clorinde havde rejst sig. Hun stod bag ved Delestang med begge hænder på hans skuldre.

"Nå? Hvis De var min mand? Hvad så?"

Hun bøjede sig frem over Delestang, så hans hår bevægede sig i brisen fra hendes varme åndedrag.

"Ikke sandt, min ven, så ville han være lige så rar og forstandig som dig?"

Hans eneste svar var at bøje nakken og kysse den hånd, hun støttede mod hans venstres skulder. Han betragtede Rougon med en berørt og forlegen mine og blinkede for at lade ham forstå, at han måske gik en anelse for langt. Rougon var tæt på at kalde ham idiot. Men da Clorinde gjorde et tegn til ham over sin mands hoved, fulgte han hende hen til vinduet, hvor hun stod og støttede sig til karmen med albuen, og så ud over det vidtstrakte landskab. Efter et øjebliks tavshed sagde hun uden indledning:

"Hvorfor vil De forlade Paris? Elsker De mig da ikke længere? Hør nu, jeg skal være forstandig, jeg skal følge Deres råd, hvis De afstår fra at gå i landflygtighed ned til Deres afskyelige heder."

Dette forslag gjorde ham meget alvorlig. Han påpegede, hvilke store interesser, han tjente. Det var umuligt for ham nu at trække sig tilbage. Mens han talte, søgte Clorinde forgæves at læse hans virkelige mening i hans ansigt; han syntes fast besluttet på at begive sig afsted.

"Udmærket, De elsker mig ikke længere, så står det mig frit for at handle efter mit eget forgodtbefindende. De skal få at se."

Hun forlod vinduet uden at surmule, virkede glad som før. Delestang, som stadig lod voldsomt interesseret i kaminen, forsøgte at regne ud, hvor mange af den slags ildsteder, der mon fandtes i slottet. Men hun afbrød hans meditationer, for hun havde kun lige akkurat tid til at klæde sig på, hvis hun ikke ville komme for sent til jagten. Rougon fulgte dem ud i korridoren, en bred klosteragtig gang belagt med et tykt, grønt brysselertæppe. Clorinde morede sig på vejen med at læse gæsternes navne, som var skrevet på kort, der sad i små trærammer på dørene. For enden af korridoren vendte hun sig om, og da hun mente at kunne se, at Rougon så ligesom forlegen ud og var nær ved at kalde hende tilbage, standsede hun og ventede nogle sekunder med et smil. Men han gik ind til sig selv og lukkede heftigt døren efter sig.

Man spiste den anden gang morgenmad tidligere denne dag end sædvanligt. I kortgalleriet taltes der meget om vejret, som var fortræffeligt til en parforcejagt: en svag soldis og frisk luft, ubevægelig som stillestående vand. Hoffets vogne begav sig fra slottet lidt før tolv. Mødestedet var Puits-du-Roi, en åben plads midt i skoven. Det kejserlige jagttjenerskab havde ventet der i en time, pikørerne til hest i røde bukser og store galonerede hatte, hundepasserne i sorte sko med sølvspænder, der gjorde dem i stand til at løbe ubesværede igennem underskoven. Vognene, som havde ført de indbudte derhen fra de nærliggende slotte, dannede en halvcirkel foran hundekobbelet, der blev holdt af jagtdrengene; grupper af damer og jægere i uniform udgjorde i dens midte et gammeldags maleri fra Louis

XV.s tid. Kejseren og kejserinden var ikke med på jagten i dag. Straks efter opbrudssignalet drejede deres charabancer ind i en sideallé og vendte tilbage til slottet. Mange fulgte deres eksempel. Rougon havde til at begynde med forsøgt at følge med Clorinde, men hun red afsted i så skarpt trav, at han sakkede bagud og besluttede sig for at vende om, rasende over at se hende galoppere ved siden af hr. de Marsy, langt borte for enden af en lang allé.

Omkring klokken halv seks blev Rougon indbudt til at komme ned og drikke te i kejserindens værelser. Det var en yndest, som ellers fortrinsvis blev vist åndspersonligheder. Hr. Beulin-d'Orchère og hr. de Plouguern var der allerede; den sidste fortalte i forsigtige vendinger en historie af et noget upassende indhold, som fremkaldte megen latter. Kun få af jægerne var endnu kommet hjem. Fru de Combelot kom ind; hun lod til at være aldeles udmattet. Da man spurgte hende, hvordan jagten var gået, svarede hun:

"Åh, hjorten lod sig forfølge i mere end fire timer. Tænk Dem, han kom ud fra skoven på sletten, men da han havde luftet sig lidt, lod han sig tage ved Rødkær. Hans død var superb."

Cavaliere Rusconi meddelte med et uroligt udtryk en anden detalje:

"Fru Delestangs hest løb løbsk. Hun forsvandt ud ad Pierrefondsvejen til, og man har endnu ikke hørt fra hende."

Man overdængede ham nu med spørgsmål. Kejserinden så ud til at være meget bekymret. Han fortalte, at Clorinde hele tiden havde redet i en afsindig fart, selv de mest erfarne jægere havde beundret hende. Men pludselig var hendes hest stukket i galop hen ad en sidevej.

"Ja," faldt hr. La Rouquette ind; han brændte af begær efter at få et ord med, "hun piskede det stakkels dyr ganske ubarmhjertigt. Hr. de Marsy red efter hende for at hjælpe hende. Ham har man heller ikke set noget til siden."

Fru de Llorentz, som sad bagved Hendes Majestæt, rejste sig. Hun syntes, at man så på hende og smilede ad hende, og hun blev aldeles ligbleg. Nu kom samtalen ind på jagtens farer. Engang havde hjorten taget sin tilflugt i gården foran et bondehus og angrebet hundene så voldsomt, at en dame havde fået brækket et ben i forvirringen. Så begyndte gisningerne. Hvis det var lykkedes for hr. de Marsy at få hold på fru Delestangs hest, var de måske stået af for at hvile sig et par minutter; der var rigeligt med hytter og skjul og små pavilloner i skoven. Fru de Llorentz syntes, at smilene blev endnu mere forsmædelige, og at der blev kastet stjålne blikke mod hende, som iagttog hendes vanvittige skinsyge. Rougon tav og trommede som afsindig en march på sine knæ med fingerspidserne.

"Nåja, selv om de så også skulle komme til at tilbringe natten udendøre ..." mumlede hr. de Plouguern.

Kejserinden havde givet ordre til, at Clorinde skulle bydes ind til te, hvis hun kom tilbage. Pludselig hørtes overraskede udråb. Den unge kvinde stod i døren, rødkindet, leende, triumferende. Hun takkede Hendes Majestæt for den deltagelse, hun havde vist hende. Så sagde hun ganske roligt:

"Herre Gud, jeg er så ked af det ... Ingen havde behøvet at være urolig. Jeg havde væddet med hr. de Marsy, at jeg var den første som nåede hjorten, da den faldt, og hvis ikke den fordømte hest ..."

Så fortsatte hun muntert:

"Nå ja, hverken han eller jeg tabte, det var resultatet."

Men hun måtte fortælle historien mere udførligt. Hun var ikke det ringeste forlegen. Efter ti minutters afsindig galop var hendes hest faldet om, men hun var slet ikke kommet til skade. Men da hun var lidt svag i knæene efter forskrækkelsen, havde hr. de Marsy ført hende ind i et skur.

"Det gættede vi!" råbte hr. La Rouquette. "Jaså, et skur, siger De? Jeg sagde en pavillon."

"Det var vel vældig ubekvemt derinde?" sagde hr. de Plouguern ondskabsfuldt.

Clorinde smilede stadig og svarede i en fornøjet tone:

"Nej slet ikke, der var halm. Jeg satte mig ned. Et stort skur fuld af spindelvæv. Det blev også mørkt. Det var højst kedsommeligt."

Hun så fru Llorentz lige i ansigtet og vedblev i et slæbende tonefald, som gav ordene en særlig betydning:

"Hr. de Marsy var meget venlig mod mig."

Mens den unge kvinde fortalte, havde fru de Llorentz hele tiden trykket to fingre hårdt mod sine læber. Ved de sidste ord lukkede hun øjnene, som om hun var blevet svimmel af bare raseri. Endnu et minut blev hun stående, så kunne hun ikke beherske sig længere, men gik ud. Hr. de Plouguern, der var meget nysgerrig efter, hvad hun ville gøre, sneg sig ud efter hende. Clorinde, som havde holdt øjnene på hende, gjorde ufrivilligt en triumferende gestus.

Samtalen tog nu en anden retning. Hr. Beulin-d'Orchère talte om en skandaløs proces, som der blev snakket meget om; den handlede om en hustru, der søgte om separation fra sin

mand, og han udtrykte sig i så forsigtige vendinger, at fru de Combelot ikke forstod noget, men bad om forklaringer. Cavaliere Rusconi vakte derpå meget bifald ved halvhøjt at synge piemontesiske kærlighedsviser, som han bagefter oversatte til fransk. Midt under en af disse sange trådte Delestang ind; han kom ude fra skoven, hvor han i to timer havde strejfet om på vejene og ledt efter sin hustru; man lo lidt ad hans besynderlige fremtoning. Kejserinden syntes imidlertid pludselig at have fattet et livligt venskab for Clorinde. Hun havde vinket hende hen til sig og talte med hende om heste. Pyramus, hesten, som den unge kvinde havde redet under jagten, stødte når han galopperede, i morgen ville hun lade Clorinde få César.

Da Clorinde trådte ind, var Rougon gået hen til et vindue og lod, som om han var meget interesseret i nogle lys, som glimtede langt ude parken til venstre. Derfor var der ingen, der kunne se trækningerne i hans ansigt. Han stod der længe og så ud i mørket. Endelig vendte han sig om med en ligegyldig mine. Hr. de Plouguern, som nu kom ind, gik hen til ham og hviskede i den tilfredsstillede nysgerrigheds ophidsede tone: "Åh, hvilke forskrækkelig optræden! Jeg fulgte efter hende, som De nok så. Hun mødte Marsy for enden af korridoren. De gik ind i et værelse. Jeg hørte Marsy sige hende rent ud, at hun kedede ham. Hun løb sin vej som en galning og satte sin kurs mod kejserens arbejdsværelse. Jeg tror bestemt, at hun gik hen og lagde de famøse breve på kejserens skrivebord."

I dette øjeblik kom fru de Llorentz tilbage. Hun var dødbleg, åndede heftigt og hendes hår var i uorden. Hun indtog atter sin plads bagved kejserinde med en sygs fortvivlede ro, som havde

foretaget en forfærdelig, ja måske livsfarlig operation på sig selv.

"Hun har ganske bestemt lagt brevene der," gentog hr. de Plouguern, idet han stirrede stift på hende.

Da Rougon ikke lod til at forstå ham, gik han, og stillede sig hen bag Clorinde og fortalte hende historien. Hun lyttede til ham med øjne, der gnistrede af glæde. Først da man forlod kejserindens værelser og middagstimen nærmede sig, syntes Clorinde at opdage Rougon. Hun tog hans arm og sagde, mens Delestang gik bagved dem: "Ja, nu kan De jo selv se … Hvis De havde være venligere i morges, havde jeg ikke behøvet at udsætte mig for at brække arme og ben."

Om aftenen var der *curée froide* i paladsets gård. Da gæsterne forlod spisesalen, vendte de ikke straks tilbage til kortgalleriet, men spredte sig i salonerne i den forreste del af paladset, hvis vinduer stod vidt åbne. Kejseren tog plads på den midterste balkon, hvor tyve personer foruden ham selv fik plads.

Dernede mellem gitterporten og vestibulen dannedes spalier af to rækker lakajer i fuldt livré og med pudret hår. Hver eneste af dem holdt en lang lanse, i hvis ende flammede et bæger fyldt med sprit. Disse høje, grønne flammer dansede i luften, ligesom frit svævende, de gennemskar natten, men uden at oplyse den, og de fremlokkede af mørket kun de dobbelte rader af skarlagensrøde veste, som de farvede violette. På begge sider af gården stod en folkemængde sammentrængt, borgere fra Compiègne med samt deres fruentimmer, blege ansigter, der myldrede i mørket, hvor genskinnet fra en fakkel af og til faldt på et grønligt ansigt, der tilhørte en eller anden lille rentier. I midten, foran paladsets trappe, lå hjortens indmad i en bunke

på stenbelægningen, dækket af dyrets udbredte skind. Udenfor gitterporten ventede hundekoblet, omgivet af pikørerne. Derude svingedes rygende fakler af jagtdrenge i grøn kjolefrakke og lange hvide bomuldsstrømper. Deres skarpe, rødlige skin belyste hundene, der stod tæt op ad hinanden, gispende og med åbne gab, som en rødmende ovnglød.

Kejseren forblev stående. Af og til oplyste et pludseligt glimt af faklerne hans uigennemtrængelige ansigt. Clorinde havde under hele middagen iagttaget hans mindste gestus, uden at kunne opdage andet hos ham en bitter træthed, den surmulende holdning hos en invalid, der lider i stilhed. En eneste gang mente hun at have set ham kaste et sideblik på hr. de Marsy med sine grå øjne, der dog straks blev slukket af øjenlågene. På balkonen stod han nu dyster og lidt krumrygget og snoede sine moustacher, mens gæsterne bag ham stillede sig på tæerne for bedre at kunne se.

"Begynd nu, Firmin!" sagde han, næsten utålmodig. Pikørerne blæste signalet. Hundene gøede, tudede med fremstrakt hals og rejste sig halvt op på bagbenene. Pludselig, mens en jagtdreng pudsede de vilde hunde på hjortens hoved, sænkede Firmin, førstepikøren, som stod på trappen, sin pisk, og hundene, som havde ventet på dette signal, tog gården i tre spring, stønnende af afsindig, sulten attrå. Men Firmin havde løftet sin pisk igen. Hundene standsede et lille stykke fra hjorten, lagde sig et øjeblik på maven, skælvende af begær og vildt gøende. Men de måtte trække sig tilbage, de vendte om og stillede sig atter klare ved gitterporten.

"Ak, de stakkels dyr!" sagde fru de Combelot med en stemme fyldt med smægtende deltagelse.

"Superbt!" råbte hr. La Rouquette.

Cavaliere Rusconi klappede højlydt. Flere af damerne lænede sig frem, stærkt ophidsede, med små trækninger i mundvigene og hjertet svulmende af begær efter at se hundene æde deres bytte. Og man gav dem ikke deres bytte straks – det var yderst spændende.

"Nej, nej, ikke endnu," mumlede ivrige stemmer.

Firmin havde imens to gange hævet og sænket sin pisk. Hundene skummede af desperat raseri. Den tredje gang løftede førstepikøren ikke pisken. Drengen tog flugten og trak hjortens hud og hoved med sig. Hundene styrtede frem og kastede sig over levningerne; deres afsindige gøen blev til en dump knurren, en konvulsivisk skælven af nydelse. Man hørte knogler, der blev knækket. På balkonen og i vinduerne var der stor henrykkelse; damerne bed deres hvide tænder sammen og lo skarpt, herrerne pustede og kastede lynende blikke, mens fingrene mekanisk knugede en tandstikker, som de havde haft med fra spisesalen. I gården var det som en pludselig apoteose: pikørerne blæste fanfarer, jagtdrengene svingede med deres fakler, blodrød bengalsk ild flammede op, lyste som en ildebrand i mørket og sprøjtede en rød regn med store dråber over de skikkelige fysiognomier på Compiègne borgere, som stod sammenpakkede til begge sider.

Kejseren vendte imidlertid straks ryggen til sceneriet, og da han bemærkede Rougon stå ved siden af ham, syntes han at vågne af de dybe tanker, som havde gjort ham så mørk lige siden middagen.

"Hr. Rougon," sagde han, "jeg har tænkt på Deres andragende. Der er forhindringer, mange forhindringer."

Han tav, åbnede læberne, lukkede dem igen. Så sagde han, idet han gik:

"De må blive i Paris, hr. Rougon."

Clorinde, som hørte det, gjorde en hurtig, triumferende gestus. Kejserens ord var gået fra mund til mund, alles ansigter blev alvorlige og ængstelige, mens Rougon langsomt bevægede sig forbi de forskellige grupper og begav sig til kortgalleriet.

Nede i gården slugte hundene deres ben. De krøb og kravlede som afsindige på og under hinanden for at komme ind midt i bunken. Det var som et tæppe af rygge i bevægelse, hvide og sorte, de skubbede, strakte sig, det var som en levende mudderpøl, hvorfra en lysten gurglen lod sig høre. Det var et festmåltid, og hundene havde travlt, de åd hurtigt, ivrige efter at få det hele i sig. Der opstod korte slagsmål, som afsluttedes med en hylen. En stor sporhund, et prægtigt dyr, som blev ude af sig selv, da han opdagede, at han var kommet for langt væk fra de gode sager, tog afsæt og hoppede lige ind midt i mylderet.

Han borede sig ned blandt de andre og sugede snart en dynge af hjortens indvolde i sig.

8

Der gik flere uger. Rougon var vendt tilbage til sin lad, kedsommelige livsførelse. Han aldrig så meget som antydede noget om den befaling, kejseren havde givet ham om at blive i Paris. Han talte kun om sin skuffelse, om de mulige forhindringer, som gjorde det umuligt for ham at få lov til at opdyrke et område i Les Landes. Men dette kunne han til gengæld tale om i en evighed. Hvad kunne disse forhindringer være? Han kunne ikke se nogen. Han gjorde tilmed udfald mod kejseren, som det var umuligt, sagde han, at få en forklaring af. Måske Hans Majestæt havde været bange for, at han ville blive nødt til at støtte foretagendet økonomisk?

Efterhånden kom Clorinde oftere og oftere på besøg i Rue Marbeuf. Hver eftermiddag syntes hun at vente at komme til høre en eller anden stor nyhed fra Rougon, og hun så forundret på ham, når hun så, at han bare sad der tavs. Lige siden besøget på Compiègne levede hun i håbet om en pludselig sejr; hun havde opsat et helt drama med kejserens afsindige vrede, hr. de Marsys unåde og den store mands omgående tilbagevenden til magten. Denne fruentimmerintrige mente hun var sikker på ville lykkes, og efter en måned var hun grænseløst forbløffet over at se, at greven stadig var premierminister. Hun kom til at foragte kejseren, som ikke forstod, hvordan man tog hævn. I hans sted ville hun med stor passion have givet sin vrede frit løb. Hvad tænkte han da på, med denne hans evige tavshed?

Men endnu tabte Clorinde ikke håbet. Hun havde fært af sejren, en eller anden uforudset tildragelse, der ville får lykkens

hjul til at dreje, for hr. de Marsy sad bestemt usikkert i sadlen. Rougon behandlede hende med samme opmærksomhed som en ægtemand, der er bange for at blive bedraget. Lige siden sit besynderlige anfald af jalousi i Compiègne vogtede han over hende på en mere faderlig måde, prædikede stadig moral for hende, ville se hende dagligt. Den unge kvinde smilede og var nu sikker på, at han ikke ville forlade Paris. Omkring midten af december, efter flere ugers søvnig kedsomhed, begyndte han igen at tale om sit store projekt. Han havde talt med flere bankierer, han håbede at kunne undvære kejserens hjælp. Og man fandt ham atter fordybet i kort, tegninger og tekniske fagbøger. Gilquin, sagde han, havde allerede skaffet over fem hundrede arbejdere, som var villige til at tage derned, det var den første begyndelse til et folk. Clorinde blev bekymret og satte igen hele kliken i bevægelse.

Det blev en vældig opgave. Hver og en påtog sig en særlig rolle. Aftalerne blev lavet i fordækte vendinger hjemme hos Rougon selv, under hviskende konferencer i afsides hjørner, om søndags- og torsdagsaftenerne. Man delte de svære opgaver og dagligt begav man sig ud i Paris med det faste forsæt at skaffe sig en eller anden form for indflydelse. Man forsmåede intet, selv de mindste fremskridt blev regnet med. Man benyttede sig af alt, man drog den fordel man kunne af de mindste omstændigheder, man udnyttede hele dagen, fra den første morgenhilsen til det sidste håndtryk om aftenen. Vennernes venner blev medskyldige ja, til og med vennernes venners venner. Hele Paris blev trukket med ind i denne intrige. Langt væk i de fjerneste kvarterer fandtes der mennesker, som

længtes efter Rougons sejr, uden egentlig at vide præcis hvorfor. Den lille klike, blot ti-tolv personer, beherskede byen.

"Vi er den kommende regering," sagde Du Poizat og mente det alvorligt. Han anstillede sammenligninger mellem dem selv og de mænd, der havde skabt det andet kejserdømme, idet han tilføjede:

"Jeg skal blive Rougons Marsy."

En prætendent var i sig selv kun et navn. Der krævedes et parti for at danne en regering. Tyve dygtige karle, som har en glubende appetit, er stærkere end et princip, og hvis de kan få skinnet af et princip på deres side, bliver de uovervindelige. Det var den måde, Du Poizat anskuede tingene på. Han strejfede rundt, gik på avisredaktionerne, hvor han røg cigarer og i al hemmelighed underminerede hr. de Marsy; han kendte altid en eller anden ømtålelig historie om ham, han beskyldte ham for utaknemmelighed og egoisme. Når han så nævnte navnet Rougon, lod han et par halve antydninger falde, åbnede vidunderlige udsigter til ubestemte løfter: hvis han bare en dag skulle kunne åbne sine hænder, ville han lade en regn af belønninger, gaver og statsstøtte regne ned over alle mennesker. Han holdt på den måde pressen med oplysninger, citater, anekdoter, som stadig tvang almenheden til at tænke på den store mands person; to små aviser indeholdt en fortælling et besøg i Rue Marbeuf, andre talte om hans vældige arbejde om den engelske forfatning og 1852-forfatningen. Og endelig syntes Rougons popularitet at vende tilbage efter to års fjendtlig tavshed; en dæmpet mumlen af lovord løftede sig. Og Du Poizat passede andre slags transaktioner, som ikke ganske tålte fuldt dagslys, bestak visse indflydelsesrige personer; det

var et lidenskabeligt spil på børsen på muligheden for Rougons udnævnelse til minister.

"Lad os nu bare tænke på ham," sagde han ofte med den ligefremhed, som generede de mere ømfindtlige i partiet. "Siden hen må han så tænke på os."

Hr. Beulin-d'Orchère var klodset, når det gjaldt intriger; for at skade hr. de Marsy rodede han op i en skandaløs affære, som man dog skyndsomst fik neddysset. Han viste sig mere snedig, da han udspredte, at han ville blive justitsminister en skønne dag, hvis hans svoger igen blev sat i spidsen for regeringen; derved fik han hele dommeretaten til at ligge for sine fødder. Selv hr. Kahn førte en deling til angreb, finansmænd, deputerede, embedsmænd og andre, som hjalp til at forstærke hæren af utilfredse; han havde gjort hr. Béjuin til sit lydige værktøj, han brugte til og med hr. de Combelot og hr. La Rouquette, som ikke havde den ringeste anelse om, hvad han narrede dem til at udføre. Selv havde han forlagt sin virkekreds meget højt oppe, i den officielle verden; han udbredte sin propaganda helt til Tuilerierne, lavede underjordisk arbejde i flere dage, for at et ord skulle gå fra mund til mund og endelig nå helt op til kejseren.

Men det var især kvinderne, som arbejdede med lidenskabelig iver. Her fandtes forskrækkelige kulissehemmeligheder, et helt garnnøgle af eventyr, hvis rette betydninger aldrig kom frem i dagslyset. Fru Correur kaldte nu for tiden altid den smukke fru Bouchard *min lille fortryllerske*; hun tog hende med sig ud på landet, efter hvad hun påstod, og i en hel uge levede hr. Bouchard som ungkarl, og hr. d'Escorailles måtte tilbringe sine aftener på de mindre teatre. En dag havde

Du Poizat mødt damerne i selskab med nogle dekorerede herrer, men det tog han sig vel i agt for at omtale. Fru Correur boede nu i to lejligheder, den ene ved Rue Blanche, den anden ved Rue Mazarin. Den sidstnævnte var meget elegant, fru Bouchard kom derhen om eftermiddagene og fik nøglen hos portvagten. Man påstod, at den unge dame havde erobret en højtstående embedsmand en regnvejrsdag, hvor hun var gået over Pont Royal med opkiltet kjole.

Selv partiets mindre ånder deltog i spillet og gjorde sig så nyttige de kunne. Oberst Jobelin gik på boulevardcafé for at træffe gamle venner – officerer fra hæren; han følte dem på tænderne mellem et par partier piquet, og da han havde hvervet et halvt dusin, gned han sig i hænderne og sagde, at "hele hæren hyldede den gode sag". Hr. Bouchard bedrev den samme slags fiskeri i sit embedsværelse; han havde lidt efter lidt indgivet de derværende tjenestemænd et blussende had til hr. de Marsy. Han hvervede selv kontorbetjente, narrede alle og enhver til at sukke af længsel efter de gyldne tider, som han hviskende antydede til sine fortrolige venner. Hr. d'Escorailles bearbejdede de unge rige herrer, han kendte, overfor hvem han lovpriste Rougons fordomsfrihed, hans tolerance overfor visse slags fejltrin, hans kærlighed til dristighed og kraft. Selv Charbonnels, som hver eftermiddag sad på bænkene i Luxembourghaven, ventende på udfaldet af deres endeløse proces, lykkedes det at hverve småborgerne i Odéonkvarteret.

Clorinde nøjedes for sin del ikke med at holde overopsyn med hele kliken. Hun var involveret i flere meget indviklede operationer, som hun ikke sagde et ord om til nogen. Aldrig havde man mødt hende mere skødesløst påklædt om

morgenen, aldrig havde hun mere passioneret løbet rundt i de tvivlsomme kvarterer med sin ministerportefølje, der nu var sprækket i sømmene og omspændt med skindremme for at holde sammen. Hun gav sin mand de besynderligste opgaver, som denne udførte, skikkelig som et får, og uden at begribe noget af det. Hun sendte Luigi Pozzo rundt med breve; hun bad hr. de Plouguern følge med sig, og lod ham så stå og vente på gaden i en time. Et øjeblik tænkte hun vist ligefrem på at lade den italienske regering gribe ind til Rougons fordel. Hendes brevveksling med moderen, som stadig boede i Torino, antog kolossale dimensioner. Hun fantaserede om at vende op og ned på hele Europa, og gik nogle dage to gange til cavaliere Rusconi for hos ham at træffe forskellige diplomater af hans bekendtskab. Under dette så besynderligt organiserede felttog syntes hun nu ofte at erindre sig, at hun havde et våben i sin skønhed. Så fo'r hun afsted, vasket og kæmmet, blændende skøn. Og når hendes venner blev overraskede over denne forandring og fortalte hende, at hun var smuk, svarede hun med et ejendommeligt udtryk af træt resignation:

"Ja, det må man jo ..."

Hun brugte sig selv som et uimodståeligt argument. At bortskænke sin yndest var for hende kun en bagatel. Hun fandt så liden glæde i det, at det blev en forretning lige som alle andre, måske endog lidt mere kedsommelig. Da hun kom tilbage fra Compiègne, ville Du Poizat, som havde hørt om jagthistorien, vide, på hvilken fod hun stod med hr. de Marsy. Han overvejede nemlig lidt at skifte fra Rougons lejr til grevens, hvis Clorinde blev den sidstes almægtige elskerinde. Men hun blev ligefrem vred og benægtede hele historien på det

bestemteste. Anså han hende for at være så dum, siden han kunne mistænke hende for en sådan forbindelse? Og idet hun glemte, at hun havde benægtet det hele, lod hun ham forstå, at hun aldrig mere ville bevilge hr. de Marsy et møde. Før i tiden havde hun muligvis kunnet tænke på at gifte sig med ham, for en mand af geni arbejder efter hendes opfattelse aldrig alvorligt på at befordre en elskerindes interesser. Nu rugede hun imidlertid på en anden plan.

"Ser De," sagde hun af og til, "der findes ofte flere måder at nå derhen, hvor man vil, men af alle disse måder er der kun en, der virkelig bereder én nydelse. Jeg har en trang i mig, som jeg må tilfredsstille ..."

Hun kunne ikke tage blikket fra Rougon; hun ville have ham meget stor og mægtig; det var som om hun ville gøde ham med magt og indflydelse for siden hen at æde ham med hud og hår. Hun bibeholdt lærlingens undergivenhed, holdt sig i hans skygge med smægtende ydmyghed. Han syntes ikke at se noget som helst af al klikens mas og besvær. Torsdag og søndag aften sad han i sin salon og lagde kabale med næsen ned i kortene, tilsyneladende uden at høre, hvordan der blev hvisket bag hans ryg, hvordan de talte indbyrdes om sagen, gav tegn til hinanden over hans hoved, konspirerede foran hans kamin, som om han slet ikke var der. Så skikkelig virkede han; han var og forblev ligegyldig for alt og alle, så fjern fra det, man hviskede om, at man til sidst talte ganske højt og morede sig over hans adspredthed. Når man førte talen hen på hans kommende magtposition, blev han vred og svor på, at han ikke ville røre sig ud af stedet, om så hans triumf ventede ham lige uden for hans dør, og han lukkede sig virkelig mere og mere inde; lod, som om

han var fuldstændig ukendt med, hvad der tildrog sig udenfor hans hus. Det lille hus ved Rue Marbeuf, hvorfra en så feberagtig propaganda udgik, var et stille og søvnigt sted, på hvis tærskel de intime venner udvekslede sigende blikke, for at de alle hver og en skulle lade den kamplugt blive udenfor, de alle bar i deres klæder.

"Han gør nar af os alle sammen!" udbrød Du Poizat. "Han hører os aldeles udmærket. Betragt blot hans ører om aftenen; man kan næsten se dem blive spidsede."

Klokken halv elleve, når de alle gik, var dette det sædvanlige samtaleemne. Det var ikke muligt, at den store mand ikke vidste noget om sine venners anstrengelser. Han spillede Vorherre, sagde den tidligere underpræfekt. Rougon levede som en hinduistisk afgud, døsende i selvtilfredshed, med hænderne over kors på maven, smilende og lyksalig midt blandt en skare trofaste, som tilbad ham og ofrede hjerte og indvolde på hans alter. Og de andre fandt, at netop denne lignelse var meget rammende.

"I skal få at se, hvor jeg skal vogte på ham," sagde Du Poizat.

Men man studerede Rougons ansigt forgæves; det var altid lige utilgængeligt, flegmatisk, næsten naivt. Måske var det i virkeligheden ærligt spil. Clorinde holdt for resten mest af, at han ikke blandede sig i noget. Hun var bange for, at han skulle krydse deres planer, hvis man en dag tvang ham til at åbne øjnene. Det var jo ligesom mod hans vilje, at man arbejdede for hans lykke. Det gjaldt om at drive ham frem *trods alt*, med vold at bære ham mod højderne. Sidenhen skulle man gøre regnskabet op.

Når det gik for langsomt, blev kliken sommetider utålmodige. Du Poizat kunne ikke beherske sin bitterhed. Man smed ikke alt, hvad man gjorde for ham, direkte i ansigtet på Rougon, men man bombarderede ham med stikkende bemærkninger og bidende ord med dobbelt betydning. Nu kom obersten af og til til soiréerne med støvlerne hvide af støv, han havde ikke haft tid til at nå hjem og skifte, han havde udmattet sig med at løbe omkring hele formiddagen, dumme anstrengelser, som han sikkert aldrig ville få nogen tak for. En anden aften var det hr. Kahn, som med øjenlåg, der var tunge af træthed, beklagede sig over, at han havde våget for meget i den seneste måneds tid. Han var meget ude i selskabslivet, ikke fordi det morede ham, nej herregud! men der traf han visse personer, så han kunne komme til at tale med dem om en vis sag. Eller også fortalte fru Correur rørende historier om en fattig ung kone, en meget agtværdig enke, som hun ville gå hen og besøge, og hun beklagede, at hun ikke havde nogen magt; hvis hun var i regeringen, ville hun kunne forhindre mange uretfærdigheder. Derpå udbredte alle vennerne sig vidt og bredt og om deres egen elendighed; hver og en beklagede sig efter tur, beskrev, hvor prægtigt han ville have haft det, hvis han ikke havde været så dum; jeremiader i en uendelighed efterfulgt af sigende blikke på Rougon. Man gav ham af sporerne, så han blødte, ja man gik så vidt som til at lovprise hr. de Marsy. I begyndelsen opretholdt han sin urokkelige ro. Han viste stadig ingen tegn på, at han forstod noget som helst. Men da der var gået nogle aftener, begyndte han at få trækninger i ansigtet, når visse fraser udtaltes i hans salon. Han sagde ikke noget, men han kneb læberne en lille smule sammen, som om han var

blevet stukket af usynlige nåle. Til sidst blev han så nervøs, at han holdt op med at lægge kabale; de gik ikke op, og han foretrak i stedet at spadsere langsomt frem og tilbage og snakke, men han forlod dem med en tvær mine, når de maskerede bebrejdelser begyndte. Af og til blev han grebet af et indre raseri; han syntes med vold at holde hænderne fast bag ryggen for at modstå fristelsen til at smide alle disse mennesker på porten.

"Gode venner," sagde obersten en aften, "nu kommer jeg ikke igen de næste fjorten dage. Vi må vise vor misfornøjelse. Vi skal se, hvor morsomt han har det på egen hånd."

Rougon, som selv havde tænkt på at lukke dem ude, blev nu meget stødt over, at de ikke kom. Obersten holdt ord, de andre fulgte hans eksempel; salonen var næsten tom, der manglede altid fem-seks af vennerne. Når en af dem igen viste sig efter en længere periodes fravær og den store mand spurgte ham, om han havde været syg, svarede han med et overrasket nej, og gav ingen forklaring. En torsdag kom der slet ingen. Rougon tilbragte aftenen alene med at gå frem og tilbage på gulvet i den store stue med bøjet hoved og hænderne på ryggen. For første gang følte han styrken af det bånd, som forenede ham med hans koteri. Han trak foragteligt på skuldrene, når han tænkte på herskabet Charbonnels dumhed, Du Poizat misundelige vrede og fru Correurs falske smigrerier. Men selv om han havde så ringe agtelse for disse sine venner, havde han alligevel et behov for at se dem, regere over dem, og han græmmede sig stilhed over hver eneste af dem, som blev ham utro. I sit hjertes dyb var han ligefrem rørt over deres tåbelige opførsel og elskede deres fejl. De syntes nu at udgøre en del af hans tilværelse, eller

rettere sagt, det var ham, som langsomt var gået op i dem og det i den grad, at han ligesom følte sig mere ubetydelig de dage, hvor de trak sig tilbage fra ham. Til sidst skrev ham til dem, da de blev borte for længe og gik ligefrem ud og besøgte dem hjemme hos dem selv for at slutte fred efter en alvorligere uoverensstemmelse. Nu levede man i et stadigt skænderi i Rue Marbeuf; der var ustandselige brud og forsoninger, ligesom hos ægtefolk, hvis kærlighed er ved at blive sur.

I de sidste dage af december var der særlig megen uro. En aften havde man – uden nogen særlig anledning, det ene ord havde blot taget det andet – skændtes så blodet flød. Derefter holdt alle sig væk i næsten tre uger. Sagen var, at kliken begyndte at miste modet. Deres alvorligste anstrengelser førte ikke til noget mærkbart resultat. Stillingen syntes ikke at ville forandres i nogen overskuelig fremtid, og kliken opgav håbet om en eller anden uforudset katastrofe, som ville have gjort Rougon nødvendig. Man havde ventet på åbningen af den lovgivende forsamlings møder, men den kom og gik uden andre bemærkelsesværdige episoder, end at to republikanske medlemmer nægtede at aflægge troskabseden. Selv Kahn, den mest skarpsindige af dem, troede nu ikke længere på, at den daglige politik skulle kunne vende sig til gavn for deres sag.

Rougon var ude af sig selv, rodede videre med sin Landeshistorie med dobbelt iver, ligesom for at skjule trækninger i sit ansigt, som han ikke mere var i stand til at bibeholde udtryksløst og søvnigt som før.

"Jeg har det ikke godt," sagde han ind imellem. "Mine hænder dirrer, som I kan se. – Min læge har ordineret, at jeg skal motionere. Jeg er ude hele dagen."

Og han var virkelig meget ude. Man så ham vandre adspredt afsted med svingende arme og gloende op i luften. Når man standsede ham, fortalte han om endeløse spadsereture.

En formiddag, da han efter et strejftog i retning mod Chaillot kom hjem for at spise frokost, fandt han et visitkort med forgyldte kanter og med navnet Gilquin skrevet i en flydende håndskrift; kortet var meget smudsigt og havde mærker efter fedtede fingre. Han ringede på sin tjener.

"Sagde den, som efterlod dette kort, ikke noget?" spurgte han.

Tjeneren, som var ny i huset, smilede.

"Det var en herre i grøn overfrakke. Han virkede meget venlig, han bød mig på en cigar. Han sagde bare, at han var en af Deres venner."

Han skulle til at gå, men så huskede han på noget: "Jeg tror, der står noget skrevet bagpå."

Rougon vendte kortet og læste følgende, skrevet med blyant: "Umuligt at vente. Jeg kommer igen i aften. Det er meget vigtigt, en rigtig forbandet historie." Han lagde kortet fra sig med en ligegyldig gestus. Men efter frokosten erindrede han sig ordene: "Det er meget vigtigt, en rigtig forbandet historie", han kunne ikke blive dem kvit, og til sidst gjorde de ham ærgerlig. Hvad kunne det være for en historie, som Gilquin fandt så "forbandet"? Lige siden dengang, han havde benyttet den tidligere handelsrejsende til en del dunkle og indviklede opgaver, traf han ham regelmæssigt en gang om ugen, altid om aftenen; det var aldrig tidligere sket, at han var kommet om morgenen. Det gjaldt altså noget usædvanligt. Rougon kunne ikke regne det ud.

Han blev grebet af en ærgrelse, som han selv fandt tåbelig, og besluttede sig for at gå ud og prøve at træffe Gilquin før aften.

"Vel en eller anden fordrukken skrøne," tænkte han, mens han gik hen ad Champs-Élysées. "Nuvel, jeg vil finde ud af det."

Han gik til fods, for at følge lægens ordre. Det var en herlig januardag med klart solskin på en hvid himmel. Gilquin boede ikke længere i Batignolles. På hans visitkort stod "Rue Guisarde, Faubourg Saint-Germain".

Rougon havde det største besvær med at finde denne afskyeligt smudsige gade, som lå i nærheden af Saint-Sulpice. Allerinderst i en kulsort forstue traf han på en portvogterske, som lå til sengs og råbte til ham fra sin seng med febermat stemme:

"Hr. Gilquin ... jeg ved ikke, om han er hjemme. Prøv fire etager oppe, allerøverst, døren til venstre."

Fire etager oppe stod navnet Gilquin skrevet på døren, omslynget af arabesker, der forestillede brændende hjerter gennemborede af pile. Men hvor meget han end bankede, hørte han ikke andet end et vægurs tikken og en kats svage mjaven. Han havde nok haft en anelse om, at han gik forgæves, men det var ham alligevel en lettelse, at han i det hele taget var gået. Han gik beroliget ned igen og tænkte, at han meget vel kunne vente til om aftenen. Ude på gaden satte han farten ned; han gik over Saint-Germain-pladsen, fulgte Rue de Seine uden noget særligt mål, allerede en smule træt, men alligevel fast besluttet på at tilbagelægge vejen hjem til fods. Da han var kommet et stykke forbi Rue Jacob, kom han til at tænke på Charbonnels. Han havde ikke set dem i over en uge, de surmulede. Han besluttede at kigge op til dem et øjeblik og tilbyde forsoning. Denne

eftermiddag var det så smukt vejr, at han følte sig helt blød om hjertet.

Charbonnels værelse på Hotel du Périgord vendte ind mod gården, et mørkt hul, der stank af beskidte nedløbsrør. Det var stort og mørkt med vakkelvorne mahognimøbler og afblegede røde damaskgardiner. Da Rougon kom ind, var fru Charbonnel i færd med at lægge sine kjoler sammen og lægge dem ned på bunden af en stor kuffert, mens hr. Charbonnel i sit ansigt sved forsøgte at lægge en rem om en mindre, helt fuld kuffert.

"Jamen dog, skal De rejse?" spurgte han smilende.

"Javist," svarede fru Charbonnel med et dybt suk. "Nu har vi besluttet os, det er helt forbi."

De vimsede rundt omkring ham, åbenbart vældigt smigrede af besøget. Alle stole i værelset var belæssede med klæder, linned, overfyldte kurve. Han satte sig derfor på sengekanten og sagde i sin godmodige tone:

"Tag Dem endelig ikke af det, jeg sidder udmærket her. Fortsæt blot med Deres gøremål, jeg skal ikke forstyrre Dem. Er det med otte-toget, De rejser?"

"Javel, med otte-toget," sagde hr. Charbonnel. "Vi har endnu seks timer tilbage i dette fordømte Paris. Åh ja, denne by glemmer vi ikke lige med det samme, hr. Rougon."

Og han, der ellers talte så lidt, væltede en mængde forskrækkelige ting af sig, ja, knyttede ligefrem næven mod vinduet og sagde, at hvis man havde lyst til at sidde i mørke klokken to om eftermiddagen, så skulle man bare rejse til sådan en by. Den smule smudsigt dagslys, der trængte op fra den trange gård, det var Paris. Men han ville gudskelov snart få lov at se solen igen i sin have i Plassans! Derpå så han sig rundt for

at overbevise sig om, at han ikke havde glemt noget. Han havde købt en køreplan i morges, han pegede på en kold, stegt høne, der lå på kaminhylden indsvøbt i fedtet papir; den skulle de spise på vejen.

"Min søde ven," sagde han, "har du tømt alle skufferne? Jeg havde mine tøfler i natbordet. Jeg tror, der er faldet noget papir ned bag skrivebordet."

Rougon så med beklemt hjerte på de forberedelser, som disse to gamle ægtefæller gjorde, hvis hænder dirrede, mens de pakkede deres sager ned. Han følte, at der lå en stum bebrejdelse i deres sindsbevægelse. Det var ham, som havde holdt dem tilbage i Paris, og slutningen på deres ophold her var en fiasko, en ligefrem flugt.

"Det er forkert af Dem," sagde han.

Men fru Charbonnel gjorde en bedende gestus, lige som for at få ham til at tie. Hun sagde skarpt:

"Hør, hr. Rougon, De må ikke love os noget. Så begynder vor ulykke bare igen. Når jeg tænker på, at vi har boet i to og et halvt år her! Herre Gud, to og et halvt år i dette hul! – I hele resten af mit liv vil jeg have ondt i mit venstre ben; jeg har ligget inderst, og væggen er så fugtig, at det ligefrem skvulper. Nej, jeg kan ikke fortælle Dem alt, hvad vi er gået igennem. Det ville blive alt for langtrukkent. Vi har ødet en forfærdelig mængde penge bort. I går måtte jeg købe denne store kuffert for at kunne tage det med mig hjem, vi har slidt op her i Paris, dårligt syede klæder, som butiksejerne har krævet væ̊ldige summer for, linned, som faldt fra hinanden, når det kom hjem fra vaskerkonen. Jeres vaskerkoner kommer jeg bestemt ikke til at savne! De brænder alting itu med deres syre!"

Hun smed en bunke laser i kufferten og sagde:

"Nej, nej, vi rejser. Jeg tror, jeg ville dø, hvis vi blev så meget som en time til."

Men Rougon blev stædigt ved at tale om deres sag. Havde de da fået så nedslående underretninger? spurgte han. Charbonnels fortalte ham nu næstende grædende, at arven efter deres slægtning Chevassu ganske sikkert ville unddrage sig dem. Statsrådet var i færd med at bemyndige Den hellige Families Søstre til at modtage testamentsgaven på 500.000 francs. Det, der havde slukket den sidste gnist af håb, var at de havde fået at vide, at monseigneur Rochart nu var kommet til Paris for anden gang for at få sagen afgjort.

Hr. Charbonnel blev pludselig grebet af raseri, holdt inde med at kæmpe med remmen om en af de mindre kufferter, vred sine hænder og sagde med dump stemme:

"Fem hundrede tusinde francs! Fem hundrede tusinde francs!"

De syntes begge at have opgivet fuldstændig. De satte sig, manden på kufferten, hustruen på en bylt linned. Så begyndte de deres sørgmodige, selvmedlidende klager; når den ene standsede, begyndte den anden. De huskede, hvor kærlige de havde været mod Chevassu. Åh, hvor de dog havde holdt af ham! I virkeligheden havde de ikke set ham i sytten år, da de fik at vide, at han var død. Men i dette øjeblik var deres bevægelse fuldstændig ægte, de troede selv, at de havde ødslet alskens kærlig omsorg på ham under hans sidste sygeleje. Så beskyldte de Den Hellige Families Søstre for at bruge skammelige kneb; de havde maset sig på hos deres slægtning, forhindret ham i at modtage sine venner, udøvet et skændigt tryk på hans svækkede

vilje. Fru Charbonnel, der dog var en hengivent troende kvinde, gik så langt som til at fortælle en afskyvækkende historie om, at deres slægtning Chevassu var død af angst, efter at han havde sat sit testamente op efter en præsts diktat, for denne havde vist ham Djævelen for fodenden af sengen. Biskoppen i Faverolles, monseigneur Rochart, var et svin, når han sådan plyndrede hæderlige mennesker, der var kendt i hele Plassans for den retskaffenhed, hvormed de havde skrabet sig en beskeden formue sammen på ærligt og redeligt at handle med olie.

"Men måske er alt endnu ikke tabt," sagde Rougon, som så, at de vaklede. "Monseigneur Rochart er vel ikke Vorherre selv. Jeg har ikke kunne tage mig af Deres sag her på det seneste. Jeg har så meget at tænke på! Men lad mig se, hvordan sagerne står. Jeg vil ikke have, De skal blive opslugt."

Charbonnels så på hinanden med et let skuldertræk. Manden mumlede:

"Det tjener ikke til noget, hr. Rougon."

Da Rougon blev stædig og svor på, at han ville gøre alt, hvad der stod i hans magt, og at han ikke kunne lade dem drage bort på den måde, sagde hustruen:

"Det tjener slet intet formål, hr. Rougon. De ville bare gøre Dem en mængde besvær for ingenting. Vi har talt med vores advokat om Dem. Han lo og sagde, at De for øjeblikket slet intet formår mod monseigneur Rochart."

"Og når man ingenting formår, så er det jo bedst at give op," lagde hr. Charbonnel til.

Rougon bøjede hovedet. De to gamle menneskers ord ramte ham som ørefigener. Så bittert havde han endnu ikke lidt under

sin afmagt.

Fru Charbonnel fortsatte imidlertid:

"Vi vil tage hjem til Plassans. Det er meget klogere. Vi skilles ikke som uvenner, hr. Rougon. Når vi møder Deres moder, fru Felicité, vil vi fortælle hende, at De har gjort Dem et vældigt besvær for at hjælpe os. Og hvis andre spørger, så kan De stole på, at vi virkelig ikke skal sige et ord, der kan skade Dem. Ingen kan forlange, at man skal gøre mere, end man formår."

Det var det allerværste. Han forestillede sig, hvordan Charbonnels kom hjem til deres egn. Samme aften ville der være en sladren og kaglen over hele den lille by. Det var en personlig fiasko for ham, et nederlag, som han ville behøve år til at rejse sig fra.

"Men De må blive her!" udbrød han. "Jeg vil, at De skal blive her. Vi må jo så se, om monseigneur Rochart kan sluge mig i én mundfuld."

Han lo en ubehagelig latter, som skræmte Charbonnels. De gjorde dog stadig modstand, men til sidst indvilligede de i at blive endnu en lille tid i Paris, otte dage, ikke mere. Manden løsnede med besvær igen det reb, han havde bundet om kufferten; hustruen tændte et lys, selv om klokken kun var tre, for at lægge deres linned og klæder tilbage i skufferne. Da Rougon skiltes fra dem, trykkede han ømt deres hænder og gentog sine løfter.

Da han var kommet ti skridt hen ad gaden, fortrød han allerede, hvad han havde gjort. Hvorfor havde han holdt disse Charbonnels tilbage, når de nu langt hellere ville rejse? Det var jo en glimrende lejlighed til at blive af med dem. Nu skyldte han dem mere end nogensinde at sørge for, at de vandt deres

proces. Han blev især ærgerlig på sig selv, da han tænkte på, at han havde handlet, som han havde gjort, af ren og skær forfængelighed. Det forekom ham at være en så kraftig natur som hans uværdigt. Men han havde jo imidlertid lovet, at han ville tænke over sagen. Han gik ned ad Rue Bonaparte, fulgte kajen og gik over Pont des Saints-Pères.

Vejret var stadig lunt, men nede ved floden blæste der en kraftig vind. Han stod midt på broen og var ved at knappe sin overfrakke, da han foran sig bemærkede en tyk dame, indhyllet i pelsværk, som spærrede fortovet for ham. Det var fru Correur; han genkende hende på stemmen.

"Jaså, er det Dem," sagde hun i en jamrende tone. "Ja, når jeg sådan møder Dem, må jeg vel tage Dem under armen. Jeg havde ellers ikke tænkt mig at besøge Dem de næste otte dage. Nej, for De er virkelig så lidt tjenstvillig ..."

Og hun bebrejdede ham, at han ikke havde fået gjort noget, hun havde bedt ham om i månedsvis. Det gjaldt stadig denne frøken Herminie Billecoq, en tidligere elev i Saint-Denis, hvis forfører, en officer, var villig til at gifte sig med, hvis en eller anden venlig sjæl ville spæde den reglementerede medgift til. Hun var for resten forfulgt af fruentimmere: enkefru Leturc ventede stadig på sin tobaksforretning, fru Chardon, fru Testanière og fru Jalaquier kom hver eneste dag til henne og græd og mindede hende om de løfter, hun havde givet dem.

"Jeg regnede jo med Dem, dengang jeg lovede dem noget," sagde hun til sidst. "Men De har virkelig efterladt mig i en køn klemme! Nu går jeg direkte til Undervisningsministeriet og taler med dem om den lille Jalaquiers friplads. De har lovet mig den friplads, husker De nok."

Hun sukkede og vedblev:

"Ja, vi er jo tvunget til at trave byen rundt, siden De ikke mere vil være vores alle sammens forsyn."

Rougon, som var besværet af vinden, trak skuldrene op og betragtede Port Saint-Nicolas nedenfor broen og det liv, der rørte sig dernede. Mens han hørte på fru Correur, så han på en skude lastet med sukkertoppe, som besætningen var i færd med at losse og lod sukkertoppene glide ned ad en landgang, der var forfærdiget af to brædder. Tre hundrede personer eller så stod på kajerne og iagttog denne manøvre.

"Jeg er intet mere, jeg formår intet mere," svarede han. "De gør uret ved at bære nag til mig."

Men hun afbrød ham hånligt:

"Sludder og vrøvl! Men jeg kender Dem, gør jeg! Hvis De vil, kan De blive alt muligt. Forsøg ikke at føre mig bag lyset, Eugène!"

Han kunne ikke lade være at trække på mundvigene. Den familiære tone hos fru Mélanie, som han tidligere havde kaldt hende, mindede ham om tiden i Hôtel Vanneau, dengang han ikke ejede et par støvler, men alligevel erobrede Frankrig. Han glemte de bebrejdelser, han nylig havde gjort sig, da han forlod Charbonnels.

"Nå, hvad er det, De vil sige til mig," sagde han i godmodigt. "Men for alt i verden, lad os ikke stå stille. Man fryser jo ihjel her. Siden De skal til Rue de Grenelle, vil jeg følge Dem over broen."

Han vendte sig om og gik ved siden af fru Correur, uden dog at byde hende sin arm. Hun fortalte vidt og bredt om sine bekymringer.

"De andre spørger jeg egentlig ikke efter, de damer kan udmærket vente. Jeg ville ikke plage Dem, jeg ville være glad, sådan som jeg var før – De husker det nok – hvis jeg ikke selv havde så store bekymringer. Til sidst bliver man bitter. Ja, det er jo stadig min broder, det gælder. Stakkels Martineau, hans kone har gjort ham ganske tosset. Han har ikke længere noget hjerte."

Hun fortalte omstændeligt om et nyt forsøg på forsoning, som hun havde gjort i sidste uge. For ret at komme på det rene med broderens tanker om hende, havde hun fundet på at sende en af sine veninder til Coulonges, netop denne samme frøken Herminie Billecoq, hvis giftermål hun nu havde arbejdet for i to år.

"Hendes rejse kostede mig et hundrede og sytten francs," fortsatte hun. "Nå, og ved De, hvordan man tog imod hende? Fru Martineau stillede sig, ude af sig selv og med fråde om munden, mellem min broder og hende, og skreg, at hvis jeg sendte sådanne dårlige kvinder derhen, ville hun lade politiet arrestere dem. Min stakkels Herminie var stadig så altereret, da jeg var henne og møde hende ved banegården, at vi måtte gå ind på en café og drikke noget styrkende."

De var nu kommet til enden af broen. Rougon ville trøste hende, ledte efter nogle passende ord.

"Det er meget sørgeligt at høre. Men Deres broder kommer nok tilbage til Dem, skal De se. Tiden læger alle sår."

Hun holdt ham fast der på fortovet midt i folkevrimlen og støjen fra forbipasserende vogne, men han begyndte igen at bevæge sig, gik langsomt op på broen igen. Hun fulgte med ham og fortsatte:

"Når Martineau dør, vil hun ganske sikkert brænde hans testamente, hvis han efterlader sig sådan ét. Den stakkel er bare skind og ben. Herminie syntes, at han så meget dårlig ud. Jeg er, med et ord, meget urolig."

"De kan intet gøre lige nu, De må vente," sagde Rougon med en vag gestus.

Hun holdt ham på ny tilbage midt på broen og sænkede stemmen:

"Herminie omtalte noget højst besynderligt. Martineau syntes at arbejde indenfor politikken nu for tiden. Han er republikaner. Under de sidste valg havde han lavet en forskrækkelig ballade derhjemme på egnen. Det frapperede mig. Skulle det måske være muligt, at han kom i vanskeligheder?"

Der blev stille et kort øjeblik, mens hun stirrede stift på ham. Han fulgte med øjnene en landauer, som rullede forbi, som om han ville undvige hendes blik. Så sagde han med en uskyldig mine:

"Tag det roligt. De har jo venner, ikke sandt? Stol på dem."

"Jeg stoler kun på Dem, Eugène," sagde hun ømt og meget dæmpet.

Det syntes at anslå en streng i hans hjerte. Han så på hende og syntes, at hun var rørende med sin fede hals og sit sminkede ansigt, som en tidligere skønhed, der ikke vil ældes. Hun var hele hans ungdom.

"Ja, stol på mig," svarede han og trykkede hendes hænder. "De ved jo, at jeg er en forbundsfælle, hvad det så gælder."

Han fulgte hende atter til Quai Voltaire. Da hun skiltes fra ham, gik han endelig over broen, sagtnede sine skridt, fattede

på ny interesse for sukkertoppene, som man lossede derned ved Port Saint-Nicolas. Han støttede ligefrem et øjeblik albuerne mod broens rækværk. Men sukkertoppen, som gled ned ad renden, det grønne vand, som stadig strømmede ind under broens hvælvinger, tilskuerne, husene, det hele flød snart sammen i et sammensurium. Han sank hen i drømme, han tænkte på ting uden nogen form, han steg sammen med fru Correur ned i sorte afgrunde. Og han fortrød ikke længere noget; det var hans drøm at blive meget stor og mægtig, så at han kunne tilfredsstille sine omgivelser langt ud over det naturliges, ja endog ud over det muliges grænser.

En gysen vækkede ham af hans ubevægelighed. Han frøs. Det var ved at blive mørkt, vinden over floden drev hvide tågebanker op over kajerne. Mens han gik frem ad Quai des Tuileries, følte han sig meget træt. Han følte pludselig, at han ikke orkede at gå hjem. Men der var ingen ledig droske at se, og han var netop ved at opgive at finde en vogn, da en kusk i det samme holdt sin hest an lige foran ham. Et hoved blev stukket ud af vognens vindue. Det var Kahn, som råbte:

"Jeg var netop på vej hen til Dem. Kom ind, jeg kører Dem hjem, så kan vi tale sammen undervejs."

Rougon steg ind i vognen. Han havde næppe fået sat sig, før den forhenværende deputerede fo'r frem i heftige vendinger, mens hesten genoptog sin søvnige lunten og drosken skumplede videre afsted.

"Åh, min ven, man har nylig foreslået mig noget – De kan aldrig gætte hvad. Jeg tror, jeg kvæles."

Han åbnede et vindue.

"De tillader vel?"

Rougon lænede sig tilbage i et hjørne og så gennem det åbne vindue Tuileriehavens grå mur glide forbi. Kahn, som var meget rød i hovedet, fortsatte med en tvær gestus:

"Jeg har, som De ved, fulgt Deres råd. I to år har jeg kæmpet hårdnakket. Jeg har talt med kejseren tre gange, og det er nu det fjerde andragende, jeg har skrevet om sagen. Selv om jeg måske ikke får koncession på min jernbane, så har jeg i det mindste forhindret Marsy i at give den til Compagnie de l'Ouest. Med et ord, jeg har manøvreret sådan, for at holde sagen hen, indtil vi igen flød ovenpå, sådan som De har rådet mig til."

Han tav et øjeblik, hans ord blev overdøvet af en rædselsfuldt skramlende kærre, lastet med gammelt jern, som netop kørte forbi på vej til kajen. Da drosken var kommet forbi kærren, fortsatte han:

"Nuvel, for nylig kom en herre, som jeg ikke kender, antagelig en stor entreprenør, hjem til mig og tilbød mig ganske roligt på Marsys og Compagnie de l'Ouests direktørers vegne at skaffe mig min koncession, hvis jeg ville overlade de to herrer en aktier i foretagendet for en million francs. Hvad siger De så?"

"Det er lidt dyrt," sagde Rougon smilende.

Kahn nikkede og lagde armene over kors.

"Ak, De kan ikke gøre Dem nogen forestilling om disse menneskers frækhed! De skulle have hørt min samtale med den entreprenør. For en million i aktier ville Marsy binde sig til at støtte mig og sørge for, at min ansøgning blev bevilget inden for en måned. Det er jo blot hans andel, han forlanger, ikke andet. Og da jeg omtalte kejseren, brast fyren i latter. Han

sagde mig lige ud, at jeg var ilde stedt, hvis jeg havde kejseren på min side."

Drosken rullede ud på Place de la Concorde. Rougon kom frem fra sit hjørne; han havde fået røde kinder, som om han var blevet varm igen.

"Og De smed vel denne herre på porten?" spurgte han.

Den tidligere medlem af Kammeret så overrasket ud og stirrede et øjeblik på ham uden at svare. Hans vrede var pludselig dampet af. Han lænede sig tilbage i sit hjørne og sagde:

"Å nej, man kaster jo ikke den slags folk på porten uden at tænke sig om først. Jeg ville forresten også gerne høre Deres mening. For mit eget vedkommende kunne jeg have god lyst til at gå ind på det, må jeg tilstå."

"Aldrig, Kahn!" råbte Rougon ude af sig selv. "Aldrig!"

De diskuterede sagen. Kahn fremlagde tal: en million i provision var vitterlig enormt, men han beviste, at man let kunne stoppe dette hul ved hjælp af visse operationer. Rougon hørte ikke efter, han holdt hænderne for ørerne. Han spurgte ikke engang efter pengene. Man han ville ikke have, at Marsy skulle stoppe en million i lommen, samtidig med, at netop det, at man afstod denne million, var det samme som at indrømme sin afmagt, at erkende sig besejret, at anerkende, at hans rivals indflydelse var så meget større end hans, at den vitterligt kunne sættes til en så uhørt pris.

"De kan vel se, at Marsy er ved at være træt af kampen," sagde han. "Vent lidt længere, så får vi koncessionen for ingenting."

Og han tilføjede i et næsten truende tonefald:

"Ellers bliver vi uvenner, det siger jeg Dem på forhånd. Jeg kan ikke tillade, at en af mine venner bliver udplyndret på denne måde."

Der blev stille. Drosken rullede op ad Champs-Élysées. De to mænd var fordybet i tanker; de så ud som om det sad og talte træerne i gaden. Det var Kahn, som først brød tavsheden og i en dæmpet tone sagde:

"Jeg ønsker intet højere en stadig at holde mig til Dem, men De må erkende, at efter to lange år ..."

Han gjorde ikke sætningen færdig, men afbrød sig selv med ordene:

"Nå ja, det er jo ikke Deres fejl, De har jo hænderne bundne for nærværende. Tro mig, det er bedst at betale den million."

"Aldrig!" gentog Rougon med eftertryk. "Om fjorten dage skal De få Deres koncession, fjorten dage, hører De!"

Drosken standsede uden for det lille hus ved Rue Marbeuf. Uden at stige ud og med vogndøren lukket talte de endnu en stund sammen, som om de havde siddet uforstyrret i deres arbejdsværelse. Rougon skulle have hr. Bouchard og oberst Jobelin til middag, og han ville gerne have, at Kahn blev, men denne måtte til sin store sorg takke nej, han var allerede optaget til anden side. Nu var den store mand ganske i fyr og flamme for denne koncession. Da han endelig steg ud af vognen, lukkede han med et venskabeligt udtryk vogndøren og gav den tidligere deputerede et nik til afsked.

"Vi mødes på torsdag, ikke sandt?" råbte denne og strakte hals ud gennem vinduet, mens vognen rullede bort med ham.

Rougon var en smule nervøs, da han kom ind til sig selv. Han kunne end ikke læse aftenaviserne. Skønt klokken næppe var

fem, gik han straks ind i spisestuen, hvor han begyndte at vandre frem og tilbage, mens han ventede på sine gæster. Den matte januarsol, den første dette år, havde givet ham en smule hovedpine. Han havde hele sin eftermiddag i meget livlig erindring. Han havde mødt næsten hele kliken, venner, som han havde aftaler med, venner, som han var bange for, venner, for hvem han nærede en virkelig hengivenhed, og alle skubbede de på ham, tvang ham mod en snarlig løsning. Men det mishagede ham ikke, han gav deres utålmodighed ret, han følte sig smittet af deres vrede. Det var, som om man lidt efter lidt havde gravet jorden bort under hans fødder; snart var den time inde, da han måtte udføre et forfærdeligt spring.

Pludselig kom han i tanke om Gilquin, som han fuldstændig havde glemt. Han ringede efter tjeneren for at spørge, om "herren i den grønne overfrakke" var kommet tilbage under hans fravær. Men tjeneren havde ikke set noget til nogen. Så gav han ordre til, at han skulle føres ind i kontoret, hvis han indfandt sig i aftenens løb.

"Og lad mig det omgående vide," tilføjede han, "også selv om vi sidder til bords."

Hans nysgerrighed var atter vakt, han hentede Gilquins kort. Han læste det flere gange: "Det haster, en forbandet historie," uden at forstå mere af den grund. Da hr. Bouchard og obersten kom, stak han kortet i sin lomme, foruroliget og ophidset af denne sætning, som hagede sig fast i hans hjerne.

Middagen var meget enkel. Hr. Bouchard havde været græsenke i et par dage, for hans hustru var rejst hen til en syg tante, som han for øvrigt aldrig før havde hørte hende omtale. Obersten, som altid var en stående gæst hos Rougons, havde

denne aften taget sin søn Auguste med, som havde ferie. Fru Rougon præsiderede ved bordet med sin sædvanlige stilfærdige elskværdighed. Servering gik for sig under hendes opsyn, langsomt og præcist, og uden at man hørte den mindste klirren af porcelæn. Man talte om undervisningen i lycéerne. Kontorchefen citerede Horats og mindede om de priser, han havde vundet ved de almindelige eksamener engang, i 1813. Obersten arbejdede for en mere militær disciplin i skolerne, og han forklarede, hvorfor Auguste var blevet dumpet til studentereksamen i november: Drengen havde en så levende intelligens, at han altid svarede på mere, end lærerne spurgte om, hvilket ærgrede disse herrer. Mens faderen således undskyldte hans fiasko, spiste Auguste sin kylling med et underfundigt smil; han vidste, at han var den dårligste i klassen.

Under desserten syntes en ringning på tamburklokken at vække den hidtil noget tankespredte Rougon. Han troede, det var Gilquin, han så hastigt hen mod døren og foldede mekanisk sin serviet sammen, i forventning om at blive hentet. Men det var Du Poizat, som trådte ind. Som intim ven af huset slog den tidligere underpræfekt sig ned et lille stykke fra bordet. Han kom ofte derhen tidligt om aftenen, lige efter sin middag, som han indtog på et lille pensionat i Faubourg Saint-Honoré.

"Jeg er fuldstændig udmattet," sagde han, uden dog nærmere at komme ind på de indviklede gøremål, han havde tilbragt eftermiddagen med. "Jeg ville have lagt mig med det samme, hvis jeg ikke var kommet på den idé at gå herhen og kaste et blik på aviserne. De ligger vel i Deres arbejdsværelse, ikke sandt, Rougon?"

Men han blev siddende og lod sig servere en pære og et lille glas vin. Man talte om de dyre levnedsmidler, alting var blevet dobbelt så dyrt på tyve år; hr. Bouchard erindrede sig at have set duer til femten sous parret i sin ungdom. Da kaffen og likørerne blev serveret, trak fru Rougon sig diskret tilbage. Man gik ud i dagligstuen uden hende, man følte sig som hjemme. Obersten og kontorchefen bar selv deres spillebord hen til kaminen og begyndte at blande kortene, mens de allerede udpønsede dybsindige kombinationer. Auguste sad ved et bord og bladrede i nogle illustrerede blade. Du Poizat var forsvundet.

"Se engang på mine kort," sagde obersten pludselig. "De er mærkelige, ikke sandt?"

Rougon gik hen til ham og nikkede. Da han atter havde indtaget sin plads ved kaminen og greb ildrageren for at rode op i kaminen, kom tjeneren ind og hviskede til ham:

"Nu er den herre fra i morges her igen."

Han fo'r sammen. Han havde ikke hørt, der var blevet ringet. Inde på sit kontor fandt han Gilquin stående med en spadserestok under armen og med kendermine betragte et dårligt stik, der forestillede Napoleon på St. Helena. Hans lange grønne overfrakke var knappet helt op til hagen, og på hovedet havde han en næsten ny, høj hat, som sad stærkt på sned.

"Nå?" spurgte Rougon ivrigt.

Men Gilquin havde ikke travlt. Han nikkede og sagde, idet han betragtede stikket:

"Den er forbandet god! Han ser ud som om han keder sig vældigt, ikke sandt?"

Kontoret oplystes af en eneste lampe, som stod på et hjørne af skrivebordet. Da Rougon kom ind, hørtes en svag raslen af

papir fra en lænestol med høj ryg, som stod foran kaminen, men derpå blev der så stille, at man godt kunne tro, at det bare var et halvt udslukt stykke brænde, som var faldet ned. Gilquin ville ikke sætte sig. Begge mænd stod tæt ved døren i skyggen af et bogskab.

"Nå?" gentog Rougon.

Han fortalte, at han havde være ved Rue Guisarde om eftermiddagen.

Gilquin begyndte nu at snakke om sin portnerske, et udmærket og prægtigt fruentimmer, som havde fået tæring, fordi der var så fugtigt i kælderetagen, hvor hun boede.

"Ja, men den der vigtige historie … hvad er det?" spurgte den store mand utålmodigt.

"Vent dog lidt, det er jo netop derfor, jeg er kommet herhen. Vi skal straks tale om den sag. Du var jo oppe … hørte du katten? Kan du tænke dig, der er en kat, som er kommet ind fra taget! En nat, da mit vindue havde stået åbent, fandt jeg hende i min seng. Hun slikkede mit skæg. Jeg syntes det var morsomt, og jeg beholdt hende."

Endelig besluttede han sig for at fortælle om det, der havde bragt ham herhen. Det var en længere historie. Først fortalte han om sin kærlighedsforbindelse med en strygejomfru, hvis bekendtskab han havde gjort en aften, hvor han kom ud fra Ambigueteatret. Den stakkels Eulalie havde måttet lade sin husvært beholde hendes møbler, fordi hun var blevet forladt af sin elsker, netop da hun skyldte for fem kvartaler. I over en uge havde hun boet på et hotel ved Rue Montmartre i nærheden af strygeriet, og det var hos hende, han havde tilbragt sine nætter

hele ugen – to trapper op, døren længst inde i korridoren, et lille mørkt hummer, som vendte ud mod gården.

Skønt alt dette ikke interesserede Rougon det fjerneste, hørte han tålmodigt på ham.

"Nå, men for tre dage siden," vedblev Gilquin, "havde jeg købt en tærte og en flaske vin, som vi indtog i sengen; vi havde allerede slukket lyset, og Eulalie sov som en sten, men jeg lå og kunne ikke falde i søvn. De begyndte at skændes i værelset ved siden af. Jeg skal sige dig, mellem de to værelser var der en dør, som var aflåst. De talte lavmælt og lod til at blive gode venner igen, men jeg blev ved at høre nogle besynderlige lyde, så at jeg til sidst gik hen og kiggede ind gennem en sprække ved døren. Du kan aldrig gætte, hvad jeg så!"

Han tav og spærrede øjnene op, stirrede på Rougon og nød den virkning, han mente at hans fortælling havde.

"Jo, der var to mænd derinde, en ung på nogle og tyve år, som så ganske godt ud, og en gammel, som ganske sikkert var over halvtreds, lille, mager og af et sygeligt udseende. Disse to krabater undersøgte en samling pistoler, dolke, sværd, alskens nye våben af blinkende stål. De talte et eller andet rotvælsk, som jeg i begyndelsen ikke begreb noget af. Men på visse ord genkendte jeg efterhånden det italienske. Jeg har jo, som du ved, rejst i Italien, i makaroni. Jeg spidsede altså øren, og nu forstod jeg … det var to herrer, som var kommet til Paris for at myrde kejseren! Hvad siger du så?"

Han lagde armene over kors og trykkede spadserestokken mod brystet, idet han gentog flere gange:

"Er det ikke morsomt?"

Det var så den historie, Gilquin fandt så "forbandet". Rougon trak på skuldrene; man havde mindst tyve gange før åbenbaret ham den slags sammensværgelser. Men den tidligere handelsrejsende var sikker i sin sag.

"Du har bedt mig om at komme herhen og fortælle, hvad der bliver sagt ude i byen. Jeg vil jo gerne gøre dig en tjeneste, og jeg fortæller dig alt muligt. Det er ikke rigtigt af dig at ryste på hovedet. Tror du ikke, jeg ville have fået en smuk dusør, hvis jeg var gået til politipræfekturet? Men jeg ville hellere lade en ven få nytte af det. Det er alvor, hører du! Gå hen og fortæl kejseren det, så vil han naturligvis trykke dig til sit bryst!"

I tre dage havde han vogtet på de "kønne karle" som han kaldte dem. Om dagen kom der to andre, en ung og en ældre, en meget smuk fyr med et blegt ansigt og langt, sort hår; han lod til at være lederen. Alle disse mennesker syntes ganske udmattede, når de kom, og de talte sammen i fordækte vendinger og meget fåmælte. I går havde han set dem lade nogle "småpillerier" af jern; han mente nok, det var bomber. Han stod på strømpefødder i Eulalies værelse og lyttede; han sørgede for, at hun snorkede allerede klokken ni, for at berolige naboerne. Det gik for resten heller ikke an at blande fruentimmer ind i politiske affærer.

Efterhånden som Gilquin fortalte, blev Rougon mere og mere alvorlig. Han begyndte at tro på ham. I de besynderlige episoder, hvormed den let berusede tidligere handelsrejsende udsirede sin fortælling, stak sandheden hovedet frem. Og hans venten i dagens løb, hans ængstelige nysgerrighed, forekom ham nu at være en forudanelse. Han blev atter grebet af den indre skælven, som han havde følt hele dagen, den ufrivillige

sindsbevægelse hos en begavet mand, der indser, at hans skæbne beror på et eneste kort.

"De tosser har vel hele politikorpset i hælene," sagde han med foregiven ligegyldighed. Gilquin fnisede og mumlede i skægget: "Så skal politikorpset se at skynde sig ..." Han sagde ikke mere, men han lo og gav sin hat et venskabeligt puf. Den store mand forstod, at han endnu ikke havde sagt alt. Han så ham lige i ansigtet. Men den anden åbnede døren for at gå og sagde:

"Ja, nu er du forberedt. Jeg går hen og spiser til middag nu. Kan du tænke dig, jeg har ikke spist til middag endnu. Jeg har vogtet over mine skælme hele eftermiddagen. Og jeg er sulten som en ulv."

Rougon standsede ham og spurgte, om han ikke ville have lidt koldt kød. Han gav straks ordre til, at der skulle dækkes op til ham i spisestuen. Gilquin så meget rørt ud over denne opmærksomhed. Han lukkede døren til kontoret og sagde dæmpet, så tjeneren ikke kunne høre det:

"Du er et rart menneske. Hør nu, jeg vil ikke lyve for dig. Hvis du havde taget uvenligt imod mig, ville jeg være gået til politipræfekturen. Men nu skal du få alting at vide. Det er vel hæderligt af mig, hvaba? Jeg håber, du vil huske den tjeneste, jeg nu gør dig. Gammelt venskab ruster ikke, så kan man sige, hvad man vil ..."

Han lænede sig frem og vedblev hviskende: "Det er i morgen aften. Man vil lade Badinguet^[**Badinguet:** Et populært kæle/øgenavn for Napoleon III.] fare til himmels uden for Operaen, netop som han skal til at gå ind. Vognen, adjudanterne, tjenestefolkene, hele baduljen kommer til at krepere."

Mens Gilquin slog sig ned ved sit måltid i spisestuen, stod Rougon tilbage i kontoret, ubevægelig, hans ansigt var gråblegt. Han overvejede, han syntes at tøve. Endelig satte han sig ved sit skrivebord og tog et ark papir, men skubbede det næsten omgående fra sig igen. Et øjeblik lod han til at ville ile mod døren, ligesom om han ville give en ordre til tyendet. Men han kom langsomt tilbage og sank på ny hen i tanker, som formørkede hans ansigt.

I dette øjeblik blev den høje lænestol foran kaminen skubbet tilbage, og Du Poizat rejste sig, idet han ganske roligt foldede en avis sammen.

"Jaså, sad De der?" udbrød Rougon.

"Javist, jeg var ved at læse aviserne," svarede den tidligere underpræfekt og viste sine hvide, uregelmæssige tænder i et smil. "Det vidste De vel nok, De så mig, da De kom ind."

Denne ugenerte løgn forhindrede enhver yderligere forklaring. De to mænd betragtede tavse hinanden i nogle sekunder. Og da Rougon i sin tvivlrådighed syntes at ville rådspørge ham og for anden gang nærmede sig til skrivebordet, gjorde De Poizat en lille gestus, der tydeligt sagde: "Vent, det har ingen hast. Vi må nøje overveje sagen." Ikke et ord veksledes mellem dem. De gik ind i dagligstuen.

Denne aften var der opstået et så voldsomt skænderi mellem obersten og hr. Bouchard angående prinserne af Orleans og greven af Chambord, at de havde kastet kortene fra sig og svoret aldrig mere at spille med hinanden. De havde sat sig på sin side af kaminen med truende miner. Da Rougon kom ind, var de ved at forsone sig igen, idet de hævede ham til skyerne, det eneste emne, de kunne enes om.

"Jeg generer mig ikke, jeg siger det, så han kan høre det," sagde obersten. "For nærværende findes der ingen, der kan måle sig med ham."

"Vi er ved at bagtale Dem, som De nok kan høre," sagde hr. Bouchard elskværdigt.

Samtalen fortsatte.

"En intelligens uden sammenligning!"

"En handlingens mand, som har erobrerens blik!"

"Det ville sandelig være godt, om han ville tage sig lidt af statens affærer."

"Ja, så ville de ikke være så indviklede. Han alene kan redde kejserdømmet."

Rougon trak på skuldrene og antog et vredladent udtryk for ikke at fremstå som selvglad. Han var dog inderst inde umådelig henrykt ved sådan at få røgelsesskyerne kastet lige i synet. Aldrig kildredes hans forfængelighed så velbehageligt som når obersten og hr. Bouchard en hel aften igennem spillede bold med beundrende vendinger. Deres dumhed antog vældige proportioner, deres ansigter fik et tåbeligt højtideligt udtryk, og jo mere krybende han så dem, desto mere nød han deres monotone stemmer, som uafbrudt sang hans pris på den mest hykleriske vis. Ind imellem spøgte han med det, når de to fætre ikke begge to var nærværende, men ikke desto mindre tilfredsstillede det hans stolthed og magtlyst. Det var ligesom en mødding af lovprisninger, hvori han havde god plads til at vælte sin vældige krop omkring.

"Nej, nej, jeg er kun en ubetydelig person," sagde han og rystede på hovedet. "Ak, om jeg blot var så begavet, som I tror ..."

Han fuldendte ikke sætningen. Han havde sat sig ved spillebordet og lagde mekanisk en kabale, noget han ellers nu for tiden gjorde yderst sjældent. Hr. Bouchard og obersten gik ordentlig til den, de erklærede ham for en stor taler, en stor administrator, stor finansmand, stor politiker. Du Poizat blinkede samtykkende. Endelig sagde han, uden at se på Rougon, som om denne slet ikke havde været der:

"Der kræves blot en begivenhed, en hændelse. Kejseren er meget nådigt stemt mod Rougon. Hvis der indtræffer en katastrofe i morgen, og han føler behov for en kraftig arm at støtte sig ved, er Rougon minister i overmorgen … ja, det er helt sikkert."

Den store mand så langsomt op. Han lænede sig tilbage i sin lænestol uden at gøre sin kabale færdig, og hans ansigt formørkedes atter af skygger. Men oberstens og hr. Bouchards utrætteligt smigrende stemmer syntes at vugge ham i hans drømme, at drive ham mod en beslutning, han endnu veg tilbage for. Han smilede, da den unge Auguste, som lagde den afbrudte kabale færdig, udbrød:

"Den gik op, hr. Rougon."

"Javist, det gør den altid," sagde Du Poizat, idet han benyttede sig af et af den store mands udtryk.

Nu kom en tjener og meldte Rougon, at en herre og en dame ønskede at tale med ham, og han gav ham et kort, som aftvang ham et udråb.

"Hvad ser jeg! Er de i Paris?"

Det var marki og markise d'Escorailles. Han ilede med at tage imod dem i sit kontor. De undskyldte, at de kom så sent; de lod ham forstå, at de havde været i Paris i to dage, men at de

havde været bange for, at man skulle kunne opfatte det forkert, når de besøgte en person, der stod regeringen så nær – og derfor havde de opsat deres besøg til dette upassende tidspunkt. Denne forklaring sårede på ingen måde Rougon. Markien og markisens besøg hos ham var en uventet ære. Om så kejseren selv var kommet for at hilse på ham, ville han ikke have følt sig så smigret. Disse to gamle mennesker kom som supplikanter, det var hele Plassans, der bragte ham sin hyldest, det aristokratiske, stive og hovmodige Plassans, som han lige siden sin ungdom havde betragtet som et utilgængeligt Olympos, og han fik nu endelig lov til at tilfredsstille en af sine gamle, ærgerrige drømme, han følte, at han havde fået hævn for sin lille fødebys foragt, dengang han løb omkring dernede som en ubetydelig advokat uden praksis og med hullede støvler.

"Vi har ikke truffet Jules," sagde markisen. "Vi havde glædet os til at overraske ham, men han lader til at være rejst til Orleans i forretninger."

Rougon vidste ikke af, at den unge mand var bortrejst. Men han forstod det hele, da han erindrede sig, at den tante, hos hvem fru Bouchard i øjeblikket befandt sig, boede i Orleans. Og han undskyldte Jules, han redegjorde ligefrem for det vigtige anliggende, der havde tvunget ham til at rejse, en affære angående en tjenesteforseelse. Han forsikrede, at deres søn var en begavet ung mand med en smuk fremtid foran sig.

"Han har virkelig brug for at gøre karriere," sagde markisen uden at forfølge denne antydning af familiens hårde økonomiske stilling videre. "Det var en forfærdelig sorg at skilles fra ham."

Og de talte nu i forsigtige vendinger om de rædsomme forhold i tiden, som forhindrede sønner i at vokse op i samme religion som deres forældre. De havde ikke sat deres fod i Paris siden Charles X's fald. De ville sikkert aldrig være kommet der mere, hvis det ikke gjaldt Jules' fremtid. Lige siden deres kære dreng, efter deres hemmelige tilskyndelse, begyndte at tjene kejserdømmet, lod de vitterligt som om de fornægtede ham, men i stilhed arbejdede de uafladeligt for hans forfremmelse.

"Vi taler rent ud af posen til Dem, hr. Rougon," vedblev markien i en elskværdigt, fortroligt tonefald. "Vi holder af vor søn, det er jo ganske naturligt. De har gjort meget for ham, og det takker vi Dem for. Men De må gøre endnu mere. Vi er jo venner og børn af samme by, ikke sandt?"

Rougon bukkede, han var meget rørt. Ydmygheden hos disse gamle ægtefolk, som havde været så majestætiske før i tiden, når han så dem begive sig til Saint Marc-kirken om søndagen, fik ham til at vokse i sine egne øjne. Han gav dem udtrykkelige løfter om sin hjælp.

Da de trak sig tilbage efter tyve minutters fortrolig samtale, greb markisen hans hånd, holdt den et øjeblik i sin og sagde:

"Det er altså en aftale, kære hr. Rougon. Vi er rejst helt fra Plassans for denne sags skyld. Vi var utålmodige, og det er vel ikke så mærkeligt i vor alder. Nu rejser vi glade og fornøjede hjem. Man havde bildt os ind, at De ikke længere havde nogen indflydelse."

Rougon smilede. Og det var, som om han svarede på sine egne hemmelige tanker, da han sagde:

"Man kan, hvad man vil. Stol på mig."

Men da de var gået, fløj der atter en skygge over hans ansigt, som om han fortrød. Han standsede op i entreen, da han opdagede en nydeligt klædt mand, som stod og vred og vendte sin filthat.

"Hvad vil De?" spurgte han i en barsk tone.

Fyren, der var meget høj og bredskuldret, sagde ydmygt:

"Kender herren mig ikke?"

Da Rougon bidsk svarede nej, fortsatte den anden:

"Jeg er jo Merle, betjent ved statsrådet …"

Rougon blev lidt mere venlig.

"Javist, ja. Men De har jo fået fuldskæg. Nå, hvad vil De, min ven?"

Merle forklarede sig nu i yderst korrekte vendinger. Han havde mødt fru Correur om eftermiddagen; det var hende, der havde rådet ham til at opsøge hr. Rougon om aftenen, ellers havde han aldrig villet tillade sig at komme og forstyrre så sent …

"Fru Correur er så overordentlig venlig," gentog han flere gange.

Til sidst kom det frem, at han ikke havde nogen plads. At han havde fuldskæg skyldtes, at han havde forladt sin stilling ved statsrådet for et halvt år siden. Og da Rougon spurgte, hvorfor han var gået, fortalte han ikke, at han var blev smidt ud for dårlig opførsel. I stedet kneb han læberne sammen og sagde i en diskret tone:

"De vidste jo allesammen, hvor hengiven jeg var Dem, hr. Rougon. Lige siden den dag, De gik af, led jeg dagligt under, at jeg ikke kunne skjule mine virkelige sympatier. En dag var det

nær ved, at jeg havde givet en kollega en ørefigen, som tillod sig at komme med upassende ytringer. Og så blev jeg sagt op."

Rougon stirrede ransagende på ham.

"Det er altså for min skyld, at De nu står på bar bund?"

Merle smilede svagt.

"Og jeg skylder Dem en stilling, ikke sandt? Jeg skal skaffe Dem ind et eller andet sted, ikke sandt?"

Han smilede igen og sagde blot:

"Det ville være meget venligt."

Der blev en kort tavshed. Rougon trommede nervøst og mekanisk fingerspidserne mod hinanden. Men så lo han beslutsomt og med et udtryk af lettelse. Han havde for megen gæld, han ville betale det hele og gøre sig fri.

"Jeg skal huske på Dem, De skal nok få en plads," sagde han. "De gjorde rigtigt i at komme herhen, min ven."

Dermed affærdigede han ham. Nu tøvede han ikke længere. Han gik ind i spisestuen, hvor Gilquin var ved at lænse en skål syltetøj efter at havde indtaget en skive postej, et stykke kylling og nogle kolde kartofler. Du Poizat sad bagvendt på en stol og snakkede med ham. De talte om fruentimmer i særdeles utvetydige vendinger. Gilquin havde endnu sin hat på hovedet; han lænede sig tilbage og vippede på stolen med en tandstikker i munden; han mente det fik ham til at se fri og utvungen ud.

"Ja, nu skal jeg til at gå," sagde han, idet han tømte sit glas, og smækkede med læberne. "Jeg vil gå til Rue Montmartre for at se, hvordan mine galgenfugle har det."

Men Rougon, som lod til at være temmelig opstemt, begyndte at spøge med ham. Troede han stadig på sin konspirationshistorie nu, efter at han havde spist til middag?

Også Du Poizat lod i høj grad mistroisk. Han ville mødes med Gilquin i morgen, han påstod at skylde ham en frokost. Så snart han kunne få et ord indført, spurgte Gilquin:

"Så De vil altså ikke underrette ..."

"Jovist, naturligvis" svarede Rougon endelig. "Men de vil gøre nar ad mig, det er det hele. Det har under alle omstændigheder ingen hast. I morgen tidlig en gang."

Den tidligere handelsrejsende havde allerede hånden på døren. Så kom han tilbage og sagde fnisende:

"Ja, ved De hvad, for min skyld kan man gerne lade Badinguet ryge i luften. Det var måske endog meget morsommere."

"Å," sagde den store mand i en varmt overbevist, næsten andægtig tone, "kejseren har intet at frygte, selv om historien skulle være sand. Den slags forehavender lykkes aldrig. Der findes jo et Forsyn."

Det var det sidste, der blev sagt om det emne. Du Poizat forsvandt sammen med Gilquin, som han venskabeligt var begyndt at sige du til. Og da Rougon en time senere, klokken halv elleve, tog afsked med obersten og hr. Bouchard, strakte han sig, gabte og sagde, som han ind imellem havde for vane:

"Jeg er dødtræt. I nat skal jeg sove rigtig godt."

Den følgende aften gik tre bomber af under kejserens vogn uden for Operaen. En frygtelig panik greb folkemængden, som trængtes på Rue Le Peletier. Mere end halvtreds personer blev skadet. En kvinde i blå silkekjole lå udstrakt i rendestenen; hun var død på stedet. To soldater lå i dødskramper midt på gaden. En adjudant, som var blevet såret i nakken, blødte stærkt. Og i det stærke gaslys, midt i al røgen, steg kejseren, rask og uskadt,

ud af sin af gennemhullede vogn og hilste. Kun i hans hat fandt man et hul efter et stykke af en bombe.

Rougon havde ganske roligt tilbragt dagen hjemme hos sig selv. Om morgenen havde han dog været en smule rastløs og syntes et par gange at have været på vej til at gå ud. Men lige som han var færdig med at spise morgenmad, kom Clorinde; så forglemte han sig sammen med hende i sit kontor lige til om aftenen. Hun kom for at rådføre sig med ham i en indviklet sag, og hun virkede så modfalden, hun kom ikke ud af stedet, sagde hun. Han trøstede hende deltagende, lod forhåbningsfuld og antydede, at alting snart ville tage en anden vending. Han var ikke uvidende om sine venners hengivne propaganda, han ville belønne selv den ringeste blandt dem. Da de skiltes, kyssede han hende på panden.

Efter middagen følte han en uimodståelig trang til at røre sig. Han gik ud og begav sig ad den korteste vej ned til kajerne; han kunne næppe ånde, og han inddrak begærligt den svalere luft nede ved floden. Vinteraftenen var meget mild med en overskyet, lav himmel, som syntes at trykke byen ned i en mørk stilhed. I det fjerne døde de store hovedgaders larm bort. Han gik med jævne skridt fremad på de øde fortove, stadig lige frem, og strejfede fra tid til anden stenbalustraden med sin overfrakke. Lampernes flammer, der sås som en uendelig række ude i mørket, som stjerner, der afmærkede grænserne for en ellers fuldstændig udslukt himmel, gav ham en umådelig forstørret forestilling om torvene og gaderne, hvis huse han ikke kunne se, og jo længere frem han kom, desto mere syntes han, at Paris var vokset; den antog en passende størrelse for ham, gav tilstrækkelig luft til hans lunger. Flodens blæksorte

vand med sine ilinger af levende guldskæl åndede tungt som et sovende uhyre; det var et passende akkompagnement til hans uudtalte drømme.

Da han var ud for Justitspalæet, slog et ur ni. Han fo'r sammen, vendte sig om, lyttede; han syntes at høre en pludselig panik brede sig ud over tagene, fjerne brag fra en eksplosion, rædselsskrig. Paris forekom ham pludselig som lammet af skræk over en eller anden stor forbrydelse. Han erindrede sig nu den klare og herlige junieftermiddag, da kejserprinsen blev døbt, da klokkerne ringede i det varme solskin og kajerne var stuvende fulde af mennesker; hele kejserdømmets glorie i al sin glans, af hvilken han et øjeblik selv havde følt sig så tilintetgjort, at han misundte kejseren. Nu var det tiden for hans revanche, en himmel uden måne, byen rædselsslagen og stum, kajerne tomme, gasflammernes flakken som af en gysen i luften og noget lumsk, der lurede længst inde i mørket. Han trak vejret i dybe drag, han elskede dette Paris, forvandlet til en morderkule, og i hvis uhyggelige mørke han igen tilrev sig den højeste magt.

Otte dage efter blev Rougon indenrigsminister efter hr. de Marsy, som blev udnævnt til formand for den lovgivende forsamling.

9

En morgen i marts sad Rougon i sit arbejdsværelse i Indenrigsministeriet, ivrigt beskæftiget med at forfatte et konfidentielt cirkulære, som skulle udsendes til præfekterne den følgende dag. Han standsede hele tiden, stønnede, trykkede pennen itu mod papiret.

"Jules, giv mig et synonym for myndighed," sagde han. "Et mærkværdigt sprog, fransk! Jeg skriver myndighed på hver eneste linje."

"Magt, regering, kejserdømme," svarede den unge mand smilende.

Hr. Jules d'Escorailles, som han havde antaget som sekretær, åbnede breve på et hjørne af skrivebordet. Han skar sirligt kuverterne op med en kniv, så dem hastigt igennem og ordnede dem. Foran kaminen, hvor en stor ild flammede, sad obersten, hr. Kahn og hr. Béjuin. Alle tre lå næsten ned i stolene og varmede fødderne uden at sige et ord. De følte sig hjemme. Hr. Kahn læste i en avis. De to andre trillede tommelfingre og så ind i ilden med et lyksaligt udtryk.

Rougon rejste sig pludselig, hældte et glas vand op til sig selv på et konsolbord og tømte det i et drag.

"Jeg ved ikke, hvad det er, jeg har spist i går," sagde han. "I dag kunne jeg drikke hele Seinen tør."

Han satte sig ikke straks. Han slog et slag rundt i værelset. Hans tunge skridt satte gulvet i en gyngende bevægelser under det tykke gulvtæppe. Han gik hen og trak de grønne fløjlsgardiner fra for at få mere dagslys ind. Midt i det store

rum med dets mørke, falmede officielle luksus strakte han sig og foldede hænderne bag hovedet, idet han nød den særlige administrative lugt, den duft af tilfredsstillet magtbegær, han indåndede her. Han lo højt – mod sin vilje – han stod der og lo for sig selv, stadig højere og højere, en latter, som forrådte hans følelse af triumf. Da obersten og de andre herrer hørte hans munterhed, vendte de sig om nikkede tavse til ham.

"Det er da i hvert fald herligt ..." var alt, hvad han sagde.

Da han atter havde indtaget sin plads bag det umådelige skrivebord, kom Merle ind, fuldstændig korrekt klædt, i sort frakke og hvid halsklud. Han havde nu ikke mere så meget som skægstub tilbage, han var glatbarberet og så ligefrem helt værdig ud.

"Jeg beder Deres Excellence undskylde," sagde han dæmpet, "det er præfekten i Somme ..."

"Han kan drage fanden i vold! Jeg arbejder," svarede Rougon barsk. "Det er dog ufatteligt, at jeg ikke kan få lov at være i fred bare ét minut!"

Merle tabte ikke fatningen. Han vedblev:

"Hr. præfekten påstår, at Deres Excellence venter ham. Præfekterne fra Nièvre, Cher og Jura venter også derude."

"De må vente, det er en del af deres stilling," svarede Rougon med høj stemme.

Tjeneren gik igen. Hr. d'Escorailles smilede. De tre andre, som sad og varmede sig, strakte sig endnu mere; de fandt også ministerens svar meget morsomt. Han var meget smigret over bifaldet.

"Det er rigtigt, jeg har nu haft med præfekter at gøre i en måned. Jeg har måttet sende bud efter dem allesammen. En

køn procession, kan De tro! Der er nogle af dem, som er noget træge i det! Nåja, men de er i hvert fald lydige. Men jeg begynder at få nok af dem. Det er for resten for dem, jeg arbejder i dag."

Og han gav sig atter i lag med sit cirkulære. I værelsets varme atmosfære hørte man nu kun hans fjerpens kradsen og den svage knitren af de kuverter, som hr. d'Escorailles skar op. Hr. Kahn havde taget en ny avis; obersten og hr. Béjuin halvsov.

Udenfor tav det skræmte Frankrig. Da kejseren kaldte Rougon til magten, ville han statuere et eksempel. Han kendte nok hans jernnæve, og dagen efter attentatet havde han i sin vrede sagt til ham: "Hold Dem ikke tilbage! Man må være bange for Dem!" Og han havde bevæbnet ham med den forfærdelige Lov om den Almene Sikkerhed, som bemyndigede ham til at lade enhver, der var dømt for en eller anden politisk forbrydelse, internere i Algier eller udvise af landet. Skønt ingen franskmænd havde deltaget i forbrydelsen ved Rue Le Peletier, blev republikanerne jagtet og deporteret; det var udrensningen af de ti tusinde mistænkte, der var blevet glemt ved statskuppet den 2. december. Der blev talt om en rejsning, der var forberedt af det revolutionære parti, og man påstod, at der var blevet beslaglagt våben og dokumenter med forræderisk indhold. Siden midten af marts var tre hundrede og firs internerede blevet udskibet fra Toulon til Algier. Nu afsejlede en ny konvoj hver ottende dag. Landet skælvede under den rædsel, der udgik som en sort stormsky fra det grønne værelse, hvor Rougon nu strakte sig og lo højt for sig selv.

Aldrig tidligere havde den store mand oplevet en sådan tilfredsstillelse. Han havde det godt, han blev federe, helbredet

var vendt tilbage sammen med magten. Når han gik, satte han hælene hårdt i gulvet, som om han ville være sikker på, at man skulle høre hans tunge skridt i alle hjørner af Frankrig. Det ville ønske, at han ikke kunne sætte sit tomme glas fra sig på et bord, smide sin pen fra sig, gøre en bevægelse, uden at hele landet blev rystet. Det morede ham at være bussemand, at kaste lynstråler, mens hans venner sad lyksalige og så til, at prygle et helt folk med sine klodsede parvenunæver. Han havde skrevet i et af sine cirkulærer: "De gode kan berolige sig, kun de onde skal skælve." Og han spillede med største velbehag rollen som en gud, der fordømmer nogle og frelser andre med nidkær hånd. Han opfyldtes af et umådeligt hovmod, han tilbad sin egen styrke og intelligens, og det var en virkelig religion. Han frådsede i overmenneskelig nydelse.

Rougon havde længe åbenlyst vist despotiske tendenser. Hans navn betød hensynsløs undertrykkelse, fornægtelse af alle friheder, uindskrænket, despotisk herskermagt. Da han kom til ministeriet, var der derfor ingen, der tog fejl af, hvad man kunne vente sig af ham. Men blandt sine nærmeste venner tilstod han, at hans anskuelser snarere kunne kaldes behov, han fandt magten alt for attråværdig, alt for nødvendig for hans begær efter herskermagt, til at han ikke skulle tage imod den, på hvilke vilkår den så end tilbød sig.

At styre, at sætte sin fod på folkets nakke, det var hans første og sidste stræben, alt andet var blot biting, som han nok skulle få tilpasset sig. Hans eneste passion var at flyde ovenpå. Men de forhold, hvorunder han nu atter overtog ledelsen af statens affærer, fordoblede hans glæde over hans fremgang; kejseren gav ham fuldstændig handlefrihed, han fik tilfredsstillet alle

sine gamle ønsker om at få lov til at drive mængden frem foran sig under pisken som en hjord kvæg. Der var ikke noget, han nød så meget, som at føle sig hadet og frygtet. Og ind imellem, når hans venner sagde ham, at han var en tyran, smilede han og sagde i en tvetydig tone: "Hvis jeg en dag skulle gå hen og blive liberal, vil folk sige, at jeg har forandret mig."

Men Rougons allerstørste nydelse var dog at triumfere overfor sit koteri. Han glemte Frankrig, embedsmændene, som lå for hans fødder, den hærskare af supplikanter, som belejrede hans dør, for at fryde sig ved den stadige beundring, hvormed hans ti-femten nærmeste venner omgav ham. Han lod dem komme ind i sit arbejdsværelse når som helst, lod dem slå sig ned i lænestolene, ja til og med ved skrivebordet, påstod at være henrykt over altid at have nogen af dem tæt om sig som en slags tro husdyr. Ministeren, det var ikke kun ham, men hele flokken, der udgjorde nærmest en slags vedhæng til hans person. Efter sejren blev båndene knyttet tættere, han begyndte at elske dem med en art jaloux venskab, følte sin styrke vokse ved ikke at være alene og sit bryst blive bredere ved deres ærgerrighed. Han glemte, at han i al hemmelighed foragtede dem, og det gik så vidt, at han til sidst fandt dem højst intelligente, et afbillede af ham selv. Han ønskede først og fremmest, at man skulle respektere ham i dem, han forsvarede dem heftigt, som han ville have forsvaret sine egne fingre. Var de forurettede, var deres forurettethed hans; og endelig bildte han sig ligefrem ind, at han havde dem at takke for mangt og meget, og smilede ved erindringen om deres langvarige propaganda for ham. Selv var han uden behov, og delte sit rigelige bytte ud bland koteriet,

og idet han overdængede dem med fordele, nød han selv en personlig glæde ved at øge glansen af sin egen magt.

I det store værelse rådede stadig en lun tavshed. Hr. d'Escorailles kastede et blik på udskriften på et af brevene og rakte det til Rougon uden at åbne det.

"Et brev fra min fader," sagde han.

Markisen takkede ministeren med overdreven høflighed for, at han havde gjort Jules til sin sekretær. Rougon læste langsomt de to med sirlig skrift udfyldte sider. Så foldede han brevet sammen og stoppede det i lommen. Inden han igen begyndte på sit arbejde, spurgte han:

"Har Du Poizat ikke skrevet?"

"Jo," svarede sekretæren og søgte efter et brev i bunken. "Han er så småt ved at føle sig hjemme i sit præfektur. Han siger, at Deux-Sèvres og især byen Niort må ledes med en fast hånd."

Rougon løb brevet igennem. Da han var færdig, sagde han:

"Udmærket, han skal få den uindskrænkede myndighed, han ønsker. Svar ham ikke, det er unødvendigt. Mit cirkulære er også henvendt til ham."

Han greb atter pennen og overvejede slutfraserne i cirkulæret. Du Poizat havde villet være præfekt i Niort, på sin hjemegn, og ved enhver vigtigere beslutning tog ministeren hensyn til departementet Deux-Sèvres; han styrede Frankrig efter sin tidligere ulykkeskammerats råd og ønsker. Han var netop ved at afslutte sin konfidentielle skrivelse til præfekterne, da hr. Kahn pludselig udbrød i en forarget tone:

"Det er afskyeligt!"

Han slog til avisen, som han holdt i hånden, og vendte sig mod Rougon.

"Har De læst dette? Den ledende artikel henvender sig til de laveste lidenskaber. Hør her: 'Den hånd, som straffer, bør være ufejlbar, for hvis retfærdigheden begår fejltagelser, løsnes samfundets grundlæggende fuger og bånd.' Forstår De, hvad man insinuerer? Og så nyhedssektionen! Der fortæller man om en grevinde, der er rømmet med sønnen af en kornhandler. Man burde ikke lade dem optage den slags anekdoter. Det undergraver folkets respekt for de højere klasser."

Hr. d'Escorailles faldt ind:

"Føljetonen er endnu mere afskyelig. Den handler om en dame af god familie, som bedrager sin mand. Forfatteren lader hende ikke engang have samvittighedsnag."

Rougon gjorde en vred gestus.

"Ja, ja, man har allerede vist mig det nummer," sagde han. "De ser nok, at jeg har lavet en del understregninger med rødt. Og det er blot én af vore aviser! Her eneste dag må jeg se dem igennem sætning for sætning. Til og med den bedste af de herrer redaktører er et kryb, man burde skyde hele bundtet."

Han vedblev med lavere stemme.

"Jeg har sendt bud efter redaktøren. Han kommer snart herhen."

Obersten tog avisen fra Kahn. Han blev forarget og rakte den til Béjuin, som så ud, som om han skulle kvæles. Rougon sad imens med albuerne på bordet og tænkte med halvt lukkede øjne.

"A propos," sagde han og vendte sig mod sin sekretær, "den stakkels Huguenin døde i går. Så nu er der en inspektørstilling ledig. Vi må udpege nogen."

Da de tre venner ved kaminen hurtigt løftede hovederne, vedblev han:

"A, det er en ligegyldig stilling. Seks tusinde francs årlig. Men selvfølgelig er der overhovedet intet arbejde i den."

Han blev afbrudt, da døren til et værelse ved siden af blev åbnet.

"Kom dog ind, hr. Bouchard," råbte han. "Jeg skulle netop til at kalde på Dem."

Hr. Bouchard, som havde været afdelingsleder i otte dage, kom med en fortegnelse over mairer og præfekter, som ønskede en højere ordensgrad i Æreslegionen. Rougon havde femogtyve ordener at dele ud til de mest værdige. Han tog skrivelsen, gennemgik navnelisten, bladrede i sine papirer. Imens gik afdelingslederen hen til kaminen og hilste på de andre herrer. Han stillede sig med ryggen til ilden og løftede op i frakkeskøderne for at varme sig.

"En ubehagelig regn," sagde han, "det bliver et sent forår."

"Et rent ud forbandet regnvejr!" sagde obersten. "Jeg er ved at blive angrebet, jeg har mærket det i min venstre fod hele natten."

Efter en pause spurgte Kahn:

"Hvordan har fruen det?"

"Jo, jeg takker, udmærket," svarede hr. Bouchard. "Hun kommer vist herhen i dag."

Det blev igen stille. Rougon bladrede stadig rundt i sine papirer. Han standsede ved et navn.

"Isidore Gaudibert … har han ikke skrevet vers?"

"Jo," sagde hr. Bouchard, "han har været maire i Barbeville siden 1852. Ved enhver glædelig begivenhed, ved kejserens

formæling, kejserindens forløsning, kejserprinsens dåb, har han tilsendt deres majestæter meget smagfulde oder."

Ministeren skar en overmåde foragtelig grimasse. Men obersten påstod, at han havde læst disse oder; han fandt dem meget spirituelle. Han citerede et, hvor kejseren blev sammenlignet med et fyrværkeri. Og uden nogen overgang, halvhøjt, måske fordi de for deres egen del følte sig så tilfredse, begyndte de nu at udgyde sig i lovord over kejseren. Hele flokken var nu passionerede bonapartister. De to fætre, obersten og hr. Bouchard, var forsonede, de skændtes aldrig mere om prinserne af Orleans og greven af Chambord, men konkurrerede om, hvem af dem, der kunne lovprise kejseren i de meste højstemte vendinger.

"Nej, ikke ham!" udbrød Rougon pludselig. "Jusselin er et af Marsys kreaturer. Jeg behøver ikke at belønne min forgængers venner."

Han stregede navnet så eftertrykkeligt ud, at pennen rev hul i papiret.

"Men nogen må vi jo have," sagde han. "Det er et officerskors."

Ingen ytrede et ord. Hr. d'Escorailles var, så ung han var, blevet ridder af Æreslegionen for otte dage siden; de to herrer Kahn og Bouchard var begge officerer, og obersten var endelig blevet udnævnt til kommandør.

"Et officerskors var det, ja," sagde Rougon og bladrede igen i sine papirer.

Men så holdt han inde; han havde pludselig fået en idé.

"Er De ikke maire et eller andet sted, hr. Béjuin?" spurgte han.

Béjuin nikkede. Det var Kahn, som svarede for ham.

"Jovist, han er maire i Saint-Florent, den kommune, hvor hans glasværk ligger."

"Så går det jo som smurt," sagde ministeren, henrykt over denne lejlighed til skubbe en af sine egne frem. "Hr. Béjuin, De beder jo aldrig om noget. Jeg må stadig tænke for Dem."

Hr. Béjuin smilede og takkede. Han bad virkelig aldrig om noget. Men han var altid ved hånden, tavs, fordringsløs, afventende smulerne, og han samlede alting op.

"Leon Béjuin, ikke sandt? I stedet for Pierre-Francois Jusselin," sagde Rougon og udførte navneskiftet.

"Béjuin – Jusselin, det rimer," bemærkede obersten.

Denne iagttagelse fandt man var meget åndfuld, og der blev leet meget. Så gik hr. Bouchard sin vej med de underskrevne papirer. Rougon havde rejst sig, han led at en nervøsitet i benene, sagde han, han blev altid bragt ud af ligevægt, når det regnede.

Formiddagen skred imidlertid fremad, man hørte summen fra kontorerne, hurtige skridt i de tilstødende lokaler, døre åbnedes og lukkedes og man hørte hviskende samtaler, der halvvejs blev kvalt af portiererne. Flere tjenestemænd kom ind for at få dokumenter underskrevet af ministeren. Der var en stadig kommen og gåen – forvaltningsmaskineriet arbejdede og en vældig mængde papirer blev båret fra værelse til værelse. Midt i dette mylder og denne summen hørte man udenfor døren, i venteværelset, den undergivne tavshed hos nogle og tyve halvsovende personer, som under Merles opsyn ventede på at blive modtaget af Hans Excellence. Rougon var ligesom grebet at en feberagtig virkelyst, han gav med dæmpet stemme befalinger i et hjørne af arbejdsværelset, fo'r siden i voldsomme

vendinger ud mod en af tjenestemændene, delte arbejde ud, afgjorde indviklede spørgsmål med et eneste ord, mens han sad der med voldsom og dominerende, med sin tykke hals og ansigtet, der var et sindbillede på kraft og styrke.

Merle trådte ind med sin sædvanlige rolige værdighed, som han ikke lod sig bringe ud af af nogle uforskammetheder.

"Hr. præfekten i Somme ..." begyndte han.

"Nu igen!" afbrød Rougon ham arrigt.

Betjenten bukkede og ventede på atter at få lov til at tage ordet.

"Hr. præfekten i Somme beder mig spørge, om Deres Excellence kan modtage ham i dag. Ellers skulle Deres Excellence være så venlig og bestemme en tid for ham til i morgen."

"Jeg tager imod ham i dag, hvis bare han vil have lidt tålmodighed, for pokker!"

Døren stod åben, og man så ud i venteværelset, et rummeligt værelse med et stort bord midt på gulvet og en række røde, plysbetrukne lænestole langs væggene. Alle stolene var besatte; der var til og med to damer, der stod op ved bordet. Alle vendte hovedet og så ind i ministerens arbejdsværelse med bønfaldende blikke, lystne efter at få adgang. Ved døren sad Somme-præfekten, en lille bleg herre, og talte med sine to kolleger fra Jura og Cher. Og da han gjorde en bevægelse for at rejse sig, sikkert i den tro, at han nu endelig ville blive modtaget, sagde Rougon til Merle:

"Om ti minutter, hører De. Jeg kan absolut ikke tage imod nogen lige nu."

Mens han talte, så han imidlertid hr. Beulin-d'Orchère gå gennem venteværelset. Han gik hastigt hen mod ham, trak ham ind i arbejdsværelset og råbte:

"Kom dog ind, kære ven! De er lige kommet, ikke sandt? De har vel ikke ventet? – Hvad nyt?"

Døren blev lukket under venteværelsets forbløffede tavshed. Rougon og hans svoger førte en dæmpet samtale ved et af vinduerne; hr. Beulin-d'Orchère, som nylig var blevet overpræsident ved landsretten i Paris, ville være justitsminister, men kejseren havde under sonderingerne vist sig ganske ugennemtrængelig.

"Udmærket, udmærket," sagde ministeren og hævede pludselig stemmen. "Det er glimrende oplysninger. Jeg skal gøre, hvad jeg kan, det lover jeg Dem."

Han havde netop ladet ham gå ud gennem sine private gemakker, da Merle viste sig igen og meldte:

"Hr. La Rouquette."

"Nej, nej, jeg er optaget, og han keder mig," sagde Rougon og antydede med en kraftig gestus, at betjenten skulle lukke døren.

Hr. La Rouquette havde udmærket hørt, hvad han havde sagt. Men han kom alligevel ind, og sagde smilende med fremstrakt hånd:

"Hvordan står det til, Deres Excellence? Det er min søster, der sender mig. De så en smule træt ud i Tuilerierne i går. Man skal, som De nok ved, spille et lille teaterstykke i kejserindens bolig på mandag. Min søster har en rolle. Combelot har lavet tegningerne til kostumerne. De kommer, ikke sandt?"

Han stod der godt et kvarter, smidig og høflig, og smigrede Rougon, som han skiftevis kaldte "Deres Excellence" og "kære herre". Han flettede nogle anekdoter om småteatrene ind, reklamerede for en danserinde, bad om et anbefalingsbrev til direktøren for statens tobaksfabrik for at få nogle gode cigarer. Og til sidst bagtalte han hr. de Marsy på det afskyeligste, omend i en spøgende tone.

"Han er måske ikke så slem endda," erklærede Rougon, da den unge deputerede var gået. "Nu vil jeg gå et øjeblik for at svale mit ansigt et vandfad; jeg er så ophedet, at mit ansigt brænder."

Han forsvandt et øjeblik bag en portiere. Man hørte et vældigt vandplaskeri, akkompagneret af prusten og stønnen. Hr. d'Escorailles, som var færdig med at ordne korrespondancen, tog en lille fil med skildpaddeskaft op af lommen og begyndte at file sine negle. Hr. Béjuin og obersten så op i loftet; de lå nu så dybt i deres lænestole, at det virkede tvivlsomt, om de kunne komme op igen. En stund gravede hr. Kahn i aviserne, som lå ved siden af ham på bordet. Han vendte dem om, så på overskrifterne og smed dem så til side. Så rejste han sig.

"Går De?" spurgte Rougon, som nu kom tilbage, mens han tørrede sit ansigt med et håndklæde.

"Ja," svarede Kahn, "jeg har læst aviserne, og nu går jeg."

Men Rougon bad ham vente. Han trak ham afsides og sagde, at han nok ville tage til Deux-Sèvres i næste uge for at åbne arbejdet med den nye jernbane mellem Niort og Ângers. Han angav flere andre årsager til at tage på denne rejse. Kahn blev henrykt. Han havde endelig fået sin koncession i begyndelsen

af marts. Men nu gjaldt det om at få gang i forretningen, og han forstod fuldt ud, hvilket højtideligt præg ministerens nærværelse ville give iscenesættelsen, som han allerede var i gang med at arrangere.

"Så er det altså en aftale; jeg regner med, at De er nærværende ved den første sprængning," sagde han, idet han gik.

Rougon havde igen sat sig ved sit skrivebord. Han gennemgik en navneliste. I venteværelset steg utålmodigheden mere og mere.

"Jeg har knap et kvarter," mumlede han, "men jeg må vel tage imod så mange, jeg kan nå."

Han ringede og sagde til Merle:

"Lad Somme-præfekten komme ind."

Men han fortrød straks, stadig med øjnene på listen.

"Vent lidt! Er hr. og fru Charbonnel her? Lad dem komme ind."

Man hørte betjentens udråb: "Hr. og fru Charbonnel!" og det borgerlige herskab fra Plassans gik ind sig, fulgt at hele venteværelsets forbløffede blikke. Hr. Charbonnel var klædt i kjolefrakke med brede skøder og fløjlskrave; fru Charbonnel en loppebrun silkekjole og en hat med gule bånd. De havde ventet tålmodigt i to timer.

"De skulle have sendt Deres kort ind," sagde Rougon. "Merle kender Dem."

De begyndte at fremstamme en hoben fraser, tæt spækkede med "Deres Excellence", han lod dem imidlertid ikke tale ud, men sagde muntert:

"Sejr! Statsrådet har fældet sin dom. Vi har besejret denne frygtelige biskop."

Den gamle dame blev så rystet, at hun måtte sætte sig ned. Manden måtte støtte sig til ryglænet på en stol.

"Jeg fik den glade nyhed i går aftes," vedblev ministeren. "Og eftersom jeg gerne selv ville meddele den til Dem, lod jeg sende bud efter Dem i dag. Det er jo en dejlig overraskelse, 500.000 francs, ikke sandt!"

Han spøgte, henrykt ved at se deres følelser afspejle sig i deres ansigter. Fru Charbonnel blev endelig i stand til at spørge med halvkvalt stemme:

"Er det rigtig sikkert, at det er forbi? Processen kan ikke gå om igen?"

"Nej, vær blot rolig. Arven er Deres."

Og han fortalte dem flere detaljer. Statsrådet havde ikke bemyndiget Søstrene af den Hellige Familie til at modtage pengene, eftersom der fandtes lovlige arvinger, og havde for resten afvist testamentet, der ikke befandtes at udvise alle nødvendige tegn på at være ægte. Monsieur Rochart var rasende. Rougon, som havde truffet ham i går hos sin kollega, undervisningsministeren, lo endnu ad hans vredladne blikke. Han havde tilsyneladende megen morskab over sin sejr over prælaten.

"Som De ser, har han ikke været i stand til at æde mig med hud og hår," sagde han, "jeg er for stor. Men endnu er vi ikke kvit, det kunne jeg straks se på hans øjne. Det er en mand, som ikke glemmer. Men det er nu min sag alene."

Charbonnels bukkede og nejede og udgød sig i en strøm af taksigelser. De sagde, at de måtte rejse samme aften; de var

blevet grebet af en stor uro: fætter Chevassus hus i Faverolles bevogtedes af en bigot gammel pige, som var Den hellige Families Søstre meget hengivne; når man fik resultatet af processen at vide, ville man måske plyndre deres hus. Disse nonner var i stand til hvad som helst, mente Charbonnels.

"Ja, rejs i aften," sagde ministeren. "Hvis der er noget galt dernede, så skriv til mig."

Han fulgte dem ud. Da døren åbnedes, læste han overraskelse i alle ansigter ude i venteværelset; Somme-præfekten udvekslede et smil med sine kolleger fra Jura og Cher, de to damer ved bordet trak foragteligt på mundvigene. Han hævede stemmen og sagde barsk:

"Nu skriver De vel endelig til mig? De ved jo, hvor meget jeg holder af Dem. Og når De kommer til Plassans, så hils min moder og sig, at jeg har det godt."

Han gik sammen med dem gennem venteværelset, fulgte dem helt til yderdøren, for at tvinge alle disse mennesker til at respektere dem; han generede sig ikke ved dem, han var tværtimod stolt af at være fra deres lille by, og nu være i stand til at hæve dem så højt, det behagede ham. Og supplikanter og embedsmænd bukkede dybt for den loppebrune kjole og Charbonnels brede frakkeskøder.

Da han kom tilbage til sit arbejdsværelse, havde obersten rejst sig.

"Vi ses i aften," sagde denne sidste. "Det begynder at blive for varmt her hos Dem."

Han bøjede sig frem for at hviske Rougon noget i øret. Det drejede sig om hans søn Auguste, som han tænkte på at tage ud af skolen, eftersom han ikke troede på, at han nogensinde ville

blive student. Rougon havde lovet at lade ham komme ind ved ministeriet, skønt man ellers krævede af tjenestemændene der, at de havde taget studentereksamen.

"Ja, det er udmærket, tag ham blot med herhen," svarede han. "Jeg sætter mig over formaliteterne; jeg skal nok finde på en eller anden undskyldning. Og han skal få løn med det samme, hvis De ønsker det."

Hr. Béjuin sad ene tilbage ved kaminen. Han rullede sin lænestol frem, slog sig ned i den midt i værelset, tilsyneladende uden at bemærke, at de øvrige var gået. Han var altid den sidste, han blev tilbage og ventede, når de andre var forsvundet, i håb om at man skulle tilbyde ham et eller andet bytte, der var blevet glemt.

Merle fik atter befaling til at indlade Somme-præfekten. Men i stedet for at begive sig ud, gik han hen til bordet og sagde med et elskværdigt smil:

"Hvis Deres Excellence tillader, har jeg en lille ting, jeg gerne vil lette mig for."

Rougon lagde begge albuerne på trækpapirarket på bordet for at lytte.

"Det er den stakkels fru Correur. Jeg besøgte hende i morges. Hun ligger til sengs, hun har en byld, som har sat sig på et meget uheldigt sted, og den er meget stor, ja, mere en end halv knytnæve. Det er ikke farligt, men det plager hende meget, for hun har jo sådan en sart hud …"

"Ja?"

"Jeg hjalp pigen med at vende hende. Men jeg har jo min tjeneste at passe. Ja, og hun er meget bekymret, hun håber, at Deres Excellence har de svar, hun venter på. Jeg skulle netop til

at forlade hende, da hun kaldte mig tilbage og sagde, at jeg skulle være så venlig at komme med dem her i aften, når jeg var færdig med mit arbejde. Ville Deres Excellence være så venlig at ..."

Ministeren vendte sig roligt om.

"Hr. d'Escorailles, giv mig mappen derhenne i skabet."

Det var fru Correurs sag, en vældig grå mappe fyldt med papirer. Der var breve, forslag, bønskrifter i enhver stil og med enhver stavemåde: ansøgninger om tobaksforretninger, frimærkeforretninger, statsunderstøttelse, almisser, bevillinger, pensioner. Alle de løse ark havde i marginalen en påskrift fra fru Correur, fem-seks linjer og hendes store, mandhaftigt udseende underskrift.

Rougon bladrede i papirerne og gennemgik de små bemærkninger, han havde skrevet med rød blyant under brevene.

"Fru Jalaquiers har fået tilkendt en pension på atten hundrede francs. Fru Leturc har fået sin tobaksforretning. Fru Chardons leverancer er anerkendt. Intet er endnu afgjort om fru Testanière. Ja, og så kan De sige, at det er lykkedes mig at få frøken Herminie Billecoqs anliggende ordnet Jeg har omtalt hende for nogle damer, der vil skyde medgiften sammen, så hun kan blive gift med den officer, som har forført hende."

"Tusind tak, Deres Excellence," sagde Merle og bukkede.

Han var på vej ud, da der viste sig et henrivende blond hoved med en lyserød hat i døren.

"Må jeg komme ind?" spurgte en silkeblød stemme.

Fru Bouchard kom ind uden at afvente svaret. Hun havde ikke set betjenten i venteværelset, og var derfor gået lige ind.

Rougon kaldte hende "mit kære barn" og bad hende sidde, efter at have holdt hendes små behandskede hænder et øjeblik i sine.

"Er det noget alvorligt?" spurgte han.

"Ja, meget alvorligt," svarede hun smilende.

Han gav nu Merle ordre til ikke at lade nogen komme ind. Hr. d'Escorailles, som var holdt op med at polere sine negle, kom hen og hilste på fru Bouchard. Hun gav ham et vink, at han skulle bøje sig hen mod hende, og hviskede ivrigt et eller andet til ham. Den unge mand nikkede. Han gik hen og tog sin hat, vendte sig mod Rougon, og sagde:

"Jeg vil gå hen og spise frokost, der er ikke flere sager af vigtighed, bortset fra den inspektørstilling. De må udnævne en eller anden."

Ministeren så forlegen ud og rystede på hovedet. "Javist, ja, jeg må udnævne nogen. Man har allerede foreslået mig en hel hoben. Men jeg kan ikke lide at udnævne folk, som jeg ikke kender."

Han så sig rundt i værelset, som om han søgte nogen. Pludselig faldt hans blik på hr. Béjuin, som lå henslængt foran kaminen, tavs og med et tilfreds udtryk.

"Hr. Béjuin!" sagde han.

Denne åbnede langsomt øjnene uden at røre sig.

"Vil De være inspektør? Nu skal De høre … det er en stilling til seks tusinde francs om året, absolut intet at lave, og De kan udmærket passe den, selv om De er deputeret."

Hr. Béjuin nikkede – ja, ja, det mente han nok. Og da hele forretningen således var afgjort, sad han endnu tilbage i to minutter og vejrede. Men han følte antagelig, at der ikke ville falde flere krummer af bordet, der var værd at samle op den

dag, for han trak sig langsomt og med slæbende skridt tilbage i hr. d'Escorailles fodspor.

"Så, nu er vi alene. Hvad er der så, mit kære barn?" spurgte Rougon den smukke fru Bouchard.

Han havde skubbet en lænestol frem og sat sig foran hende midt i værelset. Han bemærkede nu først hendes toilette, en kjole af lyserød kashmir, blødt draperet om hendes krop som en peignoir. Hun syntes på en gang påklædt og nøgen. Det smidige stof hævede sig over brystet, som om det var hendes egen hud, og smøg sig tæt ind til benenes runde former. Det var en i høj grad bevidst nøgenhed, helt igennem beregnet på at forføre. Ikke et glimt af en underkjole var at se, hun var tilsyneladende uden undertøj, men alligevel henrivende smukt klædt.

"Nå, hvad er det?" gentog Rougon.

Hun smilede, men sagde stadig ikke noget. Hun lænede sig tilbage og viste sine fugtige, perlehvide tænder mellem de halvåbne læber. Små krøller tittede frem under den lyserøde kyse, og hele hendes lille skikkelse havde noget kattelignende mygt og underdanigt bedende over sig.

"Der er noget, jeg må bede Dem om," sagde hun endelig.

Så tilføjede hun hurtigt:

"Men lov mig først, at De vil svare ja?"

Men han lovede ingenting. Han ville først vide, hvad det var. Han var på vagt overfor fruentimmer. Og da hun bøjede sig frem, helt tæt ind til ham, spurgte han:

"Det er altså noget meget usædvanligt, siden De ikke tør sige det? Jeg må vel så tage Dem i skrifte. Lad os straks gå i gang med spørgsmålene. Handler det om Deres mand?"

Hun rystede på hovedet, men vedblev at smile.

"For pokker, så handler det vel om hr. d'Escorailles? De havde noget at hviske med ham om lige før."

Hun benægtede stadig. Hun gjorde en lille grimasse, som antydede, at det havde været nødvendigt at sende hr. d'Escorailles bort. Da så Rougon blev overrasket og betænkte sig lidt, trak hun sin stol endnu nærmere, så at hun var helt inde på livet af ham.

"Hør her … men De vil vel ikke skænde på mig? De holder vel en lille smule af mig? Det gælder en ung mand. De kender ham ikke; jeg skal fortælle Dem hans navn, lige så snart De har givet ham stillingen. Å, det er jo en ganske ubetydelig stilling. De behøver bare at sige et ord, og vi ville være Dem så evigt taknemmelige."

"Måske en af Deres slægtninge?" spurgte han igen.

Hun sukkede, så på ham med smægtende blikke, og strakte sine hænder frem, for at han atter skulle tage dem i sine, og så hviskede hun:

"Nej, en ven – en særlig ven. Min Gud, jeg er så ulykkelig!"

Med denne bekendelse gav hun sig i hans vold. Det var en overlegent raffineret beregning, der sigtede på at befri ham for alle skrupler. Et øjeblik troede han ligefrem, at hun fandt på hele historien for at gøre sig mere attråværdig.

"Det er meget forkert!" udbrød han.

Hun lagde hastigt sin hånd over hans læber og trykkede sig næsten helt tæt til ham med halvlukkede øjne. Den fine, bløde kjole sluttede sig tæt omkring hende som en lang natkjole, og det var næsten, som om hun hvilede nøgen i hans arme. Men

han greb hende brutalt om livet og løftede hende op, så at hun stod ret op og ned på gulvet; han var vred, og han bandede:

"Fanden annamme Dem! Så vær da fornuftig!"

Hun stod foran ham med blege læber og et sky blik.

"Ja, det er meget forkert, og det er uværdigt! Hr. Bouchard er en hædersmand. Han forguder Dem, han nærer en blind tiltro til Dem. Nej, så vist vil jeg ikke hjælpe Dem med at bedrage ham. Jeg siger nej, hører De, jeg siger et bestemt nej! Og jeg siger, hvad jeg mener, jeg holder mig ikke tilbage, mit søde barn. Selvfølgelig kan man se gennem fingre med så meget. Som for eksempel ..."

Han tav, han havde været ved at sige, at han så gennem fingre med hendes forhold til hr. d'Escorailles. Han faldt lidt efter lidt til ro og antog en værdig holdning. Han lod hende sætte sig igen, da han så, hun skælvede lidt; selv stod han lige foran hende og gav hende en grundig belæring. Det var en regelret prædiken i meget veltalende vendinger. Hun krænkede alle guddommelige og menneskelige love, hun stod på kanten af en afgrund, vanærede den hjemlige arne, beredte sig en alderdom fyldt med samvittighedskvaler, og da han syntes at se et lille smil i hendes mundvige, skildrede han hende udførligt denne hendes alderdom, hendes hærgede skønhed, hendes tomme hjerte og skammens rødme på hendes pande under de hvide hår. Dernæst betragtede han hendes fejltrin ud fra et samfundsmæssigt synspunkt, og her viste han sig i særdeleshed streng, for selv om hun kunne skyde skylden på sit eget følsomme hjerte, så var det dårlige eksempel, hun afgav, aldeles u-undskyldeligt; han begyndte nu at tordne imod dette så moderne sædelige forfald, tidens afskyvækkende udsvævelser.

Til sidst talte han om sig selv. Han var lovenes bevogter. Han kunne ikke misbruge sin magt så langt som til at opmuntre lastefuldheden. Uden dyd syntes enhver regering ham umulig. Han udfordrede sine modstandere på det, om de kunne finde en eneste nepotistisk handling, et eneste tilfælde af partisk intrige, som han var ansvarlig for.

Den smukke fru Bouchard hørte på ham med sænket hoved, sammenkrøben som en kat, visende sin hvide nakke under den lyserøde hat. Da han havde lettet sit hjerte, rejste hun sig og gik hen mod døren uden at sige et ord. Men da hun allerede havde hånden på dørhåndtaget, så hun op, smilede og sagde:

"Han hedder Georges Duchesne. Han er første kontorist på min mands afdeling, og vil gerne være souschef ..."

"Nej, nej!" råbte Rougon.

Så gik hun sin vej med en forsmået kvindes lange, foragtfyldte blik.

Ministeren gik tilbage i sit arbejdsværelse med et træt udtryk. Han havde givet Merle et vink om at komme med. Døren stod halvt åben.

"Redaktøren for "Nationens Håb", som Deres Excellence har sendt bud efter, er netop kommet," sagde betjenten dæmpet.

"Det er godt," svarede Rougon. "Men først skal jeg tage mod de embedsmænd, der har ventet så længe."

I dette øjeblik viste der sig en tjener i døren til den tilstødende lejlighed. Han meldte, at frokosten var færdig, og at fru Delestang ventede på Hans Excellence i dagligstuen. Ministeren sagde ivrigt:

"Jeg kommer straks. Ja, det kan ikke hjælpe, jeg må tage mod dem senere. Jeg er aldeles udsultet."

Han strakte sig frem for at se ud. Venteværelset var stadig fuldt. Ikke en eneste embedsmand eller supplikant havde rørt sig af flækken. De tre præfekter samtalede i deres hjørne, de to damer ved bordet støttede sig til det med fingerspidserne og så lidt trætte ud; de samme ansigter på de samme pladser langs væggene tegnede sig stive og tavse mod de rød plysstoles rygge. Han gav Merle ordre til at holde Somme-præfekten og avisredaktøren tilbage og gik så sin vej.

Fru Rougon, som følte sig lidt klejn, var i går rejst til Sydfrankrig for at blive der en måned; hun havde en onkel på Pau-egnen. Delestang, som havde fået en vigtig opgave angående et jordbrugsspørgsmål, havde været i Italien i seks uger. Derfor havde ministeren, med hvem Clorinde ønskede en længere samtale, bedt hende komme og spise frokost i ministeriet på ungkarlemanér.

Hun ventede tålmodigt på ham, mens hun bladrede i en afhandling om forvaltningsret, hun havde fundet på et bord.

"De må jo være hundesulten," sagde han muntert. "Jeg er blevet løbet over ende her til formiddag."

Han bød hende armen og førte hende ud i spisestuen, en umådelig stort rum – det lille bord ved vinduet, der var dækket op med to kuverter, syntes fuldstændig fortabt.

To høje tjenere vartede dem op. Rougon og Clorinde, der begge var temmelig mådeholdne, spiste nogle radiser, en mundfuld kold laks, koteletter med kartoffelpuré og en smule ost. Vinen rørte de ikke; Rougon drak aldrig andet end vand om formiddagen. De udvekslede næppe ti ord tilsammen. Da de to tjenere havde ryddet af og båret kaffe og likør ind, gjorde den

unge kvinde en næsten umærkelig bevægelse med øjenbrynene, som han udmærket forstod.

"Det er nok," sagde han, "I kan gå. Jeg ringer, hvis jeg får brug for jer."

Tjenerne gik. Hun rejste sig og slog på kjolen for at få brødkrummerne væk. Hun var klædt i en omfangsrig sort silkekjole med en mængde volanter; hun lignede en tøjbylt, man kunne hverken skelne hofter eller barm.

"Hvilken fantastisk sal!" sagde hun, idet hun gik helt hen til enden af rummet. "Her kunne man bespise et helt regiment."

Hun kom tilbage og sagde:

"Jeg ville meget gerne ryge en cigaret."

"For pokker da, og jeg, som ikke har nogen tobak," sagde Rougon. "Jeg ryger aldrig."

Men hun smilede og tog en lille tobakspung af rød silke broderet med guld op af lommen, næppe større end en portemonnæ. Hun rullede sig en cigaret mellem de lange fingre, og – eftersom de ikke ville ringe på tjenerne – indledte så en jagt på tændstikker i hele salen. Endelig fandt de tre tændstikker på skænken, som hun tog nøje vare på. Og halvt liggende i stolen med cigaretten mellem læberne drak hun langsomt sin kaffe og så smilende Rougon lige i ansigtet.

"Ja, nu står jeg så helt og holdent til Deres tjeneste," sagde denne, som også smilede. "De havde noget at sige mig, lad mig høre."

Hun gjorde en bevægelse for ligesom at antyde, at hvad hun havde at sige var uden betydning.

"Ja," sagde hun så, "jeg har fået et brev fra min mand. Han er træt af Torino. Han er henrykt over at have fået det

rejsestipendie, takket være Dem, men han ønsker ikke at man skal glemme ham herhjemme. Men det kan vi tale om senere. Det har ingen hast."

Hun vedblev at ryge, og betragtede ham med et irriterende smil. Rougon havde efterhånden vænnet sig til at se hende uden at bekymre sig om de spørgsmål, som førhen ansporede hans nysgerrighed så meget. Hun var nu en del af hans vaner, han betragtede hende som en velkendt, i sin givne kategori indordnet person, over hvis særegenheder han ikke længere undrede sig. Men egentlig vidste han ikke noget sikkert om hende, han var stadig lige så uvidende på dette punkt som i begyndelsen af deres bekendtskab. Hun var indviklet, skiftevis barnlig og dyb, for det meste dum, ind imellem bemærkelsesværdigt snu, blid og venlig, og meget ondskabsfuld. Når hun overraskede ham med en gestus eller et ord, som han ikke kunne forklare, trak han overlegent på skuldrene og sagde, at sådan var alle kvinder. Han mente, at han på den måde gav udtryk for sin store foragt for kvindekønnet, men Clorindes skjulte ondskabsfulde smil blev kun endnu mere hvast af den grund.

"Hvorfor ser De sådan på mig?" spurgte han endelig, generet af følelsen af hendes store øjne fæstet på sig. "Er der noget ved mig, som De ikke synes om?"

En hemmelig tanke glimtede dybt inde på bunden af Clorindes øjne, og to rynker ved mundvigene gav hendes ansigt et hårdt udtryk. Men hun antog straks igen et indtagende smil, blæste røg ud i tynde skyer og sagde:

"Nej, kæreste, det er skam ikke. Jeg tænkte bare på noget, min kære ven. Ved De, at De har været overordentlig heldig?"

"Hvordan det?"

"Jo – De står nu deroppe på den højde, der var Deres mål. Alle har skubbet på, selve begivenhedernes gang har ligefrem tjent Dem."

Han skulle til at svare, da det bankede på døren. Clorinde skjulte som af et instinkt cigaretten bag sin kjole. Det var en betjent, som ville levere Hans Excellence et meget vigtigt telegram. Rougon læste vrantent telegrammet og fortalte den unge mand, hvordan han skulle udfærdige svaret. Så slog han heftigt døren i efter ham og kom tilbage og satte sig.

"Ja, jeg har bestemt haft meget hengivne venner. Jeg forsøger at vise dem, at jeg husker på det. Og De har ret, jeg står ligefrem i taknemmelighedsgæld til begivenhederne. Menneskene formår ofte intet, hvis omstændighederne ikke hjælper til."

Mens han ganske flegmatisk sagde disse ting, betragtede han hende med de tunge øjenlåg halvt lukkede for at skjule det blik, hvormed han søgte at opdage hendes mening. Hvorfor talte hun om hans held? Hvad vidste hun egentlig om de befordrende begivenheder, hun hentydede til? Du Poizat havde måske sladret? Men da han så hende smile så drømmende, ligesom ved erindringen om noget erotisk, troede han, at hendes tanker gik i en helt anden retning; hun vidste ganske bestemt ingenting. Selv havde han glemt meget og foretrak at undlade at rode op i sin hukommelse. Der var dog en time i hans liv, som stadig forekom ham temmelig dunkel, og han var begyndt virkelig at tro, at han havde sine venners hengivenhed at takke for sin høje stilling.

"Jeg havde selv ingen ærgerrighed, men man har skubbet mig frem mod min vilje," vedblev han. "Ja, det tog jo en lykkelig vending. Hvis jeg kan udrette noget godt, vil jeg være udmærket tilfreds."

Han drak resten af sin kaffe. Clorinde rullede sig en ny cigaret.

"Husker De?" sagde hun. "For to år siden, da De afgik som konseilspræsident, spurgte jeg Dem om grunden til denne pludselige idé. Å, hvor De var forbeholden dengang! Men nu kan De jo godt sige det. De havde en plan, ikke sandt?"

"En plan har man jo altid," svarede han diplomatisk. "Jeg mærkede, at jeg var ved at falde, og jeg ville hellere springe selv."

"Og blev Deres plan så realiseret? Gik det helt, som De havde forudset?"

"Nej, det ved De jo nok, at sådan går det aldrig … hovedsagen er, at man når sit mål."

Han holdt inde for at byde hende på likør.

"Curaçao eller chartreuse?"

Hun tog et lille glas chartreuse. Idet han skænkede, bankede det på ny. Hun skjulte atter sin cigaret med en ærgerlig gestus. Hen rejste sig vredt, uden at slippe likørflasken. Denne gang var det et brev, der var forseglet med et stort segl. Han løb det hastigt igennem, stoppede det i lommen og sagde:

"Udmærket. Men nu vil jeg ikke forstyrres igen."

Da han atter havde indtaget sin plads foran hende, nippede Clorinde til chartreusen, mens hun så stjålent hen på ham med glimtende øjne. Hendes ansigt havde atter indtaget det smægtende udtryk. Hun lagde begge albuer på bordet og sagde meget lavmælt:

"Nej, min kære ven, De vil aldrig få alt det at vide, man har gjort for Dem."

Også han lagde albuerne op, lænede sig frem og udbrød ivrigt:

"Det er sandt, men det skal De fortælle mig alt om nu. For nu er det jo ikke længere nødvendigt med noget hemmelighedskræmmeri, vel? Sig mig, hvad De selv har gjort?"

Hun rystede på hovedet.

"Er det noget så forfærdeligt? De er måske bange for, at jeg er ikke er i stand til at betale min gæld? Vent, jeg vil prøve at gætte: De har skrevet til paven og De har ladet Vorherre blande sig i mine affærer, uden at sige det?"

Men hun blev vred over denne spøg. Hun truede med at gå sin vej, hvis han blev ved.

"De må ikke spøge med religionen," sagde hun, "så går Dem ilde."

Hun beroligede sig, viftede cigaretrøgen bort, som lod til at genere Rougon, og sagde med en særegen betoning:

"Jeg har bearbejdet en hel del mennesker; jeg har skaffet Dem en del venner."

Hun følte et kildrende behov for at fortælle ham alt. Hun ønskede ikke, at han skulle være uvidende om den måde, hvorpå hun havde arbejdet på hans triumf. Denne bekendelse ville være hendes første tilfredsstillelse af det nag, hun i lang tid tålmodigt havde holdt skjult. Hvis han havde trængt ind på hende, ville hun havde fortalt ham alting i detaljer. Det var dette, som fik hende til at ville le.

"Ja," sagde hun, "mænd, som var meget fjendtligt sindede mod Dem, og som jeg har måttet erobre for Deres skyld."

Rougon var blevet meget bleg. Han havde forstået hende alt for godt.

"Åh!" var alt, hvad han sagde.

Han prøvede at undvige at uddybe emnet yderligere. Men hun så ham roligt og frækt lige i ansigtet med sine store, sorte øjne. Da gav han fortabt og begyndte at spørge hende ud.

"Hr. de Marsy, ikke sandt?"

Hun svarede ja med en bøjning af hovedet og blæste røg ud over skulderen.

"Cavaliere Rusconi?"

Hun nikkede igen.

"Hr. Lebeau, hr. de Salneuve, hr. Guyot-Laplanche?"

Hun nikkede igen. Men ved hr. de Plouguerns navn protesterede hun. Ikke ham. Hun nippede langsomt chartreusen i sig med en triumferende mine.

Rougon rejste sig. Han gik hen i den anden ende af værelset, kom så tilbage, stillede sig bag hende og hviskede til hendes nakke:

"Hvorfor da ikke mig?"

Hun vendte sig heftigt om, bange for at han skulle kysse hende på håret.

"Dem? Hvorfor det? Det er dum snak! Jeg behøver da ikke at gå i brechen for Dem overfor Dem selv?"

Og da han så på hende med et vredt udtryk, brast hun i latter.

"Åh, De enfoldige tosse, man kan ikke engang skæmte med Dem, De tror jo på alt, hvad man siger til Dem! Sig mig, min kære ven, tror De mig virkelig i stand til at drive den slags forretninger? Og så oven i købet for Deres skyld? Forresten, hvis

jeg havde begået alle de uhyrligheder, ville jeg naturligvis ikke sige det højt. Nej, De er minsandten for morsom!"

Rougon stod et øjeblik himmelfalden. Men den ironiske måde, hvorpå hun tog sine ord i sig, gjorde hende endnu mere udfordrende, og hele hendes person, hendes latter, glansen i hendes øjne, alt gentog bekendelserne og sagde vedblivende ja. Han rakte armene ud for at tage hende om livet; da bankede det for tredje gang.

"Jeg beholder min cigaret denne gang," mumlede hun.

En betjent kom ganske forpustet ind og meldte, at Hans Excellence justitsministeren ønskede at tale med Hans Excellence. Han skævede til denne rygende dame.

"Sig, at jeg er gået ud!" råbte Rougon. "Jeg tager ikke imod nogen, hører De!"

Da betjenten havde trukket sig baglæns ud med dybe buk, blev han ude af sig selv og slog en knytnæve i bordet. Man lod ham ikke ånde frit, i går aftes var de trængt helt ind i hans toiletværelse, mens han var i færd med at rage sig!

Clorinde rejste sig imidlertid og gik ganske rolig hen mod døren.

"Vent," sagde hun. "Man skal ikke forstyrre os igen."

Hun drejede nøglen om i låsen.

"Sådan. Nu kan de banke, så meget de har lyst."

Hun gik hen til vinduet og rullede en tredje cigaret. Han troede, hun strakte våben. Han nærmede sig hende og hviskede:

"Clorinde!"

Da hun ikke rørte sig af stedet, vedblev han:

"Clorinde, hvorfor vil du ikke vide af mig?"

Det passede hende ikke, at han sagde du til hende. Hun rystede på hovedet, men kun svagt, som om hun ville opmuntre ham, drive ham endnu længere. Han vovede ikke at røre ved hende, han var pludselig blevet generт og bad om lov som en anden skoledreng. Til sidst kyssede han hende imidlertid hårdt i nakken. Hun vendte sig og udbrød foragteligt:

"Nåda, kommer det nu over Dem igen. Jeg troede, De havde overvundet det. Hvilken sær mand De er! Tænker sig om halvandet år, inden De kysser et fruentimmer!"

Han greb en af hendes hænder og dækkede den med kys. Hun lod ham beholde den. Og hun fortsatte med at drive gæk med ham, uden at blive vred:

"Bid mig nu bare ikke i fingrene, om jeg må bede! Nej, dette havde jeg dog aldrig troet om Dem. De var blevet så sat, når jeg kom og besøgte Dem i Rue Marbeuf. Og nu bliver De igen tosset, bare fordi jeg fortæller Dem snuskede historier om ting, som jeg da gudskelov aldrig har tænkt på at gennemføre! Jo, De er en herlig mand. Jeg brænder ikke så længe. De brød Dem ikke om mig, da jeg tilbød at gifte mig med Dem, og nu bryder jeg mig ikke mere om Dem."

Nu lå han for hendes fødder og kyssede en flig af hendes kjole.

"Pas på!" sagde hun roligt.

Men da han ville slå armene om hende, satte hun sin brændende cigaret mod hans pande. Han sprang op med et skrig og ville kaste sig over hende, men hun havde allerede taget flugten og stod henne ved kaminen med ryggen mod væggen og klokkestrengen i hånden. Hun råbte:

"Jeg ringer, og jeg fortæller, at De har spærret mig inde!"

Han snurrede rundt, pressede de knyttede næver mod tindingerne og skælvede over hele legemet. I nogle sekunder stod han ubevægelig; han var bange for, at hans hoved skulle sprænges. Han rettede sig op for at genvinde sin selvkontrol; det susede for hans øren, og han så røde flammer for sig.

"Jeg er et kryb," mumlede han. "Det er tåbeligt."

Clorinde lo triumferende og gav ham en ordentlig lektie. Han gjorde uret i at foragte kvinderne; han ville en gang med tiden blive nødt til at erkende, at der fandtes endog meget kloge kvinder. Så sagde hun, nu atter i et godmodigt tonefald:

"Vi er vel ikke uvenner?"

Rougon vandrede frem og tilbage, han skammede sig over sig selv. Hun slap klokkestrengen, gik tilbage og satte sig ved bordet og lavede sig et glas sukkervand.

"Jeg har fået et brev fra min mand," sagde hun roligt. "Jeg havde så meget at gøre i dag, at jeg måske slet ikke ville være kommet her til frokost, hvis jeg ikke havde villet vise Dem det. Se, her er det. Han erindrer Dem om Deres løfter."

Han tog brevet, læste det, mens han stadig gik frem og tilbage, og smed det så på bordet foran hende med en misfornøjet gestus.

"Nå?" spurgte hun.

Men han svarede ikke straks. Han strakte sig og gabte let.

"Han er dum," sagde han endelig.

Hun blev meget stødt. I den senere tid havde hun ikke tålt, at man tvivlede om hendes mands evner. Hun sænkede blikket et øjeblik og forsøgte at beherske sig. Hun havde efterhånden aflagt sin skolepigeagtige underdanighed; hun syntes at have

hentet tilstrækkelig kraft fra Rougon til at kunne optræde som en forfærdelig modstander over for ham.

"Hvis vi viste dette brev til nogen, ville han være færdig for altid," sagde ministeren, som følte en vis lyst til at hævne sig på manden for hustruens modstand. "Den fyr er ikke så let at anbringe."

"De overdriver, min kære ven," sagde hun efter en pause. "Tidligere bedyrede De, at han havde den smukkeste fremtid for sig. Han har meget solide egenskaber. Det er jo heller ikke altid de mest begavede mænd, der kommer længst."

Rougon vedblev at gå frem og tilbage. Han trak på skuldrene.

"Det er i Deres interesse, at han kommer ind i ministeriet. Så vil De have en ven der. Hvis handels- og landbrugsministeren virkelig afgår af hensyn til sit helbred, som man påstår, er der jo en ypperlig anledning. Min man er kompetent, og hans betroede opgave i Italien har gjort, at kejseren er blevet opmærksom på ham. Kejseren holder meget af ham, som De ved; de kommer udmærket ud af det med hinanden, de har det samme syn på mange ting. De behøver blot at sige et ord, så er sagen afgjort."

Han gik endnu et par runder uden at svare. Så standsede han foran hende og sagde:

"Nuvel, jeg kan jo godt gøre det. Der findes det, der var dummere. Men jeg gør det udelukkende for Deres skyld. Jeg vil afvæbne Dem, De er ikke så rar at slås med. Gemmer De længe på Deres vrede?"

Han talte som i spøg. Hun brast i latter og sagde:

"Ja – meget længe. Jeg kan aldrig glemme."

Da hun skulle gå, standsede han hende et øjeblik i døren, og de trykkede hinanden hårdt i hænderne, uden at sige et ord mere.

Da Rougon blev alene, vendte han tilbage til sit arbejdsværelse. Det store rum var tomt. Han satte sig ved skrivebordet med albuerne på trækpapiret og stønnede. Han lukkede øjnene og sad der og halvsov i næsten ti minutter. Men så gav det et sæt i ham, han strakte sig og ringede.

Merle kom ind.

"Somme-præfekten venter stadig, ikke sandt? Lad ham komme."

Somme-præfekten trådte ind, bleg og smilende, og rettede sin korte skikkelse op. Han lykønskede ministeren i korrekte vendinger. Rougon, som følte sig en smule udmattet, ventede på at han blev færdig, og bad ham så sidde ned.

"Jeg skal nu sige Dem grunden, hr. præfekt, til at jeg har kaldt Dem herind. Nogle instrukser gives bedst mundtligt. De ved jo nok, at det revolutionære parti løfter hovedet. Vi har været meget tæt på en forfærdelig katastrofe. Landet kræver beroligelse, at føle, at man kan stole på regeringens stærke beskyttelse. Hans Majestæt kejseren er på sin side besluttet på, at der nu må statueres eksempler, for indtil nu har man misbrugt hans godhed ..."

Han talte langsomt, lænet tilbage i sin lænestol, mens han legede med et stort stempel med agathåndtag. Præfekten bekræftede hver sætning med en hovedbøjning.

"Deres departement," vedblev ministeren, "er et af de værste. Den republikanske smitte ..."

"Jeg gør alt, hvad jeg kan ..." ville præfekten sige.

"Afbryd mig ikke. Det er nødvendigt, at der tages kraftigt hånd om problemet hos Dem; det er for at komme overens med Dem om dette, jeg har hidkaldt Dem. Vi har sat en liste op; her er den ..."

Han ledte mellem sine papirer, tog et bundt dokumenter ud og bladrede i det.

"Vi har fordelt det antal arrestanter, der er nødvendige, over hele Frankrig. Tallet står for hvert departement i forhold til den virkning, man ønsker at opnå. Jeg ønsker, at De skal forstå det helt og fuldt: Haute-Marne for eksempel, hvor republikanerne udgør en forsvindende lille minoritet, kun tre anholdelser. Meuse derimod femten anholdelser. Hvad nu Deres departement angår, Somme ... Somme ..."

Han vendte et ark og blinkede nogle gange med de tunge øjenlåg. Så så han op og så embedsmanden lige i øjnene.

"Hr. præfekt, De har at foretage tolv anholdelser."

Den lille gråblege herre bukkede og sagde:

"Tolv anholdelser ... Jeg forstår Dem meget udmærket, Deres Excellence."

Men han var tydeligt forfærdet og forvirret, skønt han ikke ville vise det. Da ministeren efter nogle minutters samtale affærdigede ham ved at rejse sig op, besluttede han sig for at spørge:

"Kunne Deres Excellence muligvis udpege de personer, som ..."

"Åh, anhold hvem De vil! Jeg kan ikke beskæftige mig med den slags detaljer. Rejs hjem i aften og foretag anholdelserne i morgen. Men jeg vil råde Dem til at udvælge dem blandt de mere fremtrædende borgere. De har vel nok af advokater,

handlende og apotekere, som beskæftiger sig med politik. Spær alle disse mennesker inde. Det vil give en god effekt."

Præfekten fo'r sig ængstelig med hånden over panden, ledte allerede i sin hukommelse, søgte efter advokater, handlende og apotekere. Han nikkede stadig bekræftende. Men Rougon var ikke helt fornøjet med hans tvivlrådige udtryk.

"Jeg vil ikke skjule for Dem," sagde han, "at Hans Majestæt for tiden er meget utilfreds med det administrative personale. Der kan meget vel snart komme en stor udskiftning blandt præfekterne. Vi har brug for meget nidkære mænd under de nuværende kritiske forhold."

Det virkede på præfekten som et piskeslag.

"Deres Excellence kan regne med mig," udbrød præfekten. "Jeg har allerede mine folk; der er en apoteker i Péronne, en manufakturhandler og en papirfabrikant i Doullens; hvad advokaterne angår, så har vi ingen mangel på dem, de nærmest oversvømmer os. Jeg forsikrer Deres Excellence, jeg skal nok finde de tolv. Jeg har tjent kejserdømmet længe."

Han sagde også noget om at redde landet, og så gik han sin vej med et meget dybt buk. Ministeren så efter ham med en mistroisk mine; han troede ikke på den slags små mænd. Uden at sætte sig, stregede han Somme over med rødt på listen. Mere end to tredjedele af departementerne var allerede overstregede. Der var stadig stille i det grønne værelse, som Rougons korpulence syntes at fylde med en fedtet lugt.

Da han på ny ringede på Merle, så han til sin ærgrelse, at venteværelset stadig var fuldt. Han syntes ligefrem, han kendte de to damer ved bordet.

"Jeg har jo sagt til Dem, at De skal affærdige alle disse mennesker," udbrød han. "Jeg går ud. Jeg kan ikke tage imod nogen."

"Redaktøren for *Nationens Håb* er der," indvendte betjenten.

Rougon havde glemt ham. Han knyttede næven bag ryggen, og befalede, at denne skulle indlades. Det var en fyrreårig mand med et kvabset ansigt, yderst omhyggeligt klædt.

"Jaså, er det Dem?" sagde ministeren barsk. "Det kan ikke blive ved på denne måde, det siger jeg Dem på forhånd."

Han gik frem og tilbage og kom med grove udfald mod pressen. Den virkede opløsende, demoraliserende, ansporede til alskens uorden. Avisskribenterne var værre end banditter, der myrder på landevejene; man kan blive rask efter et dolkestik, men pennestik er forgiftede, og han fandt på andre flere, endnu mere slående sammenligninger. Han hidsede efterhånden sig selv op, han gestikulerede som en afsindig og lod stemmen drøne som torden. Redaktøren, som var forblevet stående, bøjede hovedet under stormen med et ydmygt og himmelfaldent udtryk. Endelig sagde han:

"Behager Deres Excellence at forklare mig … jeg forstår ikke ret, hvorfor …"

"Hvorfor?" udbrød Rougon ude af sig selv.

Han styrtede frem, foldede avisen ud på skrivebordet og pegede på spalterne, som overalt var fyldt med røde understregninger.

"Der findes ikke ti linjer, man ikke kan sige noget på! I Deres ledende artikel synes De at tvivle på regeringen ufejlbarlighed i spørgsmålet om straffe. I denne notits på side to ser De ud til at alludere til min person, når De taler om opkomlinger, der bliver

uforskammede, efter at de har sejret. I Deres nyhedssektion er der fuldt op af beskidte historier, dumme angreb mod de højere klasser."

Redaktøren slog forfærdet hænderne sammen og søgte at få indført et ord.

"Jeg forsikrer Deres Excellence … jeg er fortvivlet over, at Deres Excellence så meget som et øjeblik kan mistænke … jeg, som nærer en så stor beundring for Deres Excellence."

Men Rougon hørte ikke efter ham.

"Og det værste er, at alle mennesker ved, hvor nær De står regeringen. Hvordan skal vi kunne forlange, at de andre aviser skal respektere os, når de aviser, vi selv understøtter, ikke gør det? Lige siden i morges har alle mine venner peget på disse nedrigheder."

Redaktøren begyndte nu at råbe lige så højt som Rougon. Disse artikler havde ikke været gennem hans censur. Men han ville sætte alle sine medarbejdere på gaden. Hvis Hans Excellence ønskede det, ville han hver morgen forelægge Hans Excellence et aftræk af avisen. Rougon vægrede sig, han var formildet, han havde fået luft: han havde ikke tid. Han skubbede redaktøren hen mod døren, men så huskede han på endnu en ting:

"Åh, jeg glemte … Deres føljeton er afskyelig. En dame af fin opdragelse, som bedrager sin man, er et hadsk angreb mod de dannede klasser. Man må ikke forlede folket til at tro på, at en fin dame kan begå den slags fejltrin."

"Man holder meget af føljetonen," sagde redaktøren, igen urolig. "Jeg har læst den, den er meget interessant."

"Javel, så De har læst den. Nå, får det elendige væsen så samvittighedskvaler til sidst?"

Redaktøren fo'r igen med hånden over panden, forvirret, og prøvede at huske.

"Samvittighedskvaler? Nej, det tror jeg ikke."

Rougon havde åbnet døren. Inden han smækkede den i bag ham, råbte han:

"Hun *må* nødvendigvis have samvittighedskvaler! Sig til forfatteren, at han skal give hende samvittighedskvaler!"

10

Rougon havde skrevet til Du Poizat og Kahn for at bede dem om at lade ham slippe for ubehagelighederne ved en officiel modtagelse i Niort. Han ankom en lørdag aften ved syvtiden og tog straks ind i præfekturet, hvor han ville hvile sig til klokken tolv dagen efter; han var meget træt. Men efter middagen kom der adskillige, som ville gøre ham deres opvartning. Nyheden om ministerens ankomst havde allerede spredt sig i byen. Man åbnede døren til en lille salon, som lå ved siden af spisesalen, og der blev en slags improviseret soiré. Rougon, som stod mellem de to vinduer, måtte kvæle sin gaben og besvarede elskværdigt velkomsttalen.

En deputeret fra departementet, den selv samme advokat, som havde overtaget hr. Kahns position som officiel kandidat, var den først der kom, noget forlegen i lang frakke og lyse bukser; han bad om undskyldning, har var netop kommet hjem fra en spadseretur til en af sine landejendomme, men havde straks villet hilse på Hans Excellence. Siden viste der sig en lille lavstammet, tyk herre iført en noget for lille sort skødefrakke og hvide handsker, med et ceremoniøst og beklagende udtryk. Det var vicemairen. Han havde netop hørt nyheden fra sin pige. Han sagde, at hr. mairen ville blive fortvivlet, han ventede ikke Hans Excellence før dagen efter, og han befandt sig på sin ejendom henved ti kilometer derfra. Bag vicemairen kom en procession af seks herrer med store fødder, grove hænder og plumpe ansigter; præfekten præsenterede dem som fremtrædende medlemmer af den lokale statistiske forening.

Endelig kom rektoren for lycéet med sin hustru, en henrivende blondine på nogle og tyve år, en pariserinde, hvis toiletter vakte stor opstandelse i Niort. Hun beklagede sig bitterligt til Rougon over denne landlige egn.

Hr. Kahn, som havde spist til middag sammen med ministeren og præfekten, blev bestormet med spørgsmål angående morgendagens højtidelighed. Man skulle begive sig et par mil uden for byen til et sted, som blev kaldt for Les Moulins, hvor den første tunnel på den planlagte Niort-Ângers-jernbane skulle begynde; der skulle Hans Excellence indenrigsministeren personligt antænde den første mine. Det forekom rørende. Rougon spillede godmodig. Han ville blot hædre en gammel vens ihærdige foretagsomhed. For øvrigt betragtede han sig selv som en slags adoptivsøn til departementet Deux-Sèvres, som han engang havde repræsenteret i den lovgivende forsamling. Det virkelige formål med hans af Du Poizat ivrigt tilrådede rejse var, at han skulle vise sig i hele sin magt for sine gamle valgmænd, for derved at betrygge sit kandidatur, hvis han en dag skulle få brug for at komme ind i den lovgivende forsamling igen.

Gennem vinduerne i den lille salon så man byen, sort og sovende. Der kom ikke flere. Man havde fået underretningen om ministerens ankomst for sent. For dem, som var der, blev det hele til en triumf. De ville ikke høre tale om at gå, de brystede sig af henrykkelse over at være de første, som fik lov til at være sammen med Hans Excellence på denne måde, i al fortrolighed. Vicemairen gentog i en jamrende tone, hvorunder skadefryden dog stak frem:

"Ak, herre Gud, hvor mairen vil blive ked af det! Og dommeren! Og den kejserlige anklager! Og alle de andre fine herrer!"

Men ved nitiden skulle man tro, at hele byen befandt sig i forværelset. Man hørte højlydte skridt udenfor, og en betjent kom ind og meldte, at politikommissæren ønskede at gøre Hans Excellence sin opvartning. Det var Gilquin, som kom ind, en statelig Gilquin i skødefrakke, halmgule handsker og blanklæderstøvler. Du Poizat havde fået ham anbragt i sit eget departement. Gilquin opførte sig meget anstændigt, han havde blot stadig en noget for slingrende bevægelse af overkroppen, og så havde han den fikse idé, at han ikke ville skilles ved sin hat, som han holdt trykket ind mod hoften i en attitude, han havde lært sig fra en eller anden modeplakat. Han bukkede for Rougon og sagde med overdreven ydmyghed:

"Jeg skal tillade mig at bringe mig i erindring hos Deres Excellence, hvem jeg har haft den ære at træffe flere gange i Paris."

Rougon smilede. De talte sammen et øjeblik. Så gik Gilquin ud i spisesalen, hvor man havde serveret te. Der mødte han Kahn, som sad ved et hjørne af bordet, beskæftiget med at gennemgå listen over morgendagens indbudte. I den lille salon talte man nu politik; Du Poizat stod ved siden af Rougon og forherligede kejserdømmet, og begge bukkede for hinanden, som om de gensidigt gratulerede hinanden til et eller andet, som var deres værk, mens borgerne fra Niort stod og gabte på dem med ærbødig beundring.

"De e' et par slebne krabater, de to," mumlede Gilquin, som stod i den åbne dør og iagttog dem.

Han hældte rom i sin te og skubbede så til Kahn med albuen. Han lo ad Du Poizat og fandt ham "meget vellykket".

"De skulle have set ham gøre sin entré her i departementet!" sagde han dæmpet. "Jeg var med ham dengang. Han satte fødderne hårdt i jorden, når han gik, som en rasende. Han må have båret et bittert nag til folkene heromkring. Siden han er flyttet ind i præfekturet, har han moret sig med at hævne sin ungdoms lidelser. Og de, som har set ham som en fattig knægt engang i tiden, har så sandelig ikke lyst til at trække på mundvigene, når han nu går forbi. Åh, det er en dygtig præfekt, som helt og holdent går op i sine opgaver. Han ligner så sandelig ikke denne Langlade, som han her efterfulgt. Det var en rigtig skørtejæger, køn som et pigebarn at se til. Man fandt fotografier af en del særdeles nedringede damer i papirbunkerne i hans arbejdsværelse."

Gilquin tav et øjeblik. Han syntes at bemærke, at rektorens hustru ikke tog blikket fra ham. For at kokettere med sin smidige torso, lænede han sig frem, og sagde til Kahn:

"Har De hørt om Du Poizats møde med sin fader? Åh, det er en morsom historie, kan De tro. Den gamle er, som De nok ved, en tidligere pantefoged, som har samlet sig en smuk lille formue ved åger og nu lever som en ulv i et gammelt forfaldent hus med ladte bøsser i forstuen. Du Poizat, om hvem han de første tyve gange har profeteret, at han skulle ende på skafottet, har længe drømt om at få ham ned med nakken. Det var den vigtigste årsag til, at han så gerne ville være præfekt her. En dag tager Du Poizat altså sin smukkeste uniform og under påskud af at tage en runde i byen går han hen og banker på døren hos den gamle. De parlamenterer i lige godt et kvarter. Endelig

åbner den gamle – en lille, gammel, bleg mandsling, som stirrer med en sløv mine på sønnens uniforms guldbroderier. Og ved De, hvad han sagde, da han fik at vide, at han søn var præfekt? "Hør Léopold, kom bare ikke her og kræv skatter ind!" Det var hans ord! Og for resten hverken overraskelse eller bevægelse. Da Du Poizat kom tilbage, var han bleg som et lig og så flov ud. Faderens uanfægtede ro havde gjort ham helt ude af den. Der var da én, som han aldrig vil kunne kue."

Kahn rystede på hovedet. Han havde stoppet listen med de indbudte i sin lomme; han drak nu en kop te og skævede ind i salonen.

"Rougon står og sover," sagde han. "De der idioter burde vel nok forstå, at de skulle lade ham gå op og lægge sig. Han må være udhvilet i morgen."

"Jeg har ikke set ham i lang tid," sagde Gilquin. "Han er blevet fed."

Så dæmpede han stemmen endnu mere og sagde:

"De e' snu, de krabater! De bryggede noget sammen, jeg ved ikke rigtig hvad, dengang det attentat fandt sted. Det var mig, som fortalte dem om det. Men dagen efter, så – bang! – sagde det i hvert fald. Rougon påstår, han gik til politipræfekturet, men at de ikke ville tro på ham. Nuvel, det er jo hans sag, og det er ikke værd at snakke om det. Det asen! Du Poizat gav en vældig frokost på en boulevardcafé. Åh, sikken en dag vi havde! Vi var vistnok i teatret om aftenen, men det husker jeg nu ikke rigtigt; jeg sov i to dage bagefter."

Hr. Kahn fandt åbenbart, at Gilquins betroelser blev noget foruroligende, i hvert fald rejste han sig og forlod spisesalen. Da Gilquin blev alene, kom han til den overbevisning, at rektorens

kone virkelig stirrede på ham. Han gik ind i salonen, vimsede rundt om hende, serverede te og kager for hende. Han så virkelig rigtig godt ud, han virkede som en fin fyr, der blot var blevet dårligt opdraget, og det lod til, at den smukke blondines hjerte efterhånden lod sig røre.

Imens beviste den deputerede nødvendigheden af en ny kirke i Niort, vicemairen ville have en bro, rektoren snakkede om en tilbygning til lycéet, og de seks medlemmer af den statistiske forening tav og nikkede samtykkende til det hele.

"Vi får se i morgen, mine herrer," svarede Rougon med halvt lukkede øjne. "Jeg er her for at finde ud af Deres behov og om muligt tilfredsstille Deres ønsker. "

Uret slog ti. Der kom en betjent og sagde nogle ord til præfekten, som straks efter hviskede noget til ministeren. Denne forlod hastigt lokalet. Fru Correur ventede ham i værelset ved siden af. Hun havde en lang, mager pige med et udtryksløst, fregnet ansigt med sig.

"Men dog, er De i Niort?" udbrød Rougon.

"Ja, jeg kom i eftermiddags," sagde fru Correur. "Vi er taget ind på Hotel du Paris her overfor, ved Place de la Préfecture."

Hun kom fra Coulonges, hvor hun havde tilbragt to dage. Nu præsenterede hun:

"Frøken Herminie Billecoq, som har været så venlig at følge med mig."

Herminie Billecoq nejede ceremonielt. Fru Correur vedblev:

"Jeg har ikke talt med Dem om denne rejse, for De ville måske ikke have brudt Dem om den, men kunne ikke sige nej. Jeg vil møde min broder. Da jeg fik at vide, at De var i Niort, ilede jeg herhen. Vi stod på lur og så Dem gå ind i præfekturet, men vi

mente, det var det klogeste, at vi ventede med at gå herhen til meget sent. Der er så meget ondskabsfuld sladder i disse småbyer!"

Rougon nikkede. Den fede fru Correur med sine rødsminkede kinder og sin gule kjole forekom ham virkelig at kunne virke kompromitterende i provinsøjne.

"Nå, men traf De så Deres broder?" spurgte han.

"Ja," hvæsede hun mellem tænderne, "jeg traf ham; fru Martineau vovede ikke at sætte mig på porten. Min stakkels broder! Jeg vidste jo nok, at han var syg, men det skar mig i alle tilfælde i hjertet at se ham så udtæret. Han lovede, at han ikke ville gøre mig arveløs; det ville være mod hans grundsætninger. Testamentet er sat op, formuen skal deles mellem mig og fru Martineau. Ikke sandt, Herminie?"

"Jo, formuen skal deles," bekræftede denne. "Det sagde han, da De kom ind, og han gentog det, da han fulgte Dem ud. Ja, det er ganske sikkert, jeg hørte det ..."

Rougon ville gerne være fri for de to fruentimmer og sagde:

"Nå, men det var jo morsomt, så er De vel roligere nu. Herre Gud, sådanne familiestridigheder bliver jo altid bilagt. Ja, så godnat nu. Jeg vil gå til ro."

Men fru Correur holdt ham tilbage. Hun havde taget lommetørklædet frem og tørrede forsigtigt øjnene i et pludseligt anfald af fortvivlelse.

"Stakkels Martineau! Han var så rar, han tilgav mig uden videre, uden nogen dumme fraser ... Hvis De blot vidste, min ven ... det er for hans skyld, jeg tog herhen, for at bede Dem om at skåne ham ..."

Gråden forhindrede hende i at fortsætte. Rougon, som ikke begreb noget af det, stirrede på de to damer. Også frøken Herminie Billecoq græd, omend mere behersket; hun var meget følsom, og hun kunne aldrig se nogen græde uden at følge deres eksempel. Det var hende, som det først lykkedes at få frem:

"Hr. Martineau har kompromitteret sig politisk ..."

Nu brød fru Correur ud i en svada.

"De husker nok, at jeg fortalte Dem mine bekymringer en dag. Jeg havde en anelse om, at Martineau var ved at blive republikaner. Under de sidste valg var han meget hidsig og drev en hårdnakket propaganda for oppositionens kandidat. Jeg kender til flere detaljer, som jeg ikke vil tale højt om. Nok er det, at det hele udviklede sig i en dårlig retning. Så snart jeg kom til Coulonges, spurgte jeg folk på "Den gyldne Løve", hvor vi tog ind, og så fik jeg endnu mere at vide. Martineau har gjort alle mulige dumheder. Det ville ikke overraske nogen her på egnen, hvis han blev arresteret. Man venter kun på at politiet trækker af med ham en af dagene. Tænk Dem, hvilket slag for mig! Og derfor kom jeg i tanker om Dem, min ven."

Hendes stemme druknede igen i snøften. Rougon prøvede at berolige hende. Han ville tale med Du Poizat om sagen, han ville forhindre tiltalen, hvis den allerede var rejst. Han lod til og med disse ord undslippe sig:

"Jeg er almægtig; De kan sove roligt."

Fru Correur rystede på hovedet og lagde lommetørklædet sammen, for hendes øjne var nu tørre. Men hun vedblev dæmpet:

"Nej, nej, De ved jo ikke det hele ... det er mere alvorligt ende De tror. Han følger fru Martineau til messe, men bliver selv

udenfor kirken; han sætter en ære i aldrig at gå i kirke, og det er en skandale hver eneste søndag. Han omgås med en tidligere advokat derude, en af mændene fra -48, med hvem man kan høre ham tale i timevis om forfærdelige ting. Man har ofte set mænd med et uhyggeligt udseende snige sig ind i hans have ved nattetide, sikkert for at få deres forholdsordrer."

Ved hver ny detalje trak Rougon på skuldrene, men frk. Herminie Billecoq faldt ivrigt ind, som om hun var forarget over en sådan tolerance:

"Og breve får han fra alle mulige steder med røde segl, det har postbuddet fortalt os. Han ville ikke sige noget; han var ganske bleg, og vi måtte give ham en franc. Og så hans sidste rejse for en måned siden! Han var væk i otte dage, men indtil nu ved intet levende menneske, hvor han var henne. Konen på *Den gyldne Løve* forsikrede os, at han end ikke havde nogen rejsetaske med sig."

"Herminie, jeg beder dig –!" sagde fru Correur med et uroligt udtryk. "Martineau er virkelig nok i knibe som det, vi skal ikke bære ved til bålet."

Rougon lyttede og stirrede skiftevis på de to kvinder. Han blev meget alvorlig.

"Hvis han er i den grad kompromitteret …" sagde han.

Han syntes at se et glimt i fru Correurs øjne. Han fortsatte:

"Nuvel, jeg skal gøre hvad jeg kan, men jeg lover intet."

"Ak, han er fortabt, han er uhjælpelig fortabt!" udbrød fru Correur. "Jeg kan føle det. Vi vil ikke sige noget. Hvis vi fortalte det hele …"

Hun tav og bed i lommetørklædet.

"Jeg, som ikke havde set ham i tyve år! Og nu får jeg ham måske aldrig mere at se! Han har været sådan et godt menneske."

Herminie trak på skuldrene. Hun blinkede til Rougon, ligesom for at lade ham forstå, at man ikke skulle tage sig for meget af en fortvivlet søster: den gamle notar var virkelig den værste skurk.

"Hvis jeg var i Deres sted, ville jeg fortælle det hele," sagde hun til fru Correur. "Det ville være meget bedre."

Fru Correur så ud, som om hun gjorde vold på sig selv. Hun dæmpede stemmen og sagde:

"De kan nok huske, hvordan man sang Te Deum overalt, dengang kejseren blev reddet på så forunderlig vis udenfor Operaen. Nuvel, den dag, da man sang Te Deum i Coulonges, spurgte en nabo Martineau, om han ikke skulle hen i kirken, men da svarede den ulykkesfugl: I kirken, hvorfor dog det? Jeg giver fanden i kejseren!"

"Jeg giver fanden i kejseren!" gentog frk. Herminie Billecoq med et forfærdet udtryk.

"Nu kan De nok tænke Dem, hvad jeg er bange for," vedblev den tidligere hotelværtinde. "Som sagt, ingen her på egnen ville undre sig, hvis han blev arresteret." Hun så skarpt på Rougon, idet hun udtalte disse ord. Han sagde intet. Han syntes endnu en sidste gang at rådføre sig med dette tykke ansigt, hvis fugtige øjne blinkede under de glatte, lyse øjenvipper. Hans blik standsede et øjeblik ved den fed, hvide hals. Så slog han ud med armene og udbrød:

"Jeg kan intet udrette, det forsikrer jeg Dem om. Jeg er ikke almægtig."

Og han fortalte sine grunde. Det var en samvittighedssag for ham ikke at blande sig i den slags affærer. Hvis politiet havde fået deres ordrer, måtte sagen gå sin gang. Han ville egentlig helst ikke have været en bekendt af fru Correur, for hans venskab for hende ville binde hans hænder; han havde ellers foresat sig aldrig at gøre sine venner visse tjenester. Han ville imidlertid forhøre sig. Så prøvede han at trøste hende, som om hendes broder allerede var på vej til Cayenne. Hun bøjede hovedet og hun snøftede, så hendes umådelige, blonde chignon ligefrem hoppede. Hun beroligede sig imidlertid lidt efter lidt. Da hun tog afsked, skubbede hun Herminie frem og sagde:

"Frk. Herminie Billecoq … nej, jeg har vist allerede præsenteret hende. Tilgiv mig, jeg er ganske ør i hovedet! Det er denne unge dame, som vi har haft held til at skaffe en medgift. Officeren, hendes forfører, har endnu ikke kunnet ægte hende på grund af alverdens formaliteter, som synes at være uden ende. Sig tak til Hans Excellence, min søde ven."

Den lange, fregnede pige takkede, rødmende som en lille uskyldighed, i hvis nærvær man havde ladet en uanstændig ytring falde. Fru Correur lod hende gå først ud, derpå trykkede hun Rougons hånd hårdt, bøjede sig frem mod ham og tilføjede:

"Jeg stoler på Dem, Eugène."

Da ministeren kom tilbage til salonen, var den tom. Det var lykkedes for Du Poizat at komme af med den deputerede, vicemairen og de seks medlemmer af den statistiske forening. Selv Kahn var gået efter at have aftalt at mødes med præfekten klokken 10 den følgende dag. I spisesalen fandtes nu ingen andre end rektorens kone og Gilquin, der spiste tærter og

snakkede om Paris; Gilquin sendte ømme blikke og talte om væddeløbene, udstillingerne og en premiere på Comédie-Française med den ubesværede tone hos en verdensmand. Imens gav rektoren hviskende præfekten oplysninger om en lærer i fjerde klasse, som var mistænkt for at være republikaner.

Klokken var imidlertid blevet elleve. Man rejste sig og bukkede for Hans Excellence, og Gilquin skulle netop til at gå sammen med rektoren og hans kone, da Rougon holdt ham tilbage.

"Et ord med Dem, hr. politikommissær, hvis De tillader."

Da de blev alene, henvendte han sig på en gang til både politikommissæren og præfekten.

"Hvad er det for en historie med denne Martineau? Er fyren virkelig så meget kompromitteret?"

Gilquin lo. Du Poizat gav ham nogle oplysninger.

"Jeg havde ikke tænkt mig at tage nogen forholdsregler i forhold til ham. Man har angivet ham, det er rigtigt. Jeg har fået breve. Det er et faktum, at han beskæftiger sig med politik. Men der er allerede foretaget fire arrestationer her i departementet. For at nå tallet fem, som vi har bestemt, ville jeg hellere have anholdt en lærer i fjerde klasse, som læser revolutionære bøger højt for sine elever."

"Jeg har fået meget oplysninger af en meget alvorlig karakter," sagde Rougon strengt. "Søsterens tårer må ikke redde denne Martineau, hvis han virkelig er så farlig, som det påstås. Det gælder den almindelige sikkerhed."

Han vendte sig mod Gilquin.

"Hvad mener De om sagen?"

"Jeg skal arrestere ham i morgen," svarede denne. "Jeg kender hele historien. Jeg mødte fru Correur på Hôtel de Paris, hvor jeg plejer at spise til middag."

Du Poizat gjorde ingen indvendinger. Han tog en lille notesbog op af lommen, stregede et navn ud og skrev et andet i stedet, alt imens han formanede politikommissæren til stadig at holde øje med læreren i fjerde klasse. Rougon fulgte Gilquin til døren, idet han bemærkede:

"Denne Martineau vist lidt svagelig, tror jeg. Rejs selv til Coulonges. Vær ikke for voldsom."

Gilquin rettede sig op med en såret mine. Han glemte al respekt og sagde "du" til excellencen:

"Tror du jeg er en almindelig betjent!" udbrød han. "Spørg bare Du Poizat om den apoteker, jeg arresterede i forgårs. Der var et fruentimmer hos ham, men det er der ingen, der ved noget om. Jeg opfører mig altid som en verdensmand."

Rougon sov ni timer i træk. Da han vågnede ved halv ni-tiden dagen efter, lod han Du Poizat kalde; denne kom ind med cigaren i munden og så helt overgiven ud. De snakkede og spøgte med hinanden som før i tiden, dengang de boede hos fru Melanie Correur og vækkede hinanden med drengestreger om morgenen. Mens ministeren vaskede sig, spurgte han præfekten ud om egnen, om embedsmændene, nogles ønsker, andres forfængeligheder. Han ønskede at kunne sige et elskværdigt ord til hver eneste af dem.

"Vær blot ikke bange, jeg skal sufflere Dem," sagde Du Poizat leende.

I få ord gav han ham oplysning om de personer, han ville komme i berøring med. Rougon lod ham af og til gentage en

eller anden omstændighed, for bedre at præge den i sin erindring. Klokken ti kom Kahn. De spiste morgenmad sammen og traf de sidste aftaler vedrørende højtideligheden. Præfekten skulle holde en tale, Kahn ligeså. Rougon skulle tage ordet som den sidste. Men det ville være passende, om der var en fjerde tale. Et øjeblik tænkte de på mairen, men Du Poizat mente, at han var for dum, og rådede til, at man i stedet valgte overingeniøren for vej- og vandbygningsvæsenet, som var den nærmeste til opgaven, skønt han var bange for denne embedsmands kritiske satire, som han var velkendt for. Da de rejste sig fra bordet, tog Kahn ministeren afsides og antydede de punkter, som han gerne så, denne skulle opholde sig ved i sin tale.

Halv elleve skulle man samles i præfekturet. Mairen og vicemairen kom sammen; mairen fremstammede sin fortvivlelse over ikke have været hjemme i går aftes, mens den sidste udtrykte håbet om, at Hans Excellence havde sovet godt. Så kom dommeren, den kejserlige anklager og hans to medhjælpere, overingeniøren, rodemesteren, rentemesteren og stadskæmneren. Flere af disse herrer medbragte deres fruer. Rektorens kone, den smukke blondine, i en lyseblå kjole, som vakte megen opsigt, bad Hans Excellence undskylde hendes mand, som måtte blive hjemme på grund af et anfald af gigt, der havde ramt ham, efter at de var kommet hjem i går aftes. Efterhånden ankom andre notabiliteter: Obersten ved det 78. linjeregiment, som havde forlægning i Niort, præsidenten for Sø- og Handelsretten, begge byens fredsdommere, den kejserlige skovdistriktsforvalter med sine tre døtre, diverse municipalråder m.fl.

Modtagelsen fandt sted i præfekturets store sal. Du Poizat præsenterede, og ministeren modtog smilende hver og en af de fremmødte som en gammel bekendt. Han kendte til overraskende enkeltheder om hver eneste af dem. Han talte med den kejserlige prokurator i meget rosende vendinger om et indlæg, som denne for nylig havde holdt i en sag vedrørende ægteskabsbrud; han spurgte i en rørt tone rentemesteren, hvordan hans kone havde det, som havde ligget i sengen i to måneder, han ytrede et par ord til obersten for at vise, at han udmærket kendte til hans søns storartede afgangseksamen fra Saint-Cyr, og han talte om støvler med en municipalråd, som ejede en stor skofabrik. Hvis han tøvede og ledte efter ordene, kom Du Poizat ham til hjælp med et passende tilhvisket ord. Han var for resten imponerende selvsikker.

Da præsidenten for Sø- og Handelsretten kom ind og bukkede for ham, sagde han venligt:

"Kommer De alene? Jeg håber da, at Deres frue kommer med til festen i aften ..."

Han tav, da han så det forlegne udtryk i alle de omkringstående ansigter. Du Poizat gav ham et umærkeligt puf. Så huskede han, at præsidenten levede adskilt fra sin hustru på grund af en skandalehistorie. Han havde taget fejl, havde troet at han talte med fredsdommeren. Men han lod sig ikke gå på. Stadig smilende og uden at tage sig af sin bommert, sagde han diplomatisk:

"Jeg har en god nyhed at meddele Dem, min herre. Jeg ved, at min kollega justitsministeren har bragt Dem i forslag til at få tildelt Æreslegionen. Men – jeg sladrer af skole ... lad det kun blive mellem os."

Præsidenten for Sø- og Handelsretten blev ildrød i ansigtet og var nær ved at kvæles af glæde. Man trængte sig omkring ham og lykønskede ham, mens Rougon indprentede sig denne orden i sin hukommelse, som han sådan var kommet til at dele ud, og satte sig for ikke at glemme at underrette sin kollega. Det var den bedragne ægtemand, han dekorerede. Du Poizat smilede beundrende.

Der var halvtreds personer i salen. Man ventede stadig, omend flere var begyndt at se trætte ud.

"Tiden iler, nu kan vi vist godt tage afsted," sagde ministeren.

Men præfekten bøjede sig frem og sagde, at den deputerede, hr. Kahns tidligere modstander, endnu ikke var kommet. Endelig ankom denne, ganske svedig, hans ur var vist gået i stå, sagde han, han begreb det ikke. Så ville han i alles nærvær minde om, at han allerede i går havde gjort ministeren sin opvartning, og sagde derfor højt:

"Som jeg sagde i går aftes til Deres Excellence ..."

Han gik ved siden af Rougon og fortalte ham, at han den følgende morgen ville tage tilbage til Paris. Påskeferien var sluttet i tirsdags, og nu var forhandlingerne i kammeret begyndt igen. Men han havde ment at burde blive nogle dage i Niort til ære for Hans Excellence.

Alle gæsterne var nu gået ned i præfekturets gård, hvor en halv snes vogne stod klar på begge sider af trappen. Ministeren steg op sammen med den deputerede, præfekten og mairen i den vogn, som kørte forrest. De øvrige steg til vogns i så hierarkisk rækkefølge, de kunne. Processionen begyndte at køre ud ad Rue de la Préfecture i adstadigt tempo. Damernes hattebånd flagrede i luften, her og der kunne man se kjolerne

stikke ud af vognene, og herrernes sorte hatte skinnede i det klare solskin. Processionen måtte gennem en stor del af byen, og på grund af den dårlige brolægning vuggede og duvede de voldsomt. Og i alle vinduer og døre så man borgere, der tavse bukkede for Hans Excellence, overraskede over hans almindelige kjolefrakke ved siden af præfektens guldbroderede uniform.

Da de havde ladt byen bag sig, rullede køretøjerne ud ad en bred allé af prægtige træer. Det var meget mildt, en smuk aprildag med klar himmel og strålende solskin. Den jævne, snorlige vej var omgivet af haver med blomstrende syrener og abrikostræer. Derefter passerede man et stykke med vidtstrakte marker med en gruppe træer hist og her.

"Det er et spinderi, ikke sandt?" spurgte Rougon og bøjede sig over mod præfekten. "Et spinderi, der tilhører Dem, vil jeg tro," fortsatte han, idet han tiltalte mairen og pegede på en rød murstensbygning ved flodbredden. "Jeg har hørt om Deres nye metode til at karte uld. Jeg vil prøve at finde tid til at besigtige disse nye vidundere."

Så begyndte han at stille spørgsmål om, hvor stor kraft man kunne hente i floden. Efter hans opfattelse var der store fordele at hente i den hydrauliske kraft, under de rette forhold, naturligvis. Han forbløffede mairen ved den mængde tekniske detaljer, han havde kendskab til.

Imens fulgte resten af vognene med uregelmæssige mellemrum. Af og til kunne man høre brudstykker af konversation over hestehovenes klapren. Så lød der en perlende latter, som tiltrak alles opmærksomhed. Den kom fra rektorens

hustru, hvis solparasol var fløjet fra hende og var landet på en bunke sten.

"De har en gård heromkring, ikke sandt?" sagde Rougon, idet han vendte sig mod den deputerede. "Der ovre på bakken, hvis jeg ikke tager fejl. Hvilke smukke enge! Jeg har hørt, at De interesserer Dem for kvægopdræt, og har vundet flere udstillingspræmier."

Og så snakkede de om kvæg og kvægopdræt. Engene omkring dem lå som grønt fløjl i solen, overstrøet med vilde blomster. Gennem et tæppe af høje popler kunne man af og til fange et glimt at et charmerende landskab i det fjerne. En gammel kone med et æsel kom mod dem, og måtte standse i vejkanten for at lade vognene passere. Æslet, som blev bange for alle de mange vogne med de blanke sider, der skinnede i solen, begyndte at skryde højlydt, men de smukt klædte kvinder og behandskede mænd forholdt sig ganske alvorlige.

Nu bøjede man af til venstre, op ad en lille bakke, så ned igen, og så var man fremme på stedet, hvor ceremonien skulle finde sted.

Det var en dalsænkning, en udvidelse af en smal dal, nærmest et hul mellem tre bakker, der ligesom dannede dets mure. Af det omgivende landskab så man intet andet end skeletterne af to mølleruiner. Længst væk, midt på en græsplæne, havde man opført et telt af gråt lærred kantet med en bred rød bort og med flagdekorationer på alle fire sider. En tusind nysgerrige, som var kommet derhen til fods med deres fruentimmer, og bønder fra omegnen, havde taget opstilling på skyggesiden til højre, hvor en at bakkerne rejste sig som et amfiteater. Foran teltet stod en deling af det 78. linjeregiment

under våben, ligeså Niorts brandsoldater, hvis smukke holdning blev bemærket af flere; langs græsplænen ventede en gruppe arbejdere iført ny bluser, anført af nogle ingeniører. Så snart vognene viste sig, begyndte byens frivillige musikkorps at spille ouverturen til *La Dame Blanche*.

"Længe leve Hans Excellence!" begyndte nogle at råbe, men de druknede i larmen fra instrumenterne.

Rougon steg ud af vognen. Han så op, betragtede det hul, hvori han befandt sig, ærgerlig over den manglende udsigt og den lille, indelukkede plads, som forekom ham at mindske lejlighedens højtidelighed. Han stod et øjeblik i græsset og ventede på en velkomsthilsen. Endelig kom hr. Kahn løbende. Han havde forladt præfekturet lige efter morgenmaden, for at undersøge om den mine, som Hans Excellence skulle antænde, var i orden. Det var ham, som førte Hans Excellence til teltet; de øvrige indbudte fulgte efter. Der opstod et øjebliks forvirring.

"Det er altså i den udgravning, at tunnelen skal åbnes?" spurgte Rougon.

"Ja," svarede Kahn. "Den første mine ligger i den rødlige klippe derhenne, hvor Deres Excellence kan se et flag."

Jorden på højen længst væk var blevet brudt op, så man kunne se den nøgne klippegrund. Oprevne buske hang i rødderne langs udgravning. Kahn udpegede det kommende jernbanespor, som markeredes af en dobbelt række pæle, slået ned i græsset mellem buskene. Det var et idyllisk og fredeligt lille stykke landskab, man ville til at oprive.

Gæster og embedsmænd havde imidlertid taget plads foran teltet. De nysgerrige lænede sig frem for bedre at kunne følge med, og musikkorpset afsluttede sin ouverture.

"Hr. minister," lød pludselig en skarp stemme, som skurrede gennem stilheden, "først og fremmest beder jeg om lov til at takke Deres Excellence for, at De godhedsfuldt har modtaget den indbydelse, vi har taget os den frihed at tilstille Dem. Departementet Deux-Sèvres skal for evigt bevare et taknemmeligt minde ..."

Det var Du Poizat, som havde taget til orde. Han stod tre skridt fra Rougon, og når han sluttede bestemte fraser, bukkede de let for hinanden. Han talte i henved et kvarter; han erindrede om den glimrende måde, hvorpå ministeren i sin tid havde repræsenteret departementet i den lovgivende forsamling; byen Niort havde indskrevet hans navn i sine annaler som en sand velgører, og længtes efter enhver lejlighed til at kunne vise ham sin taknemmelighed. Fra tid til anden forsvandt Du Poizats stemme i vinden, man så kun hans fagter, en taktfast bevægelse af hans højre arm, og alle de nysgerrige, som havde grupperet sig på bakken, beundrede broderierne på hans ærme, hvis guld lynede i solen.

Så var det hr. Kahns tur. Han havde en meget dyb og grov stemme; visse ord udstødte han, som var de skældsord. Den lille dalsænkning svarede med et ekko, som gentog hans slutord i hver sætning, når han lagde for stærk betoning på dem. Han talte om de langvarige anstrengelser og studier, han havde måttet foretage i henved fire år for at kunne give egnen en ny jernbane. Nu ville lykken regne ned over departementet; markerne ville blive mere frugtbare, fabrikkerne fordoble deres produktion, handelen blomstre op selv i de mindste og ubetydeligste byer deromkring; og af hans beskrivelse kunne man tro, at Deux-Sèvres nu under hans hænder ville blive et

slaraffenland med floder af mælk, og fortryllede lunde, hvor borde, bugnende med lækre retter, ventede på de forbipasserende. Så skiftede han pludselig til en påtagen, overdreven beskedenhed. Man skyldte ham ikke nogen taknemmelighed, han havde ikke kunnet gennemføre et så storslået foretagende uden den høje beskyttede, han var så stolt over at nyde. Og idet han vendte sig mod Rougon, kaldte han ham "den berømte minister, forsvarer af alle ædle og nyttige ideer." Endelig lovpriste han de finansielle fordele ved affæren. På Børsen sloges man om aktierne. Lykkelige var de kapitalister, som kunne placere deres penge i et foretagende, som Hans Excellence indenrigsministeren lagde navn til!

"Hør! Hør!" råbte flere af gæsterne.

Mairen og flere af de lokale magthavere trykkede hr. Kahns hånd varmt. Han syntes meget rørt. Rundt omkring lød der klapsalver og bifaldsudbrud. Musikkorpset følte sig foranlediget til at istemme en galop, men vicemairen ilede hen og sendte en brandmand afsted for at standse musikken. Imidlertid stod overingeniøren tøvende og sagde, at han jo ikke havde forberedt sig på nogen tale. Men præfekten vedblev at presse ham, og endelig gav han efter. Kahn blev meget urolig og hviskede til Du Poizat:

"De gør en fejl. Han er en ondskabsfuld satan."

Overingeniøren var en lang, mager fyr med prætentioner i retning af at optræde som dræbende ironiker. Han talte langsomt og trak mundvigene nedad, hver gang han affyrede en spidsfindighed. Han indledte med at knuse Kahn under sine lovprisninger. Så kom de ondskabsfulde hentydninger. Han bedømte planerne for udførelsen af jernbanearbejdet med hele

en statsingeniørs foragt for alt, hvad de civile ingeniører kan frembringe. Han mindede om Compagnie de l'Ouests modforslag og opholdt sig, som det syntes, uden nogen ondsindede hensigter, ved den kurve, som hr. Kahns jernbanelinje slog, for at kunne nå rundt til Bressuires jernværk. Alt sammen uden brutalitet, iblandet elskværdige fraser – nålestikkene følte kun af de indviede. Men mod afslutningen af talen blev han mere ondskabsfuld. Han beklagede, at "den berømte minister" kompromitterede sig i en affære, hvis finansielle udsigter måtte vække uro hos enhver mand med erfaring. Der var brug for kolossale summer, og desuden den allerstørste ærlighed og uegennytte hos de implicerede. Og med stærkt nedtrukne mundvige affyrede han så sin sidste sætning: "Denne frygt er imidlertid ganske unødig, vi er fuldstændig beroligede, når vi nu i spidsen for foretagendet ser en mand, hvis fremragende formuesvilkår og ophøjede hæderlighed i forretninger er så velkendte i hele departementet."

Der blev stort bifald; det lykkedes hr. Kahn at frembringe et syrligt smil. Rougon havde hørt på ingeniøren med halvt tillukkede øjne, ligesom besværet af det stærke sollys. Da han åbnede dem igen, var hans lyse øjne blevet sorte og alvorlige. Han havde først tænkt sig at holde en ganske kort tale, men nu havde han en af sine egne at forsvare. Han gik tre skridt hen til midten af teltåbningen, og så begyndte han, med en gestus der syntes at henvende sig til hele de lyttende Frankrig:

"Mine herrer, tillad mig at lade min tanke svæve ud over disse høje, at favne hele riget i ét blik og således omskabe den højtidelighed, der har samlet os her, til en fest for industriens

og handelens arbejde. I samme time, som jeg nu taler til Dem her, er man fra nord til syd i gang med at grave kanaler, bygge jernbaner, sprænge tunneller gennem bjerge, anlægge broer ..."

Der blev en dyb tavshed. Mellem sætningerne hørte man vindens sus i grenene og det fjerne brus fra en sluse. Brandkorpset stod stive og strunke og søgte at holde sig lige så martialske som soldaterne i den varme sol, mens de kastede lange sideblikke til ministeren uden at dreje hovederne. På højen havde tilskuerne gjort sig det bekvemt; damerne havde udbredt deres lommetørklæder på jorden og sat sig på dem, og to herrer, som Solen nu var nået frem til, havde slået deres fruers parasoller op. Rougon hævede efterhånden stemmen. Han syntes dårligt tilpas inde i dette lille hul; det var, som om dalen var for trang til hans bevægelser. Han fægtede med armene foran sig, som om han ville fjerne alle forhindringer og udvide den omgivende horisont. To gange så han op i luften, som om han søgte mere plads, men intet andet end de to mølleruiner på højenes toppe mødte hans blik.

Han havde taget hr. Kahns tema op, men bredte det videre ud. Det var ikke kun departementet Deux-Sèvres, som skulle opleve en vidunderlig opblomstring, men hele Frankrig, takket være sidelinjen Niort-Ângers. I ti minutter opregnede han de utallige goder, folket ville blive overdænget med. Han gik så vidt som til at tale om "Guds hånd". Så svarede han overingeniøren; han citerede ikke hans tale, antydede den ikke engang, han sagde blot det modsatte af alt, hvad denne havde sagt, talte vidt og bredt om hr. Kahns hengivenhed for sagen, skildrede ham som fordringsløs, uegennyttig, ædelsindet. Hvad angik

foretagendets finansielle side, var han helt rolig; han smilede og syntes at stable hele høje af guldmønter op med hænderne.

Et bifaldsudbrud druknede næsten hans stemme.

"Mine herrer, et sidste ord," sagde han, efter at have tørret sig om munden med sit lommetørklæde.

Dette sidste ord varede et kvarter. Han berusede sig, han lovede mere, end han egentlig havde haft til hensigt. Under afslutningen, da han lovpriste kejserdømmets storhed og kejserens ophøjede sjælegaver, antydede han endog, at Hans Majestæt på en ganske særlig måde ville beskytte sidelinjen Niort-Ângers. Foretagendet blev næsten et statsanliggende.

Tre bifaldssalver genlød mellem højene. En flok krager, som fløj højt op mod den klare himmel, blev skræmte og støjede længe efter.

Umiddelbart efter at talen var slut, var musikkorpset på et fra teltet givet signal begyndt at spille; damerne rejste sig hastigt for ikke at gå glip af noget af skuespillet. De indbudte rundt om Rougon smilede med henrykte miner. Mairen, prokuratoren og obersten nikkede anerkendende og lyttede til den deputerede, der højlydt udtalte sin beundring, så ministeren ikke kunne undgå at høre det. Men den mest entusiastiske var sikkert overingeniøren; han spillede krybende underdanig, med nedtrukne mundvige, som var han tilintetgjort af den store mands strålende veltalenhed.

"Vil Deres Excellence behage at følge med mig?" sagde hr. Kahn, på hvis tykke ansigt der perlede store sveddråber af bare glæde.

Man var nået til afslutningen på ceremonien. Hans Excellence skulle affyre den første ladning. Arbejderne i deres

nye bluser havde fået deres ordrer. De gik foran hr. Kahn og ministeren ind i udgravningen og stillede sig op på to rækker i baggrunden. En formand holdt en brændende ende reb, som han overrakte Rougon. Embedsmændene, der var blevet tilbage i teltet, stak hovederne frem. Tilskuerne ventede uroligt. Musikkorpset spillede stadig.

"Vil der blive meget støj?" spurgte rektorens kone med et uroligt smil en af den offentlige anklagers medhjælpere.

"Det beror på, hvilken slags klippe det er," svarede præsidenten for Sø- og Handelsretten, og begyndte på en mængde mineralogiske forklaringer.

"Jeg holder mig for ørene," sagde den ældste af den kejserlige skovdistriktsforvalters døtre.

Rougon følte, at han så tåbelig ud, som han stod der midt blandt alle disse mennesker med en brændende tovende i hånden. Han skyndte sig derfor at tænde lunten, hvis ende formanden viste ham mellem to sten. En arbejder blæste langtrukkent i et horn. Hele arbejdsholdet trak sig tilbage. Hr. Kahn førte hastigt ministeren tilbage til teltet, idet han udviste stor omhu for dennes sikkerhed.

"Nå, siger det ikke snart bang?" stammede stadskæmneren, som plirrede med øjnene af ængstelse og gerne havde holdt sig for ørene ligesom damerne.

Eksplosionen fandt ikke sted før efter to minutters forløb. Man havde af forsigtighedsgrunde gjort lunten meget lang. Tilskuernes venten blev til uro; alles øjne var rettede mod den røde klippe, man syntes at se den bevæge sig; nervøse personer blandt publikum mente, at deres hjerte snart ville sprænges af denne ængstelige spænding. Endelig hørtes et dumpt drøn,

klippen sprængtes, og skærver så store som to knytnæver fløj rundt i røgen. Alle de tilstedeværende gik deres vej; man hørte overalt de samme ord, gentaget hundrede gange:

"Kunne De mærke lugten af krudt?"

Om aftenen gav præfekten en middag, hvortil alle byens notabiliteter var indbudte. Han havde udsendt fem hundrede indbydelser til det efterfølgende bal. Dette var en overmåde prægtig affære. Den store sal var dekoreret med stedsegrønt, og i alle fire hjørner stod kandelabre, hvis lys i forening med den store lysekrone udspredte en blændende glans. Niort kunne ikke mindes at have været med til noget så pragtfuldt før. De seks vinduer oplyste Place de la Préfecture, hvor mere end to tusinde tilskuere trængte sig med næsen i vejret, og anstrengte øjnene for at få et glimt af de dansende. Selv orkestret hørtes så tydeligt, at gadedrengene dernede dansede galop til det på fortovet. Damerne viftede sig, der blev budt forfriskninger rundt, kvadrillerne skiftede med valse og polkaer. Tæt ved døren stod Du Poizat og tog smilende mod de sidste gæster.

"Deres Excellence danser ikke?" spurgte rektorens kone djærvt; hun var netop ankommet, klædt i en tarlatan oversået med guldstjerner.

Rougon svarede smilende nej. Han stod ved et vindue, omgivet af en gruppe gæster. Samtidig med at han førte en samtale om en revision af matriklen, kastede han hurtige blikke ud af vinduet. På den anden side af torvet, i det stærke skær, som præfekturets festblus udbredte over husgavlene, havde han i et af vinduerne opdaget fru Correur og frk. Herminie Billecoq. De sad derovre og så på festen, som om de befandt sig i en loge i teatret. Deres ansigter glinsede og af og til rynkede huden på

deres nøgne halse sig af latter, som om en eller anden morsom episode havde fanget deres opmærksomhed.

Rektorens kone havde imidlertid taget en runde i salen, temmelig adspredt og ligegyldig for den beundring, hendes lange slæb vakte blandt de helt unge herrer. Hun søgte tydeligvis med blikket efter nogen, og smilede samtidig uophørligt med en smægtende mine.

"Er hr. politikommissæren ikke kommet?" spurgte hun endelig Du Poizat, som spurgte til hendes mands helbred. "Jeg har lovet ham en vals."

"Jo, han burde være her," svarede præfekten, "det undrer mig, at jeg ikke kan se ham. Han har haft flere ting at gøre i dag i embeds medfør. Men han lovede mig at være tilbage til kl. seks."

Det var ved tolvtiden, lige efter frokosten, at Gilquin havde forladt Niort til hest, for at arrestere notaren Martineau. Coulonges lå fem *lieus* borte. Han håbede at være der klokken to, og kunne så være tilbage kl. fire eller måske lidt senere, så han ikke behøvede at udeblive fra den middag, han var indbudt til. Så han havde ikke travlt, han gyngede mageligt i sadlen og satte sig for, at han om aftenen ville være meget indladende overfor den blonde frue, som kun var en smule for mager, syntes han. Gilquin kunne bedst lide fede fruentimmer. I Coulonges tog han ind på *Den gyldne Løve*, hvor en korporal og to gendarmer skulle vente ham. På den måde ville hans ankomst ikke vække nogen opsigt, man ville leje en vogn og "proppe notaren ind", uden at nogen af de lokale sladrekællinger fik anledning til at stikke næsen frem. Men gendarmerne var ikke på mødestedet. Gilquin ventede på dem helt til kl. fem, bandede, drak grog og så på sit ur en gang hvert kvarter. Han

ville aldrig kunne nå tilbage til middagen nu. Han lod sin hest sadle; da viste korporalen sig endelig, fulgt af sine to mænd. Der havde været en misforståelse.

"Det er godt, ingen undskyldninger, det har vi ikke tid til," skreg politikommissæren ude af sig selv. "Klokken er allerede kvart over fem. Få nu fyren i krebsen og lad det gå lidt villigt! Om ti minutter må vi være afsted."

Gilquin var som regel en godmodig og venligt sindet mand. Han smigrede sig med, at han i tjenesten var en fuldendt gentleman. I dag havde han tilmed lagt en indviklet plan, for at spare fru Correurs broder for alt for stærk sindsbevægelse; han ville gå alene ind, mens gendarmerne blev tilbage ved vognen udenfor havelågen, der vendte ud til en lille bagvej med udsigt ud over det åbne landskab. Men de tre timer, han havde måttet vente på *Den gyldne Løve*, havde i den grad ophidset ham, at han glemte alle forsigtighedsforanstaltninger. Han gik tværs gennem byen og ringede heftigt på hos notaren ved hoveddøren ud til gaden. En gendarm stillede sig op udenfor denne dør; den anden gik rundt om huset for bevogte havemuren. Kommissæren og korporalen var gået ind. Ti-tolv nysgerrige stod på afstand og så på.

Pigen, som åbnede, blev grebet af barnlig forskrækkelse ved synet af uniformerne; hun styrtede ind og skreg, alt hvad hun kunne:

"Frue! Frue! Frue!"

En lille, tyk kvinde med en urokkelig ro præget i ansigtet, kom langsomt ud på trappen.

"Fru Martineau, formoder jeg?" sagde Gilquin hurtigt. "Jeg kommer i et meget kedeligt ærinde. Jeg kommer for at arrestere

Deres mand."

Hun slog hænderne sammen, og hendes blege læber skælvede. Men hun gav ikke en lyd fra sig. Hun blev stående på det nederste trappetrin og spærrede trappen med sin kjole. Hun ville se arrestordren, forlangte forklaringer og gjorde i det hele taget alt for at trække tiden ud.

"Pas på, fyren flygter," hviskede korporalen til kommissæren.

Hun hørte det åbenbart. Hun så på dem med sit rolige udtryk og sagde:

"Kom ind, mine herrer."

Hun gik foran. Hun førte dem ind i et arbejdsværelse, hvor hr. Martineau stod midt på gulvet klædt i morgenkåbe. Ved pigens skrig havde han rejst sig fra den lænestol, hvor han tilbragte det meste af sin tid. Han var meget høj, hans hænder virkede ligesom døde, og i det voksblege ansigt fandtes ikke andet levende end de sorte, milde og energiske øjne. Fru Martineau pegede tavs på ham.

"Min herre," begyndte Gilquin, "jeg kommer i et meget kedeligt ærinde ..."

Da han var færdig, bøjede notaren hovedet uden at sige noget. Det gik en let skælven gennem morgenkåben, hvori hans magre lemmer var indsvøbte. Endelig sagde han yderst høfligt:

"Udmærket, mine herrer, jeg kommer straks."

Han begyndte nu at gå rundt i værelset og lægge ting, der lå fremme, i orden. Han flyttede en bunke bøger fra det ene sted til det andet. Han bad sin hustru finde en ren skjorte. Hans legemes skælven blev voldsommere. Da fru Martineau så ham vakle, fulgte hun efter ham med armene udstrakte for at gribe ham, ligesom man følger et barn, der er ved at lære at gå.

"Fart på," sagde Gilquin.

Notaren gik endnu en runde, men pludselig slog han ud med armene og faldt ned i en lænestol, forvreden, stiv, ramt af et slagtilfælde. Hans hustru græd stille.

Gilquin tog sit ur frem.

"Fandens osse!" skreg han.

Klokken var halv seks. Nu måtte han slå det ud af hovedet med at nå frem til middagen hos præfekten. Inden man havde fået den fyr på vognen, ville der gå mindst en halv time. Han forsøgte at trøste sig med, at han vel i det mindste ikke kom for sent til det efterfølgende bal; så huskede på, at rektorens kone havde lovet ham første vals.

"Det er kun skuespil," hviskede korporalen i hans øre. "Vil De have, jeg får ham på benene igen?"

Og uden at vente på svar gik han hen og sagde til notaren, at han ikke skulle prøve på at narre retfærdighedens tjenere. Martineau lå med lukkede øjne og indfaldne læber, stiv som et lig. Korporalen blev efterhånden vred, blev grov i munden og greb til sidst hårdt morgenkåben i kraven. Men fru Martineau, som indtil nu havde været så rolig, skubbede ham heftigt til side og stillede sig beslutsomt foran sin mand med knyttede næver.

"Det er kun skuespil, siger jeg!" gentog korporalen.

Gilquin trak på skuldrene. Han havde besluttet at tage notaren med sig, død eller levende.

"Lad en af mændene hente vognen ved *Den gyldne Løve*," befalede han. "Jeg har talt med hotelværten."

Da korporalen var gået, gik han hen til vinduet og så ud i haven, hvor abrikostræerne blomstrede. Han stod og faldt i

staver over synet, da han mærkede, at nogen rørte ved hans skulder. Fru Martineau stod bag ved ham. Hendes tårer var tørret ind, og hun spurgte ham med rolig stemme:

"Det er vel Dem selv, der skal køre i denne vogn? De kan ikke slæbe min mand til Niort i den tilstand, han nu er i."

"Herregud, frue," sagde han for tredje gang, "mit ærinde er meget kedeligt ..."

"Det er jo en forbrydelse! De slår ham ihjel! De har velsagtens ligefrem fået til opgave at slå ham ihjel!"

"Jeg har mine ordrer," svarede han i en mere barsk tone for at slippe for alle de bønner, han ventede var undervejs.

Hun gjorde en truende bevægelse. En vanvittig vrede fløj over hendes fede, småborgerlige ansigt, og hun så sig rundt i værelset, som om hun søgte en sidste udvej til redning. Men så beroligede hun sig med en kraftanstrengelse, og påtog sig atter sit beherskede udtryk, som en stærk kvinde, der ved, at tårer ikke er til nogen nytte.

"Gud vil straffe Dem," sagde hun stille efter en pause, hvor hun intet øjeblik havde taget blikket fra ham.

Uden en snøften, uden et bedende ord gik hun hen og bøjede sig mod lænestolen, hvor hendes mand droges med døden. Gilquin smilede blot.

Korporalen, som selv var gået hen til *Den gyldne Løve*, kom nu tilbage og meddelte, at hotelværten påstod, at han ikke for øjeblikket havde så meget som en kærre hjemme. Det havde formodentlig spredt sig i byen, at den meget afholdte notar skulle arresteres. Hotelværten havde sikkert gemt sine vogne af vejen; for to timer sider havde han, efter politikommissærens

forespørgsel, lovet at lade ham få en gammel overdækket vogn, som han plejede at leje ud til rejsende til udflugter i omegnen.

"Gennemsøg hotellet!" skreg Gilquin, igen ude af sig selv over denne nye hindring. "Gennemsøg alle byens huse! Hvad er dette for forbandede uforskammetheder? Man venter mig, jeg har ingen tid at miste. De har et kvarter!"

Korporalen forsvandt på ny, tog sine mænd med sig og sendte dem afsted i hver sin retning. Tre kvarter gik, en time, fem kvarter. Efter halvanden time viste sig endelig en af gendarmerne, lang i ansigtet: alle eftersøgninger havde været forgæves. Gilquin gik i feberagtig uro frem og tilbage mellem døren og vinduet, og så, hvordan det blev mørkere. Man ville ganske sikkert begynde ballet uden ham, rektorens kone ville tro, han var uhøflig, det ville få ham til at se dum ud, han ville ikke komme længere med hende. Hver gang han gik forbi notaren, kogte det i ham af vrede; aldrig havde han haft et sådant besvær med en forbryder som med denne mand, der lå der fuldstændig ubevægelig, bleg og kold.

Først da klokken var slået syv, kom korporalen tilbage med strålende mine. Han havde endelig fundet hotelværtens gamle vogn gemt en kvart *lieue* udenfor byen. Vognen stod forspændt, og det var hestens vrinsken, der havde foranlediget opdagelsen. Men da vognen nu stod udenfor porten, måtte man klæde hr. Martineau på. Det tog meget lang tid. Med højtidelig alvor gav fru Martineau ham hvide strømper og en ren skjorte på; derpå klædte hun ham fuldstændig i sort, sorte bukser, vest og frakke. Hun tillod ingen af gendarmerne at hjælpe sig. Notaren lod hende gøre det uden den mindste modstand. Man havde nu tændt en lampe. Gilquin slog uafladeligt sin knyttede næve mod

den flade hånd af bare utålmodighed; korporalen stod ubevægelig, man så den vældige skygge af hans hat mod loftet.

"Nå, bliver det til noget?" sagde Gilquin.

Fru Martineau havde brugt de sidste fem minutter på at lede i en kommode. Hun tog nu et par sorte handsker frem og stoppede dem ned i hr. Martineaus lomme.

"Jeg håber," sagde hun, "at jeg får lov til at køre med i vognen? Jeg vil gerne følge min mand."

"Det er umuligt," svarede Gilquin brutalt.

Hun betvang sig og fremturede ikke i sit ønske.

"De tillader mig vel i det mindste at følge ham?"

"Landevejen er for alle. Men De kan ikke få en vogn, der er jo ingen tilbage i hele byen."

Hun trak på skuldrene og gik ud for at give en besked. Ti minutter efter stod der en cabriolet udenfor porten bag ved den overdækkede vogn. Man måtte nu bære hr. Martineau ned. De to gendarmer bar ham. Hans hustru støttede hans hoved. Ved den mindste jamren fra den døende befalede hun de to mænd at standse, hvad de gjorde på trods af kommissærens truende blikke. Der blev på den måde en pause for hvert trappetrin. Notaren så ud som et lig i fuldt begravelsesudtræk, og han var bevidstløs, da man satte ham ind i vognen.

"Halv ni!" råbte Gilquin vredt og så en sidste gang på uret. "Forbandet også! Jeg når aldrig frem."

Det var der ingen tvivl om. Han måtte prise sig lykkelig, hvis han nåede at gøre sin entré før ballet var halvt til ende. Han steg bandende til hest og befalede kusken at køre til. Forrest rullede den overdækkede vogn med en gendarm ridende på hver side; nogle skridt efter den fulgte politikommissæren og korporalen,

til sidst cabrioleten, hvori fru Martineau sad. Aftenen var meget kølig. På den grå, endeløse vej gennem den sovende landsby ilede kortegen frem med sine dumpt rullende hjul og hestehovenes ensformige klapren. Der blev ikke sagt et ord under hele turen. Gilquin udtænkte, hvad han skulle sige, når han mødte rektorens kone. Fru Martineau rejste sig af og til ret op i cabrioleten, hun mente at have hørt en rallen, men kunne næppe se den overdækkede vogn, der rullede afsted foran hende, stille og mørk som natten omkring dem.

Halv elleve kørte man ind i Niort. For at undgå at køre gennem byen, tog kommissæren vejen langs volden. Ved fængslet måtte man ringe længe. Da portvagten så den blege, stive fange, gik han op og vækkede direktøren. Denne, som var lidt dårlig tilpas, kom snart efter ned i tøfler. Men han blev vred og vægrede sig bestemt mod at tage imod et menneske i en sådan tilstand. Troede man måske, at fængslet var et sygehus?

"Ja, men nu er han jo arresteret, hvad skal man ellers gøre med ham?" spurgte Gilquin, ude af sig selv over denne nye forhindring.

"Gør, hvad De vil, hr. kommissær," svarede direktøren. "Jeg siger Dem blot endnu en gang, at her tager vi ikke mod ham. Jeg vil aldrig påtage mig et sådant ansvar."

Fru Martineau havde under denne tvist set sit snit til at stige op i vognen til sin mand. Hun foreslog, at man skulle tage ham til hotellet.

"Ja, til hotellet, fanden i vold, hvorhen De vil!" skreg Gilquin. "Jeg har fået mere end nok af det her! Før ham bort!"

Han drev dog sin pligttroskab så langt, at han fulgte med notaren til Hôtel de Paris, som fru Martineau selv havde

foreslået. Place de la Préfecture begyndte at tømmes for folk, kun gadedrengene hoppede stadig rundt på fortovet, mens borgerfamilierne langsomt forsvandt bort ad de tilstødende, mørke gader. Men de seks strålende vinduer i den store sal oplyste stadig pladsen med sit stærke skær; orkestret spillede højere end nogensinde; damerne, hvis nøgne skuldre man så glide forbi vinduerne, vuggede deres chignoner, friserede efter den seneste parisermode. Mens man bar notaren op i et værelse en etage oppe, opdagede Gilquin fru Correur og frk. Herminie Billecoq, som ikke havde forladt deres vindue. De stod der, fremadlænede og oplivede af feststemningen. Fru Correur havde vistnok set broderen komme, for hun lænede sig så langt ud ad vinduet, at hun stod i fare for at falde ned. Da hun vinkede heftigt ad ham, gik Gilquin op.

Henad midnatstid var ballet i præfekturet på sit højdepunkt. Man havde slået dørene op til spisesalen, hvor der serveredes en kold soupér. Damerne var meget varme og røde i ansigterne, viftede sig med deres vifter, lo og indtog soupéren stående. Andre fortsatte med at danse, ville ikke gå glip af en eneste kvadrille, og nøjedes med et glas lemonade, herrerne bar hen til dem. Luften var fyldt med gyldent støv. Der var alt for meget guld, alt for meget musik og alt for megen varme, og Rougon, som havde svært ved at få vejret, skyndte sig at gå ud efter at have fået et diskret vink fra Du Poizat.

I et værelse ved siden af den store sal, hvor han allerede tidligere havde truffet dem aftenen før, ventede fru Correur og frk. Herminie Billecoq på ham, begge voldsomt grædende.

"Min stakkels broder, min stakkels Martineau!" stammede fru Correur, idet hun kvalte sin snøften i sit lommetørklæde,

"ak, jeg anede nok, at De ikke kunne redde ham. Herre Gud, hvorfor har De ikke reddet ham?"

Han ville sige noget, men hun gav ham ikke tid til det.

"Han er blevet arresteret i dag. Jeg har netop set ham. Å, min Gud, min Gud!"

"Var ikke så ked af det," sagde han endelig. "Vi skal nok rede sagen ud. Jeg håber, han bliver frikendt."

Fru Correur holdt inde med at tørre øjnene. Hun så på ham og råbte højt med sin almindelige stemme:

"Han er jo død!"

Hun vendte straks tilbage til sin jamrende tone og skjulte ansigtet i lommetørklædet: "Herre Gud! Min stakkels, stakkels Martineau! Død!"

Død! En gysen fo'r gennem Rougon, og han fik gåsehud. Han kunne ikke finde på noget at sige. For første gang blev han klar over, at der fandtes en afgrund fuld af mørke foran ham, en afgrund, som de lidt efter lidt skubbede ham hen mod. Javel, så den fyr var død! Det havde han ikke villet. Skæbnen gik for vidt.

"Ja, desværre, stakkels mand, han er død," fortalte frk. Herminie Billecoq under lange sukke. "De har vist nægtet at tage mod ham i fængslet. Da vi så ham komme til hotellet i den sørgeligste forfatning, gik fru Correur ned og trængte sig ind; hun nævnte, at hun var hans søster. En søster har jo ret til at høre sin broders sidste suk. Det sagde jeg også til det uhyre til fru Martineau, som igen talte om at vise os døren. Hun blev tvunget til at lade os få lov at sidde ned ved sengen. Ak, herre Gud, det gik hurtigt. Han kæmpede ikke længe – en halv time. Han lå på sengen klædt i sort fra top til tå; man skulle tro, han

blot var en notar, der skulle til bryllup. Og han slukkede som et lys, kun med en lille grimasse. Det gjorde vist ikke særlig ondt."

"Og så – tro det eller lad være – ville fru Martineau naturligvis skændes!" fortalte fru Correur nu. "Jeg ved ikke, hvad hun plaprede op om; hun talte om arven, beskyldte mig for at have givet min broder dødsstødet. Jeg svarede hende: "Havde det været mig, havde de aldrig fået lov til at føre ham bort, før havde jeg ladet gendarmerne hugge mig i småstumper." Og det skulle de, det er virkelig sandt… Ikke også, Herminie?"

"Jo, jo, virkelig," sagde den høje pige.

"Ja, mine tårer kan jo ikke vække ham til live igen, men man græder jo i alle tilfælde, fordi man ikke kan lade være. Min stakkels Martineau!"

Rougon følte sig ilde tilpas. Han trak sine hænder til sig, som fru Correur havde bemægtiget sig. Og han kunne stadig ikke finde på noget at sige, dette dødsfald forekom ham pinligt og oprørende.

"Se!" udbrød Herminie, der stod henne ved vinduet, "man kan se ham herfra i det skarpe lys. Det er tredje vindue fra venstre, på første sal. Der er lys bag ved gardinerne."

Han afskedigede dem imidlertid snart, efter at fru Correur først havde bedt om undskyldning for, at de var kommet; han var jo hendes ven, og hendes første indskydelse havde været at gå derhen for at meddele ham den sørgelige nyhed.

"Det er en højst ærgerlig historie!" hviskede han til Du Poizat, da han igen kom ind i balsalen, stadig ganske bleg.

"Det er den dumrian til Gilquin!" svarede præfekten og trak på skuldrene.

Ballets glans var uformindsket. I spisesalen, hvortil man havde udsigt gennem den åbne dør, proppede vicemairen distriktsforvalterens tre døtre fulde med søde sager; obersten drak punch og lyttede til overingeniørens ondskabsfuldheder. Kahn stod ved døren og gentog med meget høj stemme sin tale om den nye jernbanes velsignelser for fredsdommeren, omgivet af en sluttet gruppe af herrer. I salonen hvirvlede parrene rundt i en vals. Ét par vakte i særlig grad beundring: politikommissæren og rektorens hustru, ømt i hinandens favn; han havde skyndt sig at skifte tøj, og fremstod nu ulastelig i mørk frakke, læderstøvler og hvide handsker, og den smukke blondine, der havde tilgivet ham hans forsinkelse, lå henført mod hans skulder med smægtende øjne. Gilquin skød brystet frem og vuggede i takt med hofterne, som han havde været vant til at gøre ved de offentlige baller, og tilskuerne var henrykte over denne pikante tilsætning af pøbelagtighed. Rougon, var nær ved at blive danset omkuld af dem, måtte trække sig ind til væggen for at lade dem suse forbi i en flod af tarlatan bestænket med guldstjerner.

11

Rougon havde langt om længe fået skaffet Delestang Landbrugs- og Handelsministeriet. En morgen i begyndelsen af maj drog han til Rue du Colisée for at hente sin nye kollega. Der skulle være ministermøde i Saint-Cloud, hvor hoffet havde slået sig ned.

"Nej men dog, følger De med os?" sagde han overrasket, da han så Clorinde stige op i landaueren, som holdt og ventede neden for trappen.

"Javist, jeg tager også til mødet," svarede hun leende.

Da hun var kommet i orden i vognen og havde ordnet garneringerne på sin kirsebærrøde silkekjole, tilføjede hun i en alvorlig tone:

"Jeg skal møde kejserinden. Jeg er regnskabsførende i en forening for unge arbejdersker, som hun interesserer sig for."

De to herrer steg nu ind. Delestang satte sig ved siden af sin hustru; han havde en brun maroquin-mappe på skødet. Rougon sad lige overfor Clorinde; han havde intet med sig. Klokken var næsten halv ti, og mødet var sat til klokken ti, så kusken fik befaling til at køre hurtigt. For at skyde genvej kørte de ad Rue Marbeuf og gennem Chaillotkvarteret, som gadereguleringens brækjern allerede var begyndt at rasere. Øde gader, kantede med haver og plankeværker, stejle passager, små landsbytorve beplantede med tynde træer, et udkantskvarter i en storby, der solede sig på en bakke, med villaer og småboder strøet rundt, hulter til bulter mellem hinanden.

"Hvor Paris dog er grimt i denne retning!" sagde Clorinde.

Hun havde vendt sig halvt om mod sin mand og så på ham; hun smilede ligesom ufrivilligt. Delestang sad der med korrekt, tilknappet overfrakke, yderst gravitetisk og rank i ryggen. Hans kønne, tankefulde ansigt og de tidligt høje tindinger, der gav hans pande en ekstraordinær højde fik forbipasserende til at vende sig om og se efter ham. Den unge kvinde lagde mærke til, at ingen så på Rougon, hvis tunge ansigt gav indtryk af, at han sov. Hun trak helt moderligt sin mands venstre manchet ned, som havde gemt sig i frakkeærmet.

"Hvad har De da lavet i nat?" spurgte hun den store mand, da hun så ham kvæle en gaben bag hånden.

"Jeg sad længe oppe og arbejdede, jeg er træt," sagde han. "En hel bunke af dumme forretninger!"

Samtalen gik igen i stå. Det var nu Rougon, hun iagttog. Han sad sammensunken i en skødesløs stilling, hans overfrakke strammede over skuldrene, hans hat var dårligt børstet og bar mærker efter regndråber. Hun huskede, at hun sidste måned havde købt en hest hos en hestepranger, der lignede ham. Og hun smilede igen, et smil, der blandedes med en lidt foragtelig grimasse.

"Hvad er det?" sagde han, ærgerlig over at blive gransket på den måde.

"Jeg ser på Dem, er det ikke tilladt?" svarede hun. "Er De bange for, at jeg skal æde Dem?"

Hun sagde dette med et udfordrende udtryk, idet hun viste sine hvide tænder. Men han slog det hen.

"Jeg er for stor, jeg ville ikke kunne glide ned."

"Å jo, hvis man var sulten nok ..." sagde hun ganske alvorligt, og hun syntes at mærke efter, om hun måske havde en

tilstrækkelig god appetit.

Landaueren rullede endelig ud gennem Porte de la Muette. Da man nu kom ud fra Chaillots trange gader, fik man en behagelig udvidelse af horisonten her i Boulogneskovens spæde dragt af vårgrønt. Det var en herlig morgen, solskinnet silede ned over de friske græsplæner, mens træernes ungdommelige løvbeklædning susede let i den varme brise. De kørte forbi hjorteparken og drejede så ind på vejen mod Saint-Cloud. Vognen rullede nu ud ad en jævn og fintsandet landevej, let og jævnt som en slæde, der glider over sneen.

"Å, hvor de brostensgader dog var ubehagelige!" sagde Clorinde og lænede sig tilbage i vognen. "Her kan man ånde frit, her kan man tale. Har De hørt noget fra vor ven Du Poizat?"

"Ja," sagde Rougon, "han har det udmærket."

"Er han stadig tilfreds med sit departement?"

Han gjorde en flertydig gestus for at slippe for at svare. Den unge kvinde havde formodentlig hørt om visse ubehageligheder, som præfekten i Deux-Sèvres havde forvoldt ham i den senere tid ved sin strenge forvaltning. Hun lod emnet falde, og talte hr. Kahn og fru Correur, og spurgte så i lidt et ondskabsfuldt nyfigent tonefald til hans rejse til Niort. Så udbrød hun:

"A propos, jeg mødte oberst Jobelin og hans fætter Bouchard i går. Vi talte om Dem."

Han sad sammensunken og sagde stadig intet. Så begyndte hun at tale om fortiden.

"Husker De vore hyggelige aftener i Rue Marbeuf? Nu for tiden har De alt for meget at gøre, man møder Dem aldrig. Deres venner beklager sig over det, de påstår, at De glemmer

dem. Ja, ja, jeg taler frit ud, det ved De jo. For at være helt ærlig, så mener de, at De ikke er trofast mod Deres venner, min kære ven."

Vognen rullede nu frem mellem de to søer, hvor de mødte en overdækket vogn, der var på vej tilbage mod Paris. Man så et bistert ansigt trække sig tilbage fra vinduet, sikkert for at slippe for at hilse.

"Det var jo Deres svoger!" udbrød Clorinde.

"Ja, han er lidt klejn," svarede Rougon smilende, "hans læge har ordineret, at han skal køre ud om morgenen."

Og mens landaueren rullede frem under de høje træer i en svagt svingende allé, lod han pludselig sin forbeholdenhed fare og sagde:

"Ja, hvad skal jeg gøre? Jeg kan jo ikke hente Månen ned og give dem. Beulin-d'Orchère, for eksempel, kunne tænke sig at blive justitsminister. Jeg har gjort mere end et menneske kan formå for at udvirke det umulige, jeg har sonderet kejseren, men ikke kunnet få ham til at røre sig ud af flækken. Kejseren er bange for ham, tror jeg. Det er jo ikke min fejl, vel? Beulin-d'Orchère er første-præsident for Appelretten, det burde han vel kunne lade sig nøje med indtil videre, synes jeg. Og så ville han ikke hilse på mig, som De så. Han er et fjols."

Clorinde sad med nedslagne øjne og legede med kvasten på sin parasol. Hun lod ham snakke, ikke et ord undgik hende.

"De andre er lige så ræsonnable. Hvis obersten og Bouchard beklager sig, så er det meget forkert af dem, for jeg har allerede gjort en hel del for meget for dem. Jeg fører alle mine venners sager frem. Der er dusinvis, det er lige så mange møllesten om

min hals! Så længe de ikke har flået hele huden af mig, er de ikke tilfredse!"

Han tav, men så tilføjede han med en godmodig latter:

"Nåja, hvis de virkelig havde brug for det, tænker jeg, at jeg også gav dem den. Når man en gang har åbnet hånden, er det umuligt at lukke den igen. Trods alt, hvad mine venner siger om mig, tigger jeg dog dagligt en mængde fordele til dem."

Han rørte ved hendes knæ og tvang hende til at se op.

"Jeg skal tale med kejseren i dag. Er der ikke noget, De ønsker Dem?"

"Nej tak," svarede hun kort.

Da han blev ved, blev hun vred og spurgte, om han skosede dem for de få tjenester, han muligvis havde ydet hende og hendes mand. De skulle så sandelig ikke besvære ham yderligere. Til sidst sagde hun:

"Nu ordner jeg mine ærinder selv. Jeg er en stor pige nu, mener jeg nok."

Vognen havde nu forladt Boulogneskoven og rullede gennem Boulogne, hvor en lang række af lastkærrer skumplede ud ad landevejen. Delestang havde hidtil siddet ganske tavs, med hænderne på sin mappe, ligesom hensunken i dybe tanker. Nu lænede han sig frem og skreg gennem larmen til Rougon:

"Tror De, at Hans Majestæt byder os på frokost?"

Rougon svarede med en gestus, at han ikke vidste det. Så sagde han:

"Man plejer at frokostere på slottet, hvis møderne trækker ud."

Delestang trak sig tilbage i sit hjørne og lod til atter at være hensunken i dybe spekulationer. Men så lænede han sig endnu

en gang frem og spurgte:

"Er der meget at gøre i mødet i dag?"

"Ja, måske," svarede Rougon. "Man ved aldrig. Jeg tror, at flere af vore kolleger skal redegøre for visse arbejder. For mit eget vedkommende vil jeg tage denne bog op, som jeg er kommet i konflikt med censurkomitéen over."

"Hvilken bog?" spurgte Clorinde ivrigt.

"En gang ordgyderi, en af den slags bøger, som fremstilles med henblik på at sælges til bønderne. Den hedder "Gamle Jacques' Søndagsaftener". Der er alt muligt i den, socialisme, overtro, ågervirksomhed, ja endog et afsnit, som lovpriser landboforeningernes velsignelser. En farlig bog, med et ord!"

Den unge kvinde, hvis nysgerrighed ikke syntes ganske tilfredsstillet, vendte sig om, ligesom for at spørge sin mand.

"De er for streng, Rougon," erklærede Delestang. "Jeg har set den bog igennem og fundet udmærkede ting i den; især kapitlet om fagforeninger er godt skrevet. Det ville undre mig, om kejseren havde noget imod mod de meninger, der udtales i den."

Rougon var ved at blive vred og gjorde en heftigt protesterende bevægelse. Men så beroligede han sig pludselig, som om han ikke havde lyst til at skændes; han sagde intet mere, han betragtede landskabet. Vognen var nu midt på Saint-Cloud-broen; dernede flød den solfyldte flod døsigt afsted, på hvis bredder rækker af træer kastede mørke skygger ud over vandet. Den umådelige himmel hvælvede sig over dem i vårens klare blå-hvide farver, kun hist og her med en lille sky.

Da vognen standsede i slotsgården, steg Rougon først ud og bød Clorinde hånden. Hun tog imidlertid ikke imod denne

hjælp, men hoppede let ned på jorden, og da han stadig stod med fremstrakt hånd, gav hun ham et lille slag over fingrene med parasollen og sagde:

"Jeg har jo sagt til Dem, at jeg er en stor pige, der kan klare sig selv."

Hun syntes ikke længere at have nogen respekt for sin mesters vældige næver, som hun tidligere havde plejet at holde mellem sine lærlingehænder for at stjæle lidt af deres styrke. Nu mente hun velsagtens, at hun havde gjort dem tilstrækkeligt svage; hun var aldrig mere sådan henrivende insinuant som en skolepige. Hun var vokset, og nu var hun udlært, havde skaffet sig indflydelse, var en magtfaktor. Da Delestang var steget af vognen, lod hun Rougon gå først ind, og hviskede til sin mand.

"Jeg håber ikke, at du har tænkt dig at forhindre ham i at dumme sig med sin *Gamle Jacques*. Her har du en god anledning til for en gangs skyld ikke at være hans ekko."

Før hun skiltes fra ham i vestibulen, sendte hun ham et sidste blik, og bemærkede med bekymring, at der var en af knapperne på hans frakke, der hang lidt løs. Mens en hoflakaj meldte hende hos kejserinden, så hun smilende ham og Rougon fjerne sig.

Ministermødet blev holdt i et lokale ved siden af kejserens arbejdsværelse. Midt i lokalet stod et stort bord dækket med en dug og omgivet af et dusin lænestole. De høje vinduer vendte ud mod slotsterrassen. Da Rougon og Delestang trådte ind, var alle deres kolleger allerede forsamlede med undtagelse af ministeren for offentlige arbejder og marineministeren, som havde orlov. Kejseren havde endnu ikke vist sig, og herrerne samtalede i henved ti minutter, stående i grupper foran

vinduerne eller ved bordet. Der var to med sure ansigtsudtryk, som afskyede hinanden i den grad, at de aldrig sagde et ord til hinanden, men de øvrige konverserede ganske elskværdigt og ugenert med hinanden, mens de ventede på at komme til de mere alvorlige spørgsmål. I Paris talte man meget om en delegation, som var ankommet fra det fjerne østen med besynderlige klædninger og en højst mærkværdig måde at hilse på. Udenrigsministeren fortalte om et besøg, han i går havde aflagt hos lederen af delegationen; han talte i en afdæmpet og korrekt, men alligevel spottende tone om denne leder. Så kom samtalen ind på lettere emner; statsministeren meddelte oplysninger om, hvordan det stod sig med en danserinde fra Operaen, som havde været ved at brække benet. Men selv under sådanne fortrolige samtaler var disse herrer på deres post, vejede ordene, kom med antydninger, spionerede på hinanden, mens de smilede, og blev straks alvorlige, så snart de følte, at de blev iagttaget.

"Det var altså bare en forvridning?" sagde Delestang, som interesserede sig meget for danserinderne i Operaen.

"Ja, en forvridning," gentog statsministeren. "Den stakkels pige skal blot holde sig i ro i fjorten dage. Men hun skammer sig så meget over, at hun faldt."

Tyste skridt fik dem til at dreje hovederne. Alle bukkede; kejseren var kommet ind. Han stod et øjeblik støttet mod sin stols rygstød. Så spurgte han langsomt med sin lave, afmålte stemme:

"Har hun det bedre?"

"Meget bedre, sire," svarede ministeren og bukkede igen. "Jeg fik underretning om hende her til morgen."

På et tegn fra kejseren tog alle plads ved bordet. De var ni; flere af dem lagde papirer frem foran sig, andre lænede sig tilbage og studerede deres negle. Der hørtes ikke en lyd. Kejseren så syg ud; med et udtryksløst ansigt sad han og snoede langsomt spidsen af sine lange, viksede moustacher mellem fingrene. Da ingen sagde noget, syntes han at komme i tanker om noget og begyndte:

"Mine herrer, den lovgivende forsamlings samling nærmer sig sin afslutning ..."

Først var der spørgsmålet om budgettet, som kammeret havde ekspederet på fem dage. Finansministeren påpegede de ønsker, som var blevet fremsat i den forbindelse. For første gang havde kammeret vist lyst til at kritisere. Således ønskede man fx at se afdragene på statens lån ske på normal vis, og at regeringen måtte nøje sig med de bevilgede overslag og ikke stadig komme med ønsker om ekstrabevillinger. På den anden side havde medlemmer af kammeret beklaget sig over det ringe hensyn, statsrådet tog til deres bemærkninger, når de forsøgte at reducere visse udgifter, en af dem havde ligefrem krævet, at den lovgivende forsamling fik ret til at udarbejde budgettet.

"Efter min mening," sagde finansministeren, "har man ikke nogen anledning til at fæste sig nærmere ved disse bemærkninger. Regeringen udarbejder altid sit budget med den størst mulige sparsommelighed, og det er ganske rigtigt, at kammeret har haft de største vanskeligheder med at finde en besparelse på sølle to millioner. Jeg mener imidlertid, at det ville være klogt, om man måske udskød tre forslag om ekstrabevillinger, som vi ellers havde tænkt at fremsætte. En

overførsel fra andre konti vil give os de summer, vi har brug for lige nu, og stillingen kan jo altid afklares senere hen."

Kejseren nikkede bifaldende. Han syntes imidlertid ikke at lytte efter, han så med sløve øjne ind i den stærke lysstrøm, der bølgede ind gennem det mellemste vindue foran ham. Der blev igen stille. Alle ministrene istemte kejserens bifald. Et øjeblik hørte man kun en svag raslen med papir. Det var justitsministeren, som bladrede i et manuskript. Han rådspurgte sine kolleger med et blik.

"Sire," sagde han endelig, "jeg vil gerne fremlægge et udkast til et lovforslag angående stiftelsen af en ny adelsklasse. Det er endnu kun løse optegnelser, men jeg har ment det hensigtsmæssigt, før jeg går videre, at læse dem op for statsrådet, for derved at kunne drage fordel af alle indsigtsfulde råd ..."

"Ja ja, læs, hr. justitsminister," afbrød kejseren. "De har ganske ret."

Og han vendte sig halvt om for at kunne iagttage justitsministeren, mens denne læste. Han syntes mere oplivet nu, en gul flamme glimtede i hans grå øjne.

Dette spørgsmål om en ny adelsklasse var netop på denne tid genstand for megen interesse ved hoffet. Regeringen havde til en begyndelse forelagt den lovgivende forsamling et forslag til en lov, som med bøder og fængsel straffede alle og enhver, der blev overbevist om uden ret at havde benyttet sig af en eller anden adelig titel. Det gjaldt om at sanktionere de gamle titler, og på den måde forberede skabelsen af nye. Dette lovforslag havde afstedkommet lidenskabelige diskussioner i kammeret; deputerede, som ellers var kejserdømmet meget hengivne,

havde erklæret, at adel ikke kunne eksistere i en demokratisk stat, og ved afstemningen havde treogtyve stemmer været imod forslaget. Kejseren ville imidlertid ikke afstå fra sin drøm. Det var ham, som havde givet justitsministeren impulsen til en vidtløftig plan.

Redegørelsen begyndte med en historisk indledning. Så udvikledes udførligt, hvordan man tænkte sig det kommende system; titlerne skulle fordeles på visse embedsmandsklasser for at gøre det ny adelskab tilgængeligt for alle borgere; det var en demokratisk anordning, som justitsministeren syntes meget forelsket i. Så fulgte et udkast til selve loven. Ved paragraf to hævede ministeren stemmen og læste langsommere end før:

"Titel af greve uddeles efter at en person har besat en tjeneste eller en værdighed i mindst fem år, eller efter at pågældende af os har erholdt Æreslegionens storkors: til vore ministre og medlemmer af vort gehejmeråd; til kardinaler, marskaller, admiraler og senatorer; til vore ambassadører og til divisionsgeneraler, som har haft chefkommando."

Han tav et øjeblik og kastede et blik på kejseren for at spørge, om han havde glemt nogen. Hans Majestæt, hvis hoved var sunket lidt ned mod højre skulder, samlede sine tanker og sagde endelig:

"Jeg tror, vi bør tilføje præsidenterne i den lovgivende forsamling og medlemmerne af statsrådet."

Justitsministeren nikkede ivrigt og skyndte sig at gøre en notits i manuskriptets margen. Netop som han skulle til at fortsætte med oplæsningen, blev han afbrudt af undervisningsministeren, som ville påpege en mangel.

"Ærkebiskopperne ..." begyndte han.

"Undskyld mig," sagde justitsministeren tørt, "men ærkebiskopperne bliver kun baroner. Lad mig læse hele lovforslaget."

Men så var han pludselig løbet vild i sine papirer. Han søgte længe et ark, som var forsvundet blandt de andre. Rougon, som sad der skrævende med hovedet trukket ned mellem sine brede bondeskuldre, smilede, og da han vendte sig til den ene side, så han, at også hans nabo, statsministeren, den sidste ætling af en gammel slægt fra Normandiet, ligeledes smilede foragteligt. De udvekslede et nik. Parvenuen og adelsmanden forstod hinanden.

"Ah, se – her ..." sagde justitsministeren endelig. "Tredje paragraf. Barontitel tildeles: 1. Til de medlemmer af den lovgivende forsamling, der tre gange er blevet hædret med sine valgmænds tillid; 2. Til regeringsråder efter otte år i embede; 3. Til den øverste præsident og den offentlige anklager ved Højesteret, til den øverste præsident og anklageren ved Kammerretten, til divisionsgeneraler og viceadmiraler, til ærkebiskopper og befuldmægtigede ambassadører, efter fem års tjeneste, eller hvis de har modtaget Æreslegionens kommandørgrad."

Han blev ved: Øverste præsidenter og anklagere ved de kejserlige domstole, bridgadegeneraler og kontreadmiraler, biskopper, ja selv mairerne i præfekturstæderne af første klasse skulle blive baroner, dog skulle der for dem kræves ti år i embede.

"Så bliver jo alle og enhver baroner!" mumlede Rougon halvhøjt.

Hans kolleger, der ville vise, at de betragtede ham som en uopdragen personage, påtog sig alvorlige miner for at antyde, at de fandt denne spøg højst malplaceret. Kejseren lod ikke til at have hørt det.

Da ministerens oplæsning var til ende, spurgte Hans Majestæt:

"Hvad mener De om forslaget, mine herrer?"

Man tøvede, afventede et mere direkte spørgsmål.

"Hr. Rougon," sagde Hans Majestæt, "hvad mener De om forslaget?"

"Sire," svarede indenrigsministeren og smilede roligt, "jeg har ikke de bedste tanker om det. Det bærer i sig den største af alle farer: latterliggørelsen. Ja, jeg er bange for, at disse baroner blot vil være til grin. Jeg vil ikke fremdrage de mere alvorlige grunde: den følelse af jævnbyrdighed, som nu for tiden er fremherskende, i forhold til den afsindige forfængelighed, et sådant system ville kunne bevirke ..."

Men han blev afbrudt af justitsministeren, som var yderst stødt og forsvarede sig, som om man havde angrebet ham personlig. Han erklærede, at han var borgerlig, født af borgerlige forældre, ganske ude af stand til at angribe det moderne samfunds lighedsprincipper. Den nye adel skulle være en demokratisk adel, og ordene "demokratisk adel" udtrykte åbenbart så glimrende hans idé, at han gentog dem flere gange. Rougon svarede, stadig smilende, uden at virke ærgerlig. Den lille magre, sortsmudsede justitsminister gjorde sig til sidst skyldig i nogle temmelig sårende, personlige udfald. Kejseren sad ligesom helt udenfor tvistighederne, han rokkede langsomt frem og tilbage med overkroppen og stirrede igen ind i den

stærke flod af lys fra vinduet. Men da stemmerne hævede sig og blev generende for hans værdighed, sagde han:

"Så, så, mine herrer ..."

Efter en pause tilføjede han:

"Hr. Rougon har måske ret. Sagen er endnu ikke moden. Vi må studere den fra andre synsvinkler. Vi må se på den igen længere fremme i tiden."

Rådet gik nu over til at beskæftige sig med nogle mindre sager. Man talte især om avisen *Le Siècle*, som for nylig havde offentliggjort en artikel, der havde afstedkommet stor opstandelse ved hoffet. Der gik ikke en uge, uden at kejseren af sine nærmeste omgivelser blev plaget om at nedlægge denne avis, det eneste republikanske organ, der endnu var tilbage. Man Hans Majestæt var personlig meget svag for pressen; han morede sig ofte med i enrum at skrive lange artikler som svar på angrebene mod hans regering; hans hemmelige drøm var at få sin egen avis, hvor han kunne offentliggøre manifester og drive polemik. Hans Majestæt besluttede imidlertid, at en advarsel skulle sendes til *Le Siècle*.

Ministrene troede nu, at statsrådet var til ende. Det sås tydeligt af den måde, hvorpå de sad helt ude på kanten af deres stole. Selv krigsministeren, en general, der sad med et udtryk af dyb kedsomhed og ikke havde sagt et ord under hele mødet, havde allerede taget sine handsker op af lommen, da Rougon satte albuerne i bordet og sagde:

"Sire, jeg ville gerne sige nogle ord til rådet om en konflikt, som er opstået mellem censurkomitéen og mig selv angående en bog, som man har søgt om salgstilladelse for."

Hans kolleger satte sig igen til rette i lænestolene. Kejseren vendte sig halvt om mod indenrigsministeren og bøjede hovedet som tegn til, at han kunne fortsætte.

Rougon smilede ikke længere; han havde aflagt sig sit godmodige udtryk. Han lænede sig ind over bordet, strøg de højre hånd frem og tilbage over dugen med en mekaniske bevægelse, mens han fortalte, at han selv havde ønsket at føre ordet ved censurkomitéens seneste møde, for at ildne medlemmernes nidkærhed.

"Jeg antydede for dem regeringens hensigter om de ændringer til det bedre, der måtte indføres i deres forvaltning af det vigtige embede, de var betroet. Spredningen af tryksager og pamfletter blandt befolkningen kan indebære en alvorlig fare, hvis den bliver et våben i de revolutionæres hænder og ophidser folk til politiske diskussioner og had. Komitéens pligt er altså at afvise ethvert værk, der nærer og opildner til lidenskaber, som ikke passer sig for vor tid. Den skal omvendt opmuntre de bøger, hvis ædle formål er at mane til gudfrygtighed, fædrelandskærlighed og taknemmelighed mod suverænen."

Ministrene, som dette kedede umådeligt, fandt dog at burde skænke disse sidste fraser et forbigående buk.

"Antallet af dårlige bøger øges for hver dag," vedblev han. "Det er en stadig stigende oversvømmelse, mod hvilken man ikke stærkt nok kan beskytte vort land. Af hvert dusin udgivne bøger er de elleve og en halv ikke bedre værd end at kaste på ilden. Aldrig har de forbryderiske hensigter, de samfundsomstyrtende teorier, de antisociale uhyrligheder haft

så mange lovsangere. Jeg er fra tid til anden tvunget til at læse visse værker, og jeg kan forsikre ..."

Undervisningsministeren afbrød:

"Romanerne ..."

"Jeg læser aldrig romaner," erklærede Rougon tørt.

Hans kollega gjorde en beskedent afværgende gestus og rullede fornærmet med øjnene, som om han ville bedyre, at heller ikke han nogensinde læste romaner. Han forklarede sig nærmere:

"Jeg ville blot sige, at romanerne i særdeleshed er giftig næring for massernes usunde nyfigenhed."

"Naturligvis," sagde indenrigsministeren. "Men der findes værker, som er fuldt ud lige så farlige; jeg taler her om disse populariseringsværker, hvori forfatterne søger at bibringe bønder og arbejdere en hoben falsk social og økonomisk viden, og hvis sikreste resultat er, at det forvirrer svage hjerner. En bog i denne genre, "Gamle Jacques' Søndagsaftener", er netop blevet forelagt komiteen til gennemsyn. Den handler om en sergent, som efter at være kommet tilbage til sin hjemby, hver søndag aften taler med skolelæreren i nærværelse af en snes bønder, og hver samtale afhandler et særskilt emne: de ny landbrugsmetoder, arbejderforeninger, producentens vigtige rolle i samfundet. Jeg har læst denne bog, som en af mine underordnede har henledt min opmærksomhed på; jeg har fundet den så meget mere foruroligende, som den skjuler ulykkesvangre teorier under en påtaget beundring for de kejserlige institutioner. Det er umuligt at tage fejl af, at bogen er skrevet af en demagog. Derfor blev jeg også meget overrasket, da jeg hørte flere medlemmer af komiteen

omtalende den i rosende vendinger. Jeg har diskuteret visse dele af den med dem, uden at det er lykkedes mig at overbevise dem. De forsikrede mig, at forfatteren ligefrem har begavet Hans Majestæt med et eksemplar. Inden jeg udøver noget som helst pres, har jeg derfor ment at burde indhente Deres mening, sire, og rådets."

Han så kejseren direkte i ansigtet, men dennes blik gled til side og fæstnede sig endelig ved en papirkniv, som lå foran ham. Suverænen tog papirkniven, vendte og drejede den mellem fingrene og mumlede:

"Javist, *Gamle Jacques' Søndagsaftener* ..."

Uden at udtale sig yderligere skævede han til højre og venstre rundt langs bordet.

"De har måske læst bogen, mine herrer, og jeg ville gerne vide ..."

Han talte ikke ud, han tyggede på ordene. Ministrene udvekslede skjulte, spørgende blikke, hver af dem regnede med, at hans nabo ville kunne svare, give et råd. Tavsheden blev længere og længere med tilsvarende tiltagende forlegenhed. Ingen af syntes at have nogen anelse om, at en sådan bog eksisterede. Endelig påtog krigsministeren sig med en voldsom armbevægelse at tilkendegive sin og samtlige kollegers uvidenhed.

Kejseren snoede sine moustacher og gjorde sig intet hastværk.

"Hvad siger De, hr. Delestang?" spurgte han endelig.

Delestang vred sig i sin lænestol, som om han udkæmpede en indre strid. Dette direkte spørgsmål afgjorde sagen for ham.

Men inden han sagde noget, kastede han ufrivilligt et blik i retning af Rougon.

"Jeg har set bogen, sire."

Han tav, da han mærkede Rougons store grå øjne rettede mod sig. Men da han så kejserens henrykte mine, fortsatte han, med en stemme, der skælvede en smule:

"Jeg er til min store sorg ikke af samme mening som min ven og kollega hr. indenrigsministeren. Dette værk kunne visselig nok pålægge sig nogle restriktioner og lægge større vægt på den forsigtige langsomhed, hvormed ethvert virkelig gavnligt fremskridt bør gå for sig. Men *Gamle Jacques' Søndagsaftener* forekommer mig i ethvert tilfælde at være en bog skrevet med den mest rosværdige hensigt. De fremtidsønsker, der udtales i den, er på ingen måde uforenelige med de kejserlige institutioner. Tværtimod udtrykker den, hvad man med rette kan forvente, at de vil udvikle sig til."

Han tav. Skønt han med vilje vendte sig mod kejseren, kunne han ikke lade være med at tænke på Rougon, som sad på den anden side af bordet, støttende sig til albuerne og stirrede på ham, bleg af overraskelse. Delestang var ellers som regel af samme mening som den store mand. Og denne håbede da også med et ord at få den oprørske læredreng bragt tilbage på den rette vej.

"Nuvel, jeg vil anføre et eksempel," sagde han, idet han lukkede hænderne og åbnede dem igen, så det knagede. "Jeg beklager, at jeg ikke har bogen med mig. Men ét kapitel kan jeg huske. Gamle Jacques taler om to tiggere, som går fra dør til dør i byen, og på skolelærerens spørgsmål erklærer han, at han vil lære bønderne en måde, så de aldrig mere behøver at have

tiggere gående rundt blandt sig. Derpå følger beskrivelsen af et indviklet system til udryddelse af fattigdommen. Man er her lige midt i de kommunistiske teorier. Hr. landbrugsministeren kan da umuligt sanktionere dette kapitel."

Delestang blev pludselig modig og vovede at se Rougon i ansigtet.

"Midt i de kommunistiske teorier!" gentog han. "Nu går De for vidt. Jeg har blot opfattet det som en sindrig fremstilling af fagforeningsideen."

Idet han sagde dette, ledte han rundt i sin mappe.

"Jeg har netop bogen med mig," erklærede han endelig.

Han satte sig til at læse det omhandlede kapitel højt. Han læste dæmpet og monotont. Han kønne, kløgtige ansigt antog ved visse passager et ligefrem højtideligt udtryk. Kejseren hørte på ham med en mine af dyb opmærksomhed. Han lod til især at nyde de rørende afsnit, de steder, hvor forfatteren lod bønderne udtale sig i barnligt enfoldige vendinger. Ministrene var også henrykte. Hvilken guddommelig historie! Rougon ladt i stikken af Delestang, som han havde ladet tildele en ministerpost, alene for at kunne støtte sig til ham under statsrådenes ellers tavse fjendtlighed! Hans kolleger var ofte vrede på ham på grund af hans stadige indgreb i deres sager og den trang til at herske, som fik ham til at behandle dem som simple håndlangere, mens han selv optrådte som Hans Majestæts fortrolige rådgiver og højre hånd. Og nu ville han være helt isoleret! Denne Delestang måtte man tage imod med åbne arme.

"Der er måske et par enkelte ord ..." mumlede kejseren, da oplæsningen var forbi. "Men alt i alt kan jeg ikke indse ... eller hvad, mine herrer?"

"Det er helt og aldeles uskyldigt," forsikrede ministrene.

Rougon undlod at svare. Han bøjede sig tilsyneladende. Så foretog han et nyt angreb på Delestang alene. Diskussionen mellem dem fortsatte endnu i nogle minutter med korte replikker. Landbrugsministeren blev barsk og bidende. Så begyndte Rougon også lidt efter lidt at hidse sig op. Han følte for første gang sin magt knage i fugerne. Pludselig rejste han sig op, vendte sig mod kejseren og sagde med en heftig armbevægelse:

"Sire, det er en bagatel, salgstilladelsen vil blive bevilget, eftersom Deres Majestæt i Deres visdom finder, at bogen ikke er farlig. Men det vil jeg sige Dem, sire, det ville være yderst farligt at give Frankrig blot halvdelen af de friheder, som denne *Gamle Jacques* forlanger. De har kaldet mig til statens regering under forfærdelige forhold. De har bedt mig om ikke ved upassende tilbageholdenhed at prøve at berolige de opskræmte. Jeg har efter Deres ønske gjort mig frygtet. Jeg mener at have rettet mig efter Deres mindste forskrifter og gjort Dem de tjenester, De ventede af mig. Hvis nogen anklagede mig for overdreven strenghed, hvis man bebrejdede mig, at jeg har misbrugt den magt, Deres Majestæt har forlenet mig med, da ville sådanne klandringer ganske sikkert komme fra en af Deres politiske modstandere, sire. Nuvel, vær kun overbevist om, at samfundslegemet er lig så sygt som før; jeg har desværre ikke haft held til på nogle uger at helbrede det for de dårligdomme, der hærger det. De anarkistiske lidenskaber ruger stadig blandt den laveste pøbel.

Jeg vil ikke fremvise dette sår og overdrive dets uhyggelighed, men det er min pligt at minde om dets tilstedeværelse, for

dermed at advare Deres Majestæt mod Deres hjertes ædelmodige indskydelser. Man har et øjeblik håbet, at suverænens energi og landets højtideligt udtalte vilje for altid havde tilintetgjort revolutionens afskyvækkende hydra. Men begivenhederne har bevist, at dette er en sørgelig misforståelse. Jeg besværger Dem i hele nationens navn, sire, hold ikke Deres mægtige hånd tilbage. Faren ligger ikke i magtens store prærogativ, men i manglen på repressive love. Hvis De holdt Deres hånd tilbage, ville De få se, hvordan pøbelens bærmekar koger over, De ville snart blive overvundet af revolutionære krav, og Deres mest magtfulde tjenere ville snart ikke vide, hvordan de skulle forsvare Dem. Jeg tillader mig at gentage denne min mening igen og igen, for morgendagens katastrofer ville ellers blive forfærdelige.

Tøjlesløs frihed er umulig i et land, hvor der findes et parti, som stædigt nægter at ville anerkende de grundvolde, hvorpå regeringen hviler. Der kræves mange år, inden enevoldsmagten bliver anerkendt af enhver, udvisker minderne om de gamle kampe og bliver så uomtvistelig, at man kan vove at diskutere den. Frankrigs eneste redning ligger i, at selvherskerprincippet bringes i anvendelse i hele sin strenghed. Den dag, da Deres Majestæt mener at burde gengive folket den uskyldigste lille frihed, bliver afgørende for hele vor fremtid. Én frihed tjener til intet andet end at bane vej for frihed nummer to, så kommer en tredje frihed og skyller alt bort, institutioner og dynastier, alt. Det er en ubarmhjertig maskine, som griber om en lillefinger, derpå hele hånden, så armen og endelig knuser hele legemet.

Og efter at jeg således har taget mig den frihed åbent udtale min mening om dette emne, vil jeg tilføje endnu en ting:

parlamentarismen har dræbt et kongedømme, men man må ikke også lade den dræbe et kejserdømme. Den lovgivende forsamling spiller allerede en alt for støjende rolle. Man bør aldrig give den mulighed for at være med til at bestemme suverænens ledende politik, det ville være en kilde til de mest voldsomme og ulykkebringende diskussioner. Det seneste valg har endnu engang bevist landets evige taknemmelighed, men der var imidlertid ikke mindre end fem kandidaturer, hvis skandaløse sejr bør være en advarsel. Nu er det vigtigste spørgsmål at forhindre dannelsen af en oppositionel minoritet og i særdeleshed, hvis den alligevel dannes, da ikke at give den våben i hænde, hvormed den endnu mere frækt kan bekæmpe regeringen. Et parlament, som tier, er et parlament, som arbejder.

Hvad pressen angår, sire, så forvandler den friheden til selvtægt. Lige siden jeg kom ind i ministeriet, har jeg opmærksomt læst alle aviser, og jeg føler væmmelse hver morgen. Pressen er en arne for alle de mest afskyelige gæringer. Den opføder revolutioner, den er vedblivende det stadigt glødende brændpunkt, hvorfra brandene har deres ophav. Den vil ikke blive til nogen nytte før den dag, hvor det er lykkedes at kue den og bruge dens magt som et redskab i regeringens hænder. Jeg vil slet ikke tale om de andre friheder, forenings- og forsamlingsfriheden, friheden til at gøre, som det passer én. Man ønsker dem ærbødigst i *Gamle Jacques' Søndagsaftener*. Om ikke så lang tid vil man kræve dem. Det er dette, jeg frygter. Forstå mig ret, sire: Frankrig har brug for længe endnu at mærke en jernarm over sig …"

Han gentog sig selv, han forsvarede sin magt med voksende heftighed. I henved en time vedblev han at tale i den samme stil, indsvøbte sig i enevoldsmagten, dækkede sig med den som med et harnisk. Men på trods af sin øjensynlige hidsighed beholdt han dog tilstrækkelig koldblodighed til holde øje med sine kolleger og iagttage, hvilken virkning hans ord gjorde på dem. De sad blege og ubevægelige. Pludselig tav han.

Der blev en temmelig lang stilhed. Kejseren var igen begyndt at lege med papirkniven.

"Hr. indenrigsministeren ser Frankrigs stilling alt for meget i sort," sagde statsministeren endelig. "Intet truer vore institutioner, så vidt jeg ved. Der hersker den mest fuldstændige orden. Vi kan stole på Hans Majestæts høje visdom. Det er jo ligefrem at ytre for liden tiltro til den, at man viser frygt ..."

"Hør, hør," istemte flere.

"Jeg vil gerne tilføje," sagde udenrigsministeren, "at Frankrig aldrig har været mere respekteret af Europa end i dette øjeblik. Overalt i udlandet beundrer man Hans Majestæts faste og værdige politik. Vore legationer mener, at vort land nu for altid er indtrådt i en æra af fred og storhed."

Ingen af de herrer havde for resten lyst til at bekæmpe det politiske program, som Rougon havde forsvaret. Alle blikke rettedes mod Delestang. Denne forstod, hvad man ventede af ham. Han udtalte to-tre fraser, sammenlignede kejserdømmet med en bygning.

"Selvherskerprincippet må naturligvis ikke undergraves, men må heller ikke systematisk lukke døren i lås for friheden. Kejserdømmet er som et asyl, en stor og prægtig bygning, hvis

urokkelige grundvolde Hans Majestæt har lagt med sine egne hænder. Stadig arbejder Hans Majestæt på at opføre disse mure. Men der vil komme en dag, hvor opgaven er fuldbyrdet, og man må tænke på at gøre bygningen færdig, og da ..."

"Aldrig!" afbrød Rougon ham heftigt. "Så falder det hele sammen!"

Kejseren strakte hånden ud for at afbryde diskussionen. Han smilede og syntes af vågne af en drøm.

"Så, nu er vi vist færdige med de løbende forretninger," sagde han. "Hvad det sidste punkt angår, så får vi se senere."

Han rejste sig og tilføjede:

"Mine herrer, det er sent; De må spise frokost på slottet."

Statsrådet var forbi. Ministrene skød deres stole tilbage, rejste sig og bukkede for kejseren, som langsomt trak sig tilbage. Pludselig vendte Hans Majestæt sig om, og sagde lavmælt:

"Hr. Rougon, et ord, hvis De vil være så venlig."

Mens suverænen tog Rougon med sig ind i en vinduesniche, sværmede de øvrige ministre i den anden ende af rummet omkring Delestang. De lykønskede ham diplomatisk med blinken og snedige smil og en dæmpet mumlen af anerkendelse og ros. Statsministeren, en yderst forslagen og erfaren mand, viste sig især indladende, han havde den grundsætning, at idioters venskab er lykkebringende. Delestang bukkede tilbageholdende og højtideligt for hver kompliment.

"Nej, kom hellere med," sagde kejseren til Rougon, "jeg vil ikke tale med Dem herude."

Og han besluttede sig for at tage ham med ind i sit arbejdsværelse, et temmelig lille rum, hvor der lå aviser og

bøger på alle møbler. Der tændte han en cigaret og viste derpå Rougon en model i formindsket skala af en ny kanon, som var blevet opfundet af en officer. Den lille kanon lignede et stykke legetøj. Han talte i en yderst velvillig tone og syntes at ville bevise ministeren, at han stadig skænkede ham sin fulde gunst. Rougon vejrede imidlertid en irettesættelse, og han tog derfor ordet først.

"Sire," sagde han, "jeg ved nok, hvor voldsomt man bagtaler mig hos Deres Majestæt."

Kejseren smilede uden at svare. Hoffet havde virkelig igen vendt sig mod ham. Man beskyldte ham nu for at misbruge sin magt, at skade kejserdømmet ved sin brutalitet. Der var de værste historier i omløb om ham, paladsets korridorer var fulde af anekdoter og klagemål, hvis ekko hver morgen trængte ind i kejserens arbejdsværelse.

"Sid ned, hr. Rougon, sid ned," sagde kejseren godmodigt.

Han satte sig også selv og fortsatte:

"Man keder mig med en mængde historier. Jeg vil helst tale med Dem selv om det. Hvad var det med denne notar, som døde i Niort efter at være blevet arresteret? En hr. Martineau, var det vist?"

Rougon fortalte roligt de nærmere omstændigheder. Denne Martineau var en svært kompromitteret personage, en republikaner, hvis indflydelse i departementet kunne være blevet meget farlig. Man havde arresteret ham, og så var han død.

"Ja, han døde, det er netop det ubehagelige ved sagen," sagde kejseren. "Den del af pressen, der er i opposition til os, har kastet sig over historien og fortæller den på en

hemmelighedsfuld måde og med underforståetheder, som er beregnet på at indvirke på deres læsere på en højst beklagelig måde. Jeg er meget ked af alt dette, hr. Rougon."

Han lod emnet falde. Han sad nogle sekunder med cigaretten mellem læberne.

"De har for nylig været i Deux-Sèvres og deltaget i en eller anden højtidelighed," fortsatte han så. "Er De nu fuldstændig sikker på hr. Kahns økonomiske vederhæftighed?"

"Ja, helt sikker!" udbrød Rougon.

Og han kom med en lang række forklaringer. Hr. Kahn støttede sig til et meget rigt engelsk selskab; aktierne i Niort-Ângers-jernbanen var umådeligt efterspurgte på Børsen, det var den bedste og sikreste forretning, man kunne forestille sig.

Kejseren lod mistroisk.

"Man har i mit nærvær udtalt sig tvivlende," sagde han. "De kan vel forstå, hvor uheldigt det ville være, hvis Deres navn blev indblandet i en eller anden katastrofe. Men siden De siger det modsatte ..."

Han slap dette andet emne og gik videre til et tredje.

"Så er der præfekten i Deux-Sèvres; man synes at være meget utilfredse med ham dernede. Han lader til at have vendt op og ned på alting. Desuden er han søn af en tidligere pantefoged, hvis særegenheder man taler meget om i departementet. Hr. Du Poizat er vist Deres ven?"

"En af mine bedste venner, sire."

Kejseren rejste sig, og Rougon fulgte hans eksemplet. Den førstnævnte gik hen til vinduet og kom tilbage, idet han blæste fine røgskyer ud.

"De har mange venner, hr. Rougon," sagde han med et diplomatisk smil.

"Ja, sire, mange," svarede ministeren kækt.

Kejseren havde indtil nu tydeligvis blot gentaget sladderen fra slottet, anklager, som var ytret af personer i hans omgivelser. Men han kendte sikkert også til andre historier, fakta, der var ukendte for hoffet, som hans særlige agenter havde underrettet ham om, og som interesserede ham langt mere; han elskede spioneri og al anden underjordisk politivirksomhed. Han betragtede et øjeblik Rougon med et udtryksløst smil, så sagde han i en fortrolig tone, som om han morede sig vældigt:

"Åh, men der er mere; jeg ved mange ting, måske flere end jeg egentlig bryder mig om. Her er en anden lille sag. De har i Deres ministerium taget en ung mand ind, en søn af en oberst, skønt han ikke har taget studentereksamen. Det er uden betydning, det ved jeg nok. Men hvis De vidste, hvilken opstandelse den slags fremkalder! Man hidser hele verden op mod sig med den slags dumheder. Det er en dårlig politik."

Rougon svarede ikke. Han Majestæt var ikke færdig. Han åbnede munden, søgte efter ordene, men det han ville sige lod til at genere ham, for han tøvede et øjeblik. Endelig sagde han i en forlegen tone:

"Jeg vil ikke tale om denne betjent, en af Deres protegeer … Merle, er det ikke det han hedder? Han drikker, han er uforskammet, både folk i almindelighed og embedsmændene beklager sig over ham. Alt dette er meget kedeligt, meget kedeligt."

Så hævede han stemmen og sagde i en mere bestemt tone:

"De har *for* mange venner, hr. Rougon. Alle disse mennesker skader Dem. Man ville gøre Dem en virkelig tjeneste, hvis man skilte Dem af med dem. Altså, afsæt hr. Du Poizat og lov mig at blive de øvrige kvit."

Rougon var stadig fuldstændig rolig. Han bukkede og sagde:

"Sire, jeg vil tværtimod bede Deres Majestæt om Æreslegionens officerskors til præfekten i Deux-Sèvres. Jeg har desuden flere andre gunstbevisninger at bede om."

Han tog en notesbog op af lommen og vedblev:

"Hr. Béjuin beder om den nåde, at Deres Majestæt ville bese hans glasværk i Saint-Florent, når De er undervejs til Bourges. Oberst Jobelin ønsker sig en stilling ved de kejserlige slotte. Betjenten Merle erindrer om, at han har en militær medalje og beder om en tobaksbod til en af sine søstre."

"Var der ikke mere?" spurgte kejseren, som igen var begyndt at smile. "De er en storslået husbond. Deres venner må tilbede Dem."

"Nej, sire, de tilbeder mig ikke, de støtter mig," sagde Rougon med sin sædvanlige hensynsløse oprigtighed.

Dette svar lod til at frappere suverænen særdeles. Rougon havde røbet hele hemmeligheden ved sin troskab; den dag, hvor han lod sin indflydelse sove ind, ville hans indflydelse være død, og trods skandalen, trods misfornøjelsen og forræderiet i hans koteri, havde han kun det; han kunne kun støtte sig til det, han måtte nødvendigvis holde det oppe, hvis han selv ville holde sig urokket. Jo mere han udvirkede for sine venner og jo større og mere ufortjente gunstbeviser, de fik, desto stærkere var han selv.

Han tilføjede ærbødigt, men med en tydelig underforstået mening:

"Jeg ønsker af hele mit hjerte, at Deres Majestæt, til lykke og ære for sin regering, længe vil få lov til at beholde de hengivne tjenere omkring sig, som hjalp med til at genindføre kejserdømmet."

Kejseren smilede ikke længere. Han gik nogle skridt frem og tilbage, tankefuld, med udtryksløse øjne, og han syntes at være blevet blegere, det var som om en kold træk havde strejfet ham. Hos denne mystiker havde anelserne en uimodståelig kraft. Han afbrød samtalen for ikke at være nødt til at tage konsekvenserne, udskød det til senere at gennemdrive sin vilje. Han viste sig på ny meget venskabelig og da han igen tog det emne op, som var blevet diskuteret under statsrådet, syntes han at give Rougon ret nu, hvor han kunne tale uden at binde sig for meget. Landet var ganske sikkert endnu ikke modent til friheden. En kraftig hånd måtte længe endnu lede statens anliggender, beslutsomt og uden svaghed. Han endte med at gentage, at ministeren stadig havde hans uindskrænkede tillid; han gav ham fuld frihed til at handle, bekræftede alle de tidligere givne instrukser. Rougon mente imidlertid, at måtte have fuld sikkerhed.

"Sire," sagde han, "jeg kan ikke tage mig af onde tunger. Jeg har brug for et sikkert fodfæste, for at kunne udføre den ansvarsfulde opgave, jeg har påtaget mig."

"Hr. Rougon," svarede kejseren, "De kan gå herfra uden frygt, jeg er med Dem."

Han afbrød så samtalen og gik hen mod arbejdsværelsets dør, fulgt af ministeren. De gik ud, passerede adskillige værelser for

at komme til spisesalen. Men netop da de skulle til at gå derind, vendte kejseren sig om, og førte Rougon med sig hen i et hjørne af et galleri.

"Altså," spurgte han dæmpet, "kan De ikke lide justitsministerens forslag om indretning af en ny adelsstand? Jeg havde gerne set Dem venligt stemt for denne idé! Tænk over det."

Uden at vente på svar, tilføjede han med den rolige stædighed, der var en grundlæggende del af hans personlighed:

"Det har ingen hast. Jeg vil vente. I ti år, hvis det er nødvendigt."

Efter frokosten, som næppe varede en hel halv time, gik ministrene ud i en lille salon ved siden af, hvor kaffen blev serveret. Der stod de nogen tid rundt om kejseren og snakkede. Clorinde, som var blevet opholdt af kejserinden, kom for at hente sin mand, ganske upåvirket og tydeligvis vant til at bevæge sig i politiske herrekredse. Hun gav flere af herrerne hånden. Alle flokkedes omkring hende, og samtalen tog en anden retning. Men Hans Majestæt viste sig så åbenlyst galant mod den unge dame, holdt sig så tæt til hende med strakt hals og sideblikke, at ministrene fandt det høfligst lidt efter lidt at trække sig tilbage. Først fire og så hurtigt efter tre mere forsvandt ud på slottets terrasse. Kun to blev tilbage i salonen for at bevare et skin af det passende. Statsministeren, hvis hovmodige ansigt havde anlagt sig en elskværdig mine, havde høfligt taget Delestang med sig uden for, og fra terrassen viste han ham Paris i det fjerne. Rougon stod i solen og også han sank hen i synet af den store stad, som bag Boulogneskovens

umådeligt store tæppe strakte sig langs hele horisonten som en masse af blålige skyer.

Clorinde var ualmindelig smuk i dag. Dårligt klædt som sædvanlig; hun syntes at have kastet sin kirsebærrøde silkekjole over sig i største hast, ligesom hidset af en eller anden liflig ønskedrøm. Hun lo med kejseren og bød sig ugenert til. På et bal i Marineministeriet, hvor hun havde optrådt som Hjerterdame med diamanthjerter om halsen, ved håndleddene og på knæene, havde hun erobret kejserens hjerte, og siden den aften syntes hun at være hans veninde; hun slog det hen i spøg, hver gang Hans Majestæt behagede at finde hende smuk.

"Se der, hr. Delestang," sagde statsministeren ude på terrassen, "Pantheons kuppel der til venstre er usædvanlig smukt lyseblå i dag."

Mens ægtemanden forundrede sig, forsøgte ministeren at kaste et nysgerrigt blik ind i den lille salon gennem glasdøren, som stod åben. Kejseren bøjede sig frem over den unge dame og talte ivrigt, mens hun med en klingrende latter bøjede sig bagud, ligesom for trække sig tilbage fra ham. Han kunne imidlertid kun ane Hans Majestæts profil, et spidst øre, en stor, rød næse, et par tykke læber under den skælvende moustache, og et øje, der syntes at lyse af vellyst.

Clorinde rystede, hidsende og forførerisk, næsten umærkeligt på hovedet, og for hver gang hun lo, pustede hendes åndedrag til ilden i det begær, hun så dygtigt havde antændt.

Da ministrene kom tilbage i salonen, rejste den unge kvinde sig og sagde, uden at nogen kunne vide, hvad hun svarede på:

"Åh, sire, tro ikke på det, jeg er stædig som et muldyr."

Trods deres uenighed tog Rougon tilbage til Paris sammen med Delestang og Clorinde. På vejen virkede det, som om hun ville slutte fred med ham. Hun havde ikke længere den nervøse uro, som om morgenen havde drevet hende til at tage ubehagelige samtaleemner op; hun så ligefrem på ham fra tid til anden med en art smilende medlidenhed. Da landaueren rullede langsomt af sted langs med søbredden i den soldrukne Boulogneskov, strakte hun sig og sagde med et suk af velbehag:

"Åh, hvilken herlig dag!"

Efter at hun derpå havde siddet tankefuld i nogen tid, spurgte hun sin mand:

"Er din søster, fru de Combelot, stadig forelsket i kejseren?"

"Henriette er ikke rigtig klog," svarede Delestang med en skuldertrækning.

Rougon vidste mere: "Ja, stadig," sagde han. "Det påstås, at hun en aften ligefrem kastede sig på knæ for Hans Majestæt. Han rejste hende op og rådede hende til at vente tålmodigt ..."

"Javel, hun skal nok få lov at vente!" udbrød Clorinde muntert. "Der er andre før hende."

12

Clorinde stod på sin højde af excentricitet og magt. Hun var stadig den mærkværdige, lange tøs, som galopperede rundt i Paris på en lejet hest for at skaffe sig en mand, men den lange tøs var blevet kvinde med veludviklet barm og brede hofter, og hun gennemførte ubesværet de mest sælsomme foretagender, efter at hun havde nået sit længe efterstræbte mål: at blive en magt. Hendes endeløse strejftog i afsides kvarterer, hendes korrespondance, som oversvømmede Frankrig og Italien, hendes stadige omgang med fremtrædende politikere, som hun gjorde sig til fortrolig veninde med; alle hendes ufuldendte intriger, fulde af huller, uden noget logisk mål, havde endelig givet hende en virkelig, ubestridelig indflydelse. Hun lod stadig de mest utrolige ting undslippe sig, gale forslag og tåbelige forhåbninger, selv når hun ellers talte alvorligt; hun drog stadig rundt med sin store mappe, der var gået i stykker og omvundet med snor, hun bar den i armene som et svøbelsesbarn med en så øm mine, at de forbipasserende smilede, når de så hende flagre forbi på den måde, i sine lange, beskidte kjoler. Man spurgte hende til råds, man var ligefrem bange for hende. Ingen kunne rigtigt sige, hvorfra hun fik sin magt; der var fjerne, mangfoldige, nu forsvundne kilder, som det var vanskeligt at søge tilbage til. I det højeste kendte man til fragmenter af historier, anekdoter, som man hviskede hinanden i ørene. Man kunne aldrig se hende klart og i sin helhed; hun var en bedærvet fantasi, en god forstand, som man lyttede til og adlød, en herlig krop – som måske til syvende og

sidst var hendes magts eneste hemmelighed. For øvrigt betød det ikke så meget, hvilket fundament, Clorindes trone var rejst på. Hun regerede, skønt som en noget excentrisk dronning, og det var nok. Man bøjede sig for hende.

Det var en virkelig herskertid for den unge kvinde. I sit påklædningsværelse, hvor der stod mængder af dårligt rengjorte vaskefade rundt om, koncentrerede hun i sin person alle de europæiske hoffers politik. Hun hørte nyhederne før ambassaderne, man vidste ikke hvordan, hun fik detaljerede rapporter med tilhørende redegørelser for det mindste pulsslag i regeringernes liv. Hun var omgivet af et hof, bankierer, diplomater, intime venner, der kom for at prøve at fritte hende. Bankiererne viste sig i særdeleshed meget påtrængende. Hun havde ved et eneste træk ladet en af dem vinde hundrede millioner ved at fortælle ham om en ministerrokade i et naboland. Hun forsmåede alle de simple politiske kneb, hun fortalte alt, hvad hun vidste af diplomatsladder, rygter fra Europas hovedstæder, blot for fornøjelsen ved at snakke og vise, at hun på samme tid vogtede på Torino, Wien, Madrid, London, ja selv Berlin og St. Petersborg; det var en endeløs strøm af sladder om de kongelige personers helbred, deres kærlighedshistorier, deres vaner, de politiske personligheder i hvert eneste land, dagens skandaler i det mindste tyske fyrstendømme. Hun bedømte statsmænd med et par ord, sprang fra nord til syd uden overgang, hun jonglerede nonchalant med kongeriger, og det var, som om hele Jorden med sine byer og sine folk kunne være i en lille æske, hvis små paphuse og træmennesker hun arrangerede efter sit forgodtbefindende. Og når hun endelig tav stille, træt af et

snakke, knipsede hun med fingrene, som om hun ville sige, at alt dette kun var så meget værd.

Hvad der for tiden, midt blandt hendes mangfoldige gøremål, interesserede hende mest, var et yderst vigtigt anliggende, som hun gjorde sig umage for ikke at omtale, selv om hun ikke kunne lade være med at gøre visse hentydninger. Hun ville have Venedig. Når hun talte om den store italienske minister, kaldte hun ham ganske familiært "Cavour". Hun sagde: "Cavour ville ikke, men jeg ville, og så gav han sig." Tidligt og silde låste hun sige inde med cavaliere Rusconi på ambassaden.

"Forretningen" gik for resten udmærket. Hun talte som en slags søvngænger, lod sig undslippe usammenhængende fraser, stumper af en bekendelse: en hemmelig samtale mellem kejseren og en udenlandsk statsmand, et forslag om en alliance, hvis paragraffer man endnu ikke var blevet enige om, en krig til næste forår. En anden dag var hun ganske ude af sig selv, sparkede til stolene i sit soveværelse og kastede rundt med vandfadene i toiletteværelset, så hun var ved at slå dem itu; hun græmmede sig som en af sine dumme ministre forrådt dronning, der ser sit riges anliggender forsømmes og forværres dag for dag. Hun udstrakte da sin nøgne, skønt formede arm med knyttet hånd mod sydøst, hvor Italien lå, og sagde: "Åh, hvis jeg var dernede, ville de ikke lave så mange dumheder!"

Bekymringerne om den højere politik forhindrede dog ikke Clorinde i at tage sig af alskens andre anliggender, som hun dog til sidst syntes at fortabe sig i. Man fandt hende ofte siddende i sengen med den store mappes indhold spredt ud over sengetæppet, begravet til op over albuerne i papirer, ør i

hovedet, grædende af raseri; hun kunne hverken finde hoved eller hale på alle disse løse ark, eller også søgte hun et eller andet dokument, som havde forputtet sig, og som hun så til sidst fandt bag et møbel, under et par gamle støvler eller i vasketøjet. Når hun begav sig ud for at afslutte én forretning, påtog hun sig to-tre nye undervejs. Hendes intriger blev stadig mere indviklede, hun levede i en tilstand af stadig ophidselse, kastede sig ind i en hvirvel af ideer og begivenheder, rugede over en labyrint af sære, uigennemtrængelige ränker. Når hun, efter at hun hele dagen havde strejfet om i Paris, kom hjem om aftenen, træt i benene af alle de trapper, hun havde besteget, og medbringende i sin kjoles folder de mest besynderlige dufte fra de steder, hun havde besøgt, kunne ikke et levende menneske ane blot halvdelen af de affærer, hun havde passet i alle hjørner og afkroge af Paris, og hvis man spurgte hende, lo hun blot og kunne ikke altid selv huske noget af, hvad hun havde lavet.

Det var på denne tid, at hun kom på den opsigtsvækkende idé at holde modtagelser i et særligt lokale i en af de store boulevardrestauranter. Huset ved Rue de Colisée lå alt for afsides, sagde hun; hun ville have et lokale med en central beliggenhed, og hun gjorde det lokale i restauranten til sit forretningskontor. I to måneder tog hun imod dér, idet hun benyttede tjenerne som dørvogtere, der måtte vise de mest højtstående personligheder ind. Embedsmænd, ambassadører, ministre indfandt sig alle i restauranten. Hun lod dem ugenert tage plads på den sammensunkne sofa, og sad selv ved bordet, hvor dugen altid lå på, og som var fyldt med brødkrummer og dækket af papirer. En dag, da hun fik et ildebefindende, gik hun ganske roligt op og lagde sig på et loftsværelse, der tilhørte

overtjeneren, en høj, mørk fyr, der plejede at få lov til at kysse hende. Først sent om aftenen, henimod klokken tolv, lod hun sig formå til at tage hjem.

Delestang var nu, trods alt, lykkelig. Han lod ikke til at vide noget om sin hustrus excentriske foretagender. Hun beherskede ham nu helt og aldeles, og gjorde med ham, hvad hun ville, uden at han nogensinde tillod sig at beklage sig. Han var skabt til at være slave. Han befandt sig alt for godt ved på denne måde i al hemmelighed at få lov til at frasige sig sin selvstændige vilje, til at han nogensinde ville forsøge at gøre oprør. Om morgenen var det ham, der gjorde hende små tjenester, ledte efter hendes umage sko overalt under møblerne og gennemrodede klædeskabet for at finde hende en hel chemise. Han havde kun nødig over for resten af verden at bibeholde sit smil og sin overlegne mine. Man højagtede ham næsten for den måde, hvorpå han altid talte så ømt beskyttende om sin hustru.

Efter at Clorinde således var blevet almægtig i hjemmet, havde hun fået den idé, at sende bud efter sin moder i Torino; hun ønskede at grevinde Balbi fremover skulle tilbringe den ene halvdel af året hos hende. Det var et pludseligt udbrud af datterlig ømhed, som havde overvældet hende. Hun vendte op og ned på en hel etage i huset for at kunne have den gamle dame så nær ved sig som muligt. Hun lod ligefrem en dør gennembryde mellem sit påklædningsværelse og moderens soveværelse. Særlig i Rougons nærvær udstillede hun sin ømhed med italiensk overdrevne kærlige udtryk. Hvordan havde hun dog nogensinde kunnet tåle at leve så længe adskilt fra grevinden, hun, som aldrig havde været fra hende blot en time,

før hun giftede sig? Hun anklagede sig selv for at have været hårdhjertet. Men det var ikke hendes egen fejl, hun havde lyttet til råd, føjet sig efter en såkaldt nødvendighed, hvis dybere mening hun nu ikke mere kunne forstå. Rougon var ganske upåvirket af dette. Han irettesatte hende ikke mere, gjorde sig ikke mere nogen som helst anstrengelse for at gøre hende til en af de fineste damer i Paris. Før i tiden havde hun muligvis beskæftiget hans tanker, når han ikke havde andet at lave, men nu, hvor han var i kampens hede, tænkte han ikke mere på den slags; den smule sanselighed, han besad, blev slidt ned af hans fjorten timers arbejdsdag. Han vedblev at behandle hende venligt, men med den bismag af foragt, som han altid viste overfor en kvinde. Ind imellem kom han dog imidlertid og besøgte hende, og i hans øjne glimtede da en gnist af den gamle, aldrig tilfredsstillede passion. Hun var stadig hans eneste svaghed, den eneste kvinde, som kunne bringe ham ud af ligevægt.

Efter at Rougon var flyttet ind i ministerboligen, hvor hans venner beklagede sig over, at de aldrig mere kunne træffe ham under private former, var Clorinde kommet på den idé at tage imod kliken hjemme hos sig selv. Det blev lidt efter lidt til en vane. Og for tydeligt at give til kende, at hendes soiréer erstattede dem i Rue Marbeuf, valgte hun også søndag og torsdag. Men i Rue du Colisée kunne man få lov at blive til klokken et om natten. Hun tog imod i sit boudoir, for Delestang passede altid på nøglerne til den store salon; han var bange for fedtpletter. Eftersom boudoiret var meget lille, lod hun også sit soveværelse og påklædningsværelse være åbne; som regel

stuvede man sig sammen i soveværelset mellem en mængde kvindelige beklædningsgenstande, der lå strøet omkring.

Torsdag og søndag var det Clorindes store bekymring, hvordan hun skulle nå hjem i så god tid, at hun kunne nå at spise til middag i al hast og derefter agere værtinde. Selv om hun virkelig anstrengte sig, skete det dog to gange, at hun så fuldstændig havde glemt sine gæster, at hun blev ganske forbløffet, da hun kom hjem efter midnat og fandt alle disse mennesker forsamlede omkring sin seng. En torsdag hen mod slutningen af maj kom hun allerede hjem ved femtiden; hun var gået ud til fods og var på Place de la Concorde blevet overrasket af en regnbyge, men havde ikke kunnet formå sig til at bekoste de tredive sous til en droske for at køre op ad Champs-Élysées. Fuldstændig gennemblødt gik hun straks ind i sit påklædningsværelse, hvor hendes kammerjomfru Antonia, med hele munden indsmurt i syltetøj, klædte hende af og lo højt over de strømme af vand, der dryppede fra hende tøj og dannede ligefremme søer på gulvet.

"Der er en herre her," sagde Antonia endelig, idet hun satte sig på gulvet for at trække Clorindes støvler af. "Han har ventet en hel time."

Clorinde spurgte, hvordan herren så ud. Den sortsmudskede, ukæmmede og urenlige kammerjomfru blev siddende på gulvet og viste sine hvide tænder. Herren var tyk, bleg og så alvorlig ud, sagde hun.

"Javel, hr. de Reuthlinguer, bankieren," udbrød den unge kvinde. "Det er sandt, han skulle komme klokken fire. Han må vente. Har du gjort et bad klar til mig?"

Så strakte hun sig dovent ud i badekarret, som var skjult bag et gardin længst inde i rummet. Der læste hun de breve, der var kommet, mens hun var ude. Efter en god halv times tid kom Antonia ind og sagde:

"Denne herre så fruen komme hjem. Han vil gerne tale med Dem."

"Kors dog, jeg har jo rent glemt baronen!" sagde Clorinde og rejste sig op i badekarret. "Klæd mig på."

Men denne aften havde hun de særeste toilettenykker. Så ligegyldig hun som regel var med sin person, blev hun ind imellem grebet af en nærmest hedensk tilbedelse af sin krop. Så fandt hun på de meste raffinerede kunster, sad nøgen foran spejlet og lod sig indgnide med balsam, skønhedsmidler, vellugtende olier, som kun hun kendte til og som blev indkøbt i Konstantinopel hos Seraillets parfumør, påstod hun, gennem en italiensk diplomat, som hun kendte. Og mens Antonia gned hende ind, indtog hun forskellige attituder som en statue. Denne salvning skulle gøre hendes hud hvid, glat, evigung som marmor; især en bestemt olie, hvis dråber hun selv talte op på en flonelsklud, havde den vidunderlige evne øjeblikkelig at udslette den mindste rynke. Da dette var færdigt, foretog hun en nøje undersøgelse af sine hænder og fødder. Hun havde gerne kunnet tilbringe en hel dag med at tilbede sig selv.

Men efter tre kvarter, da Antonia havde givet hende chemise og kjole på, huskede hun igen på sin gæst.

"Baronen! – Nåja, lad ham bare komme ind. Han ved vel nok, hvordan en kvinde er skabt."

Hr. de Reuthlinguer havde i over to timer siddet tålmodigt og ventet i Clorindes boudoir. Den blege, kølige, strengt sædelige

bankier, som var en af Europas rigeste mænd, havde i den senere tid ofte siddet sådan og ventet hos Clorinde, nogle gange to-tre dage om ugen. Han tog endog mod hende hjemme hos sig selv, i sit ærbare og iskolde, alvorlige hjem, hvor den unge kvindes sjuskede fremtræden slog tjenerne med forbløffelse.

"Goddag, baron!" råbte hun. "Jeg er lige ved at rede mig. Se ikke på mig."

Hun sad der halvpåklædt med nøgne skuldre, chemisen var gledet ned. Baronen smilede overbærende med sine blege læber, stillede sig ved siden af hende med kolde og klare øjne og bukkede yderst høfligt.

"De kommer for at høre nyheder, ikke sandt? Jeg har netop fået noget at vide."

Hun rejste sig og afskedigede Antonia, som efterlod kammen siddende i hendes hår. Hun var uden tvivl bange for, at nogen skulle høre hende, for hun lagde den ene hånd på bankierens skulder, rejste sig på tåspidserne og hviskede noget i hans øre. Mens bankieren lyttede, havde han øjnene rettet mod hendes blottede barm, men han så den sikkert ikke, han nikkede ivrigt.

"Ja, sådan er dét," sagde hun så højt. "Nu ved De, hvad De har at rette Dem efter."

Men han greb hende i armen og trak hende ind til sig for at få visse forklaringer. Han ville ikke have optrådt mere ugenert for en af sine bankassistenter end overfor denne smukke, letpåklædte kvinde. Da han havde sluppet hende, inviterede han hende til middag i sit hjem dagen efter; hans hustru var så ked af, at hun aldrig besøgte dem. Hun fulgte ham til døren. Men pludselig lagde hun armene over kors over brystet, rødmede stærkt og udbrød:

"Ja, det er kønt! Jeg var virkelig ved at følge Dem ud på gaden, sådan som jeg ser ud!"

Hun fik nu sat fart i Antonia. Det menneske var da også i den grad langsommeligt! Hun gav hende knap nok tid til at rede sig færdig, hun sagde, at hun ikke brød sig om at skulle være så længe om sin påklædning. Trods den varme årstid ville hun absolut have en lang sort fløjlskjole på med en slags løs bluse, holdt sammen om livet med en rød silkesnor. Der var allerede to gange meldt, at middagen var serveret. Men da hun gik gennem sit sovekammer, fandt hun der tre herrer, hvis tilstedeværelse ingen havde haft den mindste anelse om. Det var de tre politiske flygtninge, de herrer Brambilla, Staderino og Viscardi. Hun lod ikke til på nogen måde at blive overrasket over at antræffe dem der.

"Har De ventet længe på mig?" spurgte hun.

"Ja," svarede de og nikkede langsomt.

De var kommet før bankieren. Men de havde ikke gjort den mindste støj, deres politiske vanskæbne havde gjort dem tavse og grublende. De tre sortsmudskede skikkelser sad side om side i den samme chaiselongen, de tyggede på lange, udslukte cigarer og lænede sig alle tre tilbage i næsten samme stilling. Nu rejste de sig imidlertid og omringede Clorinde. Der blev en hastig hvisken og tisken på italiensk. – Hun lod til at give dem instruktioner. En af dem gjorde optegnelser i en notesbog, mens de andre, som tydeligvis var meget ophidsede af, hvad de hørte, holdt deres behandskede hænder for munden for ikke at give deres følelser højlydt luft. Så bortfjernede de sig alle tre i gåsegang med uudgrundelige ansigter.

Denne torsdag skulle der finde en konference sted om aftenen mellem flere ministre angående en vigtig sag, en uoverensstemmelse omkring et vejspørgsmål. Da Delestang tog afsted efter middagen, fortalte han Clorinde, at han ville tage Rougon med sig hjem, og hun gjorde en grimasse ligesom for at lade ham forstå, at hun ikke var særlig ivrig efter at møde ham. Det var endnu ikke kommet til et åbent brud mellem dem, men hun viste sig med vilje stadig mere kølig overfor Rougon.

Ved nitiden kom de herrer Kahn og Béjuin, og kort efter dem indfandt fru Correur sig. De traf Clorinde i soveværelset liggende på en chaiselong. Hun beklagede sig over en af disse ukendte og mærkværdige sygdomstilfælde, som pludseligt kunne ramme hende; denne gang havde hun slugt en flue, da hun drak; hun kunne mærke den flyve rundt nede i maven. Draperet i sin kjole af sort fløjl og indrammet af tre puder var hun majestætisk skøn at skue med sit hvide ansigt og sine bare arme; hun lignede en allegorisk figur, som dem man finder for foden af et monument. Luigi Pozzo sad ved hendes fødder og klimprede stilfærdigt på en guitar; han havde forladt malerkunsten til fordel for musikken.

"Sæt Dem dog endelig," sagde hun. "De må undskylde mig. Jeg har fået et dyr i mig, jeg ved ikke helt hvordan."

Pozzo vedblev at knipse til guitarstrengene og sang meget stille, med en eksalteret mine som hensunken i drømme. Fru Correur skubbede en lænestol hen ved siden af Clorinde. De herrer Kahn og Béjuin var også så heldige efter nogen søgen endelig at finde et par tomme stole. Det var ikke let at komme til at sidde, for på de fem-seks andre stole i værelset lå der

bunker af kjoler. Da oberst Jobelin og hans søn Auguste kom fem minutter senere, måtte de stå op.

"Min dreng," sagde Clorinde til Auguste, som hun stadig behandlede temmelig familiært, trods hans sytten år, "du må godt gå ind i påklædningsværelset efter to stole."

Det var rørstole, som fuldstændig havde tabt deres glans, takket være det våde tøj, der til stadighed hang over deres rygge. En eneste lampe med en skærm af lyserødt silkepapir oplyste værelset, endnu en stod i påklædningsværelset og en tredje i boudoiret; gennem de åbne døre kunne man se ind i disse værelser, hvor der herskede et dunkelt, tåget lys, som der kun brændte en natlampe. Selve soveværelset, der engang i tiden havde været lyslilla, men nu forekom smudsiggrå, var ligesom opfyldt med en tåge; man skelnede knapt lænestolenes lasede hjørner, støvlaget på møblerne eller den store blækplet midt på tæppet. Sengeomhænget var trukket til, sikkert for at skjule, at sengen ikke var redt. Og denne skumring var mættet af en stærk lugt, som om alle parfumeflaskerne i påklædningsværelset stod uden prop. Selv når det var varmt udenfor, nægtede Clorinde nogensinde at åbne et vindue.

"Der lugter godt her hos Dem," sagde fru Correur for at indsmigre sig.

"Det er mig, der lugter godt," svarede den unge kvinde naivt.

Så begyndte hun at snakke om de essenser, hun havde fået fra sultanindernes parfumør. Hun rakte sin nøgne arm hen under fru Correurs næse. Hendes sorte fløjlskjole var gledet lidt op, og man kunne se hendes fødder i små røde tøfler. Beruset af de voldsomme dufte, som udstrømmede fra hende, klimprede Pozzo stadig mere smægtende på sit instrument.

Efter nogle minutter kom samtalen ind på Rougon, sådan som det altid skete hver torsdag og søndag. Kliken samledes udelukkende for at tygge på dette evindelige emne og give luft for deres voksende nag gennem endeløse beskyldninger. Clorinde gjorde sig ikke engang nogen ulejlighed med at hidse dem op; de havde altid noget nyt at beklage sig over, misfornøjede, misundelige og bitre som de var over alt det, Rougon havde gjort for dem, og sydende af utaknemmelighed.

"Har I set den fede mand i dag?" spurgte obersten.

Rougon var ikke mere "den store mand".

"Nej," svarede Clorinde, "men vi får ham måske at se i aften. Min mand vil bringe ham med sig hjem."

"Jeg var eftermiddags på en café, hvor man kritiserede ham voldsomt," sagde obersten efter en pause. "Man påstod, at han synger på sit sidste vers, at han ikke kan holde sig ved magten mere end højst to måneder til."

Kahn gjorde en foragtelig gestus og sagde:

"Jeg tror ikke, han har mere end tre uger. Ser I, Rougon er ikke nogen statsmand; han elsker magten alt for meget, den går ham til hovedet, og så slår han ud til både højre og venstre, han regerer med knortekæppen, oprørende brutalt. I de sidste frem måneder har han gjort sig skyldig i de mest uhyrlige ting ..."

"Ja," afbrød obersten, "alle mulige tilfælde af partiskhed, uretfærdigheder og urimeligheder. Han misbruger virkelig sin magt."

Fru Correur sagde intet, men hun berørte sin pande med pegefingeren, som om hun ville sige, at det vist ikke stod helt rigtigt til i hans hoved.

"Ja, netop," sagde Kahn, som bemærkede hendes gestus. "Han er lidt tosset, eller hvad?"

Hr. Béjuin mente også, han burde sige et eller andet.

"Ja, Rougon er lidt dum," mumlede han, "faktisk ikke så lidt endda."

Clorinde lå med hovedet på puderne og betragtede den runde lysrefleks fra lampen i loftet. Hun lod dem snakke. Da de tav, sagde hun, for ligesom at hidse dem op igen:

"Ja, vel har han misbrugt sin magt, men han påstår, at han har gjort de ting, man bebrejder ham, alene for at være sine venner til nytte. Jeg talte med ham om det forleden. De tjenester, han har gjort os ..."

"Os! Os!" skreg de alle fire på en gang, ude af sig selv.

De talte i munden på hinanden, de protesterede, men Kahn råbte højst:

"De tjenester, han har gjort mig! Hvilke dumheder! Jeg måtte vente i to år på min koncession. Det har ruineret mig. Forretningen, som dengang var glimrende, er nu blevet en byrde. Hvorfor hjælper han mig ikke nu, hvis han elsker mig så højt? Jeg har bedt ham om at udvirke en sammenlægning af mit firma med Compagnie de l'Ouest hos kejseren, men han svarer blot, at jeg må vente. Rougons tjenester! Det kunne være morsomt at vide, hvad de består i. Han har aldrig gjort os nogen, og nu *kan* han ikke gøre os flere!"

"Og jeg?" faldt obersten ind med en heftig armbevægelse, før fru Correur nåede at tage til orde, "tror De, at jeg har ham at takke for noget som helst? Jeg skal slet ikke tale om kommandørkorset, som han har lovet mig i fem år. Han har ganske vist givet Auguste en stilling i sit ministerium, men det

fortryder jeg nu bitterligt. Hvis jeg havde ladet Auguste beskæftige sig med noget inden for industrien, ville han nu tjene det dobbelte. Den tåbe til Rougon erklærede i går, at han ikke kan give Auguste lønforhøjelse før om halvandet år. Er det på den måde, han skader sig selv for sine venners skyld?"

Nu lykkedes det endelig fru Correur at komme til at lette sit hjerte. Hun bøjede sig frem mod Clorinde og spurgte:

"Hør, han nævnte vel ikke mig? Aldrig har jeg fået, hvad der kan ligge på en lillefinger af ham. Hans velgerninger er noget, der er aldeles ukendt for mig. Men han kan bestemt ikke sige det samme om mig, og hvis jeg talte om de ting, jeg ved … Jeg har bedt ham om adskilligt på nogle af mine venners vegne, det nægter jeg ikke, jeg kan godt lide at gøre andre folk tjenester. Men jeg har bemærket, at alt, hvad han gør, altid tager en eller anden ubehagelig vending, hans tjenester synes at føre uheld med sig. Den stakkels Herminie Billecoq for eksempel, som han havde skaffet medgift … kom hun ikke så sent som i morges og fortalte mig en skrækkelig historie? Det bliver ikke noget giftermål for hende, officeren har brugt medgiften og slået op med hende. Alt muligt har jeg ønsket for andre, men intet til mig selv. Nu for nylig, da jeg kom tilbage fra Coulonges med min arv, forsøgte jeg at afsløre fru Martineaus nedrigheder for ham. Jeg ville ved bodelingen have det hus, hvor jeg er født, men dette menneske har sørget for, at hun får lov at beholde det. Ved De, hvad han svarede mig? Jo, tre gange i træk fortalte han mig, at han ikke ville have mere at gøre med den beskidte affære."

Også hr. Béjuin var nu kommet til live. Han udbrød:

"Det er det samme hos mig. Jeg har aldrig bedt ham om noget, aldrig! Alt, hvad han måtte have gjort er sket mod min vilje og uden at jeg vidste det. Bare fordi man ikke siger noget, så sørger han for at udnytte en ved enhver given lejlighed, ja, udnytte, det er netop ordet."

Alle fire rystede misfornøjede på hovedet. Så tog Kahn atter til orde i en højtidelig tone:

"Det, der i virkeligheden er tale om, er, at Rougon er utaknemmelig. I husker jo nok den tid, da vi allesammen løb omkring i Paris for at skaffe ham tilbage til magten. Vi tog os af hans sag med en sådan hengivenhed, at vi næppe nok gav os tid til at spise og drikke. Dengang kom han i en taknemmelighedsgæld til os, som han ikke vil kunne betale i hele sit liv. Men nu føles taknemmeligheden nok trykkende for ham, og derfor giver han fanden i os. Men det var vel kun, hvad man kunne forvente."

"Ja, han har os at takke for alt!" råbte de andre. "Og han viser sin taknemmelighed på en køn facon!"

Så brugte de nogen tid på at nedgøre ham fuldstændigt ved at opregne deres velgerninger mod ham; når den ene tav, mindede den anden om en endnu mere graverende omstændighed. Men pludselig blev obersten urolig for sin søn Auguste; den unge mand var ikke længere til stede i soveværelset. En besynderlig lyd hørtes fra påklædningsværelset, en slags stille og uafbrudt plasken.

Obersten gik derind og fandt Auguste stå yderst interesseret foran badekarret, som Antonia havde glemt at tømme. Der flød nogle citronskiver på vandet, som Clorinde havde brugt til sine

negle. Auguste dyppede fingrene i vandet og snusede til dem med et sanseligt lystent udtryk.

"Han er utålelig, den knægt!" mumlede Clorinde. "Han snuser rundt overalt."

"Ja," sagde fru Correur, som lod til at have ventet på, at obersten skulle gå ud, "hvad Rougon særlig mangler, det er takt. Således for eksempel, – sagt mellem os, mens vor gode oberst ikke hører det – var det en stor fejl af Rougon at tage den unge mand ind i ministeriet mod alle regler og formaliteter. Sådanne tjenester skal man ikke gøre sine venner. Det skader ens anseelse."

Men Clorinde afbrød hende og hviskede:

"Kære fru Correur, gå hen og se efter, hvad de tager sig for inde i badeværelset."

Hr. Kahn smilede. Da fru Correur var gået ud, var det hans tur til at sænke stemmen:

"Ja, hun er vel nok herlig! Obersten er ganske vist blevet overdænget med gunstbevisninger af Rougon, men hun har da heller ikke noget at beklage sig over. Rougon kompromitterede sig jo voldsomt for hendes skyld i denne ubehagelige Martineau-historie. Dengang viste han sig virkelig lidet moralsk. Man tager ikke livet af nogen bare for at være sin gamle flamme til behag."

Han rejste sig og gik langsomt frem og tilbage. Så gik han ud i forstuen for at hente sit cigarfutteral i lommen i sin overfrakke. Obersten og fru Correur kom ind igen.

"Nå, er Kahn gået?" udbrød obersten; og uden nogen overgang kom det så:

"Ja, vi har virkelig ret til at hudflette Rougon. Men Kahn burde holde sig lidt tilbage efter min mening. For mit eget vedkommende kan jeg ikke lide hjerteløse mennesker. Før lod jeg være med at sige, hvad jeg tænkte inderst inde. Men på den café, hvor jeg var i eftermiddag, sagde man rent ud, at Rougon er ved at falde, fordi har lagt navn til det svindelforetagende, Niort-Ângers-banen. Det er uhørt i den grad at mangle situationsfornemmelse. Den tykke idiot render rundt og tænder miner og holder alenlange taler, som han oven i købet blander kejseren ind i! Nej, mine venner, det er Kahn, der er skyld i alt dette besvær. Ikke sandt, Béjuin, mener De ikke også det?"

Hr. Béjuin nikkede ivrigt. Han havde allerede tilkendegivet sin enighed med fru Correur og hr. Kahn. Clorinde lå stadig tilbagelænet og morede sig med at bide i kvasten på sit bælte, som hun førte frem og tilbage over sit ansigt ligesom for at kilde sig selv; hendes store øjne, der var rettet mod loftet, havde en lattermildt udtryk.

"Stille!" hviskede hun.

Kahn kom ind. Han bed spidsen af en cigar, tændte den og sugede to-tre gange på den; man måtte gerne ryge i Clorindes sovekammer. Så fortsatte han samtalen, hvor den var blevet afbrudt.

"Kort og godt, hvis Rougon påstår, at han har undermineret sin magt for at tjene os, så erklærer jeg, at vi tværtimod er blevet voldsomt kompromitterede ved hans beskyttelse. Han har en brutal måde at skubbe folk frem, så de rammer næsen mod væggen. For øvrigt, selv om han slår en proper næve, der kan slå en okse ihjel, så ligger han ikke desto mindre igen på

jorden. Men jeg har ikke lyst til at løfte ham op igen for anden gang. Når en mand ikke forstår at holde på sin stilling, må der være noget galt med ham. Han kompromitterer os, siger jeg, kompromitterer os! Jeg har selv et alt for stort ansvar at bære; jeg vil give fanden i ham!"

Dette blev imidlertid sagt med tøvende og stadig svagere stemme. Obersten og fru Correur vendte sig bort, sikkert for at slippe for at udtale sig i helt så bestemte vendinger. Rougon var jo stadig minister, og man kunne jo ikke så godt svigte ham, før man havde en anden almægtig personlighed at støtte sig til.

"Det fede fyr er vel ikke det eneste menneske, der er til i verden," sagde Clorinde ligegyldigt.

De stirrede på hende, i håbet om, at hun ville give dem et tydeligere løfte. Men hun gjorde blot en håndbevægelse, som om hun bad dem stille sig til tåls. Dette tavse løfte om en helt ny indflydelse, hvis milde gaver skulle regne ned over dem, var egentlig den fornemste årsag til, at de så trofast indfandt sig ved hendes torsdags- og søndagsmodtagelser. De ventede en snarlig triumf i dette stærkt parfumerede soveværelse. De mente, at Rougon havde udmattet sig ved tilfredsstillelsen af deres første drømme, og de ventede nu, at en yngre magt skulle bestige tronen og tilfredsstille deres nye, yderst vidtløftige drømme.

Clorinde havde imidlertid endelig sat sig op i chaiselongen. Hun bøjede sig pludselig frem mod Pozzo og pustede ham på halsen med en høj, skinger latter. Når hun var i særlig godt humør, fik hun den slags anfald af barnlig løssluppenhed. Pozzo, hvis hånd syntes at være faldet i søvn på guitaren, bøjede sit pittoreske italienske hoved tilbage og viste sine hvide

tænder, idet han skælvede, som om hendes kærtegnende åndedrag havde kildet ham. Den unge kvinde lo endnu højere og pustede kraftigere for at få ham til at bede om nåde. Da hun så havde skældt ham ud på italiensk, vendte hun sig mod fru Correur og sagde:

"Han skal synge nu, ikke også? Hvis han synger, holder jeg op med at puste på ham, så får han lov til at være i fred. Han har komponeret sådan en smuk vise. De vil synes om den."

Alle forlangte nu at høre visen. Pozzo begyndte igen at spille på guitaren, og han sang, med øjnene fæstet på Clorinde. Det var som en lidenskabelig hvisken, akkompagneret af svage akkorder; de italienske ord kunne næppe nok høres, de var som sitrende sukke; ved det sidste vers, som sikkert skulle tolke hans kærlighedskval, antog Pozzos stemme en dyster farve, og han sad der med en smilende mund, på en gang eksalteret og fortvivlet. Da han tav, fik han et voldsomt bifald. Hvorfor udgav han dog ikke disse henrivende kompositioner på tryk? Hans stilling som diplomat var da ikke nogen hindring.

"Jeg kender fx en kaptajn, som har komponeret en operette," sagde oberst Jobelin. "Og han blev ikke mindre anset ved sit regiment af den grund."

"Ja, men i diplomatkredse ..." sagde fru Correur og rystede på hovedet.

"Nej, jeg tror, De tager fejl," sagde Kahn. "Diplomater er ganske som andre mennesker. Mange af dem dyrker kunsten som tidsfordriv."

Clorinde gav Pozzo et let stød i siden med foden og sagde dæmpet nogle ord til ham. Han rejste sig og lagde guitaren fra sig på en bunke tøj. Da han kom tilbage fem minutter senere,

var han fulgt af Antonia, som bar på en bakke med glas og en karaffel; selv bar han en sukkerskål, som ikke havde fået plads på bakken. Man drak aldrig andet end sukkervand hos Clorinde, og stamgæsterne i huset vidste, at de gjorde hende en glæde, hvis de kun drak vand uden sukker.

"Nå, hvad er det?" spurgte hun, idet hun vendte sig mod påklædningsværelset, hvor en dør knirkede.

Så huskede hun det og udbrød:

"Nå ja, det er mama. Hun har sovet."

Det var virkelig grevinde Balbi, som kom ind, iklædt en sort, ulden natkjole og med et kniplingsslør bundet om hovedet. Flaminio, den høje, sortskæggede tjener, som lignede en bandit, støttede hende bagfra, bar hende næsten i sine arme. Hun så ikke ud, som om hun var blevet ældre, og hun havde stadig sit smil fra dengang hun havde været skønhedsdronning.

"Vent, mama!" sagde Clorinde. "Nu skal du få chaiselongen; jeg lægger mig over på sengen. Jeg har det ikke så godt, jeg har slugt en flue. Nu begynder den at bide mig igen."

Der blev en voldsom opstandelse. Pozzo og fru Correur førte den unge kvinde hen til sengen, men man måtte først rede den om. Imens lagde grevinde Balbi sig på chaiselongen. Flaminio stillede sig bag hende, mørk og stum, og stirrede på de tilstedeværende med et ubehageligt blik.

"Det generer jer vel ikke, at jeg lægger mig lidt?" sagde Clorinde. "Så har jeg det meget bedre. Nej, jeg vil ikke have, I går. I skal blive."

Hun lagde sig, støttede albuen mod en pude og bredte sin sorte fløjlskjole ud, så den lignede en flod af blæk mod det hvide linned. Der var for resten ingen, der tænkte på at gå. Fru

Correur snakkede dæmpet med Pozzo om Clorindes herlige former. Obersten og de herrer Kahn og Béjuin sagde grevinden artigheder. Hun bøjede smilende hovedet. Af og til sagde hun i en meget blid tone, uden at vende sig om:

"Flaminio!"

Den høje tjener forstod hende, løftede på en pude, hentede en fodskammel eller tog et hovedvandsæg op af lommen, hele tiden med det samme banditudtryk.

Nu kom Auguste ud for en ulykke. Han havde strejfet rundt i de tre værelser og undersøgte hver eneste fruentimmerbeklædningsgenstand, der lå og flød. Da dette begyndte at kede ham, kom han på den idé at drikke sukkervand, det ene glas efter det andet. Clorinde fulgte ham med øjnene og så, hvordan indholdet af sukkerskålen svandt ind; så rørte han så voldsomt rundt i glasset med skeen, at det knustes.

"Det er sukkerets skyld, han putter alt for meget sukker i!" råbte hun.

"Dummernik!" sagde obersten. "Kan du ikke bare drikke vand? Et stort glas morgen og aften. Det er det bedste, der findes. Det beskytter mod enhver sygdom."

Heldigvis ankom nu hr. Bouchard og afledte opmærksomheden. Han kom lidt sent – klokken var over ti – for han havde spist til middag ude i byen. Han lod til at være overrasket over ikke at finde sin hustru der.

"Hr. d'Escorailles havde påtaget sig at følge hende herhen," sagde han, "og jeg havde lovet at hente hende, når jeg kom forbi."

Efter en halv times tid kom fru Bouchard virkelig også, fulgt at hr. d'Escorailles og hr. La Rouquette. Efter et helt års uenighed var den unge marki kommet tilbage til den smukke blondine, og nu var deres forbindelse blevet til en vane, de holdt sammen en uge ad gangen, kunne slet ikke lade være at kysses bag dørene, hvor som helst de mødtes. Da de var på vej til Delestangs i en åben droske, havde de mødt hr. La Rouquette. Og så tog de alle tre til Boulogneskoven, lo højt og spøgte temmelig vovet; hr. d'Escorailles havde ligefrem ment at have antruffet den deputeredes hånd bag fru Bouchards ryg. De førte en brise af munterhed med sig, af køligheden i Boulogneskovens mørke alleer, hvor de sovende løvkroner havde dæmpet deres overgivne latter.

"Ja, vi kommer ude fra søen," sagde hr. La Rouquette. "De andre lokkede mig, jeg var ellers på vej hjem for at arbejde."

Han blev pludselig alvorlig. Under den sidste samling havde han holdt en tale i deputeretkammeret angående et gældsspørgsmål efter at have studeret emnet indgående i en måned, og siden da havde han antaget en gift mands adstadige levemåde, som om han nu havde begravet sit ungkarleliv og ægtet talerstolen. Kahn tog ham afsides og sagde med dæmpet stemme:

"A propos, De, som står Dem så godt med Marsy ..."

Deres stemmer døde bort, de talte så dæmpet, at man ikke kunne høre, hvad de sagde. Den smukke fru Bouchard, som havde hilst på grevinden, satte sig ved sengen, tog Clorindes hånd i sin og ynkede hende ømt med sin fløjteblide stemme. Pludselig udbrød hr. Bouchard højt over de dæmpede samtaler rundt om ham:

"Jeg har da vist ikke fortalt jer –? Jo, han er dejlig, denne fede mand!"

Inden han forklarede sig nærmere, kom han med nogle bitre udtalelser om Rougon, ligesom de øvrige. Man kunne ikke mere bede om noget af ham, han var ikke engang høflig, og hr. Bouchard gik meget op i høflighed. Da man spurgte ham, hvad Rougon havde gjort, svarede han endelig:

"Jeg bryder mig ikke om uretfærdighed. Det gælder en af tjenestemændene i min afdeling, Georges Duchesne; De kender ham godt, De har mødt ham hjemme hos mig. Det er en meget begavet ung mand; han er os næsten som et barn af huset. Min hustru holder meget af ham, for han kommer fra samme egn som hun. Vi var for nylig blevet enige om at prøve at få Duchesne udnævnt til souschef. Ideen var min, men du syntes også om den, ikke sandt, Adèle?"

Fru Bouchard bøjede sig med et ærgerligt udtryk hen mod Clorinde for at undgå hr. d'Escorailles blikke, som var fæstnet på hende.

"Nuvel," vedblev afdelingslederen, "kan De tænke Dem, hvordan den fede optog mit ønske? Han stirrede i lang tid på mig uden at sige noget, med dette sårede udtryk, I ved. Så sagde han ganske simpelt nej. Og da jeg gentog mit ønske, sagde han smilende: 'Hr. Bouchard, bliv nu ikke stædig, De gør mig ked af det. Jeg har vægtige grunde.' Det var umuligt at få mere ud af ham. Han kunne godt se, at jeg var ude af mig selv, og så bad han mig hilse min hustru."

Fru Bouchard havde netop samme aften haft et heftigt sammenstød med hr. d'Escorailles angående denne Georges

Duchesne. Hun fandt det derfor nødvendigt at bemærke i en misfornøjet tone:

"Nå ja, hr. Duchesne må jo vente. Han er vel ikke så interessant heller ..."

Men manden blev ved:

"Nej, nej, han fortjener at blive souschef, og han skal blive souschef! Jeg vil have, at man skal være retfærdig!"

Han hidsede sig sådan op, at de andre måtte berolige ham. Clorinde forsøgte adspredt at følge med i samtalen mellem hr. Kahn og hr. La Rouquette, som stod nede for enden af sengen. Den førstnævnte fortalte om sine forretningers øjeblikkelige stilling.

Hans store værk, Niort-Ângers-banen, var stærkt for nedadgående, aktierne var i begyndelsen blevet betalt med firs francs over pari, før man endnu havde taget et eneste spadestik. Skjult bag sit meget omtalte engelske selskab havde Kahn spekuleret voldsomt, og nu truede bankerotten, hvis ikke en mægtig hånd standsede ham i faldet.

"Marsy tilbød mig en gang, at jeg kunne sælge det hele til Compagnie de l'Ouest," sagde han. "Jeg vil hellere end gerne åbne forhandlinger med dem når som helst. Der kræves kun en parlamentsbeslutning ..."

Clorinde vinkede dem stjålent hen til sig. De bøjede sig begge ind over sengen og talte længe med hende. Marsy bar ikke nag. Hun ville tale med ham. Hun ville tilbyde ham den million, han havde forlangt i fjor, for hans støtte. Hans stilling som præsident for den lovgivende forsamling ville gøre det let for ham at drive den nødvendige beslutning igennem.

"Ja, i virkeligheden har man kun Marsy at vende sig til, hvis man vil fremme den slags sager," sagde hun smilende. "Hvis man vil have sat fart i sådan et forehavende uden hans hjælp, bliver man alligevel snart nødt til at lægge sig på knæ og få ham til at lappe stumperne sammen."

Alle talte nu højt i munden på hinanden. Fru Correur betroede fru Bouchard sit sidste ønske: at dø i Coulonges, hendes gamle barndomshjem; og hun talte rørt om det sted, hvor hendes vugge havde stået, hun skulle nok få tvunget fru Martineau til at afstå hende dette hus, der var så fuldt af minder fra hendes barndom. Talen faldt atter på Rougon: hr. d'Escorailles fortalte, hvor vrede hans forældre var, og hvordan de havde rådet ham til atter at gå ind i statsrådet og bryde med indenrigsministeren, da de havde hørt om hans magtmisbrug; obersten fortalte, hvordan den fede blankt havde nægtet at bede kejseren om en stilling til ham ved de kejserlige lystslotte; hr. Béjuin beklagede sig over, at Hans Majestæt ikke på sin sidste rejse til Bourges havde beset hans glasværk i Saint-Florent, skønt Rougon bestemt havde lovet at udvirke denne gunstbevisning. Og midt i denne vredladne støj vedblev grevinde Balbi at smile, se på sine endnu buttede hænder og i et blidt tonefald råbe:

"Flaminio!"

Den høje tjener havde fra sin vestelomme fundet en lille skildpaddesæske med pebermyntepastiller frem. Grevinden så på dem med et lyksaligt udtryk som en gammel kat, der labber fløde i sig.

Delestang kom ikke hjem før henad tolv. Da man så han løfte op i portieren til boudoiret, blev der stille i værelse og alle

strakte hals. Men portieren faldt på plads, og der kom ikke flere efter ham. Efter en ny kort pause lød udråbene fra alle sider:

"Er De alene?"

"Har De ikke taget ham med Dem?"

"Har De tabt den fede på vejen?"

Det var en lettelse. Delestang fortalte, at Rougon, som var meget træt, var skiltes fra ham ved hjørnet af Rue Marbeuf.

"Det gjorde han ret i," sagde Clorinde og strakte sig i sin seng. "Han er jo ikke særlig morsom!"

Det var signalet til en ny styrtsø af klager og beskyldninger. Delestang protesterede: "Nej, undskyld ...!" Han lod som regel som om han forsvarede Rougon. Da man endelig lod ham tale, sagde han i en afmålt tone:

"Ganske vist kunne han have opført sig pænere mod visse af sine venner. Men han er i hvert tilfælde en uendelig højt begavet mand. For mit eget vedkommende vil jeg forblive ham evigt taknemmelig ..."

"Taknemmelig, for hvad da?" udbrød Kahn forbitret.

"For alt, hvad han har gjort ..."

Man afbrød ham heftigt. Rougon havde virkelig aldrig gjort noget for ham. Hvor fik han det fra, at Rougon skulle have gjort noget for ham?

"De overrasker mig!" sagde obersten. "Så fordringsløs har man ikke ret til at være. Men kære ven, De har da ikke brug for hjælp af nogen. De har svinget Dem op ved egen kraft."

Man lovpriste nu Delestangs fortjenester. Hans mønsterlandbrug var en uforlignelig frembringelse, som længe havde stået som bevis for, at han var skabt til at være en god administrator og en fremtrædende statsmand. Han havde et

hurtigt blik og et klart hoved, hans hånd var kraftfuld uden at være brutal. Havde kejseren for øvrigt ikke vist ham sin gunst helt fra begyndelsen? På næsten alle punkter stemte hans meninger jo overens med Hans Majestæts.

"Tværtimod," sagde Kahn endelig, "det er da Dem, som hjælper Rougon. Hvis De ikke var hans ven, hvis De ikke støttede ham i statsrådet, ville han være gået omkuld for mindst fjorten dage siden."

Delestang fortsatte med at protestere. Han var naturligvis ikke selv det rene nul, men man måtte jo være retfærdig over for alle. Her til aften for eksempel, henne hos justitsministeren, havde Rougon i et meget indviklet vejspørgsmål vist en overordentlig klarsynethed.

"Åh, det er jo bare en snedig advokat smidighed," mumlede hr. La Rouquette hånligt.

Clorinde havde endnu ikke åbnet munden. Alles blikke rettedes mod hende, tiggende om det ord, de alle ventede på. Hun rullede hovedet frem og tilbage på puden, ligesom for at klø sig i nakken.

"Ja, skænd på ham," sagde hun endelig, idet hun talte om sin mand, men uden at nævne ham ved navn. "Man skal slå ham, hvis man skal have ham til at indtage sin rette plads."

"En landbrugsministers stilling er ganske og aldeles sekundær," bemærkede hr. Kahn for at sætte fart i sagerne.

Det ramte et ømt punkt. Clorinde pintes ved at se sin mand spidset af med "sådan et tåbeministerium," som hun udtrykte det. Hun satte sig pludselig op og sagde så det ord, som alle havde ventet på:

"Åh ja, han skal blive indenrigsminister, når vi vil det!"

Delestang ville sige noget. Men alle styrtede frem og talte henrykte i munden på hinanden. Så lod til at give fortabt. Hans kinder fik efterhånden en livlig rosenrød kulør, og hans imponerende ansigt antog et udtryk af inderligt velbehag. Fru Correur og fru Bouchard udvekslede dæmpet den iagttagelse, at han så vældig godt ud, især den sidstnævnte så passioneret på hans vækstløse pande, med visse kvinders perverse smag for skaldede mænd. Hr. Kahn, obersten og de andre vekslede blikke, små gestus og hastige ord, der udtrykte den enorme pris, de satte på hans begavelse. De kastede sig hovedkulds i støvet for den dummeste af dem allesammen, de beundrede sig selv i hans person. Dén husbond ville da i det mindste blive føjelig, og han ville heller ikke kompromittere dem. De kunne ustraffet antage ham til deres gud uden at behøve at ængstes for hans torden.

"I trætter ham," sagde den smukke fru Bouchard endelig med sin ømme stemme.

Man trættede ham! Der blev almen beklagelse. Han var virkelig lidt bleg, og hans øjne havde en tendens til at falde i. Det kunne man vel også tænke sig, når han arbejdede fra klokken fem om morgenen! Intet er så trættende som åndens arbejde. De insisterede, ganske blidt, på, at han skulle lægge sig. Han adlød ganske sagtmodigt, han trak sig tilbage efter at have trykket et kys på sin hustrus pande.

"Flaminio!" sagde grevinden.

Hun ville også til sengs. Hun gik tværs gennem soveværelset, støttet til tjenerens arm, og sendte hver enkelt en lille hilsen med hånden. Fra påklædningsværelset hørte man Flaminio bande, fordi lampen var gået ud.

Klokken var et. Man begyndte at tale om at gå. Men Clorinde forsikrede dem, at hun ikke var søvnig, og at de godt kunne blive. Der var imidlertid ingen, der satte sig igen. Også lampen i boudoiret gik ud, og der spredte sig en stærk lugt af olie i værelset. Man havde meget svært ved at finde sine ting: fru Correurs vifte, oberstens kappe og fru Bouchards hat. Clorinde holdt fru Correur tilbage, da hun ville ringe på Antonia; kammerjomfruen gik i seng klokken elleve. Netop da de endelig alle sammen var på vej ud, bemærkede obersten, at de var ved at glemme August; den unge mand lå og sov på sofaen i boudoiret med hovedet på kjole, der var krammet sammen til en bylt; de skældte ham ud for ikke at have holdt øje med lampen. Mens alle gæsterne forsigtigt klavrede ned ad trappen, hvor gassen var skruet næsten helt ned, hørte de en klingende latter fra Clorindes soveværelse, hvor Pozzo endnu var tilbage; hun pustede ham sikkert på halsen.

Alle disse torsdags- og søndagsmodtagelser lignede hinanden. Der gik det rygte i byen, at fru Delestang holdt politisk salon, hvor man var meget liberale i sine ytringer og bekæmpede Rougons despotiske regimente. Hele kliken var da også virkelig begyndt at sværme for en humanitær regering, som lidt ad gangen og uden ophør udvidede de politiske friheder. Obersten skrev i ledige stunder vedtægter for arbejderforeninger; hr. Béjuin talte om at indrette et arbejderkollektiv ved sit glasværk i Saint-Florens; Kahn holdt timelange foredrag for Delestang om Bonaparternes kommende demokratiske rolle i det moderne samfund. Og ved enhver ny handling, som Rougon foretog, var der harmfulde protester og en patriotisk skræk for at se Frankrig gå under i en

sådan mands hænder. En dag påstod Delestang ligefrem, at kejseren var den eneste republikaner i sin tid. Kliken talte og opførte sig, som om de havde været en religiøs sekt, som var betroet menneskehedens frelse; nu intrigerede de åbenlyst for omstyrtelsen af den fede mand, til landets sande bedste.

Clorinde havde imidlertid ikke travlt. Man fandt hende liggende på alle de forskellige sofaer i lejligheden, adspredt, med blikket rettet mod loftet, som om hun var ved at undersøge revnerne i pudsen. Når de andre råbte og trampede rundt omkring hende, forblev hun stum og ugennemtrængelig, så kun på dem i ny og næ som for at få dem til at passe mere på, hvad de sagde. Hun gik sjældnere ud end før, morede sig med at klæde sig ud som mand med hjælp fra kammerjomfruen, åbenbart for at fordrive tiden. Hun var pludselig blevet meget omsorgsfuld for sin mand, kyssede ham, når der var andre til stede, kurrede, når hun talte til ham, og viste sig umådelig urolig for hans helbred, som for resten var ypperligt. Hun ville måske på den måde dølge den uindskrænkede magt og stadige overvågen, hun udøvede over ham. Hun styrede hans mindste handling, gav ham hver morgen instruktioner som en skoledreng, man ikke stoler på. Delestang viste sig i øvrigt fuldstændig lydig. Han hilste, smilede, blev vred, sagde ja, sagde nej, alt efter hvilken tråd hun trak i. Når han ikke var velopdragen, kom han selv til hende og overlod sig i hendes hænder, så hun kunne sætte ham på ret vej. Men hele tiden så for omverdenen ud, som om han var husstandens overhoved.

Clorinde ventede. Hr. Beulin-d'Orchère, som undgik at komme til hendes aftenmodtagelser, kom til gengæld ofte om dagen. Han beklagede sig bittert over sin svoger, beskyldte ham

for at skubbe en mængde fremmede personer frem; men sådan var det jo altid, familien var der ingen, der spurgte til. Kun Rougon havde kunnet forhindre kejseren i at give ham posten som justitsminister; han var selvfølgelig bange for at skulle dele indflydelsen på kejseren. Den unge kvinde pustede til hans harme, og talte i fordækte vendinger om sin mands kommende triumf, indgav ham et uudtalt håb om at få lov til at være med i det nye ministerium. Hun brugte ham i virkeligheden til at få at vide, hvad der gik for sig hos Rougons. I sin kvindelige hævnlyst havde hun gerne set, at Rougon skulle have været ulykkelig i sit ægteskab, og hun prøvede at formå Beulin-d'Orchère til at stille sig på broderens side mod manden. Han prøvede også, men havde ikke heldet med sig, sikkert på grund af fru Rougons rolige, flegmatiske natur. Hans svoger havde været meget nervøs i den senere tid, sagde han. Han antydede, at han anså ham for at være moden til sit formål, og han stirrede på den unge kvinde, fortalte hende karakteristiske små historier med en helt uskyldig mine, som om han blot ville more hende med nogle anekdoter fra selskabslivet. Hvorfor gik hun ikke til handling, hvis hun havde magten til det? syntes han at spørge. Men hun strakte sig blot på sin seng i skødesløse stillinger; det var som om hun havde spærret sig inde under et regnvejr og nu ventede på, at solen skulle bryde frem.

I Tuilerierne var Clorindes magt i stadigt tiltagende. Der taltes dæmpet ved hoffet om den livlige interesse, Hans Majestæt viste for hende. Ved baller og officielle modtagelser, overalt, hvor kejseren mødte hende, sværmede han omkring hende, skævede til hendes blottede former og strakte sig så langt frem mod hende, han kunne komme til, når han talte med

hende. Men endnu havde hun ikke bevilget ham nogen gunst, påstod man. Hun spillede sin gamle rolle som giftemoden pige, fri og udfordrende; hun sagde hvad som helst, viste hvad som helst, men var hele tiden på vagt og trak sig tilbage netop i det rette øjeblik. Hun syntes i virkeligheden at lade suverænens passion modnes, at holde øje med tilfældet, passe på et øjeblik, hvor han ikke kunne nægte hende noget, for at gennemføre en plan, hun længe havde ruget på.

Det var omkring det tidspunkt, at hun pludselig begyndte at vise sig meget omsorgsfuld mod hr. de Plouguern. De havde ellers været uenige i flere måneder. Den gamle senator, som trofast gjorde hende sin opvartning, og næsten hver morgen var nærværende ved hendes morgenkur, blev en dag ærgerlig over at finde døren til hendes påklædningsværelse låst, og blive afvist med den begrundelse, at hun var ved at tage tøj på. Hun havde fået et anfald af blusel, hun følte sig generet, påstod hun, af den gamle herres øjne, som skød gule gnister. Men han protesterede; han ville ikke som alle andre besøge hende på de tider, hvor hendes sovekammer var fuldt af mennesker. Var han måske ikke hendes gudfader? Havde hun ikke siddet på hans knæ, da hun var lille? Men til sidst brød hun med ham, da han en dag, trods Antonias skrig og voldsomme modstand trængte sig ind til hende, mens hun lå i badet. Når Kahn eller oberst Jobelin spurgte hende, hvordan hr. de Plouguern havde det, svarede hun kort:

"Man fortæller mig, at han bliver stadig yngre, han er ikke engang tyve år nu. Vi ser aldrig hinanden."

Denne tilstand varede i lang tid. Men pludselig så man ingen andre så ofte hos hende som hr. de Plouguern. Han viste sig

overalt i hendes hus og vandrede rundt der på alle tider af døgnet. Han vidste, hvor hun opbevarede sit undertøj, han rakte hende gerne en chemise eller et par strømper; man havde tilmed overrasket ham ved en enkelt lejlighed, hvor han var ved at snøre hendes korset. Clorinde viste sig despotisk som en nygift kone:

"Gudfader, hent mig neglefilen, du ved, i skuffen … Gudfader, giv mig min svamp."

Ordet gudfader var som et kærtegn. Han talte nu ofte om grev Balbi og gav nøjagtige detaljer om Clorindes fødsel. Han påstod at være blevet præsenteret for den unge kvindes moder, allerede dengang hun var tre måneder henne, hvilket uden tvivl var løgn, selvom det nøjagtige forhold mellem dem aldrig kom for dagens lys. Og når grevinden med sit evindelige smil i det visnede ansigt befandt sig i soveværelset ved Clorindes morgenkur, tilkastede han den gamle dame betydende blikke, viste hende en nøgen skulder eller et halvt blottet knæ og hviskede:

"Fuldstændig lig Dem, Leonora!"

Datteren mindede ham om moderen. Hans rynkede ansigt stod i flammer. Ofte strakte han sine knoklede hænder ud og trak Clorinde ind til sig for at hviske hende en eller anden uanstændig historie i øret. Han var voltairianer, fornægtede alt, kæmpede mod den unge kvindes sidste skrupler og sagde med en knirkende latter:

"Din lille tosse, alt er tilladt. Hvis det er morsomt, så er det tilladt."

Man vidste aldrig helt, hvilken fod de stod på i forhold til hinanden, eller hvad der havde forenet den gamle senator og

Clorinde igen. Måske havde blot brug for hr. de Plouguern lige nu, hun havde tildelt ham en rolle i det drama, hun havde under forberedelse. For resten hændte det af og til, at hun således købte sig til venner, som hun så aldrig udnyttede, hvis hun skiftede planer. Det var for hende som et unødvendigt håndtryk. Hun havde en uindskrænket foragt for sine egne gunstbevisninger; hvad der sædvanligvis menes med ord som ære og stolthed havde hos hendes ganske andre betydninger.

Imidlertid blev hendes venten langvarig. Hun talte med hr. de Plouguern i obskure vendinger om en vis ubestemt begivenhed, som var for længe om at indtræffe. Senatoren syntes med en skakspillers dybsindige udtryk at gruble over adskillige mulige træk, men han rystede på hovedet, han kunne tydeligvis ikke finde på noget.

Da Rougon en enkelt gang imellem kom for at hilse på, sagde hun, at hun var træt, og talte om at tage til Italien for nogle måneder. Så iagttog hun ham med halvt lukkede øjne og et stjålent, flammende blik. Et raffineret ondskabsfuldt smil lå om hendes mund. Hun havde gerne allerede nu villet forsøge at kvæle ham med sine lange, tynde fingre, men hun ville være sikker på at, at angrebet var effektivt og det var hende en nydelse at vente og se sine negle vokse og blive skarpere. Rougon, som altid havde meget at tænke på, trykkede adspredt hendes hånd uden at bemærke hendes feberagtigt ophidsede tilstand. Han troede, hun var blevet moden og forstandig, og komplimenterede hende for at adlyde sin mand.

"Nu er De jo næsten, som jeg ville have Dem," sagde han. "Det er rigtigt som De gør, fruentimmerne bør holde sig hjemme."

Da han var gået, lo hun højt og udbrød:

"Gud, hvor er han dum! Og så synes *han*, at *kvinderne* er dumme!"

Endelig en søndagaften ved titiden, hvor hele banden var forsamlede i Clorindes sovekammer, kom hr. de Plouguern ind med et triumferende udtryk.

"Nå, har De hørt om Rougons seneste bedrift?" spurgte han med velspillet indignation. "Denne gang er målet fuldt."

Man trængte sig omkring ham. Ingen vidste noget.

"Det er skændigt!" vedblev han og slog ud med armene. "Man fatter ikke, at en minister kan fornedre sig så dybt …"

Så fortalte han historien i korte træk. Da Charbonnels var kommet til Faverolles for at tage arven efter fætter Chevassu i besiddelse, havde de sat himmel og jord i bevægelse over en betydelig mængde dækketøj af sølv, som, efter hvad de påstod, var forsvundet. De anklagede pigen, som havde passet huset; hun var til det hellige, og da hun hørte om statsrådets afgørelse, havde hun sikkert sammen med Den Hellige Families Søstre flyttet alle de værdisager til klostret, som var lette at gemme. Tre dage senere talte de ikke længere om pigen: det var nonnerne selv, der havde plyndret deres hus. Det vakte en forfærdelig skandale i byen. Men politikommissæren nægtede at gennemsøge klostret. Da havde Rougon, alene på grundlag af et brev fra Charbonnels, telegraferet til præfekten, at denne omgående skulle iværksætte en husundersøgelse.

"Ja, sådan står der ord til andet i telegrammet," sagde hr. de Plouguern. "Kommissæren og to gendarmer har vendt op og ned på hele klostret. De var der i fem timer. Gendarmerne ville undersøge alt. Kan De tænke Dem, de stak tilmed næserne i nonnernes madrasser!"

"Nonnernes madrasser! Åh, det er jo uværdigt!" udbrød fru Bouchard med afsky.

"Han må jo være fuldstændig ligegyldig overfor religionen ..." sagde obersten.

"Nå ja, Rougon har jo heller aldrig gået i kirke," sukkede fru Bouchard. "Jeg har ofte nok forgæves forsøgt at forsone ham med Gud ..."

Hr. Bouchard og hr. Béjuin rystede på hovedet med et fortvivlet udtryk, som de netop havde hørt om en stor ulykke, der fik dem til at tvivle på hele menneskeheden. Kahn rev sig i skægget og spurgte:

"Nå, og man fandt naturligvis ingenting hos søstrene?"

"Absolut intet," svarede hr. de Plouguern.

Så tilføjede han hastigt:

"En suppeterrin af sølv, tror jeg, to bægre, en plat-de-menage, småting, som den afdøde, en gudfrygtig gammel mand, havde foræret søstrene som tak for deres hjælp under hans lange sygdom."

"Ja, ja, naturligvis!" istemte de andre.

Senatoren opholdt sig ikke længere ved den sag; men sagde meget langsomt og med eftertryk på hvert eneste ord:

"Det handler om noget helt andet. Det gælder den respekt, man bør vise et kloster, et af disse hellige huse, hvortil alle de fra vort ugudelige samfund forjagede dyder har taget deres tilflugt. Hvordan kan man forlange, at folket skal være religiøst, når de ser angrebene mod religionen komme så højt oppe fra? Alle de bedre elementer i Faverolles er ude af sig selv. Monseigneur Rochart, den fremstående prælat, som altid har vist søstrene sin særlige bevågenhed, er omgående rejst til Paris

for at kræve retfærdighed. I senatet var man meget opbragte i dag, man talte om at fremkalde en krise på grund af de detaljer, jeg kunne meddele. Endelig har kejserinden selv ..."

Alle strakte ivrigt hals.

"Ja, kejserinden har fået denne beklagelige historie at vide gennem fru de Llorentz, som har fået den fra vor ven La Rouquette, som jeg har fortalt den til. Hendes Majestæt skal have råbt: Hr. Rougon er ikke længere værdig til at tale i Frankrigs navn."

"Det er rigtigt!" råbte de i munden på hinanden.

Helt til klokken et om natten var dette det eneste samtaleemne. Clorinde havde endnu ikke åbnet munden. Ved hr. de Plouguerns første ord havde hun kastet sig tilbage på chaiselongen, noget bleg og med sammenpressede læber. Så korsede hun sig tre gange, uden at nogen så det, som om hun takkede Himlen for, at den havde bevilget hende en nåde, som hun allerede i lang tid havde bedt om. Under beretningen om undersøgelsen i klostret var hun blevet meget rød, og med øjnene rettet mod loftet lå hun hensunken i alvorlige tanker.

Mens de andre diskuterede, gik hr. de Plouguern hen til hende, og idet hans ene hånd kærtegnede hende på en særdeles nærgående måde, hviskede han i hendes øre med en skeptisk fnisen:

"Han har rørt ved Vorherre, nu er han færdig!"

13

I de næste otte dage hørte Rougon et stadigt voksende råb imod sig. Man ville have tilgivet ham alt, hans magtmisbrug, hans koteris begærlighed, undertrykkelsen, men at han havde ladet gendarmer vende vrangen ud på nonnernes madrasser, det var en så formidabel forbrydelse, at damerne ved hoffet affekterede en gysen, når han gik forbi. Monseigneur Rochart holdt et farligt hus i hele den officielle verden; man påstod, at han var gået helt op til kejserinden. Skandalen blev holdt ved lige af en håndfuld snedige medhjælpere, slagord cirkulerede, de samme rygter opstod samtidigt på forskellige steder med en overraskende ensartethed. Over for disse afsindige angreb var Rougon i begyndelsen ganske rolig og smilende som før. Han trak på skuldrene og kaldte det hele for "en dum historie". Han spøgte ligefrem med det, ved en soiré hos justitsministeren sagde han: "Jeg har forresten ikke fortalt, at man fandt en præst i en af sengene", og da denne udtalelse spredtes opstod der nye udbrud af raseri, og det hidsede ham op. Det ærgrede ham til sidst, for nonnerne var jo tyve, eftersom man jo havde fundet sølvdækketøj hos dem. Og han ville gå helt bunds i sagen, han talte om at trække hele præsteskabet i Faverolles for en domstol og lade dem stå med skammen.

Tidligt en morgen meldtes Charbonnels hos ham. Han blev meget overrasket, for han vidste ikke, at de var i Paris. Da han så dem, råbte han, at det gik godt, så sent som aftenen i forvejen havde han sendt præfekten instruktioner om at

fremtvinge en tiltale. Men ved denne oplysning så hr. Charbonnel ganske bestyrtet ud, og fru Charbonnel udbrød:

"Nej, nej, det ønsker vi ikke … De er gået for langt, hr. Rougon. De har misforstået os."

Og begge udbredte sig i lovord om Den hellige Families Søstre. Det var gudfrygtige kvinder. De havde ganske vist ført en proces imod dem, men de var aldrig gået så vidt som til at beskylde dem for uærlige handlinger. Ellers ville hele Faverolles have åbnet deres øjne, for det finere selskab dér nærede en dyb ærbødighed for de fromme søstre.

"De ville gøre os den største skade, hr. Rougon," sagde fru Charbonnel, "hvis De fortsatte med at angribe religionen på den måde. Vi er kommet hertil for at bede Dem om ikke at gå videre. Dernede kunne de jo ikke vide, hvordan det hænger sammen, de troede, vi hidsede Dem op, og til sidst havde de måske ligefrem stenet os. Men vi har givet klostret en smuk gave, et krucifiks af elfenben, som hang over vor stakkels fætters seng."

"Ja," sagde hr. Charbonnel, "nu ved De det, nu er det så Deres sag. Vi har ikke mere med det at skaffe."

Rougon lod dem snakke. De lod til at være meget misfornøjede med ham og blev til sidst ligefrem højrøstede. Der fo'r en let gysen gennem ham. Han så på dem og følte sig pludselig træt, som om noget af hans kraft var blevet frarøvet ham. Han indlod sig for øvrigt ikke i nogen form for meningsudveksling. Han afskedigede dem, efter at have lovet dem ikke at tage yderligere forholdsregler. Og han lod også virkelig sagen dø ud.

Der var for et par dage siden indtruffet en anden skandale, hvori hans navn var indirekte indblandet. Et frygteligt drama havde udspillet sig i Coulonges. Du Poizat, som var stædig og ville ærgre sin fader, havde en formiddag igen banket på hos den gamle gnier. Fem minutter senere hørte naboerne skud fra huset og derpå nogle forfærdelige skrig. Da man kom ind, fandt man den gamle liggende nedenfor trappen med kløvet hovedskal; to affyrede geværer lå midt i entreen. Du Poizat fortalte, bleg som døden, at hans fader, da han så ham nærme sig trappen, var begyndt at råbe "Stop tyven!", som om han pludselig var blevet afsindig, og havde affyret to skud mod ham; han fremviste oven i købet hullet efter en kugle i sin hat. Så var faderen faldet bagover og havde slået hovedet mod det nederste trappetrins skarpe kant. Dette tragiske dødsfald, dette mystiske drama uden vidner havde affødt de ubehageligste rygter i hele departementet. Lægerne kunne konstatere, at der var tale om et slagtilfælde. Præfektens uvenner påstod alligevel, at han havde givet den gamle et skub, og antallet af hans fjender voksede dagligt, takket være det rædselsregimente, han havde indført i Niort. Du Poizat bed tænderne sammen og knyttede næven, og han standsede med et eneste blik af de lynende grå øjne sladdertaskerne, hvor han mødte dem i gaderne.

Men der skete en anden ulykke for ham. Han måtte afskedige Gilquin, som havde kompromitteret sig i en ubehagelig mønstringshistorie: for hundrede francs påtog Gilquin sig at holde bøndernes sønner fri for militærtjeneste. Alt hvad han kunne gøre for Gilquin var at redde ham ud af fængslet og derpå fornægte ham. Du Poizat havde imidlertid hidtil haft sin stærkeste støtte i Rougon, og han gjorde sig bedste for at vælte

ansvaret over på denne for hver ny katastrofe. Men nu havde han nok fået en anelse om ministerens kritiske position, for han kom til Paris uden at underrette denne i forvejen; selv var han også ilde stedt og mærkede, hvordan det knagede i den magt, han selv havde undergravet. Han ledte allerede efter en anden mægtig hånd at holde sig fast ved. Han havde tænkt på at bede om forflyttelse til et andet præfektur, for at slippe for at blive afsat. Efter faderens død og Gilquins skurkestreger var Niort blevet ham umulig.

"Jeg mødte hr. Du Poizat i Faubourg Saint-Honoré lidt herfra," sagde Clorinde en dag ondskabsfuldt til ministeren. "Er De ikke gode venner mere? Han lod til at være meget bitter på Dem."

Rougon undlod at svare. Han havde flere gange måttet sige nej til præfektens forlangender, og derved var der efterhånden opstået et temmelig køligt forhold mellem dem; nu vekslede de aldrig et ord, med mindre det var i rent tjenstlige anliggender. Vennekredsen var for øvrigt i en tilstand af opløsning. Selv fru Correur svigtede ham. Nogle aftener havde han igen den samme følelse af ensomhed som dengang i Rue Marbeuf, da hans koteri tvivlede på ham. Efter dagens il og trængslen i hans venteværelse var han nu så alene og så dyster. Han savnede sine intime venner. Han følte en fortærende længsel efter oberstens og hr. Bouchards uafladelige beundring, eller den livsvarme, hvormed hans lille hof havde omgivet ham; hans savnede endog hr. Béjuins tavshed. Han forsøgte at lokke dem tilbage, han spillede elskværdig, skrev breve, gik på visitter. Men båndene var brudte, det lykkedes ham aldrig mere at samle dem alle omkring sig; fik han knyttet båndet igen på et sted, brast det på

et andet, og han stod tilbage, amputeret, berøvet sine venner, sine lemmer. Til sidst trak de sig alle tilbage fra ham. Hans magt lå i sin dødskamp. Han, som var så begavet, var trods alt bundet til disse idioter gennem det langvarige arbejde for deres fælles fremgang. Hver og en af dem tog et lille stykke af ham med sig, når de trak sig tilbage. Mens hans indflydelse aftog, blev hans kræfter ligesom virkningsløse, og hans store næver slog i den tomme luft. Den dag, da han så sin egen skygge alene i solen og han ikke kunne føje nogen til den ved magtmisbrug og nepotisme, syntes han, at hans del af Jorden var ligesom krympet, og han begyndte at drømme om en ny inkarnation, en genopstandelse som Jupiter Tonans, uden et koteri for fødderne og stiftende love alene ved sine ords lyn.

Rougon mente sig imidlertid endnu ikke alvorligt truet. Han foragtede de bid, der næppe nåede så langt op som til hans hæl. Han vedblev at regere med streng beslutsomhed, skønt ensom og upopulær. Hans grundpille var kejseren. Hans naivitet var nu hans eneste svaghed. Hver gang han traf Hans Majestæt, fandt han ham velvillig og blid med sit matte, uigennemtrængelige smil, og han gentog forsikringen om sin tillid, han fornyede de instruktioner, han så ofte havde givet ham. Det var nok for ham. Suverænen kunne ikke have i tankerne at ofre ham.

Denne overbevisning fik ham til at forsøge et stort kup. For at gøre sine fjender tavse og befæste sin magt fandt han på at begære sin afsked i yderst værdige vendinger: han talte om de mange klager over ham, han sagde, at han på det strengeste havde udført kejserens ønsker og havde brug for suverænens bifald, før han fortsatte sit arbejde for det almene bedste. Han

skildrede for resten sig selv uden at blinke som en mand med en jernhånd, en repræsentant for den skånselsløse absolutisme. Hoffet var i Fontainebleau. Da afskedsansøgningen var blevet afsendt, ventede Rougon med en kæk spillers koldblodighed. Svampen skulle udviske de seneste skandaler, dramaet i Coulonges og husundersøgelsen hos Den hellige Families Søstre. Men *hvis* han faldt, hvis det var hans skæbne, ville han falde fra toppen, som den stærke mand, han var.

Den dag, hvor ministerens skæbne skulle afgøres, var der i Tuileriernes orangeri en basar til fordel for et børnehjem, hvis protektrice var kejserinden. Hele hoffet og det højere officielle selskab ville sikkert indfinde sig af respekt for deres majestæter. Rougon besluttede at vise sit uforstyrrede ansigt der. Det var en trodsig handling: at se dem i ansigtet, alle disse mennesker, som ville lure på ham med skæve blikke, når han gik frem, koldblodigt foragtelig, midt blandt mængdens hvisken. Ved tretiden skulle han til at give en sidste ordre til chefen for ministeriets personale; da kom hans kammertjener ind og meldte, at en herre og en dame indtrængende bad om en samtale med ham i hans private gemak. På kortet stod markis og markise d'Escorailles navne.

De to gamle, som kammertjeneren, der havde fået et forkert indtryk af dem på grund af deres nærmest fattige klæder, havde efterladt i spisesalen, rejste sig ceremoniøst. Rougon skyndte sig at føre dem ind i salonen; han var helt rørt og en smule urolig over deres besøg. Han udtalte sin overraskelse over deres uventede ankomst til Paris, ville gerne vise sig elskværdig. Men de forblev stive og stramme.

"Min herre," sagde markien endelig, "De må undskylde den forholdsregel, vi har ment at burde tage. Det gælder vor søn Jules. Vi ønsker, at han skal forlade den administrative bane, og vi beder Dem om, at De ikke beholder ham i Deres umiddelbare nærhed længere."

Da ministeren betragtede ham med et yderst overrasket udtryk, vedblev han:

"De unge er tankeløse. Vi har skrevet til Jules to gange for at udvikle ham vore grunde og bede ham trække sig tilbage. Men eftersom han ikke adlød, har vi besluttet os for at tage herhen. Det er anden gang i tredive år, vi rejser til Paris."

Han protesterede. Jules havde de smukkeste fremtidsudsigter. De ville afbryde hans karriere. Mens han talte, gjorde markisen en del utålmodige gestus. Og nu forklarede hun sig, noget livligere end manden.

"Det tilkommer ikke os at dømme Dem, hr. Rougon. Men der er visse traditioner i vor familie. Jules kan ikke være med til en afskyelig forfølgelse af kirken. Man undrer sig allerede i Plassans. Vi ville blive uvenner med hele egnens adel."

Han havde forstået, og han ville svare dem, men markisen fik ham til at tie med en befalende bevægelse.

"Lad mig tale færdig. Vor søn har forsonet sig med regeringen mod vor vilje. De ved, hvilken sorg det var for os at se ham tjene en ulovlig regering. Jeg har måttet holde hans fader tilbage fra at forbande ham. Siden dette råder der sorg i vort hus, og når vi ser vore venner hos os, nævner vi aldrig vor søns navn. Vi havde svoret aldrig mere at beskæftige os med ham; men der er en grænse, og det er uudholdeligt, at en

d'Escorailles blander sig med vor hellige religions fjender. De forstår mig vel, ikke sandt, min herre?"

Rougon bukkede. Det faldt ham ikke ind at smile ad den gamle dames fromme usandheder. Han kendte nu markien og markisen igen, som de havde været dengang han gik og sultede i Plassans; hovmodige, uforskammede og stolte. Hvis nogen som helst andre havde talt sådan til ham, ville han sikkert have vist dem døren. Man han var forvirret, såret, ydmyget; det var hans hældørede og fattige ungdom, som vendte tilbage; det føltes, som om han endnu havde sine gamle skæve sko fra dengang på fødderne. Han lovede imidlertid at overtale Jules. Så tilføjede han, med hentydning til, hvad han ventede fra kejseren:

"For øvrigt, frue, vil De måske få Deres søn tilbage allerede i aften."

Da Rougon blev alene igen, følte han sig bange. Dette gamle herskab havde ødelagt hans kække koldblodighed. Nu tøvede han med at gå til denne basar, hvor alles øjne ville læse forvirringen i hans ansigt. Men han skammede sig over denne barnlige rædsel. Han gik, og han tog vejen om ad sit arbejdsværelse. Han spurgte Merle, om der ikke var kommet noget brev til ham.

"Nej, Deres Excellence," svarede Merle, som lod til at have luret på et eller andet lige siden i morges.

Orangeriet i Tuilerierne, hvor basaren fandt sted, var pragtfuldt dekoreret til lejligheden. Væggene skjultes af røde fløjlsdraperier med guldfrynser, så det store, nøgne galleri forvandledes til en højloftet gallasalon. I den ene ende var galleriet afskåret af umådelige røde fløjlsforhæng, så der

dannedes et lukket rum, og disse forhæng var draperede med snore og vældige guldkvaster; i det store rum stod de lange borde på rad og række, i det lille var buffeten anrettet. Gulvet var tilstrøet med fint sand. I alle hjørner stod plantegrupper i majolikakrukker. Midt i den af salgsbordene omgivne firkant stod en lav, cirkelrund sofa beklædt med fløjl, fra hvis midte der hævede sig en blomstergruppe: roser, nelliker, verbena; det var som en regn af farverige dråber. Uden for de vidtåbne glasdøre til terrassen ved floden stod hoflakajer i sort kjole og granskede med alvorlige udtryk de indbudtes kort.

Arrangørerne regnede ikke med, at der kom særlig mange før efter klokken fire. De stod bag diskene i den store sal og ventede på kunder. På de lange, med rødt klæde dækkede borde, lå forskellige varer spredt; der var flere diske med galanterivarer og kineserier, to butikker med legetøj, en blomsterhandel fyldt med roser og endelig et lykkehjul i et telt, fuldstændig som på et marked. Ekspeditricerne i udringede koncerttoiletter gjorde sig søde og imødekommende som modehandlerske, der prøver at sælge en hat fra forrige sæson, snakkede for deres ting, berømmede kritikløst deres varer, og når de spillede butiksfrøkener og lod den første, den bedste kunde berøre deres hænder med sine, fik deres latter og opførsel ubevidst et simpelt anstrøg. Det var en prinsesse, som stod i en af legetøjsboderne, lige overfor hende solgte en markise portemonnæer, der var niogtyve sous værd, men som hun ikke lod gå for under tyve francs. De var rivalinder; at få den største kasse hjem var en triumf for deres skønhed; de lokkede kunder til sig, råbte efter herrerne, forlangte ublu priser og efter en vanvittig prutten gav de lidt af sig selv med i

købet – en berøring af deres fingerspidser, et blik ned i det stærkt udringede kjoleliv – for at skaffe større handel til deres stand. Velgørenheden var et påskud.

Salen blev imidlertid lidt efter lidt fuld. Herrer standsede op foran butikkerne og betragtede ugenert kvinderne bag disken, som om de hørte med til sortimentet. Foran nogle diske trængte de unge elegantierer sig, lo, kom med tvetydigheder, mens damerne med utrættelig beredvillighed gik fra den ene til den anden og tilbød hele sin butik med samme henrykte mine. I fire timer at få lov til at udstille sig for masserne, det er jo en rigtig fest. Der var en støj som i en auktionshal, iblandet klingende latter og en stadig trampen i det sandbestrøede gulv. De røde draperier slugte det skarpe lys fra de høje vinduer og fremkaldte et rødt dagslys, som lagde et lyserødt slør på de blottede halse skuldre. Mellem diskene, ude mellem publikum, strejfede seks andre damer rundt med lette kurve, som hang i et bånd om halsen – det var en baronesse, to bankierdøtre og tre fruer til højere embedsmænd – de styrtede hen mod enhver nyankommen og bød cigarer og tændstikker.

Især fru de Combelot gjorde megen lykke. Hun var blomsterpige, sad meget højt i sin bod, der var fyldt med roser og lignede et stort, forgyldt fuglebur. Hun var klædt i lyserødt, en slags kødfarvet stof, som gjorde, at hun så nøgen ud, kun med en violbuket i barmen, som var medhjælpernes kendetegn. Hun havde fundet på at binde sine buketter foran hele publikum som en rigtig blomsterpige: en rose, en knop og tre blade, som hun satte sammen, mens hun holdt tråden mellem tænderne, og som hun derpå solgte for mellem en og ti louisdorer, alt efter herrernes udtryk. Og man sloges om

hendes buketter, hun kunne ikke nå at lave så mange, som der blev bestilt, og af og til stak hun sig i sit hastværk og sugede hastigt blodet af fingeren.

I teltet overfor passede den smukke fru Bouchard lykkehjulet. Hun bar en henrivende blå bondepigedragt, kort i livet og med fichu om skuldrene; desuden havde hun tillagt sig en køn læspen og en landligt enfoldigt udtryk, som virkede højst pikant. Gevinsterne var en hoben afskyeligt affald til femseks sous stykket af skind, glas og porcelæn. Så snart spillernes rækker tyndede ud, råbte fru Bouchard med sin lille, naive stemme, som en rigtig landlig uskyldighed:

"Prøv lykke, gode herrer … tyve sous stykket! Prøv lykken!"

Det ligeledes sandbestrøede buffetlokale var prydet med bladgevækster i hjørnerne; ude på gulvet stod små runde borde og havestole med flettede sæder. Man havde forsøgt at få det hele til at se ud som en rigtig café. I baggrunden stod en monumental disk, bag hvilken tre damer kølede sig med deres vifter, mens de ventede på kundernes bestillinger. Foran sig havde de likørkarafler, tallerkener med tærter og smørrebrød, konfekt, cigarer og cigaretter, en ganske tarvelig buffet ligesom i et tvivlsomt danselokale. Den midterste dame, en mørklødet og meget livlig grevinde, rejste sig af og til, bøjede sig frem for at servere et glas af et eller andet, kunne ikke finde den rette karaffel mellem de mange forskellige og gestikulerede med sine bare arme, så hun var ved at vælte det hele.

Men det var Clorinde, der var den virkelige dronning i buffeten. Det var hende, som serverede for kunderne ved de små borde. Hun lignede en Juno, som havde forklædt sig som kropige. Hun var en gul silkekjole garneret med sort, et

blændende, usædvanligt kostume med et slæb, som lignede halen på en komet. Dybt udringet skred hun majestætisk rundt mellem havestolene med ølglas på zinkbakker, rolig som en gudinde. Hun rørte umærkeligt ved herrernes skuldre med sine nøgne arme, bøjede sig ned med sin blottede hals for at tage mod ordrer, svarede alle efter tur uden at forhaste sig, smilende og fuldstændig ubesværet. Når hun havde serveret forfriskningerne, modtog hun i sin smukke hånd sølv og kobbermønter, som hun med en allerede øvet bevægelse smed ned i tasken, som hun havde i bæltet.

De herrer Kahn og Béjuin havde slået sig ned ved buffeten. Den førstnævnte bankede spøgende i bordet og råbte:

"Frøken, lad os få to glas øl!"

Hun ilede derhen, serverede de to glas øl og blev stående ved siden af for at hvile sig et øjeblik, da der i øjeblikket næsten ingen kunder var ved buffeten. Hun tørrede adspredt fingrene i sit kniplingslommetørklæde; der var skvulpet øl ud på dem. Hr. Kahn bemærkede, at hendes øjne havde en usædvanlig glans og at hele hendes ansigt ligesom strålede af triumf. Han så på hende og spurgte så:

"Hvornår kom De tilbage fra Fontainebleau?"

"I morges," svarede hun.

"Nå, traf De kejseren? Hvad nyt?"

Hun smilede, kneb munden sammen med et sfinxagtigt udtryk og mødte hans blik. Han opdagede nu et særpræget smykke, som han aldrig før havde set hende bære. Det var et hundehalsbånd, som hun bar om halsen, et rigtigt hundehalsbånd af sort fløjl med spænde, ring og en bjælde, en guldbjælde, hvori en ægte perle ringlede. På halsbåndet stod to

sært sammenslyngede initialbogstaver af diamanter. I ringen sad en tyk guldkæde, som lå på hendes bølgende barm og var fæstnet til en guldplade på den højre arm, hvorpå man læste: "Jeg tilhører min herre."

"Er det en gave?" sagde hr. Kahn dæmpet og pegede på smykket.

Hun nikkede, stadig med sammenknebne læber og et betydningsfuldt udtryk. Hun havde selv ønsket at bære dette slavetegn og hun bar det offentligt med en ugenert koldblodighed, som hævede hende over de sædvanlige tarvelige fejltrin, hædret ved en fyrstes valg, misundt af alle. Da hun viste sig med dette halsbånd, hvorpå rivalindernes skarpe blikke mente at læse et fremragende fornavn sammenslynget med hendes, havde alle kvinder forstået og vekslet blikke, som om de ville sige: "Jaså, så er det altså gjort!" I en hel måned havde den officielle verden talt om denne historie, ventet på denne opløsning. Og det var virkelig gjort; hun udråbte det selv, hun bar det skrevet på sin arm. Hvis man skulle tro et almindelig gængst rygte, havde hun i femtenårsalderen haft en kusk som sin første elsker. Siden var hun steget i graderne, højere for hver gang: bankierer, embedsmænd, ministre; og for hver gang hun havde givet sig selv bort, havde hun forbedret sin stilling. For at sætte kronen på det hele og tilfredsstille en sidste nykke, en sidste ærgerrighed, havde hun nu ladet sit kønne, koldt beregnende hoved hvile på en kejserlig hovedpude. Det var hendes apoteose.

"En bock, om jeg må be'!" sagde en tyk, dekoreret herre, en general, som så smilende på hende.

Da hun kom med øllet, råbte to deputerede på hende.

"Må vi bede om to glas chartreuse."

En strøm af mennesker væltede nu ind, fra alle hjørner krydsede bestillingerne hinanden: grog, anisette, lemonade, tærter, cigarer. Herrerne iagttog hende, hviskede, ophidsede af den frivole historie, som var i omløb. Og når denne kropige, som i morges havde draget sig ud af kejserens favntag, tog imod deres penge med fremstrakt hånd, syntes de at vejre, eftersøge på hendes person et spor efter denne kejserlige kærlighed. Hun blev ikke den mindste smule forlegen, hun vendte sig langsomt om for at vise sit hundehalsbånd frem, hvis tykke guldkæde ringlede lidt. Det var sikkert et yderligere pikant krydderi at være allemandstøs, når man nylig havde været dronning for en nat, at vandre rundt blandt cafébordene, mellem citronskiver og kagekrummer, med disse guddommelige fødder, som var blevet dækket med kys af suverænens moustacher.

"Det er meget morsomt," sagde hun, idet hun kom tilbage og stillede sig foran hr. Kahn. "De tager mig sandelig for en kronymfe. Der var bestemt en, som lige tog mig om livet. Jeg sagde intet. Hvad skulle have tjent til? Det er jo for de fattiges skyld, ikke sandt?"

Hr. Kahn bad hende med en blinken om at bøje sig ned, og hviskede:

"Nå, og hvad med Rougon –?"

"Stille!" svarede hun, også med dæmpet stemme. "Jeg har sendt ham en indbydelse. Jeg venter ham snart."

Da hr. Kahn rystede på hovedet, fortsatte hun ivrigt:

"Jo, jeg kender ham, han kommer. Han ved for resten intet."

Kahn og Béjuin satte sig nu til at spejde efter Rougon. De overskuede hele den store sal gennem åbningen mellem forhængene. Folkemængden blev større for hvert minut. I sofaen lå herrer med korslagte ben tilbagelænede og søvnigt halvlukkede øjne, og foran dem cirkulerede en uafbrudt strøm af mennesker, som snublede over deres fødder. Der var en voldsom hede. Støjen voksede i den røde tåge, som svævede over de sorte hatte. Og hele tiden kunne man høre den skurrende, klaprende lyd af lykkehjulet over det hele.

Fru Correur, som nu ankom, tog langsomt en runde forbi standene. Hun så meget fed ud i en grenadinekjole i lyslilla og hvidt, hvorunder hendes tykke hals og arme dannede rødlige valke. Hun havde et kløgtigt udtryk, den beregnende mine hos en kunde, der er ved at udse sig en god forretning. Hun plejede at sige, at man på disse velgørenhedsbasarer kunne finde prægtige sager til røverkøb; de fine damer forstod ikke at bedømme varerne ordentligt. Hun købte for øvrigt aldrig af de sælgere, hun kendte, de jobbede altid prisen op. Da hun havde været rundt i salen, rørt ved tingene, snuset til dem og lagt dem fra sig igen, kom hun tilbage til en bod med skindvarer, hvor hun stod og rodede i varerne i mindst ti minutter. Endelig tog hun med en ligegyldig mine en mappe af ruslæder, som havde stukket hende i øjnene allerede for et kvarter siden.

"Hvad koster denne her?" spurgte hun.

Ekspeditricen, en høj blondine, som var optaget af at fjase med to herrer, vendte næppe hovedet og sagde:

"Femten francs."

Den var mindst tyve værd. Damerne, som konkurrerede om at franarre herrerne vanvittige summer, solgte sædvanligvis til

kunder af deres eget køn for spotpris, det var en slags frimureri. Men fru Correur lagde mappen tilbage med et forskrækket udtryk og sagde:

"Åh, det er for dyrt. Jeg har brug for en gave, men vil ikke give mere end ti francs. Har De ikke noget kønt til ti francs?"

Hun vendte bunden i vejret på hele lageret. Der var ikke noget, hun brød sig om. Åh, hvis dog blot ikke den mappe havde været så dyr! Hun tog den op igen, stak næsen ind i den. Ekspeditricen blev utålmodig, satte prisen ned til fjorten francs og så til tolv. Nej, nej, det var stadig for dyrt. Og hun fik den endelig for elleve francs, efter en voldsom prutten. Blondinen sagde:

"Det er for afsætningens skyld. Alle fruentimmer prutter, ingen køber noget. Å, hvis vi ikke havde herrerne ...!"

Da fru Correur gik sin vej, fandt hun til sin store glæde længst inde i mappen en prislap, hvorpå der stod fem og tyve francs. Hun løb omkring en tid og slog sig til sidst ned ved lykkehjulet ved siden af fru Bouchard. Hun kaldte hende "min lille elskling", og ordnede et par vildfarne lokker ved hendes tindinger.

"Nej se, der er obersten!" sagde hr. Kahn, som stadig sad ved buffeten og holdt øje med dørene.

Obersten kom derhen, fordi han ikke mente at kunne tillade sig at lade være. Han håbede at slippe fra det med en louisdor, og selv det sved ham i hjertet. Allerede ved døren blev han omringet af tre-fire damer, som råbte:

"Køb en cigar! Køb en æske tændstikker!"

Han smilede og trak sig høfligt til side. Derpå så han sig omkring, han ville betale sin tribut med det samme, standsede

ved en butik, som blev bestyret af en dame, der nød stor popularitet ved hoffet, og spurgte på et ualmindelig grimt cigarfutteral. Fem og halvfjerds francs! Han kunne ikke holde en rædselsslagen gestus tilbage, kastede cigarfutteralet fra sig og tog flugten, mens damen rødmede af ærgrelse, som om han havde behandlet hende personlig på en upassende måde. For at komme ubehagelige kommentarer i forkøbet, gik han hen til den bod, hvor fru de Combelot stadig satte sine små buketter sammen. De buketter kunne vel ikke være så dyre. Han spurgte forsigtigvis ikke på en buket, for han anede, at blomsterpigen måske nok takserede sine arbejder temmelig højt. Han udvalgte sig den mindst udsprungne af roserne, en halvvissen knop, tog sin pung frem og spurgte høfligt:

"Hvad koster denne blomst?"

"Hundrede francs," svarede fru de Combelot, som med et sideblik havde fulgt hans taktik.

Han rystede på hænderne. Men denne gang var det umuligt at trække sig ud af spillet. Der var folk rundt om, man så på ham. Han betalte, tog så sin tilflugt i buffeten, slog sig ned ved hr. Kahns bord og mumlede:

"Man bliver jo flået her ..."

"De så vel ikke noget til Rougon derude?" spurgte Kahn.

Obersten svarede ikke. Han kastede vrede blikke i retning af damerne i boderne derude. Da han hørte hr. d'Escorailles og hr. La Rouquette le meget højt ved en disk, sagde han mellem tænderne:

"De unge herrer har det morsomt ... de får altid valuta for deres penge til sidst!"

Hr. d'Escorailles og hr. La Rouquette så også virkelig ud til at more sig. Damerne sloges om dem. De var næppe kommet ind, førend alle arme blev strakt ud mod dem og deres navne blev råbt til højre og venstre:

"Hr. d'Escorailles, husk, hvad De har lovet! – Hr. La Rouquette, De må virkelig købe en lille kæphest hos mig. Ikke sandt? Nå, så en dukke da! Ja, en dukke, det er netop, hvad De har brug for."

De gik arm i arm, for at beskytte hinanden, sagde de leende. De skred frem, strålende og henrykte, midt mellem alle disse kjoler, kærtegnet af alle disse smukke stemmer. Af og til forsvandt de, druknede blandt alle disse blottede kvindeformer, som de lod som om de forsvarede sig imod med små skrig af ængstelse. Ved hver eneste disk lod de sig bestorme. De spillede nærige, lod som om de blev overvældede af komisk rædsel. En dukke til en louisdor, det havde de ikke råd til. Tre blyanter for to louisdorer … nuvel, man ville altså sende dem på fattiggården? Damerne lo som kurrende turtelduer. De blev stadig mere grådige, berusede af denne guldregn, de tredoblede, firdoblede prisen, vilde af begær efter bytte. De lod dem gå fra hånd til hånd, mens de blinkede betydningsfuldt til hinanden og kom med bemærkninger som: "De to der skal jeg nok presse godt og grundigt … I skal få at se, jeg tage dem ved næsen, så det driver!" De hørte udmærket, hvad der blev sagt bag deres ryg og svarede med komiske buk. Hvor de kom frem, blev der en jubel og en sladren blandt sælgerne; den mest misundte var en atten års pige, som havde solgt en lakstang til dem for tre louisdorer. I den anden enden af salen ville en

sælger proppe et stykke sæbe i hr. d'Escorailles lomme, men han rystede sin pung for næsen af hende og udbrød:

"Jeg har ikke en sou tilbage. Vil De have, jeg skal skrive et gældsbrev?"

Damen tog pungen og undersøgte den. Hun så på den unge mand og så ud, som om hun ville forlange at få hans urkæde.

Det var en spøg. Hr. d'Escorailles plejede altid at have en tom pung med sig til basarerne.

"Nej, kom nu!" sagde han og trak hr. La Rouquette med sig. "Jeg bliver ruineret! Vi må prøve at komme os lidt ..."

Da de gik forbi lykkehjulet, råbte fru Bouchard:

"Tyve sous, mine herrer! Prøv lykken for bare tyve sous!"

De gik hen til boden og lod, som om de ikke havde hørt hende.

"Hvad koster det?"

"Tyve sous."

Der blev atter morskab og latter. Fru Bouchard i sit blå bondepigekostume så på de to herrer med naiv overraskelse, som om hun ikke kendte dem. Og nu blev der en vældig spillen. I et helt kvarter kørte lykkehjulet rundt uden ophold. Hr. d'Escorailles vandt to dusin æggebægre, tre små spejle, syv små mænd af terracotta og fem cigaretetuier; hr. La Rouquette fik to bundter blonder, en visitkortskål af porcelæn på forgyldte zinkfødder, en lysestage og en æske med et spejl i låget. Endelig udbrød fru Bouchard i en sur-sød tone:

"Nej, I er alt for heldige! Jeg ville ikke være med mere. Se her, tag nu Deres ting."

Hun havde lagt dem i to store bunker på et bord. Hr. La Rouquette bad om lov til at bytte sin bunke for violbuketten i

hendes hår. Men det ville hun ikke.

"Nej, nej, De har vundet det her, ikke sandt? Så tag det da."

"Det er helt i orden," sagde hr. d'Escorailles. "Man skal ikke være uhøflig over for Fortuna. Jeg lader så sandelig ikke et eneste æggebæger tilbage!"

Han tog sit lommetørklæde og knyttede det sammen om sine gevinster, hvilket medførte nye udbrud af munterhed. Hr. La Rouquette så da også så komisk hjælpeløs ud. Fru Correur, som hidtil havde stået i baggrunden med et værdigt, matroneagtigt smil, stak nu sit tykke, røde ansigt frem. Hun ville gerne bytte.

"Nej tak, jeg skal ikke have noget," sagde den unge deputerede hurtigt. "Se, jeg forærer Dem det hele."

Men de gik ikke væk endnu, de blev stående et par minutter og sagde fru Bouchard forskellige tvetydige artigheder, som hun lod, som om hun ikke forstod. Hun slog øjnene ned og lo som en fjantet bondetøs. Fru Correur stirrede beundrende på hende og råbte:

"Er hun ikke sød? Er hun ikke sød?"

Nu slog fru Bouchard hr. d'Escorailles over fingrene; han ville undersøge mekanismen i lykkehjulet og påstod, at hun snød. Kunne de ikke lade hende være i fred? Og da hun endelig var blevet af med dem, råbte hun igen sit evindelige:

"Tyve sous! Prøv lykken!"

Hr. Kahn, som havde rejst sig for kunne overse mængden, satte sig hurtigt igen og hviskede:

"Der kommer Rougon. Vi lader, som om vi ikke ser ham."

Rougon gik langsomt op gennem salen. Han standsede, satsede på et nummer i fru Bouchards lykkehjul, betalte tre louisdorer for en af fru de Combelots roser. Da han således

havde ydet sin tribut, syntes han at ville gå igen med det samme. Han banede sig vej gennem trængslen og var allerede på vej mod en dør. Men pludselig kastede han tilfældigt et blik ind i buffeten, og styrede i stedet sin gang derhen med højt løftet hoved, rolig og stolt. Hr. d'Escorailles og hr. La Rouquette havde slået sig ned hos obersten og de herrer Kahn og Béjuin; også den nylig ankomne hr. Bouchard havde sluttet sig til dem. Og da ministeren gik forbi dem, gik der som en gysen gennem dem alle, så uforstyrreligt stor og solid virkede han på dem. Han hilste familiært nedladende på dem og slog sig ned ved et bord nær ved. Hans holdt sit store ansigt højt, han så til højre og venstre som for kækt at udholde de blikke, han følte fæstnet på sig.

Clorinde gik hen til ham, ligefrem majestætisk i sin gule kjole med slæbet.

"Hvad kunne herren tænke sig?" spurgte hun i en forstilt vulgær tone med et anstrøg af ironi.

"Ja, jeg drikker jo aldrig noget," sagde han muntert. "Hvad har De?"

Hun remsede hurtigt sine drikkevarer op: champagne, rom, curacao, kirsch, chartreuse, anisette …

"Nej nej, giv mig bare et glas sukkervand."

Hun gik hen til disken og hentede sukkervandet, stadig majestætisk som en gudinde. Hun blev stående foran Rougon og så på, hvordan han rørte rundt, til sukkeret blev opløst. Han vedblev at smile og ytrede et par almindeligheder.

"Hvordan går det? Det er en evighed siden jeg sidst så Dem."

"Jeg har været på Fontainebleau," svarede hun afdæmpet.

Han løftede blikket og så skarpt på hende. Men nu var det hendes tur til at stille ham spørgsmål:

"Og er De så tilfreds med tingene? Går alting efter ønske?"

"Ja, fuldstændigt," sagde han.

"Nå, men så meget des bedre."

Hun vendte sig rundt, ligesom for at se, om der var nye bestillinger. Men hendes blik hvilede stadig på ham med et ondskabsfuldt udtryk, og hvert øjeblik var hun ved at lade sin triumf eksplodere. Til sidst besluttede hun sig til at gå, men stillede sig i stedet på tæerne for se ud over salen. Hun rørte ved hans skulder og sagde med tindrende øjne:

"Jeg tror, der er nogen, som leder efter Dem."

Merle søgte med ærbødig anstand vej mellem stole og borde i buffeten. Han bukkede tre gange efter hinanden, og bad Hans Excellence meget undskylde, men efter at Hans Excellence var gået, var det brev kommet, som Hans Excellence havde ventet på hele dagen. Og selv om han ikke havde modtaget nogen ordrer, havde han ment sig …

"Ja, ja, det er godt, kom med det," afbrød Rougon.

Betjenten gav ham et stort brev og gik så ud for at se sig omkring i salen. Rougon havde med ét blik genkendt skriften; det var et egenhændigt brev fra kejseren, svaret på hans afskedsansøgning. Kold sved piblede frem ved hans tindinger, han blegnede imidlertid ikke, men stoppede roligt brevet ned i inderlommen på sin overfrakke, stadig trodsende blikkene fra Kahns bord, hvor Clorinde var gået hen. Hele banden udspionerede ham med feberagtig nysgerrighed; ikke en af hans bevægelser undgik dem.

Da den unge kvinde kom tilbage og stillede sig op foran han, drak Rougon det halve af sit glas sukkervand i et drag og søgte efter en kompliment.

"De er smukkere end sædvanlig i dag. Hvis en dronning antog en tjenestepiges skikkelse ..."

Hun afbrød hans kompliment og sagde djærvt:

"Nå, De læser ikke Deres brev?"

Han lod, som om han havde glemt det og pludselig kom i tanker om det igen.

"Ja vist, det brev. Jeg skal læse det, hvis det kan glæde Dem."

Han skar forsigtigt kuverten op med en pennekniv, og løb hurtigt gennem de få linjer. Kejseren bevilligede ham hans afsked. I næsten et minut holdt han papiret op foran ansigtet, som om han læste det igen. Han var bange for ikke mere at kunne beherske sit ansigt. Hele hans indre var i oprør; han, den stærke man, ville ikke underkaste sig dette at være styrtet. Raseriet fik ham til at skælve helt ind til marven; hvis han ikke havde behersket sig, ville han have skreget, slået knytnæven i bordet, så det var gået midt over. Stadig med blikket fæstnet på brevet så han kejseren for sig, sådan som han havde set ham i Saint-Cloud, da han havde ledt efter ordene og med et stift smil havde forsikret ham om sin tillid og gentaget sine instruktioner. Havde han da længe ruget over denne unåde, siden han så pludseligt havde knust ham og kastet ham bort på en eneste nat, efter at han tyve gange havde bedt ham blive ved magten?

Med en voldsom kraftanstrengelse fik Rougon endelig herredømmet over sig selv igen. Han hævede atter hovedet, hvor ikke et træk var forandret, og stoppede ligegyldigt brevet

tilbage i lommen. Men Clorinde lænede sig frem, støttede begge hænder mod bordet og sagde dæmpet med let skælven af mundvigene:

"Jeg vidste det. Jeg var derhenne her til morgen. Min stakkels ven!"

Hun ynkede ham i en så ondskabsfuldt spottende tone, at han så hende ind i øjnene. Hun forstilte sig for resten ikke længere. Hun havde nu endelig opnået den triumf, hun havde ventet på i månedsvis, hun nød den uden hast, talte langsomt og afmålt, nød den salige lykke endelig at kunne vise sig for ham som hans ufølsomme og hævnede fjende.

"Jeg var ikke i stand til at forsvare Dem," vedblev hun. "De ved formodentlig ikke ..."

Hun talte ikke ud. I stedet spurgte hun skarpt:

"Gæt, hvem der skal træde efter Dem som indenrigsminister?"

Han gjorde en ligegyldig bevægelse. Men hun blev ved at stirre stift på ham. Endelig lod hun øksen falde:

"Min mand!"

Rougon drak endnu en slurk sukkervand. Han var helt tør i munden. I disse to ord havde hun indbefattet alt: sin vrede over at være blevet forsmået, sit had, som hun havde dyrket med så stor kunst, sin kvindelige glæde over at havde besejret en mand, som alle anså for at være så overlegen. Hun nød at få lov til at pine ham, udnyttet sin sejr til det yderste; hun udbredte sig vidtløftigt om alt, hvad hun kunne finde på at såre ham med. Herre Gud, hendes mand var jo ikke noget geni, det indrømmede hun, hun spøgte ligefrem med det; hun ville dermed fortælle ham, at den første, den bedste havde været god

nok, hun havde kunnet gøre betjenten Merle til minister, hvis det havde passet hende. Ja, betjenten Merle, et fjols lige fra gaden, hvem som helst havde været en værdig efterfølger for Rougon. Dette beviste kvindens almægtighed. Derpå åbnede hun sit hjerte helt og holdent, talte moderligt og beskyttende til ham, gav ham ligefrem gode råd.

"Ser De, min kære ven, det er som jeg så mange gange har sagt Dem: De gør kvinderne uret ved at foragte dem. Nej, kvinderne er ikke så dumme, som De tror. Det ærgrede mig at høre Dem kalde os tosser, møbler, der står i vejen, en klods om benet og alt det andet. Se på min mand! Har jeg været ham en klods om benet? Det var det, jeg ville vise Dem. Jeg satte mig for, at jeg skulle have den glæde, De husker nok den dag, da vi havde en bestemt samtale. Nu har De indset det, ikke sandt? Nuvel, så lad os være gode venner nu. De er meget klog, min kære ven, det indrømmer jeg gerne. Men husk på en ting: en kvinde kan altid narre Dem, hvis hun anstrenger sig lidt."

Rougon var temmelig bleg, men han smilede stadig.

"Ja, De har måske ret," sagde han langsomt, og nu dukkede hele den gamle historie op for ham. "Jeg havde kun mit gode hoved. De havde ..."

"Jeg havde noget andet, naturligvis!" fuldendte hun med en frækhed, der næsten var imponerende, så langt gik hun sig ud over, hvad der passede sig.

Han lod ikke en eneste beklagelse undslippe sig. Hun havde suget næring af ham for at kunne overvinde ham; hun udnyttede nu som et våben de lektioner, hun som lærvillig elev havde stavet sig igennem ved hans side under deres dejlige eftermiddage sammen i Rue Marbeuf. Det var en

utaknemmelighed, et forræderi, hvis bitre bæger han tømte uden at væmmes, således som det anstår sig en erfaren mand. Det eneste han tænkte på under denne afsløring, var om han nu endelig kendte hende helt til bunds. Han huskede på, hvordan han før havde prøvet at forske i hende, sine frugtesløse forsøg på at lære de hemmelige hjul at kende i dette prægtige, men defekte maskineri. Mændenes dumhed, sagde han til sig selv, var sandelig stor!

To gange havde Clorinde forladt ham for at servere for andre gæster. Da hun nu havde fået lettet sit hjerte, begyndte hun atter sin majestætiske vandring blandt bordene og lod, som om hun ikke længere huskede ham. Han fulgte hende med øjnene, og han så hende gå hen til en herre med et vældigt skæg, en udlænding, hvis ødselhed for tiden vakte stor opsigt i Paris. Han var i færd med at tømme et glas malaga.

"Hvad koster det?" spurgte han og rejste sig halvt.

"Fem francs, min herre. Alle forfriskninger koster fem francs glasset."

Han betalte. Så sagde han i samme tonefald og med den samme fremmede accent:

"Og hvad koster et kys?"

"Hundrede tusinde francs," svarede hun uden tøven.

Han satte sig igen, skrev nogle ord på et stykke papir, han rev ud af en notesbog. Så trykkede han et smækkys på hendes kind, betalte det og gik ganske flegmatisk sin vej. Alle smilede og fandt, at det var vældig godt gjort.

"Det er kun et spørgsmål om at betale prisen," sagde Clorinde, idet hun atter nærmede sig Rougon.

Han opfattede det som en ny hentydning. Til ham havde hun sagt: aldrig! Denne mand, som uden at blinke havde modtaget sin unådes kølleslag, pintes nu frygteligt af det halsbånd, som hun så frækt bar. Hun bøjede sig udfordrende frem og svajede svaneagtigt med halsen. Perlen ringlede i guldbjælden, kæden syntes endnu at være varm efter giverens hånd, og diamanter lynede på fløjlet, hvor han let kunne stave sig til den af alle kendte hemmelighed. Og aldrig havde han følt sig i den grad sønderrevet af denne hemmelige skinsyge, denne fortærende misundelse, som han ind imellem havde følt i forhold til denne almægtige kejser. Han ville hellere have set Clorinde i armen på denne kusk, som man talte så meget om. Det ophidsede hans gamle lidenskab at vide, at hun var umulig at komme til, der aller højest oppe som slavinde af den mand, som med et ord kunne få alles hoveder til at bøje sig.

Den unge kvinde anede sikkert hans kval, og det morede hende at finde på endnu en ondskabsfuldhed. Hun pegede med et blik hen på fru de Combelot, som solgt blomster i sin blomsterbod. Og så sagde hun med en ond latter:

"Stakkels fru de Combelot! Hun venter stadig!"

Rougon tog et drag af sit sukkervand. Han var ved at kvæles. Han tog sin pung frem og spurgte:

"Hvad skylder jeg?"

"Fem francs."

Da hun havde kastet mønten ned i sin taske, rakte hun atter hånden frem og spurgte skæmtsom:

"Får jeg ingen drikkepenge?"

Han ledte og fandt to sous, som han lagde i hendes hånd. Det var den eneste hævn, han i sin opkomlingsbrutalitet kunne

finde på. Hun rødmede trods sin store selvsikkerhed. Men så antog hun atter sin gudindestolthed. Hun nejede og sagde, idet hun fjernede sig:

"Tak … Deres Excellence."

Rougon turde ikke straks rejse sig. Han var mat i knæene, han var bange for, at hans ben skulle give efter under ham, og han ville gå, som han var kommet, med en rolig og behersket mine. Han var især bange for at gå forbi sine gamle venner, hvis fremstrakte halse, spidsede øren og opspilede øjne ikke var gået glip af den mindste del af optrinnet. Han så sig endnu en tid rundt i salen med foregivet ligegyldighed. Han tænkte. Endnu en akt af hans politiske liv var altså slut. Han var faldet; undergravet, fortæret, opslugt af sit koteri. Hans stærke ryg knagede under det ansvar, de dumheder og usselheder, han havde taget på sig for rent pral, for at tilfredsstille sit behov for at være en frygtet og ædelmodig høvding. Hans tyremuskler gjorde kun hans fald så meget mere larmende. Selve magtens betingelser, nødvendigheden af at have glubske munde i ryggen, der skulle mættes, at holde sig oppe ved hjælp af rent og skært magtmisbrug, havde uundgåeligt gjort hans fald til et spørgsmål om tid. Og nu huskede han på klikens langsomme arbejde, de hvasse tænder, der for hver dag gnavede en lille smule mere af hans kraft. De var omkring ham, de klatrede op på skødet af ham, så op på hans bryst og hans strube, så han til sidst kvaltes. De havde taget alt fra ham: hans fødder til at klatre med, hans hænder til at stjæle med, hans kæber til at bide og æde med; de havde så at sige bygget deres bolig inde i hans krop, den var deres glæde og gode helbred, de frådsede i den uden at tænke på morgendagen. Nu, hvor de havde ædt ham op

indefra og hørte det knage i skroget, tog de flugten som rotter, der ligesom instinktivt ved, at huset, hvis mure de har undergravet, er ved at styrte sammen. Hele flokken var fede og blomstrende, og var allerede klar til at gøde sig med en andens fedme. Hr. Kahn havde nylig solgt sin Niort-Ângers-jernbane til grev de Marsy. Obersten ville i næste uge blive hovmester på et kejserligt lystslot. Hr. Bouchard havde fået det udtrykkelige løfte, at hans protegé, den interessante Georges Duchesne, ville blive udnævnt til souschef, så snart Delestang blev indenrigsminister. Fru Correur glædede sig over en svær sygdom, som fru Martineau droges med, og mente allerede at bo i sit hus i Coulonges, hvor hun ville leve af sine renter som en hæderlig borgerfrue, og drive velgørenhed som sin eneste beskæftigelse. Hr. Béjuin var sikker på at komme til at modtage kejseren på sit glasværk til efteråret. Hr. d'Escorailles, som havde fået en eftertrykkelig opsang af markien og markisen, faldt på knæ for Clorinde og halede sig en stilling som underpræfekt i land blot ved hjælp af de beundrende blikke, hvormed han så hende servere cognac. Og Rougon, som sad der lige foran den velfodrede klike, følte sig mindre end før: nu var det dem, der var giganterne, som knuste ham under sig. Han vovede end ikke at rejse sig fra stolen af frygt for at se dem smile, hvis han kom til at vakle.

Efterhånden fik han dog mere herredømme over sig selv og rejste sig. Han skubbede netop det lille bord fra sig for at komme op, da Delestang trådte ind, arm i arm med grev de Marsy. Om denne sidste var der netop en mærkværdig historie i omløb. Hvis man skulle tro rygterne, var han sidste uge taget sammen med Clorinde til slottet i Containerplads, kun for at

lette hendes vej til møderne med Hans Majestæt. Han havde påtaget sig at underholde kejserinden imens. Det blev for resten kun anset for en smule pikant, ikke andet – sådanne tjenester gør mændene jo hinanden hele tiden. Men Rougon anede, at det var en hævn fra grevens side, når han arbejdede for hans fald i samråd med Clorinde og rettede de samme våben mod sin efterfølger i ministeriet, som for nogle måneder siden i Compiègne var blevet brugt for at styrte ham selv, og det blev gjort på en åndrig måde med en lille bismag af elegant frivolitet. Og lige siden tilbagekomsten fra Fontainebleau havde hr. de Marsy og Delestang været uadskillelige.

De herrer Kahn og Béjuin, obersten og hele resten af kliken kastede sig i den nye ministers arme. Udnævnelsen ville ikke komme i avisen før i morgen i forbindelse med Rougons afsked, men dekretet var underskrevet, så man kunne godt triumfere. De gav ham kraftige håndtryk, efterfulgt af en hvisken, smilen og udbrud af henrykkelse, som med stort besvær blev holdt skjult fra resten af salens blikke. De tog ham i besiddelse lidt ad gangen, de kyssede hans hænder og fødder, før de bemægtigede sig hans arme og ben og siden hele legemet. Og han tilhørte dem allerede; en holdt hans højre arm, en hans venstre, en tredje havde fået tag i en af hans frakkeknapper, mens en fjerde bag hans ryg rejste sig på tå og hviskede et eller andet til hans nakke. Han rettede sit kønne hoved op med en nedladende værdighed, den samme statelige, korrekte og idiotiske mine som hos et statsoverhoved på rejse, når han får blomster af damerne i en eller anden lille provinsby, som man ser det på træsnit i aviserne. Rougon stod ganske bleg foran denne

gruppe, han pintes af denne middelmådigheds apoteose, men kunne dog ikke tilbageholde et smil. Han huskede …

"Jeg har altid sagt, at Delestang ville nå langt," sagde han med et diplomatisk udtryk til grev de Marsy, som kom mod ham med udstrakt hånd.

Greven svarede med en let grimasse, elskværdigt ironisk. Han havde det sikkert vældig morsomt, efter at han havde knyttet venskab med Delestang og gjort hans hustru tjenester. Han talte en tid med Rougon og viste sig udsøgt høflig. Stadig i strid, fjender af temperament, tog disse to mænd efter hver eneste af deres dueller hatten af for hinanden som jævnbyrdige modstandere og satte sig for atter og atter i en uendelighed at tage revanche. Rougon havde før såret Marsy, Marsy havde nu såret Rougon, og sådan ville det blive ved, indtil den ene af dem til sidst bed i græsset. Måske ønskede de ikke engang, at modstanderen skulle dø rigtigt, for striden morede dem, deres rivaliseren var en livsopgave, og desuden havde de en dunkel følelse af, at de var de to lodder, der var nødvendige for kejserdømmets ligevægt: den behårede knytnæve, som knuser, og den fine, behandskede hånd, som kvæler.

Delestang var imidlertid offer for en pinagtig forvirring. Han havde opdaget Rougon, og han vidste ikke, om han skulle gå hen og trykke hans hånd. Han kastede et ængsteligt blik på Clorinde, men hun lod til at være fuldt og helt optaget af sin virksomhed, hun løb rundt med sandwiches og tærter, så her, så der. Af et blik fra hende lod han dog til at forstå, hvad han skulle, han gik endelig frem, lidt forlegen, og bad om undskyldning.

"Min ven, De er vel ikke vred på mig? Jeg sagde nej, men de tvang mig. Der er jo tilfælde, hvor man … ikke sandt …"

Rougon afbrød ham; kejseren havde handlet klogt, landet ville være i gode hænder. Så blev Delestang modigere.

"Jeg forsvarede Dem, ja, vi forsvarede Dem allesammen. Men mellem os sagt, så var De nu gået lidt for langt. Man har særligt taget Deres sidste historie ilde op, med disse Charbonnels, og de stakkels nonner …"

Hr. de Marsy undertrykte et smil. Rougon svarede i samme joviale tone som i de gode gamle dage:

"Javist, ja, undersøgelsen hos nonnerne. Ja, af alle de dumheder, jeg har begået for mine venners skyld, er det måske min eneste kloge og retfærdige handling i de fem måneder, jeg har haft magten."

Han skulle lige til at gå, da han så Du Poizat komme ind og erobre Delestang. Præfekten lod, som om han ikke så ham. Han havde ligget på lur i Paris og ventet i tre dage. Han blev vist lovet at få et andet præfektur, for han udgød sig i taksigelser og glimtede med sine uregelmæssige hvide ulvetænder. Da den nye minister vendte sig om, fik han næsten den af fru Correur fremskubbede betjent Merle lige i favnen; betjenten slog øjnene ned som en bly ung pige, mens fru Correur roste ham til skyerne.

"Man kan ikke lide ham i ministeriet," sagde hun, "fordi han ved sin tavshed protesterede mod magtmisbruget. Han har sandelig set mange sære ting under hr. Rougon!"

"Ja, højst mærkværdige," sagde Merle. "Jeg ville kunne fortælle mangt og meget. Hr. Rougon vil ikke blive savnet. Jeg har så

sandelig selv mine grunde til ikke at elske ham. Jeg var nær ved at blive afskediget på grund af ham."

Rougon hørte intet af dette. I den store sal, som Rougon gik igennem med langsomme skridt, var der nu tomt på diskene. For at behage kejserinden, som var børnehjemmets protektrice, havde publikum ordentligt sloges om varerne. Sælgerne talte henrykt om at prøve at skaffe nye lagre til aftenen. De talte deres penge på bordene, og der blev udslynget tal fra alle sider, efterfulgte af triumferende latter: en havde solgt for 3.000 francs, en anden for 4.500, en tredje for 7.000, en fjerde for 10.000. Denne sidste var strålende fornøjet: det var hendes skønhed, der var 10.000 francs værd.

Fru de Combelot var fortvivlet. Hun havde solgt sin sidste rose, men kunderne blev ved med at bestorme hendes bod. Hun kom ud fra sit stade for at spørge fru Bouchard, om hun ikke havde noget, der kunne sælges, hvad som helst. Men selv lykkehjulsgevinsterne var udsolgt; en dame gik netop bort med den sidste, et lille dukkevaskefad. De prøvede alligevel at lede og fandt endelig et bundt tandstikker, som var faldet på gulvet. Fru de Combelot tog den med sig, jublende af sejrsglæde. Fru Bouchard fulgte med. De gik begge to ind i boden.

"Mine herrer! Mine herrer!" råbte fru de Combelot djærvt, idet hun med en bevægelse af sine nøgne arme samlede herrer rundt om sig. "Dette er alt, hvad der er tilbage, et bundt tandstikkere. Der er femogtyve tandstikkere. Jeg sælger dem for højeste bud."

Herrerne trængtes omkring hende, lo, vinkede med behandskede hænder. Alle fandt fru de Combelots idé ypperlig.

"En tandstikker!" råbte hun. "Vi begynder buddene ved fem francs ... fem francs!"

"Ti francs!" lød en stemme.

"Tolv francs!"

"Femten francs!"

Men da hr. d'Escorailles havde taget et langt spring helt op til femogtyve francs, brød fru Bouchard hurtigt ind med sin fløjtestemme:

"Så går den for femogtyve francs."

De andre tandstikkere gik endnu højere. Hr. La Rouquette betalte femogfyrre francs for sin, den nylig ankomne cavaliere Rusconi drev buddene helt op til tooghalvfjerds francs; den sidste tandstikker, som var knækket, efter hvad fru de Combelot oplyste, fordi hun ikke ville bedrage kunderne, som hun sagde, gik for et hundrede og sytten francs til en gammel herre, som betragtede den unge, stærkt dekolleterede dame med lystne blikke, da hun overrakte ham hans køb.

"Den er knækket, mine herrer, men den kan stadig bruges. Hundrede otte er budt! Hundrede ti! Hundrede elleve! Hundrede tolv! Hundrede tretten! Hundrede fjorten! Hundrede fjorten! Den er vel mere værd en som så? Hundrede sytten! Hundrede sytten! Ingen højere? Så går den for hundrede sytten!"

Forfulgt af alle disse tal forlod Rougon salen. Ude på terrassen mod floden sagtnede han sine skridt. Et uvejr var på vej. Dernede løb den olieagtige, smudsiggrønne Seine trægt mellem sine kajer, hvor vældige støvskyer nu hvirvlede frem. I Tuilerihaven piskedes træerne af hede ilinger, og deres grene hang slapt ned med udtørrede blade. Rougon gik frem under de

høje kastanjetræer, hvor der var næsten bælgmørkt. En varm fugtighed steg op ligesom fra en kælder. Han kom ud i den store allé; da opdagede han Charbonnels, som sad og så hovmodige ud på en bænk. De var ganske forandrede, så ligefrem storslåede ud, manden i lyse bukser og tætsiddende frakke, fruen i lysviolet silkekjole og en hat med røde blomster. Ved siden af dem, overskrævs på bænken, sad en lurvet fyr uden skjorte, klædt i en gammel, slidt jægerjakke. Det var Gilquin. Han gestikulerede energisk og skubbede ustandselig til sin hue, som ikke ville sidde rigtigt.

"Skælme alle til hobe!" skreg han. "Har Théodore nogensinde villet bedrage noget menneske for så meget som en sou? De fandt på den historie om snyd med mønstringen for at vælte mig. Da gav jeg fanden i dem, ser De. De kan drage fanden i vold for min skyld. Men de er alligevel rædde for mig, kan De tro. De kender mine politiske meninger. Jeg har aldrig hørt til Badinguets bande ..."

Han lænede sig frem og tilføjede med dæmpet stemme og smægtende miner:

"Jeg savner kun én person dernede ... en henrivende kvinde, en dame af det bedre selskab. Ja, det ville være en vældig rar forbindelse. Hun var blond. Jeg har fået en lok af hendes hår."

Så satte han sig tæt hen til fru Charbonnel, slog hende på knæet og hylede:

"Nå mutter, hvornår får jeg indbydelse til Plassans til at smage på Deres syltetøj? Nu har De jo grunker nok, hvaba!"

Men Charbonnels lod til at være meget ærgerlige over Gilquins fortroligheder. Fruen trak sin lysviolette silkekjole sammen om sig og svarede stift:

"Vi bliver i Paris endnu nogen tid... vi har tænkt os at tilbringe halvdelen af året her."

"Ak ja, Paris!" sagde manden i et beundrende tonefald. "Paris er uden sammenligning!"

Idet blæsten tiltog, og en flok barneplejersker med børn ilede gennem haven, vendte han sig mod sin hustru og sagde:

"Det er vist bedst, at vi går hjem, hvis vi ikke vil være våde. Vi bor heldigvis kun et par skridt herfra."

De var taget ind på Hôtel de Palais-Royal ved Rue de Rivoli. Gilquin så efter dem med et foragteligt skuldertræk.

"Endnu et par troløse venner!" mumlede han. "Åh, de ligner allesammen hinanden!"

Pludselig opdagede han Rougon. Han rettede sig op, ventede på ham, gav sin hue endnu et skub og sagde:

"Jeg har ikke været på visit hos dig, men du er vel ikke stødt af den grund? Den svindler til Du Poizat har sikkert sladret om mig. Men det er løgn det hele, gamle dreng, det kan jeg bevise for dig når som helst. Men jeg er ikke vred på dig. Og som bevis giver jeg dig min adresse: Rue du Bon-Puits 25, La Chapelle, fem minutters gang fra toldstedet. Hvis du har brug for mig igen, skal du bare give mig et vink."

Han fjernede sig med slæbende skridt. Han så sig omkring, ligesom han ville se efter, hvor han var. Så løftede han sin knyttede næve mod Tuilerierne, som lå der i blygrå tyngde længst væk i alleen under den mørke himmel, og skreg:

"Leve republikken!"

Rougon gik op ad Champs-Élysées. Han blev grebet af en længsel efter at gense sit lille hus ved Rue Marbeuf. I morgen ville han forlade ministeriet og flytte derhen igen. Han var træt,

men rolig, det var som et stort tomrum med en dump smerte dybt nede. Han vandrede afsted i formløse drømme, tænkte på store ting, han ville udføre en dag for at bevise sin overlegenhed. Af og til løftede han hovedet og så på himmelen. Uvejret ville ikke rigtig beslutte sig for at bryde ud. Horisonten var skjult af rustrøde tåger; i den øde Avenue des Champs-Élysées lød tordenen som et galopperende artilleri, og trætoppene skælvede. De første regndråber faldt, da han drejede om hjørnet til Rue Marbeuf.

Udenfor porten stod en overdækket vogn. Oppe i lejligheden traf han sin hustru, som var i færd med at gennemgå værelserne, måle vinduerne og give ordrer til en tapetserer. Han blev meget overrasket. Men hun fortalte, at hun havde mødt sin broder, hr. Beulin-d'Orchère; han vidste allerede, at Rougon skulle gå af; han havde villet genere sin søster ved at meddele hende nyheden om sin snarlige udnævnelse til justitsminister og dermed forsøge at skabe uenighed mellem ægtefællerne. Men fru Rougon havde indskrænket sig til at lade spænde for og straks køre hen for at se sig om i deres kommende hjem. Den gudfrygtige dame bar sit sædvanlige rolige og korrekte udtryk; hun gik med lydløse skridt rundt i værelser og tog dette hus i besiddelse igen, som hun havde gjort lyst og lunt som et kloster. Hendes eneste tanke var trofast at udfylde den plads, som var blevet hende anvist. Rougon følte sig rørt ved synet af dette tørre væsen med den pedantiske ordensmani.

Imidlertid brød uvejret ud med forfærdelig voldsomhed. Tordenen buldrede og regnen faldt i stride strømme. Rougon måtte vente i næste tre kvarter, for han ønskede at begive sig afsted til fods. Champs-Élysées var et hav af gult, løbende skidt

lige fra Arc de Triomphe til Place de la Concorde. Avenuen var øde, kun hist og her så man en fodgænger hoppe afsted mellem de højeste brosten, træerne stod dryppende i den rolige, opfriskede luft. På himlen havde tordenvejret efterladt en række kobberfarvede, lasede skyer, som spredte et uhyggeligt, melankolsk lys.

Rougon fortsatte med at spinde på sine formløse fremtidsdrømme. En regndråbe faldt af og til på hans hænder. Han følte sig atter træt i alle ledemod; det var som om han var tørnet mod en mur, som spærrede ham vejen. Pludselig hørte han bag sig en rumlen af vogne og hovslag, som fik jorden til at skælve. Han vendte sig om.

Det var en hel kortege, som gennem skidtet og halvmørket nærmede sig fra Boulogneskoven; smukke uniformer oplyste Champs-Élysées skumle alleer. I spidsen galopperede en deling dragoner. Derefter kom en overdækket landauer, trukket af fire heste, på begge sider red staldmestre i guldbroderede uniformer og lod sig koldblodigt overstænke med skidt fra vognhjulene. Inde i den mørke vogn så man kun et lille barn, kejserprinsen, som med udspredte fingre og den lille røde næse klistret til vinduesruden så ud på folket.

"Nej se, det lille kræ!" sagde en gadefejer smilende, idet han skubbede sin kærre afsted.

Rougon var standset op og så tankefuld efter kortegen, som jog frem gennem vandpytterne, så skidtet stænkede højt op i træerne.

14

En dag i marts tre år senere fandt der et meget stormfuldt møde sted i den lovgivende forsamling. Kejseren havde givet forsamlingen ret til at svare på talen om regeringens hensigter, og for første gang blev denne tale nu diskuteret.

Hr. La Rouquette og en gammel deputeret, hr. de Lamberthon, som havde en smuk hustru, sad i restauranten og drak grog.

"Skulle vi gå ind i salen igen?" sagde hr. de Lamberthon, som anstrengte sig for at høre, hvad der gik for sig. "Jeg tror, det går hedt for sig derinde."

Man hørte af og til en fjern støj, en surren af stemmer, ligesom en pludselig stormvind; så blev der atter dødstille. Men hr. La Rouquette fortsatte med at ryge med en fuldstændig ubekymret mine og svarede:

"Nej, jeg vil ryge min cigar færdig. De kan vel sende bud efter os, hvis de har brug for os. Jeg har sagt til dem, at de skal hente os."

De var alene i *buvetten*, et smukt lille, caféllignende lokale længst væk i den lille have mellem kajen og Rue de Bourgogne. Det var malet i lysegrønne farver, med et flettet bambustag og store glasdøre ud mod haven, så det lignede et orangeri, der var blevet forvandlet til en havefestbuffet. Væggene var beklædte med spejle; borde og en disk var af rød marmor og der var sofaer og stole, som var betrukket med grøn reps. Gennem en af de åbne døre strømmede den smukke eftermiddags forårsagtige varme ind, frisket op af brisen fra Seinen.

"Krigen i Italien har sat kronen på hans triumf," sagde hr. La Rouquette, idet han fortsatte deres afbrudte samtale. "Nu, hvor han giver landet sin frihed tilbage, viser han hele styrken af sin snilde ..."

Han talte om kejseren. Han lovpriste novemberdekretet, de store statsinstitutioners øgede direkte deltagelse i suverænens politik, udnævnelsen af ministre uden portefølje, som skulle repræsentere regeringen overfor kamrene. Det var en genindførelse af de elementer af den konstitutionelle styreform, der var sunde og fornuftige. En ny æra, det liberale kejserdømmes æra, var begyndt. Han rystede asken af sin cigar i henrykt beundring.

Hr. de Lamberthon rystede på hovedet.

"Jeg er bange for, at kejseren går for hurtigt frem," sagde han. "Man kunne godt have ventet lidt endnu. Det havde ingen hast."

"Jo, jeg forsikrer Dem, han måtte gøre noget," sagde den unge deputerede ivrigt. "Det er jo netop det geniale ..."

Han sænkede stemme og forklarede den politiske stilling. Biskoppernes hyrdebrev angående pavens verdslige magt, som truedes af regeringen i Torino, foruroligede kejseren meget. Samtidig var oppositionen ved at vågne, landet befandt sig i en krise. Tiden var inde til at forsøge at få en forsoning mellem partierne, at trække de misfornøjede politikere til sig gennem klog eftergivenhed. Han fandt nu, at det despotiske kejserdømme havde været fyldt med fejl; det liberale kejserdømme ville være en apoteose, der skulle sprede lys over hele Europa.

"Han er i hvert fald gået for hurtigt frem," sagde hr. de Lamberthon, som stadig rystede på hovedet. "Jeg forstår meget

udmærket, hvad De mener med det liberale kejserdømme, men, min bedste herre, det er jo noget ganske nyt og ukendt … ukendt … ukendt …"

Han gentog dette udtryk tre gange, hver gang med en ny betoning, og viftede med hånden i luften foran sig. Hr. la Rouquette svarede ikke; han var ved at drikke sin grog ud. De to deputerede sad der med tankefulde miner og betragtede himmelen gennem den åbne dør, som om de søgte dette ukendte liberale kejserdømmes skæbne på den anden side af kajen i retning af Tuilerierne, hvor der stod en tæt, grå tåge. Bag dem hørte man atter stemmernes fjerne torden som et uvejr, der nærmede sig.

Hr. de. Lamberthon drejede urolig hovedet. Efter en pause spurgte han:

"Det er Rougon, der skal svare, ikke sandt?"

"Jo, det mener jeg," svarede hr. La Rouquette og kneb læberne sammen med et diskret udtryk.

"Han var temmelig meget kompromitteret," sagde den gamle deputerede igen, "og kejseren gjorde et temmelig besynderligt valg, da han udnævnte ham til minister uden portefølje og gav ham til opgave at forsvare sin nye politik."

Hr. La Rouquette udtalte ikke sin mening lige straks. Han strøg langsomt sine lyse moustacher. Endelig sagde han:

"Kejseren kender Rougon."

Så udbrød han i et andet tonefald:

"Ved De hvad, den her grog var ikke noget særligt. Jeg er forfærdelig tørstig. Jeg har lyst til at drikke et glas lemonade."

Han bestilte et glas lemonade. Hr. de Lamberthon tøvede, men bestemte sig til sidst til et glas madeira. De talte om fru de

Lamberthon, og hendes ægtemand bebrejdede sin unge kollega, at han så sjældent kom på besøg. Den sidstnævnte lænede sig tilbage i den polstrede sofa, så sig sidelæns i spejlene, nød væggenes lysegrønne farve i dette glade cafélokale, som lignede en lund à la Pompadour i en fyrstelig park, bestemt for kærlighedsmøder.

Nu kom en tjener løbende med tungen ud af halsen:

"Hr. La Rouquette, De må komme omgående!" sagde han stakåndet.

Da den unge deputerede gjorde en ærgerlig gestus, bøjede tjeneren sig frem og hviskede til ham, at han var sendt af hr. de Marsy selv, kammerets præsident. Han tilføjede med høj stemme.

"Alle skal komme … kom med det samme."

Hr. de Lamberthon var ilet ind. Hr. La Rouquette skulle til at følge efter ham, men så syntes han at fortryde. Han kom på den idé at ville samle alle de deputerede, der skulkede, og sende dem ind på deres plads. – Først gik han ind i konferencesalen, et smukt rum med ovenlysvinduer og en stor, grøn marmorkamin med to nøgne, tilbagebøjede kvindefigurer af hvid marmor, hvori en lystig ild flammede, trods det lune vejr. Rundt om det vældige bord sad tre halvsovende deputerede og så på malerierne på væggene og det berømte ur, der kun blev trukket op en eneste gang om året; en fjerde stod foran kaminen og varmede sig og lod til ivrigt at betragte en lille gipsstatue af Henri IV, som i den anden ende af lokalet tegnede sin kontur mod en opstilling af faner, der var blevet taget ved Marengo, Austerlitz og Jena. Da La Rouquette gik fra den ene til den anden og råbte: "Hurtigt, alle på deres pladser!" rejste

herrerne sig, som om de netop var vågnet, og ilede ud i gåsegang.

Hr. La Rouquette var imidlertid på vej videre; han ville gå til biblioteket, men vendte for en sikkerheds skyld om for at kaste et blik ud på toiletterne. Der stod hr. de Combelot og beundrede sine hvide hænder, som han holdt nedsænkede i et stor vandfad. Han havde ingen hast, han gik ud for at indtage sin plads, men først efter at have tørret sine hænder omhyggeligt og kæmmet sit smukke sorte skæg foran spejlet med en lille lommekam.

Biblioteket var tomt. Bøgerne stod og sov i deres egetræsskabe, de to vældige borde med grønne duge stod fuldstændig tomme, bogstøtterne, der var fastgjort til lænestolenes armlæn var bøjet tilbage og dækket med et tyndt lag støv.

"Her inde er der aldrig nogen!" udbrød La Rouquette med høj stemme, der genlød sært i al stilheden og tomheden; og efter at smækket døren hårdt i gik han videre gennem rækken af korridorer og sale. Han passerede Salle de Distribution, hvor gulvet var belagt med marmor fra Pyrenæerne og hans trin gav ekko, som om han gik gennem en kirke. Og da en betjent havde fortalt ham, at en deputeret af hans bekendtskab, hr. de la Villardière, var ved at vise en herre og en dame rundt i palæet, fortsatte han stædigt sin søgen. Han ilede gennem den alvorlige vestibule, der var kendt under navnet General Foys Sal, hvor de fire statuer af Mirabeau, Foy, Bailly og Casimir Périer altid aftvinger beundring hos besøgende fra landet. Og endelig fandt han hr. de la Villardière i Tronsalen, med en fed kvinde ved den

ene side og en fed herre på den anden; det var en indflydelsesrig valgmand og notar fra Dijon og dennes hustru.

"Man har brug for Dem," sagde hr. La Rouquette. "Hurtigt, ind på Deres plads!"

"Jeg er der straks," svarede den deputerede. Men han kunne ikke slippe fri. Den fede herre havde taget hatten af, stærkt imponeret af salens pragt, med dens glitrende forgyldning og spejlpanelerne; han holdt godt fast i "sin kære deputerede", som han kaldte ham, og ville ikke lade ham gå. Han ville have en forklaring af Delacroix' malerier, store figurmalerier, der fremstillede Frankrigs floder og have: *Mediterraneum Mare, Oceanus, Ligeris, Rhenus, Sequana, Rhodanus, Garumna, Araris.* Disse latinske navne lod til at forvirre ham.

"*Ligeris* er Loire," forklarede hr. de la Villardière.

Notaren nikkede ivrigt som tegn på, at han forstod. Imens var hans kone ved at undersøge tronstolen, en lænestol, der var lidt højere end de øvrige, og stod på en forhøjning. Hun stod lidt på afstand af den og betragtede den med ærbødighed. Endelig tog hun mod til sig og gik nærmere; hun løftede stjålent på det stykke stof, der var lagt over den til beskyttelse, og rørte ved det forgyldte træ og det røde fløjl.

Imidlertid var hr. La Rouquette undervejs gennem den højre fløj af palæet, med dens uendelige korridorer og kontorer og mødeværelser. Han vendte tilbage gennem salen med de fire søjler, hvor unge deputerede drømmer om storhed og berømmelse, når de ser statuerne af Brutus, Solon og Lykurgus. Så gik han tværs over den store vandrehal og hastede gennem et halvrundt galleri, som lignede en slags lav krypt, skummel og nøgen som en kirke, oplyst dag og nat med gaslys.

Endelig slog han forpustet en mahognidør bemalet med guldstjerner op, og trådte, fulgt af den lille skare af deputerede, han havde samlet sammen, ind i salen. Hr. Combelot, med smukt hvide hænder og velkæmmet skæg, fulgte lige efter, hr. de la Villardière, hvem det var lykkedes at frigøre sig for notaren og hans hustru, kom bagved, og alle ilede de til deres pladser. De deputerede i salen stod op på pladserne og truede med de knyttede næver ad en taler, som stod uforstyrrelig rolig på tribunen, og skreg:

"Til orden! Til orden!"

"Til orden!" skreg hr. La Rouquette og hans venner endnu højere end de øvrige, selv om de ikke vidste, hvad det drejede sig om.

Larmen var frygtelig. Nogle deputerede trampede voldsomt i gulvet, andre frembragte en lyd som en geværsalve ved at banke med lågene på deres pulte. Skrigende, skingre stemmer skar som piccolofløjter over basstemmernes buldrende orgelakkompagnement. Af og til syntes brølet at blive mattere og størkne af åndenød, og så kunne man udskille enkelte råb:

"Det er nedrigt! Det er utilladeligt!"

"Han skal tage det i sig igen!"

"Ja, ja, tag det tilbage!"

Men et råb, som ustandselig vendte tilbage og blev akkompagneret af taktfast trampen, var det stadig mere hidsige: "Til orden! Til orden!" som de tørre struber hylede frem.

Taleren på tribunen havde lagt armene over kors. Han så det afsindige kammer lige i ansigtet, trodsede roligt de brølende stemmer og truende knytnæver. To gange mente han, at der var

blevet lidt mere stille, og åbnede munden, men så blev larmen blot endnu vildere. Taget var nær ved at lette.

Hr. de Marsy havde rejst sig fra sin formandsstol og trykkede uafladelig på klokken, det var som en alarmklokke i en rasende storm. Hans blege ansigt var fuldstændig roligt. Et øjeblik tog han hånden fra klokken for at trække sine manchetter ned, og fortsatte så med at ringe. Hans smalle læber krusede sig i et vagt skeptisk smil, som næsten var vokset fast i hans ansigt. Når larmen af og til tog af, råbte han:

"Mine herrer ... så, mine herrer ..."

Endelig lykkedes det ham at få forholdsvis ro i salen.

"Jeg beder den ærede taler," sagde han så, "om at forklare det udtryk, han nylig brugte."

Taleren støttede sig til tribunen, bøjede sig frem og gentog sine ord med hårdnakket stædighed:

"Jeg sagde, at det, der skete den 2. december var en forbrydelse ..."

Han kom ikke længere. Orkanen brød løs igen. En deputeret, som var ildrød i ansigtet, kaldte ham en skurk, en anden slyngede et skældsord mod ham, der var så groft, at stenograferne smilede og undlod at nedskrive det. Gennem larmen hørte man hr. La Rouquettes stemme:

"Han forulemper kejseren! Han forulemper Frankrig!"

Hr. de Marsy gjorde en værdig gestus og satte sig igen.

"Jeg kalder den ærede taler til orden," sagde han.

Uroen ville ikke lægge sig. Det var ikke længere den halvsovende lovgivende forsamling, som for fem år siden havde stemt for et forslag om 400.000 francs til kejserprinsens dåb. Fire deputerede til venstre i salen klappede ad de ord, deres

kollega havde udslynget fra tribunen. De var nu fem om at angribe kejserdømmet. De rev uafbrudt i det, fornægtede det, forholdt det deres stemme i en hårdnakket trods, som efterhånden ville sætte hele landet i gæring mod det. Disse deputerede udgjorde en lille, ubetydelig gruppe, som blev væk i den knusende majoritet, men de besvarede deputeretkammerets trusler og råb uden at miste modet, ubevægelige og stædige i deres krav om hævn.

Selve salen syntes at forandre sig; dens luft ligesom skælvede af feber. Tribunen nedenfor præsidentens bord var på plads igen. Det kolde marmor og de pompøse søjler rundt om den amfiteatralske sal syntes at suge varme fra alle de ivrige talere; lyset, der strømmede ned fra ovenlysvinduet fik de lange rækker af røde fløjlssæder til at gløde i de store debatters storme. Præsidentens massive bord med de alvorstunge paneler fik liv fra hr. de Marsys ironi og uforskammethed, skønt han med sin spinkle, livstrætte verdensmandsskikkelse kun var en tynd streg mod basrelieffet på væggen bag ham. De symbolske statuer af Den offentlige Orden og Friheden i deres nicher mellem søjlerne bevarede deres monumentale, ubevægelige udtryk og tomme stenøjne.

Hvad der imidlertid mere end noget andet gav indtryk af et større liv i salen, var tilhørernes antal, der nu var langt større end før; de lænede sig frem i urolig spænding og fulgte lidenskabeligt debatten. Det øverste galleri var blevet genopbygget. Avisfolkene havde fået deres eget galleri. Aller øverst oppe så man langs den forgyldte balustrade hoved ved hoved, en tætpakket folkemængde, som fik de deputerede til af

og til at sende et uroligt blik derop, som om de pludselig hørte trampet fra en revolutionær pøbel.

Taleren på tribunen ventede stadig på at kunne fortsætte. Endnu overdøvet af en temmelig stærk mumlen, begyndte han:

"Mine herrer, min afsluttende påstand er altså ..."

Man han tav et øjeblik og fortsatte så med høj stemme, som trængte gennem støjen:

"Hvis kammeret nægter at høre på mig, må jeg indgive en protest, og forlader talerstolen."

"Tal, tal!" blev der råbt fra flere sider.

Og en hæs basstemme brummede:

"Tal De bare; De skal nok få svar."

Der blev pludselig stille. På bænkene og gallerierne strakte man hals for at se Rougon, der havde udslynget denne sætning. Han sad på første række med albuerne støttet mod marmorpladen. Man kunne ikke se hans ansigt, for det var skjult i de brede hænder. Han lyttede. Man afventede hans debut med en livlig nysgerrighed, for lige siden han var blevet udnævnt til minister uden portefølje havde han endnu ikke ytret et ord. Han var ganske sikkert bevidst om alle disse blikke, der var rettet mod ham. Han drejede hovedet og så sig omkring i salen. Midtfor, på ministergalleriet, sad Clorinde i violet kjole, med albuerne støttet mod den røde fløjlsbalustrade. Hun så stift på ham med sit sædvanlige, ugenerte blik. Et par sekunder så de hinanden lige i øjnene uden at smile, som om de aldrig havde kendt hinanden. Så indtog Rougon atter sin forrige stilling og lyttede med hagen hvilende i hænderne.

"Mine herrer, min afsluttende påstand er følgende," sagde taleren. "Dekretet af 25. november giver rent illusoriske

friheder. Vi er endnu meget langt fra grundsætningerne fra 1789, der ellers så pompøst udgør indledningen til den kejserlige forfatning. Regeringen er fortsat bevæbnet med undtagelseslove, den vedbliver at påtvinge landet sine egne kandidater, den har ikke frigjort pressen fra censursystemet, med et ord, den holder stadig Frankrig ved struben, og alle de tilsyneladende lettelser, den har givet er altså kun løgne ..."

Præsidenten afbrød ham:

"Jeg kan ikke tillade taleren at anvende et sådant udtryk."

"Rigtigt! Hør! Hør!" råbte man fra højre.

Taleren gentog sin sætning med et mildere ordvalg. Han anstrengte sig for at være meget moderat og holdt sig fuldstændigt til smukke, korte sætninger. Men hr. de Marsy efterprøvede nøje hvert eneste af hans udtryk. Men så svingede taleren sig op i filosofiske betragtninger med en dunkel fraseologi og store ord, bag hvilke hans egentlige tanker skjulte sig så godt, at præsidenten måtte give fortabt. Pludselig vendte han tilbage til sit udgangspunkt.

"Kort og godt: mine venner og jeg vil ikke stemme for den første paragraf i svaret på talen om regeringens hensigter ..."

"Så kan man vel være jer foruden," lød en stemme. En høj latter spredte sig i hele salen.

"Vi vil ikke stemme for den første paragraf," gentog taleren roligt, "hvis ikke vort ændringsforslag bliver godkendt. Vi kan ikke istemme disse overdrevne taksigelser, når statslederens tanker forekommer os så fulde af tavse forbehold. Friheden er ét og kan ikke deles; man kan ikke skære den i stykker og dele den ud portionsvis som en almisse."

Nu lød der igen råb fra alle hjørner af salen.

"Deres frihed er det samme som selvtægt!"

"Tal ikke om almisser, De tigger selv om en usund populisme!"

"Hvis De fik Deres vilje, ville vi igen se hovederne rulle!"

"Vort ændringsforslag," fortsatte han, som om han ikke havde hørt noget, "kræver ophævelse af loven om den almindelige sikkerhed, det kræver pressefrihed, frie og ærlige valg ..."

Latteren begyndte igen. En deputeret udbrød så højt, at naboerne kunne høre det: "Kom nu bare ned, lille mand, du får ingenting ud af alt det der!" De øvrige akkompagnerede hver sætning fra tribunen med en banken med papirknivene på pultene, så taleren blev fuldstændig overdøvet. Men han kæmpede til det sidste. Han rettede sig op og slyngede med så stor kraft, at han var sikker på, at de kunne høres, sine sidste ord ud over tumulterne:

"Ja, vi er revolutionære, hvis De dermed mener at vi er fremskridtets mænd, fast besluttede på at erobre friheden! Forhold folket friheden, og folket vil tage den tilbage en skønne dag."

Han steg ned fra talerstolen under nye udbrud af larm. De deputerede lo ikke længere som en flok skoledrenge. De havde rejst sig, vendt sig mod venstre og skreg igen og igen: "Til orden! Til orden!" Taleren var vendt tilbage til sin pult, men forblev oprejst, omgivet af sine venner. Flertallet syntes at ville kaste sig over de fem mænd, hvis blege ansigter trodsede dem. Men hr. de Marsy ringede igen kraftigt med sin klokke og så op på gallerierne, hvor nogle af damerne trak sig tilbage med ængstelige miner.

"Mine herrer," sagde han, "det er en skandale ..."

Og da der blev stille, vedblev han hovmodigt i sit bidende, myndige tonefald:

"Jeg vil ikke igen kalde det ærede medlem til orden. Jeg vil kun sige, at det er en skandale, når man fra denne talerstol udslynger trusler, som vanærer den."

En tredobbelt salve af bifald hilste disse ord fra præsidenten. Man råbte bravo, og papirknivene kom atter i gang, men denne gang var det som en bifaldsytring. Taleren fra oppositionen ville svare, men hans venner holdt ham tilbage. Tumulten aftog og fortabte sig til sidst i støjen fra private samtaler rundt om i salen.

"Hans Excellence hr. Rougon har ordet," sagde de Marsy i et roligere tonefald.

Man hørte en mumlen af tilfredsstillet nysgerrighed, hvorpå der udbredte sig en andægtig opmærksomhed. Rougon var, duknakket og tung, steget op på talerstolen. Først så han slet ikke på tilhørerne; han lagde et bundt noter foran sig, skubbede vandglasset til side og bevægede hænderne rundt, ligesom for at tage den smalle mahognitribune i besiddelse. Så hævede han blikket. Han var ikke blevet ældre at se til. Hans brede pande, hans store, velformede næse og hans lange kinder uden en rynke havde stadig en frisk farve. Men hans stride, grånende hår var blevet tyndere ved tindingerne, så hans øren stod mere ud end de plejede. Men halvt lukkede øjne så han ned i salen og ventede lidt endnu. Han syntes at søge et øjeblik; da hans blik mødte Clorindes opmærksomme, fremadstrakte ansigt, begyndte han at tale på en tung, omstændelig måde:

"Vi er også revolutionære, hvis man med dette ord mener fremskridtsmænd, fast besluttede på, lidt ad gangen, at

gengive landet enhver frihed, der ligger inden for rimelighedens grænser ..."

"Rigtig godt! Hør! Hør!"

"Nuvel, mine herrer, hvilken regering har nogensinde bedre end kejserdømmet gennemført så mange liberale reformer, som det forføreriske program De nylig hørte oplæst? Jeg vil ikke punkt for punkt kommentere den forrige talers udsagn, jeg behøver kun at bevise Dem, at kejserens ånd og gode hjerte allerede på forhånd har opfyldt alle krav, selv fra hans regerings bitreste fjender. Ja, mine herrer, af egen drift har suverænen gengivet nationen den magt, hvormed den udstyrede ham den dag, da staten stod i fare. Et prægtigt syn, sjældent eller aldrig før set ned gennem historien! Å, vi forstår udmærket harmen hos visse af uordenens apostle. De kan nu ikke gøre andet end angribe hans hensigter og kritisere det mål af frihed, han har givet tilbage. Men De, mine herrer, har forstået den storheden i det, der skete den 24. november. De har i første paragraf af Deres svar ønsket at bevise kejseren Deres dybe taknemmelighed for hans storsindethed og hans tillid til den lovgivende forsamlings klogskab. At godkende det ændringsforslag, som er blevet Dem forelagt, ville være en unødig forulempelse, ja, jeg vil ligefrem sige: en lavsindet handling. Rådspørg Deres samvittighed, mine herrer, spørg Dem selv, om De føler Dem frie. Friheden er i dag fuldstændig uindskrænket, det borger jeg Dem for."

Han blev afbrudt af et langvarigt bifald. Med overkroppen en smule fremadlænet og den højre arm udstrakt hævede han nu stemmen, som havde antaget en imponerende klang. Bag ham halvt lå hr. de Marsy i sin lænestol og lyttede med det fornøjede

smil hos en connaisseur, som ser et kunststykke mesterligt udført. Under de drønende bravoråb i salen så man deputerede stikke hovederne sammen med overraskede miner og hviske til hinanden. Clorinde havde lagt begge armene på den røde fløjlsbalustrade, hun så helt alvorlig ud.

Rougon fortsatte:

"Den time, vi alle så længe har ventet på, er i dag endelig indtruffet. Der er ikke længere nogen fare ved at gøre det blomstrende Frankrig til et frit Frankrig. De anarkistiske lidenskaber er døde. Suverænens energi og landets højtidelige vilje har for altid tilintetgjort den skændige revolutionsånd. Friheden er blevet mulig den dag, da man overvandt det parti, som stædigt vedblev at nægte at anerkende regeringens grundlag. Derfor har kejseren fundet at burde trække sin mægtige hånd tilbage, at afstå fra magtens yderste prærogativ som en overflødig byrde, og at anse sin regering for i den grad indiskutabel, at han kan lade den blive diskuteret. Og han har ikke taget i betænkning at påtage sig fremtidige forpligtelser; han vil fuldbyrde sit befrielsesværk, skænke landet den ene frihed efter anden på de tidspunkter, hans visdom har bestemt. Fra nu af er det dette program for stadige fremskridt, som vi har til opgave at støtte i denne forsamling ..."

En af oppositionens fem deputerede rejste sig og sagde forbitret:

"De har selv som minister repræsenteret den mest hensynsløse undertrykkelse!"

Og en anden tilføjede hidsigt:

"De, som har fyldt Cavennes og Lambessas bagnoer med politiske straffefanger har ikke ret til at tale i frihedens navn!"

Der blev igen en voldsom larm. Mange deputerede forstod intet, de bøjede sig frem og spurgte deres naboer. Hr. de Marsy lod, som om han ikke havde hørt noget, og han indskrænkede sig til at true afbryderne med at kalde dem til orden.

"Man har nylig bebrejdet mig ..." fortsatte Rougon, men kraftige råb fra højre forhindrede ham i at fortsætte.

"Nej, nej, lad være med at svare!"

"Den slags fornærmelser er ikke værd at tage notits af!"

Han beroligede kammeret med en håndbevægelse, og idet han støttede begge hænder mod talerstolens kant, vendte han sig mod venstre med et udtryk som et omringet vildsvin.

"Jeg har ikke tænkt mig at svare," sagde han roligt.

Det var dog kun indledningen. Skønt han havde lovet ikke at modgå venstretalerens indlæg, begyndte han nu på en detaljeret analyse af den. Først gav han en fuldstændig oversigt over sin modstanders argumenter, for at lade upartisk. Så lod han til at glemme at imødegå dem, svarede ikke på et eneste, angreb de svageste af dem med uhørt voldsomhed og en brusende styrtsø af ord. Man klappede ad ham, han triumferede. Hans vældige krop fyldte hele talerstolen, de brede skuldre duvede frem og tilbage i takt med hans sætninger. Hans talerkunst var middelmådig, argumenterne var legale spidsfindigheder og banale almindeligheder, som han brølede ud med stentorrøst. Han udråbte den ene trivialitet efter den anden; hans eneste oratoriske talent var hans umådelige, uudtømmelige forråd af luft, der gjorde ham i stand til at udgyde storslåede, pralende sætninger i timevis, ligegyldig for, hvad de indeholdt.

Efter at han havde talt en time uden ophold, drak han en slurk vand, trak vejret dybt og ordnede de papirer, der lå foran ham.

"Tag dogen pause!" råbte flere deputerede.

Man han følte sig ikke træt, og han ville gerne gøre sig færdig.

"Hvad er det, venstrefløjen kræver af Dem, mine herrer?" fortsatte han.

"Hør! Hør!"

Alles ansigter vendte sig atter mod ham med spændt opmærksomhed. Ved visse kraftfulde steder gik der en bevægelse gennem kammeret, som om en stormvind jog igennem.

"Den kræver af Dem, mine herrer, at De skal ophæve loven om den almene sikkerhed. Jeg vil ikke erindre om den i al evighed forbandede tid, da denne lov var et nødvendigt våben; det gjaldt dengang om at berolige landet, at redde Frankrig fra et nyt jordskælv. Nu er våbnet stukket i skeden. Regeringen, som altid har anvendt den med den største forsigtighed og måde … jeg kunne sige tilbageholdenhed …"

"Det er rigtigt!"

"Regeringen bringer nu kun denne lov i anvendelse i helt exceptionelle tilfælde. Den generer ingen, andre end det parti, som endnu nærer et tåbeligt og forbryderisk ønske om at vende tilbage til vor histories mørkeste periode. Søg over alt gennem vore stæder, vore landsbyer, og De vil overalt finde ro og velstand; spørg enhver tilhænger af fred og orden, ingen af dem føler sig trykket af disse undtagelseslove, hvis indstiftelse anses for at være så stor en forbrydelse. Jeg gentager det: i

regeringens faderlige hånd er de blot en beskyttelse mod forfærdelige ting, som for resten ville være umulige nu om stunder. Hæderlige mennesker behøver slet ikke at tænke på, at de eksisterer. Lad dem hvile i fred, indtil suverænen selv mener at burde tilintetgøre dem. – Men hvad kræver venstrefløjen mere af Dem, mine herrer? Frie valg, pressefrihed, alle tænkelige friheder. Ak, lad min sjæl først få lov til at mætte sig i betragtelsen af de storværker, som kejserdømmet allerede har udført. Overalt omkring mig, hvorhen jeg end retter blikket, ser jeg friheden vokse og bære herlige frugter. Jeg er dybt rørt. Det fornedrede Frankrig rejser sig, skænker verden et eksempel på et folk, som gennem sin gode opførsel tilkæmper sig sin frihed. Prøvelsernes dage er nu til ende. Der er ikke længere nogen tale om diktatur og enevoldsmagt. Vi arbejder alle i frihedens tjeneste ..."

"Bravo! Bravo!"

"Man kræver frie valg. Er da ikke den almindelige stemmeret, tillempet efter den mest frisindede skala, et grundlæggende vilkår for kejserdømmets eksistens? Regeringen anbefaler sine egne kandidater, det er sandt nok. Men arbejder revolutionspartiet da ikke for sine med ugenert djærvhed? Man angriber os, og vi forsvarer os, det er vel ikke andet end retfærdigt. Vore modstandere ville gerne kneble os, binde os på hænder og fødder, hensætte os i samme tilstand som et dødt legeme. Det vil vi aldrig tillade! Vor kærlighed til vort land gør det nødvendigt for os at rådgive det, at fortælle det, hvori dets sande interesser ligger. Det er stadig landet selv, der er herre over sin skæbne. Man stemmer, og vi bøjer os for dets ønsker. De medlemmer af oppositionen, der sidder her i forsamlingen,

hvor de nyder en fuldstændig frihed til at sige deres mening, er i sig selv et bevis på vor respekt for den almindelige stemmeret. Det revolutionære parti må afgøre sit mellemværende med nationen, for det er nationen, der støtter kejserdømmet med en overvældende majoritet … I parlamentet er alle hindringer for den friheden nu blevet nedbrudt. Suverænen har villet give statens institutioner mulighed for en mere direkte indgriben i hans politik, og har dermed givet et glimrende bevis på sin tillid. De kan fra nu af diskutere regeringens handlinger, i fuldt omfang udøve retten til at fremlægge ændringsforslag og udtale motiverede ønsker. Hvert år vil finanslovsdebatten være ligesom et møde mellem kejseren og landets repræsentanter, hvor de sidste har fuld ret til åbent at udtale deres tanker. Det er af fri og åben debat, stærke nationer fødes. De har fået tribunen her tilbage, den tribune, som så mange store talere, hvis navne er gået ned gennem historien, har gjort så berømt. Et parlament, der taler, er et parlament, der arbejder. Og hvis jeg skal sige sandheden, så er jeg glad for at se en gruppe af modstandere her i dag. Der vil altid være dem blandt os, som er i opposition til os, og vil søge efter den mindste fejl, og som, netop fordi de gør det, vil få vor gode vilje til at fremstå så meget mere tydeligt. Vi tilbyder dem den mest hensynsfulde behandling. Vi frygter ikke bagtalelser og skandaler, ejheller misbrug af talefriheden, hvor farlige end disse ting kan være for os.

Hvad angår pressen, mine herrer, så har den ikke under nogen regering nogen sinde nydt større frihed end netop nu. Ethvert vigtigt spørgsmål og enhver interesse har sit organ. Men regeringen vil ikke tillade spredningen af farlige

læresætninger, udbredelsen af ideer, der er gift for ethvert samfund. For den ærlige del af pressen, som er den offentlige menings sande stemme, forsikrer jeg Dem, at vi nærer den største respekt. De støtter os i vore hensigter, de er et af tidens vigtigste værktøjer. Hvis regeringen har taget pressen i sin egen hånd, er det kun for at hindre, at den skulle falde i hænderne på fjenden."

Man så anerkendende smil over hele salen. Rougon nærmede sig nu slutningen af sin tale. Han greb krampagtigt fat om talerstolens kant. Hans kastede sig frem mod forsamlingen, og kløvede luften med sin højre arm. Hans stemme drønede som et vandfald. Og pludselig, midt i sin glødende lovprisning af den nye liberale idyl, lod han til at blive grebet af et åndeløst raseri. Hans knytnæve fo'r ud som en murbrækker og syntes at true et eller andet langt ude i det tomme rum. Denne usynlige modstander var revolutionens røde spøgelse. Med nogle få teatralske fraser skildrede han, hvordan dette spøgelse svingede sin blodige fane og sin mordbrænderfakkel og efterlod strømme af smuds og blod, hvor det kom frem. Oprørsdagenes stormklokke klang i hans stemme, man hørte kuglerne hvine, så bankernes pengeskabe blive opbrudt, og de respektable borgeres penge blive stjålet og delt. De deputerede sad ganske blege. Men så beroligede Rougon sig, og i panegyriske vendinger, bølgende rytmiske som et svingende røgelseskar, sang han kejserens pris.

"Gud være lovet, at vi befinder os under beskyttelse af denne fyrste, som Forsynet i sin nåde har udvalgt til vor frelser. Vi kan lægge os til ro under beskyttelse af hans høje intelligens. Han

har taget os ved hånden, og han leder os skridt for skridt mod den sikre havn, midt blandt de skarpe rev."

Bravoråb gjaldede gennem salen. Forhandlingerne blev afbrudt i ti minutter. En flod af deputerede var strømmet hen til ministeren, som gik tilbage til sin plads med sveden strømmende ned over ansigtet og stadig heftigt stønnende af anstrengelsen. Hr. La Rouquette, hr. de Combelot og hundreder af andre gratulerede ham og rakte armen ud efter ham i håb om et håndtryk i forbifarten. Selv på galleriet snakkede og gestikulerede man. Under det sollyse glasloft, mellem al forgyldningen og marmoret, alle de alvorlige, storslåede insignier, der tilhørte både et tempel og et kontor, rasede en bevægelse og et røre, som man ellers fandt på en offentlig plads ved en eller anden demonstration – tvivlende latterudbrud, høje udbrud af forbløffelse og vild beundring, med et ord: alt hvad der hørte til en følelsesberust folkemængdes udtryk.

Da hr. de Marsy og Clorindes blikke mødtes, bøjede de begge hovedet i erkendelse af, at den store mand havde sejret. Gennem sin tale havde Rougon lagt det første stykke vej bag sig af den glimrende løbebane, som skulle føre ham så højt op.

Men nu stod en deputeret på talerstolen. Han var voksbleg og glatraget med langt gult hår, hvis glatte lokker hang ned over skuldrene. Stiv, uden en håndbevægelse, så han på nogle store ark papir, manuskriptet til en tale, som han begyndte at læse op med sløv stemme. Betjentene råbte:

"Ro i salen, mine herrer! Ro i salen!"

Taleren krævede forklaringer fra regeringen. Han var meget ophidset over Frankrigs afventende holdning til den af Italien truede hellige stol. Pavens verdslige magt var en virkelig

Pagtens Ark, og man burde i svaret til kejseren medtage et udtrykkeligt ønske, ja, ligefrem et krav, om dens ukrænkede opretholdelse. Taleren udbredte sig i historiske henvisninger og påviste at kristendommens kraft havde opretholdt den politiske orden i flere århundrede før 1815-traktaterne. Og nu, i en tidsalder, der åndede frygt og rædsel, så han med den største bekymring, hvordan Europas gamle samfund gik i opløsning og forsvandt i alle disse folkelige omvæltninger. Af og til, når han kom til at hentyde lidt for tydeligt til kongen af Italien, hørtes en mumlen blandt de deputerede, men den tætte gruppe af kirkelige deputerede til højre i salen – næsten hundrede i alt – lyttede opmærksomt, og nikkede deres bifald ved den mindste antydning, og klappede, hver gang taleren nævnte paven med en let ærbødig hovedbøjning.

Hans sidste ord: "Det bekymrer mig, at det stolte Venedig, Adriaterhavets dronning, er ved at blive en af Torinos ydmygste vasaller!" medførte et voldsomt bifald.

Endnu svedig og hæs og mør i alle lemmer efter sin første tale, ville Rougon absolut svare ham med det samme. Det var et bemærkelsesværdigt syn. Han udstillede sin træthed, satte den i scene, slæbte sig op til talerstolen, hvor han først fremstammede nogle matte ord. Han beklagede sig bittert over, at der blandt regeringens modstandere fandtes fremtrædende mænd, som før havde været de kejserlige institutioner så hengivne. Det måtte være en misforståelse; de ville vel ikke øge de revolutionæres geledder, undergrave en magt, hvis stadige bestræbelser gik ud på at betrygge religionens sejr. Idet han vendte sig mod højrefløjen med patetiske armbevægelser, talte

han til dem med snedig ydmyghed, som til mægtige fjender, de eneste fjender, han frygtede.

Men efterhånden havde hans stemme genvundet hele sin kraft, og igen fyldte han salen med sit brøl, slog sig for brystet med den knyttede næve.

"Man har beskyldt os for manglende religiøsitet. Men det er en løgn! Vi er kirkens lydige børn, og vi er lykkelige i vor tro. Ja, mine herrer, troen er vor vejviser og vor støtte i vort stundom så tunge regeringskald. Hvad skulle der blive af os, hvis vi ikke hengav os i Forsynets hænder? Vi gør kun krav på at være en ydmyg iværksætter af Dets hensigter, et lydigt værktøj for Guds vilje. Det er dette, som gør det muligt for os at hæve vor røst og gøre en smule godt. Jeg føler mig lykkelig over i denne stund at få lov til at bøje knæ her, med hele mit troende hjertes nidkærhed, foran Hans Hellighed paven, for denne sublime olding, hvis årvågne og hengivne datter Frankrig altid vil forblive."

Klapsalverne brød ud, allerede før han havde talt færdig. Triumfen udartede til en apoteose. Murene rystede ligefrem i deres grundvolde.

Ved udgangen ventede Clorinde på Rougon. De havde ikke talt et ord med hinanden i tre år. Da han viste sig, yngre og ligesom lettet for en byrde, efter han nu i løbet af en time havde fornægtet hele sit hidtidige politiske liv, rede til under parlamentarismens maske at tilfredsstille sin glubende sult efter magt, adlød hun øjeblikkets indskydelse, gik hen mod ham med fremstrakt hånd og sagde, med øjne, der var fugtige af bevægelse:

"De er dog alligevel stadig vidunderligt stærk, De!"

Om "Hans Excellence Eugène Rougon"

Forfatter: Émile Zola (1840-1902).
Org.udgave: *Son Excellence Eugène Rougon*. Føljeton i dagbladet *Le Siècle* 25. januar – 11. marts 1876, bogudgave Charpentier & Cie, Paris 1876.
Oversat og redigeret af: Kim N. Jensen (f. 1955).
Forside: Jean-Auguste-Dominique Ingres (1780–1867): *Portrait de Monsieur Bertin* (1832).

ISBN 978-87-7628-265-3
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-192-3 (Ølstykke 2010).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Serien Rougon-Macquart

er med sine tyve bind Zolas uomtvistelige hovedværk, hvori han udforsker en families natur- og socialhistorie under det andet kejserdømme fra 1851, hvor Napoleon III indsatte sig selv som kejser, til 1871, hvor kejserdømmet faldt sammen efter krigen mellem Frankrig og Tyskland.

Da jeg første gang udgav serien, var der flere af bindene, der (så vidt vides) ikke tidligere havde været oversat til dansk (*La Faute de l'Abbé Mouret*, *Son Excellence Eugéne Rougon* og *La joie de vivre*), eller kun eksisterer som dengang uopdrivelige føljetonudgaver: *La Curée* – i min udgave med titlen *Kampen om byttet* – har været bragt i flere af den socialdemokratiske presses aviser under titlen *Guldkalven* i 1891-92; *La Conquête de Plassans* skulle findes som føljeton i et dagblad *Nordjyllands Folkeblad* i 1880 (sidstnævnte har jeg dog kun fundet annoncer for i andre blade, det har ikke været muligt at få fat i nogle af de pågældende numre af *Folkebladet* selv).

Selv om der er mange personer, der optræder i flere af romanerne, og enkelte af dem er direkte fortsættelser af hinanden, er det ikke nødvendigt at læse dem alle eller at følge nogen bestemt rækkefølge – hver roman er et selvstændigt værk, som kan læses uafhængigt af de øvrige, og serien er således nærmest ét stort tag-selv-bord.

Zola anbefalede i en introduktion til *Doktor Pascal* at læse serien i en rækkefølge, der er en smule anderledes end den

rækkefølge, han skrev den i, og det er den rækkefølge, jeg har fulgt ved nummereringen af bindene, og den rækkefølge, der er angivet i listen nedenfor. I parentes den franske titel og årstallet for den første franske bogudgave.

1. Familien Rougon (La Fortune des Rougon – 1871)
2. **Hans Excellence Eugène Rougon (Son Excellence Eugène Rougon – 1876)**
3. Kampen om byttet (La Curée – 1872)
4. Penge (L'Argent – 1891)
5. Drømmen (Le Rêve – 1888)
6. Erobringen af Plassans (La Conquête de Plassans – 1874)
7. Storborgerliv (Pot-Bouille – 1882)
8. Damernes Paradis (Au Bonheur des Dames – 1883)
9. Fader Mourets synd (La Faute de l'Abbé Mouret – 1875)
10. Et blad af kærlighedens bog (Une page d'amour – 1878)
11. Paris' mave (Le Ventre de Paris – 1873)
12. Livsglæde (La joie de vivre – 1884)
13. Faldgruben (L'Assommoir – 1877)
14. Mesterværket (L'Œuvre – 1886)
15. Menneskedyret (La Bête humaine – 1890)
16. Germinal (Germinal – 1885)
17. Nana (Nana – 1880)
18. Jord (La Terre – 1887)
19. Det store sammenbrud (La Débâcle – 1892)
20. Doktor Pascal (Le Docteur Pascal – 1893)

Men uanset om man kun læser nogle udvalgte bind eller hele alle tyve, anbefales det dog, at man starter med *Familien Rougon*,

hvor man møder de fleste af hovedpersonerne i de øvrige bind, og slutter med *Doktor Pascal*, hvor Zola samler trådene og fortæller om mange af personernes senere skæbne.